

859 33614

Bd. 7886

B76:G2

GH. BRĂESCU

OPERE ALESE

Text ales și stabilit, studiu introductiv,
note și bibliografie de
NICULAE GHERAN

Vol. II

FACULTATEA DE FILOZOFIE ȘI ȘTIINȚE
BIBLIOTECA DE AEREAUT

FACULTATEA DE ECOLOGIE DIN BUCUREȘTI
BIBLIOTECA

84417

26 SEP. 1967

București
EDITURA PENTRU LITERATURĂ
1962

1779

BCU-Litere

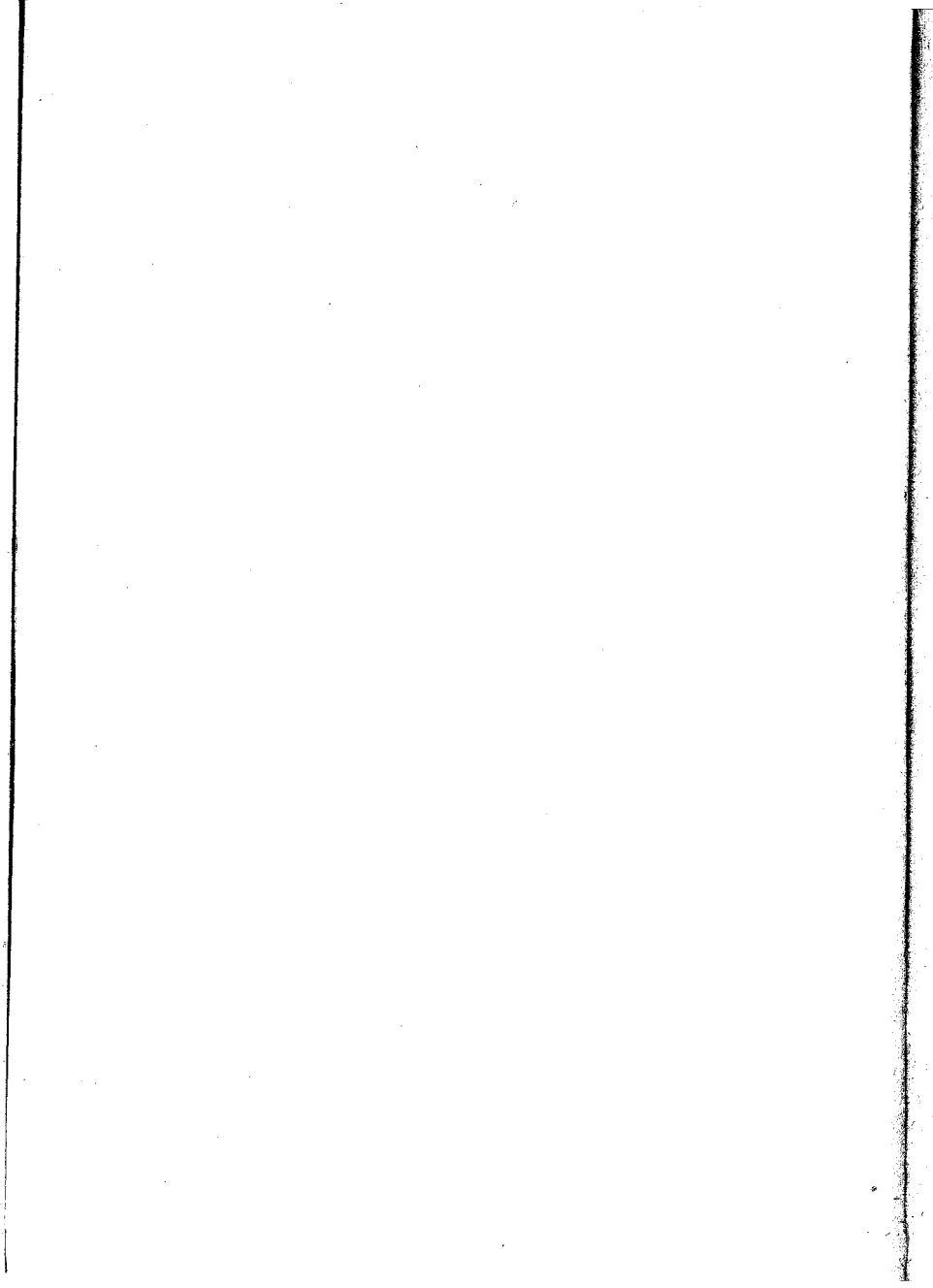

1100 011 0405

AMINTIRI

(fragmente)

Amorțiți de răcoarea unei dimineți de primăvară, scoboram vertiginos, cu inima strînsă de frică, cu roțile înfrîinate, panta de la Bîrnova. Nu vorbea nimeni. Catastrofa din timpul ocupației era încă proaspătă în mintea tuturor. Un rîs verde ne strîmba figura, ocupat fiecare a-și face cruce, cu limba, în cerul gurii.

Un fluierat scurt, un hîrșit de reptilă monstră ce se tîrîie prin uscături, și trenul se opri într-un suspin, care ne ușură pe toți. Încălziți de emoție, împrietenii prin lașitatea tainică care ne asimilase o clipă, zîmbeam, mai guralivi acum, după trecerea primejdiei, fericiți că scăpasem teferi. Trenul porni din nou. Vesel luminat de soare, cîmpul, prins în horă, alerga și el. Coline verzi lunecau pe sîrmele ce se jucau cu noi de-a baba oarba, săltîndu-se pe la geamuri, și, curînd, în pragul bătrînei capitale, se ivi Cetățuia, cu același cal flămînd, încremenit parcă de veacuri, cu capul plecat în poarta mînăstirii. De aici pornește panorama Iașilor, fudulindu-se cu palatul ce se proiectează pe fond de clopotnițe; domul Mitropoliei, rotund, poleit ca o spinare de episcop, și, mai sus, criminalul, clădit pe marginea prăpastiei de la Rîpa-Galbenă.

Furat de amintirile copilăriei, de măreția privilejiei, am intrat pe nesimțite în gară. Nu văzusem Iașul de foarte multă vreme.

Cu ochii împăienjeniți, înaintam printre călători, întîmpinat de aceleași mirosuri pestilențiale¹ care mă escortaseră la despărțire.

O melodie de flașnetă, venită de departe, auzită acum patruzeci de ani, mă copleși de amintiri fermecătoare.

— Aici, conașule !

M-am urcat într-o trăsurică mînată de un roșcovan uriaș, care, vrînd să întoarcă, mă răsturnă pe loc în inima tîrgului...

Nu ne-am făcut nici un rău. Birjarul, cu nasul întunecat ca un nor de secetă, ridică cu spatele trăsura pe roate și pornirăm din nou la drum, fără schimb de vorbe. Calul, hățuit mereu, îndemnat cu coada biciului, urca din greu la deal, lunecînd la tot pasul, mergînd în zigzag ca un om beat. Priveam cu nesaț la dughenele mici, îmbătrînite, ce se sprijineau neputincioase, cu firme bătătoare la ochi, și surîdeam ca la niște cunoștințe vechi bărbaților ce se proiectau pe la unghere, în copii dezvoltate de Manneken Pis².

În fața hotelului calul se opri de la sine.

— Ai camere ?

— Vreți cu două paturi ?

— Cu unul.

— Cu unul n-am.

— Spui drept ?

— Cu unul pot să vă dau numai la numărul opt. Este un pasager care pleacă. Pofțiți pe aici. Rămîneți și la noapte ?

— Așa cred.

— Atunci îi bun, afirmă portarul.

Urcînd alături de mine scările murdare, îmi șopti familiar, confidențial, la ureche :

— Am ceva pentru dumneavoastră...

— Fugi, mă, d-aici !

— Încercați, dacă nu v-o plăcea...

— Hai te cară !

— Aghe s-o măritat... Duminică ce trecu o avut nuntă.

— Zău ?

— Pi legea me !

De la hotel, după o toaletă sumară, am ieșit repede și, cumpărînd semințe de floarea-soarelui de la o lipovancă grasă, naufragiată la marginea trotuarului, am intrat, mîncînd nepăsător semințe, ca pe vremuri, să cumpăr țigări dintr-o băcănie. O cu-

coană cu palton demodat de astrahan, roșită, sulemenită, purtînd pe vîrfu capului un rest de pălărie, tîrguia lucruri fine.

— Pesmeți ai pus ?

— Am pus.

— Dă-mi și o bucățică de batog. Untdelemn ai ?

— Este.

— De Nița ?

— Parcă trebuie să fie numaidecît de acolo... Noi îl aducem de la Galați.

— Da-i bun ?

— Rău nici nu ținem.

— Știu eu că ai lucruri bune, că tîrgui de la dumenea de atîta vreme... Cred că cunoști pe bărbatu-meu, domnu Buzescu, fost director, văr de frate cu primarul... Eu sînt rudă cu prefectul, da' de de parte: un nepot de-al lui o ținut pe ista... cum îi zice...

— Altceva mai poftiți ?

— Zahăr ai pus ?

— Am pus.

— Cafe ai pus ?³

— Am pus și cafea.

— Atunci spune mata numai cîte parale.

— Trei sute optzeci, toată socoteala.

— Așa. Tare bine. O să treacă bărbatu-meu, cînd s-o scula, că-i bolnav oleacă.

— Ia nu-mi bate capu !... Ce-mi bați mie capu ?

— O să-ți plătesc...

— Eu am nevoie de parale !

— Lasă, omule, că-ți plătesc.

— Pe datorie nu dau... Gîndești că marfa-i de furat ?

— Ia vin' mata să-ți spun ceva.

— Unde mă duci ?

— Vin' să-ți spun la ureche.

Trecură în fundul prăvăliei. După cîteva șoapte, din manșonul chel, mîncat de molii, bătrîna strecură ceva lucios în mîna negustorului.

— Și cînd ai să-l scoți ?

— Îl scot eu. Nu te-ngriji mata, că-l am suvenir de cînd m-am măritat.

Am plecat scuișind nervos coji de floarea-soarelui. Rătăcind fără scop, căscam gura pe la ferestre, admirînd fără rezervă lucruri pe care le lăsasem de mult în geamuri : sfeșnice de alamă, chipiuri vechi de comisar, jurnale de modă *London Tailor*, înclinate printre plante prăfuite, înmormîntate în cutii ruginite de tinichea.

O ștofă fantezi, neagră, cu puchiței galbeni, mă ispiti să intru în prăvălia lui „Strul croitor bucureștean”, fără gînd solid de cumpărare.

— Cîte parale costă ștoga din fereastră ?

— Poftiți... Puneți mîna să vedeți ce ștofă.

— Cît costă metru ?

— Vă place ? Nu-i cu metru, e bucata... Așa o ștofă nu găsiți nici la Paris. Aveți de jiletcă... Șase sute de lei.

— Cît ?

— Îi scump ? Vedeți ce fină este... N-o luați ?

— E prea fină pentru mine.

— Ce este ?... Nu vă convine ? interveni patronul. Dați cinci sute de lei ?

— Nu dau.

— Cu cinci sute nu luați ?

— Mulțumesc.

— Dați patru sute, saftea de dimineață.

— Nu, să-ți spun drept, acum cu cît mi-i lăsa-o mai ieftin...

— Nici cu patru sute nu iei ? Da' unde ai să mai găsești așa un chilipir ? Lîna cu mătasa, strălucește ca briliantul...

— Nu, mulțumesc.

— Dă trei sute. Poftim ! S-o porți sănătos. Pierd o sută de lei, așa să am eu bine.

— Să mă gîndesc... Trec mai pe seară.

— Știi ce ? Vreau să văd cu cine am a face... Cu două sute cincizeci, iei ?

— Nu. Bună ziua !

— Ei, domnule ! Unde pleci ? Stai. Ia vină-n-coace... Dă două sute... Două sute dai ?

— Două sute dau...

— Inima mi-ai luat. Să mă bată Dumnezeu dacă câștig un ban...

Era tot Iașul meu de altădată, trezind ecoul copilăriei mele, despre care vreau să vă vorbesc cu evlavie.

Ca o pasăre călătoare mă întorc către locurile în veci pierdute, să caut leagănul copilăriei mele, de care m-a despărțit din ce în ce mai mult cunoștința binelui și a răului, nesigur dacă am suferit mai mult de pe urma răului ce mi-au făcut sau a binelui pe care mi l-au dorit oamenii.

De câte ori mă întorc cu gândul în împărăția copilăriei mele, deșir cu sfială șiragul amintirilor, ca turistul fermecat de tainele trecutului, care calcă ușor în templele milenare, îngrijat de vocea, de zgomotul pașilor, rușinat că, trezind ecouri depărtate, turbură liniștea celor ce dorm în cripte, sau poate a spiritelor ce plutesc în jurul lui. Pe măsură ce mă apropii de casă, mă simt descărcat de ani. Iată-mă în fața porții fără ostrețe⁴, bătută de vânt, înnegrită de ploi. O mină nevăzută smulge vâlul de pe ochii mei. Le găsesc toate la locul lor. Dar mi se strânge inima văzînd cum s-au micșorat, plecîndu-se fără împotrivire, ca omul ce merge spre declin: casa, cu care nu mă puteam măsura, pare îngropată; geamurile împăienjenite, zăplazul⁵ a putrezit, și îmi vine să plîng zărînd cotețul de porumbei, așa cum îl aninasem ca să-l feresc de pisici, sub strășina gardului, centenar, pustiu, gata să se risipească la cel mai mic suflu, ca un castel de cărți.

Mă uit împrejur și nu-mi vine să cred că ograda noastră să fi fost atît de mică, întrebîndu-mă nedumerit, căutînd spre vecini, să aflu cine a ciuntit grădina din care alegeam păpușoi în țintă⁶ sau cădeam minunat, cu chiote ce răsculau casa, peste grămezi de ouă pistruite, ascunse de pichere sub tufele de mătrăgună.

Numai socul de lingă via lui popa Grecu, moșneag spătos și ursuz, cu care ne megieșam, mi-a rămas credincios, păstrînd același umbrar de flori gălbui, împrăștiind mireasmă domoală, liniștitoare, ce-mi amintea prima leturghie. Socul și lăstunii, care, amețiți de joacă, săgetau și acum înseratul, tăind arcuri negre în albastrul cerului, cu aceleași țipete vigilențe, trezînd ecouri ce le credeam de veci adormite în taina sufletului meu.

O, locuri sfinte ! V-am părăsit prea devreme, îngrat, neștiutor, ducînd cu mine doruri nelămurite, visele ce împleteam cu brațele în cruce, cu ochii la cer, în iarba înflorită.

Mă întorc după atîția ani, cu inima pustie, învins, la socul plin de furnici, de mărgele negre, care-mi pătau hainele de sărbătoare.

Trăind fără grijă, am rămas copil multă vreme, socotind să trec prin viață călare pe cai năzdrăvani. Tîrziu, am băgat de seamă că zilele se fugăresc ca mieii mînați prin iarba verde, cu aceleași tînguiri zadarnice, spre întunericul din care au ieșit.

Acum s-a isprăvit. Am pierdut curiozitatea care ațîță viața.

Privesc cu ochi slăbiți simfonia de culori și lumină. Trecînd fără habar din iarnă în vară, amăgit de bucurii scurte, am pierdut iluzii prețioase, ca să ajung de unde am plecat.

Obosit de drum, mă întorc cu gîndul către locul meu natal, să mai cuprind o dată cu mintea tot ce mi-a fost drag cînd nu gustasem încă din pomul cunoștinței : casa în care am deschis ochii, ograda cu romaniță mirositoare, apusul soarelui care aurea coama dealurilor și mai păstra o sprînceană de lumină cînd bunicuța mă trimitea la culcare.

Bunica e cea dintîi icoană din trecutul meu.

O văd slăbită, ridicată pe perne, cu gura strîmbă, cu chipul de ceară.

Cum mă deșteptam, dacă mă îmbrăca învrăbită în odaia abia luminată de zorile sărace ce luptau să intre prin ferestrele înghețate, lipite cu hîr-

tie pe la închieturi. Apoi mă freca fără pic de milă cu un colț de prosop muiat în apă, exasperată de îndărătnicia scîncetului meu pentru un obicei care, se vedea bine, îi inspirase și ei numai ură.

Ca într-un film ce se desfășoară, văd cum femeia grăbită, mînioasă ridică prostirea⁷, înfoia pernele, bătîndu-le în palme, da cu mătura udă peste covorul ros pînă la urzeală de jocurile noastre, pe cînd eu așteptam, tremurînd de frig, să pună lemne în sobă, să închidă ușa, să aprindă rășina, care umplea odaia cu straturi de fum albăstrui, ce pluteau mirositoare în aer, înălțate în bagdadie⁸.

Dădaca se așeza trudită pe scaun lîngă sobă, cău-tînd să mă ademenească să stau cuminte, să-i dau răgaz să se odihnească, strîngîndu-mă fără scăpare, cu mîini uriașe, roșite de ger. Luptam zadarnic, dînd⁹ cu picioarele, încercînd fără putere să desfac pumnii de fier, pînă cînd, izbucnind în urlete disperate, auzeam glasul istovit al bunicăi: „Dă drumul băiatului, proasto!... Ce-ți pui mîntea c-un plod?... Șazi, mămucă, și te joacă...” zicea ea suflînd ca niște foale învechite, ștergîndu-se de nădușeală cu un tulpă boțit ce-l ținea ascuns sub pernă.

Potolit ca prin minune, alintîndu-mă ca un mo-tan, îi sărutam mîna uscată ce mirosea a oțet. Apoi rămîneam să mă joc în odaie cu un cărucior făcut din' cutii rotunde de chibrituri, pîndind boabele de carne mozolite și aruncate de bunica din dulceața acrișoară cu care-și răcorea sufletul.

Dar într-o zi am plătit scump această ipocrizie.

— Mă miram eu de ce ești mătăluță așa de cu-minte... zise, cîrpindu-mă, țata Eliza. Ieși afară, mă-garule!... Soi rău ce ești! Catinco, ia dezbracă-l, că amuș îi noapte...

Se făcea noapte, într-adevăr, și mi-era frică. Nu se aprinsese încă lampa. Geamurile, acoperite de flori măiestre, erau sclipitor luminate de văpaia jăratecului tras în gura sobei. Pe măsură ce se trecea focul, mobila din odaie, perdelele, hainele din cui luau forme îngrozitoare, ce se apropiau strîm-

bîndu-se sau se depărtau cu mine, subțiate, rînjind fără zgomot. Mița, aruncîndu-se cu ochii aprinși să prindă șoricelul ce rodea în taină, mă îngropa în pat de groază.

M-am trezit learcă de apă. Simțeam o foame și nu îndrăzneau să mă mișc. Încet se făcu ziuă. Un zgomot neobișnuit umplu casa. Ușile se deschideau la perete, se închideau trîntite în grabă, răcind odaia.

Slugile intrau, ieșau, tăcute, ducînd lighene, prostiri, tirînd balia¹⁰, purtînd cu grijă, să nu se opărească¹¹, oala cea mare, învolburată de aburi, în care fierbeau sarmalele în Ziua Morților.

De cîte ori se deschidea ușa, întrezăream chipul bunicuței, care dormea acum întinsă pe masa de toate zilele, în rochie de mătase vișinie, ce se balona în cercuri, între capeluță, legată pe sub fălci cu fionc¹² de catifea neagră și papuci noi pe talpă.

O luminare strînsă în mîini de ceară ardea liniștit, înălțînd la cer o sforicică de fum.

Fără să bag de seamă, casa se umplu de lume. Un om cu ciobote mari trecu smerit, lăsînd în urma lui miros de pește și de mirodenii ce ardeau într-un ciob de strachină, iar din odaia bunicăi se auzeau, bolborosind, glasul lui popa Grecu și suspinele țatei Eliza. În dimineața aceea nu mi-a dat nimeni să mănînc și nu știu pentru ce nu îndrăzneau să cer, nici să m-apropiu de surori, care veniseră de la pension și stăteau ofilite, cumiști, cu părul lins, cu șorturi negre, cu batistele la ochi.

Mai tîrziu au venit de la școală Vasilică și Coco¹³, fratele cel mare, care mă cuceri îndată prin felul cum azvîrlea căciula de pe cap, fără s-o atingă cu mîna, tocmai pe dulap.

Apoi, o femeie străină, cu negel deasupra buzei, mă înfășcă cu degetele îngălbenite de tutun, mă înveli într-un șal sineliu și mă urcă valvîrtej în sania ce aștepta la scară. Lîngă mine se așezară, pocăite, surorile¹⁴ mele, în coada sâniei se prinse Vasilică, și lîngă vizitiu, Coco, care, luînd hăturile

din mâinile birjarului, pocni din bici, cum nu bănuiam că pocnește biciul.

Caii, smucîndu-se, porniră în sunetul vesel de clopoței, răsturnîndu-ne pe spate. N-aveam astîmpăr. Șalul de lînă îmi mîncă obrazii. Toate erau noi pentru mine; stradele, aparii peteciți cu donițele atîrnate de gît și tarabele chităriilor¹⁵ acoperite cu pîini proaspete ce mă flămînzeau.

Dar plimbarea, pe care aș fi voit-o nesfîrșită, se termină repede.

Fără să mă lase din brațe, străina s-a dat jos și am intrat, după ce a tras clopotul de la ușă, în casa lui moș Nicu, om scund, ursuz, cu mustață tunsă.

În odaie era cald și mirosea a tutun. Desfăcut din șal ca din scutece, femeia m-a dus de mînă într-un loc unde părea că aveam grabnică nevoie, și apoi ne-am așezat la masă. Nu țin minte ce-am mîncat, dar era tare bun. După masă m-am jucat cu niște poze, am adormit și nu mai știu nimic.

Tataia a murit fără să-l cunosc. Mamaia, femeie tînără, cochetă, s-a lăsat pradă plăcerilor ușoare, risipind o zestre, pe atunci considerabilă, de cinci mii de galbeni, cu o inconștiență pe care bărbații o găseau adorabilă. Ieșeau în lume, el înalt, în haine negre, cu guler larg, cravată îngustă, cum îl văd și azi în fotografie¹⁶, ea mărunță, plină de gropițe, în rochii de mătase azurie, cu trena lungă, de care se țineau scai junii de pe atunci.

După cum am auzit vorbindu-se, el o iubea mult, îi împlinea toate gusturile. [.....]

De la o vreme afacerile mergeau prost. Mama cheltuia mult. Într-o bună zi a plecat și nu s-a mai întors. Un an mai tîrziu, după ce se despărțiseră, a murit tataia dintr-o bubă făcută la picior și de inimă rea, lăsînd averea încurcată.

Noi, copiii, patru fete și trei băieți, am fost crescuți de o soră a tataiei, țața Eliza¹⁷, văduvă în putere, apreciată încă de ofițerii de artilerie, care-și struneau caii, răsucindu-și mustața, cînd treceau pe la ferestrele noastre.

Țata Eliza, despărțită și ea, avea doi copii : o fată, Maria, noi îi ziceam Duduia, frumoasă, alintată, și un băiat, Coca, prostuț, poreclit Garabet. Din cauza lor nu se mai măritase. Vina, ne-o repeta îndestul, nu era a ei : îi mîncasem tinerețele cu nebuniile noastre. Eu, cel mai mic din casă, nu i le cunoscusem niciodată. O văd și astăzi, Dumnezeu s-o ierte, cu ochii focosi, cu nările largi, cu părul cănit, ondulat cu drotul¹⁸, pieptănat cu cărare, cu sprîncenile încondeiate cu muc de luminare arsă, stînd înfăințată în fundul canapelei, fumînd ca un turc țigări înfipte într-o spelcă¹⁹ îndoită în coadă de rîndunică.

După moartea tataiei, moș Nicu, episcopul nostru, sfătuindu-se cu surorile, a așezat fetele cele mari în pension la Humpel, să învețe, spunea el, franțuzește și la pian, să se poată mărita mai bine ; iar pe Coco și pe Vasilică, poreclit Tîrtanul, fiindcă se arăta foarte priceput, la Institutul Academic.

Acasă am rămas numai eu, Jorjică, pentru că eram mic, și soră-mea Lența, mai mare cu un an decît mine.

Ne-am mutat din casele mari, ce țineam cu chirie în Iași peste drum de grădina Copoului, în altele mai mici, la marginea străzii Sărărie, numită astfel pentru că pe aci se aprovizionau ciobanii cu sare în trecere cu turmele de oi, călăuzite de măgărușul răpănos, încărcat cu desăgi și trist, spre Dealul Aroneanului. Din ceardac, priveliștea era frumoasă. Tătărașul se ridica pe coastă cu căsuțe albe expuse ca la panoramă. Mai sus, printre rîpe galbene, pe unde puteau, soldați ruși, zdrențuiți, cu bărbi roșcate de apostoli, făceau exerciții, snoși în bătăi, sau treceau cîntînd tărăgănat cîntece din care nu rețin decît refrenul : „Hai, hai, hai...”²⁰

Spre seară, voinicii cu părul inelat, umblînd răzleți, arși de soare, cu pieptul lat, cu mundir²¹ fără nasturi, se opreau la porțile oamenilor, iar femeile, îngrămădindu-se înduioșate, le dădeau, cîinîndu-i, cîte un dărab de pîine, hîrjonindu-se cu ei.

Casa noastră avea cinci camere. Una, a copiilor, în care dormeam eu cu sora mea Lența și cu Coca, în crivățale²² din care ne ieșeau picioarele. Pe un pat de scinduri, lângă fereastră, cu mindir²³ acoperit cu macat²⁴ de cit²⁵ decolorat, dormea dădaca, țarancă desculță, îmbrăcată în fustișoară albă, cu polcă²⁶ verde ce-i chinuia sinii.

Cu noi mai dormeau în vacanță și ceilalți frați, într-un crivat mare de fier, la care Coco ne înhăma legați cu sfori și, cocoțat pe capra făcută din pernele de perete, ne silea, șfichiindu-ne progresiv cu biciul, să tropăim pe loc, pînă cînd izbucneam în plîns, declarînd că „nu mai mă joc”. Alături era odaia fetelor, în care dormeau surorile cele mari.

Țata Eliza nu mă prea iubea. În schimb, eram alintatul și slăbiciunea maicii Leonora, cealaltă soră a tataiei. Povestea ei e scurtă. Urîțică și sfioasă, cea mai mică între nouă copii, a fost dăruită, cum era obiceiul, lui Dumnezeu și așezată la mînăstirea Aqafton.

Maica Leonora venea la noi să șadă în fiecare iarnă, pînă după Paști, aducînd, pe lângă o valiză cu schimburi, o ladă de scinduri plină cu toate bunătățile : gavanoase cu povidlă²⁷, chitonaguri²⁸ înflorite cu miez de nucă, săculețe cu vișine și coarne uscate, mere domnești, dulceturi de trandafiri și de cireșe amare, șerbeturi de dracilă²⁹ și de nufăr, peltea rubinie, șiraguri de hribi³⁰ înșirați pe sfoară, în fine, chiupuri³¹ de unt topit și caș bătut la putină.

În casă, țata Leonora lucra ciorapi, împletea cozonaci galbeni ce dădeau afară din oală, căuta în cărți, și seara învăța să scrie, caligrafiind cu atenție pe placa de piatră slove mai mari decît era nevoie, ștergîndu-le ca noi, copiii, cu scuipat.

Dimineața bătea mătânii în capod de pică, cu șal în spinare, în fața iconostasului, scos din întuneric de luminița slabă a candeliei ce pîlpîia galbenă, în vîrfurile mucușorului de iască, aurind chipul sfinților.

În trecut, toate familiile cumsecade creșteau cîte o copilă de șapte-opt ani, luată de suflet, pe care

urmau, sub teamă de păcat, să o crească, să o mărite și s-o înzestreze, „dacă va fi harnică și s-o purta bine”. Îmbrăcată cu vechituri, hrănită cu te-miri-ce, fetișoara alerga încoace și încolo după cinci parale oțet, după o cutie de chibrituri, favorizată de noroc când era trimisă de la marginea târgului să aducă, în zile de sărbătoare sau pe vreme rea, o birjă de la centru. O zăreai venind de departe, roșie de bucurie și de ispravă, în picioare pe scara trăsurii. Cuminte, simțea că nu e de nasul ei să stea pe pernă, „că doar nu era cu-coană”.

Maica Leonora aducea și ea de la mînăstire un sufletar.

Rola era o hantiță³² molomană³³, liniștită, mai mare decît vîrsta ei, cu ochii verzi, mici, pierduți în grăsimia obrazilor, și, după părerea tuturor, nepomenit de leneșă. Trebuia să-i repeți în fiecare zi să spele scîndurile, să frece tacîmurile, să care lemnele, să bată covoarele, să măture curtea ori să rînească zăpada. Rola umbla încet și mîncea multă fasole cu mămăligă, cum se gătea pentru oameni în postul mare, și, venind să dea dulceață musafirilor, cîrnea nasul tuturor. Gonită cu indignare din ochii lumii, Rola pleca cutremurînd obrazii, sticlele după dulapuri și cristalele lămpii din bağdadie. Dar așa cum era, tața Leonora o ocrotea fiindcă o crescuse de mică și, dacă o bătea peste gură, în zadar, de altfel, cînd o prindea mîncînd cu degetele drojdia din fundul ceștilor, tot ea îi da să lingă, cînd era în toane bune, lingurița cu care luase șerbet de zmeură.

La masă avea loc prima ședință de educație a Rolei, cu a cărei creștere se ostenea, din cînd în cînd, tața Eliza. După cafea, adunînd cojile de pîine, le punea lîngă un rest de mîncare pe farfurie și, întinzînd-o cu catadicseală, se adresa fetei:

— Hai, du-te de mîncă... Sărută mîna, proasto!... Și maitcii Leonora... Și duduii Olimpia... Dă-ți ici, nu pi colo... Na, hai, fugi, că ești proastă!

Nu lua (cu stînga, ți-am mai spus. Unde ți-s mințile?... Ia-o de la început...

— Iart-o, soro... se ruga timid maica Leonora.

— *Les, dragă... Elle non pas dans la forêt*³⁴... Căci, ca orice moldoveancă de familie, tața Eliza stîlcea franțuzeasca cu îndrăzneală. Nu vreau să zică lumea, mărturisirea ea jignită, c-o stat atîta vreme la mine și n-o învățat nimica.

Și scena începea din nou. „Vin' la mine, treci la maica Leonora...”

Rola pleca asudată, cu tava plină de ibrice, de pahare, de cești răsturnate, mergînd anevoie în ghete vechi, mari, încălțate pe piciorul gol. Peste o clipă, un huruit de sticle sparte anunța pe afară catastrofa.

— Bătu-te-ar Dumnezeu și Maica Domnului! strigă tața Eliza, luînd martor tavanul, repezindu-se pe urma ei s-o buchisească... Ai să te măriți cînd mi-oi vede ceafa!...

Pe nesimțite, zilele se scurtau. Pale de vînt ne înfrigurau, măturînd colbul de pe stradă și frunzele moarte. Venea iarna.

Primul foc ne strîngea în jurul sobei. Lampa se aprindea devreme, iar lumina ei se înălța treptat, strălucitoare, ca un răsărit de soare, pînă plesnea sticla.

„Proasto!... am să ți-o pun la socoteală.” Se făceau pregătiri de iernat, aducîndu-se sub ochii noștri, minunați, lemne cărate cu carul, tăiate cu ferestreul și crăpate, pentru opt lei stînjenu. Zarzavat de tot felul, varză care se punea la înăcrit cu ceremonialul cuvenit, în butoaie ce ni se păreau uriașe, carul cu drugi de aur, pentru îngrașat curcanii și, după ce se strîngeau toate, ca pentru o cetate amenințată de încercuire, într-o bună dimineață, alergînd desculț la fereastră, strigam surprins, scontînd plăceri întrevăzute: ninge!...

Ningea cu fulgi mari, înfloriți, soli de pace, ce se scoborau parcă din bărbi cucernice de patriarhi. Ninsese, și continua să ningă, acoperind curtea,

s-a născut, cine l-a botezat, cu cine s-a însurat, câți copii a avut, ce zestre a luat, când, în fine, și-a dat sufletul în mâinile lui popa Grecu. Pe lângă asta, avea o droaie de căței albi, creți, cu ochii încondeiați, cenușiu, de lacrimi curse, care mîrșiau, lătrau, săreau pe divanuri, de pe scaune, ieșau de sub paturi, tușeau, se înecau strănutînd într-o larmă asurzitoare, iar coana Elencu îi dojenea frumos, fără să se turbure.

— Fii cuminte, Bombonel... Așa faci? Să știi că mă supăr... Fetița, du-te, mămucă, la copiii tăi... Azorică, stai frumos...

Coana Elencu era neprețuită. Făcea dulceață minunată, dădea cu cărțile, după ce le menea³⁷ oftînd tărășor, murmurînd misterios, bătînd de buze cartea trasă de cocoane cu mîna stîngă, cunoștea fel de fel de leacuri și descîntece. Ea ne freca de gîlci, suflînd împrăștiat pentru „ducă-se-pe-pustii“, descînta fetelor bune de măritat cînd erau deocheate. Ea a lecuit, trebuie să spun, pe Rola, care era slabă de mijloc, învățînd-o să sară peste foc de gunoaie, după ce o bătea la spate cu mătura aprinsă, și să se ducă, cînd s-o lumina, la biserică, pînă nu intră nimeni, să se închine, să bată trei rînduri de cîte trei mătării în fața altarului, la Maica Precista, la Domnul Cristos, la sfîntul Neculai, și trei rînduri de cîte nouă mătării în mijlocul bisericii, pentru cei patruzeci de mucenici, strigînd cu glas tare: „Bună dimineța, eu fac în pat...“

Prinsesem vorbele coanei Elencu și, sculat de dimineța, după o noapte în care n-am visat decît raiul și îngerii, m-am luat tiptil după Rola, împreună cu Gheorghită, băiatul bucătarului. Curioși să vedem ce are să se întîmple, ne-am ascuns, mergînd în virful degetelor, după cristelnița de aramă în care se botezau copiii. Rola se închină cu evlavie, făcînd cruci întregi, de la frunte pînă la buric, se plecă bătînd mătării cu fruntea umilită și strigă cu vocea stinsă, plină de emoție și de nădejde:

— Bună dimineța, eu fac în pat !...

— Nu ți-e rușine?! am strigat eu de după cristelniță.

Dar muștrat de figura severă, încrucișată, a unui sfânt care mă privea în față, am fugit într-un suflet, chinuit de remușcare, urmărit de Rola și de un huruit asurzitor.

Răsturnasem cristelnița.

Acasă am mâncat pentru întâia oară de la maica Leonora o bătaie bună.

Nu m-a durut prea tare, dar mi-a fost ciudă că m-a ținut cu capul între picioare Rola.

N-o pot uita. Cum se lumina de ziuă, apărea tușind din băierile inimii, cu pulpele goale, cu tulpănel pe ochi, cu brațul încărcat de lemne, scoase la iveală ca un sfert de lună de văpaia jăratecului din cățuie³⁸. Descărca lemnele năruindu-le³⁹, fără habar de zgomot, așeza cărbunii pe un boț de hîrtie, luminînd deodată casa, și adormea lîngă focul stins. Cînd ne trezeam, îi săream în spinare, și ea continua să doarmă, doborîndu-ne pe rînd, în rîsete ce nu se potoleau, fără intervenția miraculoasă a sfîntului Neculai din cui, mînuit orbește de țața Eliza — mamaia, cum îi spuneam eu — care apărea răzbunătoare în pragul ușii, cu părul în papiote, în capoțel subțire sau în fustă de flanelă, după sezon.

Trecuse vreme de cînd era la maica Leonora. Rola se făcuse mare, avea un păr negru, bogat, ca o coadă de cal, și o putere de bivoli.

Ridica singură pianul, cînd se ceruia în salon, ca să potrivească covorul, și ea singură venea de hac lui Ion bucătarul, care era fioros cînd se îmbăta și răcnea învîrtind toporul deasupra capului: *Haron, bulion de cuion*, învățat de la cine știe ce boier franțuzit și care, abia azi îmi dau seama, însemna probabil vestita sfidare a francezului: „Allons, bougres de c...” adică pe romînește: „În lături, păcătoșilor!”

De cîteva zile venise la Iași o trupă de actori despre care se dusesse vestea. Țața Eliza apărui la

masă în capod, coafată cu artă de un neamț miop și chel, căruia noi îi înfundam galoșii cu hîrtie.

— Sînt gata, numai să-mi pun rochia... Hai și tu, zise ea, în glumă, maicii Leonora.

— Doamne, țăță, cum ai crede una ca asta ? !...

— Ei, ce-ar fi dac-ai veni și tu ?

— Vai, fugi, nici nu pomeni !

— Hai, zău...

— Doamne ferește ! se miră închinîndu-se maica Leonora, de teamă să nu cadă în ispită.

Un tropăit de om ce se scutură de zăpadă, o tuse cunoscută ne vesti pe moș Nicu, episcopul nostru, zgîrcit nevoie mare, căruia îi plăcea grozav să-și necăjească surorile, socotindu-le fără minte.

Intrînd, lepădă galoșii la ușă, așezîndu-i cu îngrijire unul lîngă altul, pături tacticos șuba și, răsucind o țigară de tutun amestecat cu foi de nuc, pentru aromă, întrebă ca de obicei, trimițînd pe nas două coloane groase de fum cenușiu ce se învoldurau în aer :

— Ei, ce mai tura-vura, ham-babadam ?

— Ce să fie, bădiie, nu vra Leonora să meargă la teatru, și pace !

— I-auzi, bădiță, spune și mata dacă are vreo noimă !...

— Ai mai fost tu la comedie ?... întrebă moș Nicu, prinzînd semnul țății Eliza.

— N-am fost, bădiță, nici n-am voie... Unde s-a mai auzit o treabă ca asta ?... Nu iartă canoanele...

— Ei, du-te și tu o dată, să-ți faci idee de teatru.

— Vai, bădiță, tocmai mata... Vrai să mă caterisească ?

— Cine o să știe, proasto !

— Apăi că curată vorbă, are dreptate bădița, insinuă, prefăcută, țăța Eliza.

— Du-te, maică, du-te, începurăm noi.

— Doamne ferește și apără, protestă, rizînd fără voie, maica Leonora. Oare cum mi-o șade mie cu comănac în cap la teatru ?

— Îți dau pălăria mea de catife.

— Și rochie de unde ?

— Ți-o dau pe cea neagră.

— Du-te, du-te, mă rog ție, maică, du-te... țișam noi, copiii, de la masă.

— Irra !... Da' mîntuiți odată... Dați-mi bună pace !... Ce, eu am bani de dat la teatru ?

Ca niciodată, prins în horă nu știu prin ce minune, moș Nicu, ieșindu-și din fire, scăpă din gură :

— Na-ți un galbăn, să-ți plătești locul și să-ți iei și cofeturi.

— Ei, de, oameni buni... vă place ?

Și învinsă, bănuiesc acum, de dorul ascuns de a cunoaște ceva din lume, rosti ca un condamnat la moarte :

— Bine, bădiță, mata să-mi porți păcatul...

Apoi, ridicîndu-se rușinată de la masă, trecu în odaia de alături, unde, căzînd în genunchi, se rugă la icoane.

Peste puțin, un chiot de veselie salută apariția maicii Leonora, care se ivi sfioasă în pragul sufrageriei, pierdută într-o rochie balonată, cu pene de ambasador la pălărie. Într-un avînt nestăvilit, o prinserăm în mijlocul nostru și, sărînd ca dracii, ne învîrteam în jurul ei, răcnind cît ne lua gura :

„Măicuță cu pălărie
De la noi din Sărărie.”

Dar cîteva palme împărțite de țața Eliza ne împărăștie ca pe niște pui de potîrniche, pe unii cu lacrimile în ochi, pe alții chicotind de rîs, pe fiecare cu partea lui.

— Haide, soro, că ne așteaptă birjarul...

— Nu-mi găsesc manșonul.

— Cată-l în garderob.

— Nu-i.

— Vezi, poate o fi în scrin.

— Nu-i, l-am căutat pist'tăt locul...

— Dacă-s proastă, să te iau cu mine, așa-mi trebuie !... Ci hai, soro, odată !... Ce ți-i bun dac-om ajunge după ce s-a începe ?...

Plecară. Sania scîrțîi, întorcîndu-se în loc pe zăpadă, și port parcă și azi în urechi sunetul din ce

în ce mai slab : „Ching, ching, ching, ching !...” al zurgălăilor.

Iarna mă culcam cu maica Leonora. Când se întoarseră de la teatru, după ce se dezbrăcară, au căutat mașonul toată noaptea.

— Ești sigură, soro, c-ai venit cu el ?...

— Aracan di mine, țăță, doar nu-s nebună...

— Ea l-o luat, și pace... ⁴⁰

— Oare ?...

— Doamne, soro, proastă mai ești ! Cum iei tu cu atîta ușurință credința omului !

— Da' bine, țăță, eu am crescut-o... fi leneșă, îi flămîngioasă, ce-i dreptul, dar ar fi păcat să spun, nu mi-o lipsit niciodată nimic.

— E, s-o chemăm.

— Lasă pi miine, țăță... Să ne culcăm, nu poate nici băietul ista să doarmă.

— Mie nu mi-i somn, țăță.

— Apăi știm noi că mătăluță n-ai astîmpăr...

Țața Eliza trase o dată, de nenumărate ori, la infinit canaful de la clopotul ce spînzura deasupra patului său, și Rola apăru, în fine, somnoroasă, fără ochi.

— Unde-i mașonul ?... Să spui unde-i mașonul, că te ia dracul ? ! o întrebă, cîmpind-o fără răgaz, țăța Eliza.

— Care mașău ?

— Unde-ai ascuns mașonul, tîlhărițo ?

— Ce mașău ?

— Mașonul... Mașonul de astrahan... te faci că nu știi ! răbufni mamaia, tîrîind-o de păr prin odaie.

Eu încremenisem în pat cu genunchii la gură, revoltat și laș.

— Elizo, las-o, țăță...

— Nu... Să scoată mașonul, că-i scot ochii !

Rola recurgea în asemenea împrejurări la arma neputincioșilor. Se lăsa moale, și de astă dată se făcu ghem. Loviturile date, cînd cu pantoful, cînd cu pumnii descărnați ai țății Elizii, ricoșau ca dintr-o pernă de cauciuc.

— Cătați-l în *ganirop*.

— Nu-i !

— În *sicriu*.

— Nu-i ! reteză scurt la fiecare dată țafa Eliza, călare pe ea, întărind cu pumnul fiecare negațiune.

— Ia lasă-mă, duduică, vrei să mă omori ? Aracăn de mine, oameni buni !... Da' cine o mai poimenit o treabă ca aiasta ?

Și scuturîndu-se de tigru, ieși pe ușă, masivă, liniștită ca un elefant, fără să fie atinsă de ceaslovul cu care țafa Eliza, albă ca varul, aruncase după dînsa, împrăștiînd foile sfinte în toată casa.

— Elizo... gemu maica Leonora îngrozită.

— Bate cineva la geam, anunțai eu cu spaimă. Incremenirăm toți, trăgînd cu urechea.

— Cine-i ?... întrebă cu sfială maica Leonora.

— Eu, săru' mîna.

— Care eu ?

— Eu, Vasile... sergentul Vasile din pont.

— Tu ești, Vasile ?

— Eu, duduică... cin' să fie, că nu mă mișc din poarta matale.

— Bravo ție, Vasile... Da' la ce ai bătut în geam ?

— Cam ies scînteii multe... Mă tem că s-o aprins hogeacul.

— Vai de mine !...

Și, într-o clipă, toată casa fu în picioare, ușile la perete, țafele zăpăcite, fetele îngrămădite într-un colț, speriate, despletite, frumușele, și noi, băieții, cu durligele ⁴¹ goale, încălțați fără ciorapi, ne uitam afară pe casă, să vedem dacă s-a aprins, cum arde și mai ales dacă s-aud pompieri.

Numai Rola, învrednicită ca prin minune, trecu prin antret într-o cămașă petecită, cu două cofe pline, cu tot alaiul după dînsa, și, urcînd scara ce ducea la pod, pierdu cumpătul, se clătină ca un turn și căzu fără perdea, ceea ce mă făcu să exclam triumfător, în mijlocul panicii generale :

— Uite manșonul țafii Leonora !...

— Ptiu !... făcu biata maică, ferindu-mi capul, în timp ce țafa Eliza rîdea cu spasaturi.

— O, ho, ho, ho !... A, ha, ha, ha !... I, hi, hi, hi !...
Cînd ne-am retras, nu știu pentru ce, eram rușinat ca un hoț păcălit.

Nici nu s-aprinsese nimic. Erau minciuni de-a lui Vasile. Se apropia Anul nou, primul pe care mi-l amintesc din lumea în care am deschis ochii.

Ninsese mult. Pomii, îmbrăcați de iarnă, încremeniseră îngropați în zăpadă pînă la brîu. Colo, departe în zare, albul nesfirșit al cîmpului se îmbina cu plumburiul cerului. Pe un par din gard, o cioară, cu capul între umeri, pîndea interesată ușa bucătăriei. Prin curți, pe la vecini, prin casele tupilate, împrăștiate pe coastele Tătărășului, gospodine îmbrobodite cu șaluri intrau și ieșau harnice, trîntind ușile în urma lor, cu pocnet de pușcă ce părea tras de la ureche. [...]

Încă două-trei zile, și ne pomeneam cu urătorii la fereastră.

Vu-u-vu, vu-u-vu !

Aho, aho, copii și frați...

Stați puțin și nu mînați !

— Ia vezi, Marghioală, cine o venit...

— Fanaragiii, ducă.

— Cîți sînt ?

— Mă tem că patru.

— Na !... Dă-le doi franci.

Pe furiș, plecam cu Gheorghită să urăm prin vecini, sunînd clopoțelul pe la ferestrele oamenilor, sărînd de bucurie, ca și cum n-aș mai fi văzut, cînd primeam covrigi, nuci și mere.

Numai popa Grecu, care ne cunoștea pe toți, ieșea să ne gonească cu toiagul :

— Las', că te spun eu mă-ti !...

Dar eram departe, tocmai la Buium, evreu cu barbă sură și chitiuță de catifea, întîmpinați de copiii lui, fete și băieți, care băteau din palmă, ne strigau pe nume, și după ce ne împărțeau turtă dulce și acadele, porneau cu noi, îngroșînd ceata.

Cu toată zgîrcenia lui, de Anul nou, moș Nicu ne umplea de daruri. Cai de lemn, păpuși care în-

chideau ochii, săbii și puști, darabane cu care spărgeam urechile și mingi cu care spărgeam geamurile. Pe lângă astea, zaharicale și bomboane de tot felul, cofeturi, cum le numea el, apoi smochine, stafide și nohot, pe care le împărțeam cu dădaca.

Cînd ieșeam în cerdac, era minune. Zăpada scînteia, cerul era plin de stele, în zare licăreau felinarele, iar pocnetele de harapnice, mugetele de buhai se încrucișau în aer cu sunete de zurgălăi : „Cling, cling, cling !”

Nu ne-am dus la culcare. Cu ochii zgîiți pe fereastră, așteptam să se deschidă cerul, pînă cînd dădaca, zorită să petreacă la bucătărie în lumea ei, apărea la geam, spoită cu furnigene, cu cornițe de morcovi înfiți în păr, ținînd în dinți, naiba știe cum, un cărbune aprins, pe care-l însuflețea respirînd, iar noi, îngroziți, ne ascundeam sub plapomă, jurînd că a venit Dracul la fereastră.

De Sfîntul Vasile, la masa de seară, așteptam musafirii : pe popa Grecu, pe un judecător cu nasul mare, înnădit în casă fără fățarnicie, cu considerație, cu vorbe dulci, cu bucăți alese, pregătindu-l, în vraja nebănuită a căminului, să ceară, nu se mai îndoia nimeni, mîna celei mai mari surori.

De cînd se vorbea în casă de nunta Olimpiei, țața Eliza se învîrtea în jurul ei cu spor de dragoste. Toată vara o purtase pe la grădină, pe la cofetărie, unde cîntau lăutarii și părăduiau cavalerii Iașului în floare. Din oraș se întorceau cu trăsura, de pe pernele căreia țața Eliza schimba cu vecinele priviri pline de înțelesuri.

Într-un consiliu de familie, moș Nicu, episcopul nostru, a hotărît, cu toată zgîrcenia lui, dată fiind însemnătatea evenimentului, s-o ducă la bal, să-i facă, spunea el, o rochie mai lunguță, mai lărguță, să semene a fată mare, să-i rămînă și după ce s-o mărita.

La braț cu țața Eliza, Olimpia se plimba prin casă, vorbeau, surideau grațios, în dreapta, în stînga, exercitîndu-se să închidă și să deschidă avantajul mare cît o coadă de păun, să arunce cu

picioarul, cînd se răsuceau, trena de la rochiile decoltate în formă de inimioară.

Olimpia nu era frumoasă. Era însă inteligentă, avea privire dreaptă, suflet de aur, învăța în mod excepțional, citea cu pasiune, visa mult și nu știa să gătească de loc.

Socotindu-se răspunzătoare de această lacună în educația ei, țăta Eliza o luă de cîtva timp pe lîngă ea, să vadă cum se pregătesc mîncările, cum se fac dulcețurile și cozonacii.

Cu fața aprinsă, Olimpia învîrtea în ziua de Anul nou, pe colțul plitei, un amestec de lapte, ouă, ciocolată și clei de pește, drămuite cu chiverniseală. Se gîndea, friptă de îndoială, cînd trebuie să toarne laptele peste răsura, dacă a pus zahăr destul și cît i-ar plăcea „lui” de dulce.

N-am putut rezista ispitei. Am băgat, pe furiș, o lingură de lemn în crema ce undea liniștit pe marginea plitei și am gustat-o. Vă mărturisesc, era prea dulce, așa cum desigur nu i-ar fi plăcut nici judecătorului cu nasul mare.

De la un timp, lingura se învîrtea mai greu în crema ce împrăstia miros de vanilie.

— Ia vezi, țăță, e destul ?

— Nu știu.

— Uite-te, țățucă.

— Nu m-amestec.

— Eu o iau.

— Treaba ta, ia-o... De-ajuns, ia-o răpide... Unde-i calupul ? Dă, Ioane, calupul...

Cu precauțiune infinită, ridicînd cratița cu pămătuferi de cîrpe negre, Olimpia, purtînd grijă să n-o scape din mîini, bucătarul ținînd calupul, tur-nară amestecul, ce curgea argintat ca o lavă de plumb topit. Apoi, înșirîndu-ne, am ieșit pe ușă : Olimpia înainte, eu în urma lui Ion, și am îngropat vasul prețios în troianul imaculat. Bătătorînd zăpada-n jurul lui, l-am lăsat în paza gerului ce se lăsase o dată cu amiaza.

Olimpia nu mai avea astîmpăr. Pe nimică, pe ceas, se ducea s-o vadă, pipăind crema cu gingășia fluturelui ce s-așează pe floare.

În sfîrșit, dete Dumnezeu și se prinse crema. Vestea am adus-o eu. Acum nu mai era nici un pericol. Putea să ridice calupul. Am pornit ca la victorie, prin zăpadă, alături de Olimpia, cu Calicul înaintea noastră, dulău de curte cu coada covrig, care, apropiindu-se bănuitor, mirosi crema și, întorcîndu-se cu dispreț, ridică piciorul și, înainte ca Olimpia, cuprinsă de panică, să strige cu voce de-naturată, pe moldoveneste: „Ți, bă!” nu mai era nimic de făcut.

Plîngînd amîndoi, eu de rîs, ea de deznădejde, am pornit spre bucătărie, să ducem vestea țății Eliza.

— Mă miram să faci și tu o treabă... Păcat de lapte.

— Și de ciocolată, adăogai eu. [.....]

Prostimea⁴² se hrănea de Paști și la Crăciun. Încolo, dimineața mîncau ce rămînea din ajun, și seara, ce da Dumnezeu. Fata din casă avea opt lei pe lună, și cînd se obrăznicea, mamaia mă trimețea cu un bilețel la comisie, de unde mă întorceam sărind într-un picior, însoțit de un ipistat cîrn, cu chipiul la o parte. Peste puțin, strîns de durere, auzeam loviturile de cravașcă împletită din vînă de bou arsă, ce se lipeau șuierînd pe trupul golaș al dădăcii, în fața mamei, în antreul de gală, cu ușile închise, pînă cînd se îndura s-o ierte.

— Destul... mersi... nu mai da mata.

Vinovata se ducea la treabă cu buzele tivite, cu privirea întunecată, fără pic de lacrimi, repezindu-mă din calea ei ca pe un criminal, sărutîndu-mă, gata să ridă, cînd mă vedea că plîng.

Angajarea slugilor prezenta pentru mine un interes deosebit.

Telelița, evreică grasă, cu bariș⁴³ legat sub barbă și papuci pe talpă, venea legănându-se ca o rață leșească și cădea pe scaun.

— Nu mai pot de chicioare... am așa o *romatism*... Dacă n-am parale să mă duc undeva, la Bălțaștești, ori la Oglinzi... Am auzit că și acolo îi bun. Duducă doarme ?...

— Nu doarme, îi răspundeam eu roșind, catadic-sind să iau bucățica de turtă dulce cu care mă obișnuise evreica.

— Du-ti di spune c-o vinit Malca... Spune că i-am adus o fată...

La poartă aștepta, în adevăr, o femeie, o țărancă tină, ofilită, cu o legăturică petrecută sub braț, care cuprindea toată zestrea ei.

— Ai venit ?... Bine că ți-ai adus aminte... De când ți-am spus să-mi aduci femeie...

— Iaca, am adus... Ți-am găsit o fată bună... O slujit și la Ghiculeasa, și la Sturzoaia, și la madam Șuțu...

— De bună ce-o fost o schimbat se vede atîția stăpîni...

Madam Malca se trudi să se ridice de pe scaun, renunță și, plecîndu-se, șopti ceva mămăii, care o ascultă vădit interesată, pîndindu-mă cu coada ochiului.

— ...și după ce i-o făcut un copil, reluă Malca confirmînd secretul cu voce tare, i-o dat drumul, și amu nici nu vre să știe... Noroc că n-o trăit mult... Sînt numai două zile de cînd o ieșit din spital... Cum l-o născut, o murit... Poate să fie și mancă.

— Cum o cheamă ?

— Aglae... Da' poți să-i zici cum vrei...

— Ia cheam-o...

— Aglae !... strigai eu, sărînd scările cîte trei... Vin' mata, că te cheamă mamaia...

Am intrat țînîndu-ne de mîna, atras de suferința strînsă în ochii ei.

— Apropie-te... Sărută-mi mîna, ce stai ca o proastă ?... Cum te cheamă ?

- Aglaia.
- Ai mai slujit undeva?
- Am slujit, dar n-am stat mult.
- De ce ai plecat?
- Dacă ni-o fost rău și nu puteam face treabă...
- Știi să grijești?
- Știu.
- De măturat știi să mături?
- Știu să mătur. Parcă acasă nu măturam...
- Să freci tacîmurile știi?
- Știu să frec și tacîmurile.
- Să speli pi gios?...

Fata nu mai vorbea. Părea împietrită. Două lacrimi mari străluciră limpezi. Prinse o clipă în gene, se pierdură rostogolindu-se în bluza pătată de unsoare, în dreptul sînilor.

— Ce te bocești?... Trebuia să-ți păzești capul... Cît ceri pe lună?

— Doisprezece franci.

— Cît?... Acuș te plesnesc... Doisprezece franci, să stai toată ziua la poartă, cu ochii după handra-leți... săraca de tine... Ce mi-ai adus stîrpitura asta?... Ți-am spus să-mi aduci femeie cumsecade... Auziți, oameni buni, doisprezece franci!...

— Parcă o luat?... O cerut, n-o luat... are să meargă și pentru mai puțin... Opt franci nu-ți ajunge?

— Eu știu...

— Iacă nouă franci, să nu fie vorba... Unde ai să mai găsești așa un chilipir? Ai mîncare, ai unde să șezi, noaptea te odihnești... Stai o lună, și dacă nu ți-o plăce... Cu de-a sila nu te ține nimeni.

— Las-o, madamă, dacă nu vrea...

— Ei, ce zici, rămii?... Ieși afară și te mai gîndește, ori spune duducai vorbă bună.

— Rămîn... Numai să-mi dai mata șasă franci, să-mi scot așternutul, c-am rămas datoare la o femeie.

— Parale?... Vrai parale?... Abia te-am văzut în ochi, și vrai parale?... Lipsești, să nu te vād...

— Ci faci?... Iaca, o fugit.

— Ducă-se !.. Nu vezi ce gânduri are ?... Eu, madam Malcă, ți-am spus și dăunăzi... Vreau femeie curățică, îmbrăcățică, nu prea tânără, nici bătrână, cu rostul ei, să facă toată treaba în casă, să lucreze, să steie cu copiii, să știe să deschidă ușa...

— Am tocmai așa o femeie cum îți trebuie dumitale, da' cere mult...

— Cît ?

— Vre cincisprezece franci...

— Ad-o, s-o vedem.

— Chiar am s-o aduc... Poate iau și eu o carboavă ⁴⁴... Să mă bată Dumnezeu dacă n-am rupt o pereche de ciuboțele...

A adus-o, dar mai bine n-o aducea.

Într-o zi, cam pe la toaca de seară, Malca s-a prezentat cu același ceremonial, cu aceeași fărâmiță de turtă dulce.

— Du-te și spune la mamaia c-o vinit Malca... Iaca și duduca... Săru' mîna.

— Ai adus-o ?

— Vrai s-o vezi ?

— Zi-i să intre.

— Ei, madam Profiră !... strigă Malca scoțind capul pe fereastră. Ia vino-ncoace !

Pe ușa deschisă intră o femeie cu urechile trase de cercei împletiti, cu broșă smălțuită la gît, cu pălărioară înflorită, ținînd cu o mînă coada rochiei și cu cealaltă o umbreluță învoaltă. Se opri la o distanță convenabilă și, închinîndu-se oarecum dezamăgită, zise cu buzele tivite, rezervată :

— Bonjur !..

Țața Eliza o privea aiurită. Cu gura strîmbată de mînie reținută, reuși, nu știu prin ce minune, s-o întrebe cu vocea înecată, tremurînd din cap :

— Ce poștești dumneata ?

— Mi-a zis 'neaei, zise femeia arătînd spre Malca cu vîrfurile umbreluței, că aveți nevoie de o *fandîșan* ⁴⁵...

— Cum ?... Ce ?... o întreabă țața Eliza, apropiîndu-se albă la față, prefăcîndu-se că n-a înțeles bine.

— Poate aveți nevoie de o *fandi*...

— Ptiu !... bată-te Dumnezeu, izbucni mamaia, scuipând-o între ochi, și repezindu-se, profund jig-nită de îndrăzneală, îi smulse capeluța și, călcînd-o în picioare, repeta înverșunată : Slugă cu pălărie... Slugă cu pălărie...

Femeia scăpă pe poartă cu coada înflăcărată după ea. Cînd m-am întors acasă, în antreu, în fața a două cești cu cafea neagră, mamaia dăscălea pe Malca, trăgînd liniștită din țigară...

— Ți-am spus și deunăzi... Mie îmi trebuie o fi-meie fără gărgăuni, curățică, îmbrăcățică...

Vara mă sculam de noapte. Prin fereastra deschisă vedeam cum se pierde luna, albindu-se, dispărînd ca o pată de ceară. Stelele, licărind aprinse, se închideau una cîte una. Pe nesimțite, vîrfurile pomilor răsărea din întuneric. Un ciripit timid, îngînat abia din gușă, pornit din cuiburile de noroi grupate sub strașină ca bordeiele unui cătun să-rac, îmi fura inima, lăsîndu-mă neclintit, fără glas, lipsit de gînduri.

O dată cu soarele ograda se umplea de zgomot. Găinile ieșeau la iveală, cocoșul cînta zurbagiu, și stoluri de vrăbii guralive se pierdeau în cătina înflorită de pe gardul vecinilor.

Încet, tiptil, mă duceam la bucătărie, să scol din oghealul desfățat pe Gheorghită, băiatul Ileanei, țigănuș de seama mea, cu ochii mari, cu păr de aur, tovarăș credincios de jocuri, cu care împărțeam bunătățile ascunse de la masă și palmele țatei Eliza, ce ne cădeau pe cap din belșug.

În curînd nu ne mai ajungea curtea, pe care o cutreieram gonind cai împărătești cu bici împletit în patru.

Cînd soarele era de trei suliți, apărea mamaia, proaspăt sprîncenată, oprindu-se pe scară în fustă crohmolită ⁴⁶, să curețe oleandrii de florile uscate. De la bucătărie se azeau tacturi meșteșugite din cuțit și satir, mînuite de Ion bucătarul, care toca pîrjoale pe fund de stejar.

Pe dinaintea casei, gata de școală, Lențuca, pieptănată frumos, se plimba silitoare, învățînd pe de rost, ridicînd și scoborînd glasul în cadență, poezia de examen :

„Plinge și suspină tinăra domniță,
Rumenă, suavă, ca o garofiță.”⁴⁷

Uneori o așteptam să iasă de la școală, și împreună, venind spre casă, furam câte-o oală cu flori de pe la ferestrele deschise și, fugind înspăimîntați de zgomotul pașilor noștri pe trotuar, o dădeam peșcheș tații Eliza, care ne săruta, dojenindu-ne :

— De asta mai am... Dacă vă vede cineva ? !

În tovarășia lui Gheorghită înălțam zmeurașe, cu care alergam pînă în mijlocul tîrgului, sau, așezați cumiști la umbra socului, suflam baloane în clăbuc de săpun luat din balie. Cine nu-și aminteste de timpul senin al copilăriei sale văzînd globurile străvezii ce cresc, se umflă, tremură ușor în virful paiului, închizînd în ele toate culorile curcubeului, și plesnesc deodată, se fac puzderie, ca iluziile în care punem atîtea speranțe !

Cît era ziua de mare tiram după noi cutii pline de nisip, alergam prin ploaie, să trimitem corăbioare în pîriiașele de la marginea trotuarelor, sau rămîneam cu fața în sus, în iarbă, urmărind jocul rîndunelelor sau lupta norilor cu chipuri de zmei, ce se rostogoleau fantastic în împărăția cerului. Și deodată năvăleam spre poartă, cu ochii strălucitori de poftă. De departe se auzea strigătul atît de cunoscut : „Mure de dulceață, mure !... Mure, cocoană !”

Ne întorceam escortînd triumfători o țigancă arsă de soare, cu sîinii zbîrciți, cu luleaua stînsă, care, descărcînd trei rînduri de desagi, se așeza trudită, cerînd cu ochii întunecați, misterioasă ca o vrăjitoare :

— Dă și babii oleacă de apă...

— Cum dai murele ?

— Trei pitaci cofăielu... Ori niscai vechituri, să îmbrac copiii. O fustișoară, o cămașuță, o pereche de pantalonăși.

— Ce-mi dai pe rochia asta ?

— O cofiță să-ți dea baba.

— Numai una ?

— Și-ți dă baba cu ghiocul...

— Dă-mi întâi.

— Pune gologanul, să descînte baba, că ești născută la zi mare... Parte ai, noroc ai, amu s-o pornit cu ură împotriva dumatiale o femeie subțirică, înaltă, sprîncenată... Așa e?... Scoate gologanu...

— Spune tot.

— Tot spune baba... Adă gologanu...

— Nu, spune întâi.

— Să nu mă minți, mînca-te-aș... Da' după ce mănînci, îți vine așa o greutate, o amețală, o picoteală, o miroteală... Așa e, fa, cocoană?... Spune, nu-ți hie rușine... Că eu văd un bărbat spătos, flo-cos, în partea dumatiale, așa e?...

Țiganca pleacă lătrată de cîini, de care se apăra, liniștită, cu un arac noduros, purtat pe la spate, ca o coadă de cal, iar noi, adunați în jurul țății Eliza, după ce-și căutase norocul, înarmați cu spelce dezdoite, alegeam boabe negre, întregi, lucioase, ce sîngerau ca niște ochi de drac, bune pentru dul-ceață, întrebînd într-una : „Asta-i bună, mamaie ?”

Și cînd întorcea capul, o băgam în gură.

Fără să știu de cînd, venea din an în paști, să se odihnească două-trei zile la noi, un moșneag cu barba încilcită, cu plete argintate și opinci mari. Moș Simion se mulțumea cu o coajă de pîine, dormea, după ce se închina cuvios, pe un așternut de pelin, purta cămașă de cînepă strînsă într-un chimir lat ca o scoarță de tei, de care atîrnau, legate de o nuielușă lustruită, șurupelnițe, sule și trei rînduri de cuțițase. Căci moș Simion știa de toate : dregă papuci, lua sînge la cai, făcea fluierașe pen-tru copii și cavale îngăurite cu fierul roș, din care cînta cu măiestrie cîntece de alean, cu ison ținut din coșul pieptului. Dar, mai presus de toate, moș

Simion spunea povești ca nimeni altul, imitînd deopotrivă glasul pițigăiat al femeilor și vocile îngroșate ale voinicilor. El mi-a recomandat zmeii ce zburau vîjiînd, în stare să arunce din văzduh bîzduganul provocător, care nimerea în poarta împăratului, din poartă sărea pe masă, de pe masă în cui, în semn de stăpînire. Prin el am făcut cunoștință cu caili năzdrăvani ce vorbeau ca omul, am auzit de bățul fermecat care te făcea nevăzut, el, în fine, mi-a descris pentru întia oară pe Aghiută, meșterul cel mare, de care, drept să vă spun, îmi este frică și astăzi cînd trec noaptea prin locuri pustii, înainte de cîntatul cocoșilor, dacă nu sînt însoțit de o femeie care a însurat două rînduri de copii. Căci, după părerea lui, numai babele vin de hac lui Aghiută. Moșneagul nu se lăsa rugat multă vreme.

— Spune, moșule, o poveste.

— Vă spune moșu, da' nu amu, mai tîrziu, cînd s-or trezi îngerii.

Ne strîngem pe iarbă slugi și copii, copiii cu capul în poala slugilor, cu cîinii favoriți între noi. Și cum se iveau stelele, moșneagul începea să povestească.

— A fost odată ca niciodată, că de n-ar hi fost, nu s-ar povesti. A fost odată o babă ră, galbănă ca galbănarea și uscată ca scîndura patului... Oamenii îi ziceau Mătrăgună, și cînd o vedeau copchiii, fugeau de-și scoteau ochii. Dar cît o hi omul de rău, tot are ceva bun lăsat se vede de la Dumnezeu. Baba Mătrăgună era curată de nu se mai afla și harnică de n-o întrece nimeni. Dar ce folos, dac-ave o fată, pe care o chema Măriuca, și nu semăna cu ie nicicacum! Șade cît era ziulica de mare... Se ține baba de capul ei, da' digiaba... Nu-i plăce, și pace! Da' nici Mătrăguna nu se da bătută. „Să știu ghini că te omor, și nu te las... Decît să trăiești așa, mai ghini să te ia dracu...” — Dormi, conașule? mă întreba moș Simion.

— Nu dorm.

— Atunci stai, să-mi aprind luleaua, că povestea-i lungă... Unde am rămas ?

— Când i-o zis baba s-o ia dracu.

— Așa... așa... Ei, n-apucă să mîntuie vorba, și un tînăr nalt, spîn, bine făcut, ieși ca din pămînt și ceru fata. Mătrăguna se suci, se învîrti, da' n-avu încotro. Peșitorul era îmbrăcat ghini și voinic cum nu se mai afla. Făcu nuntă cu sarmale, cu plăcinte, cu vin roș, cu lăutari, cum se face la nuntă. Da' digiaba, că oamenii nu pitreceau din toată inima, nu se îmbătau nicicacum, se uitau chiorîș la mîinile lui cu degete subțiri, păroase, încărcate cu inele de-ți luau ochii. Baba intră la bănuială. Văzuse ceva ce nu-i plăce. Când ginerile se aplecase să-i sărute mîna, ave două cornițe ca de ied și se gînde cu inima friptă : „Aracan di mini... Nu cumva m-o hi pedepsit pi mini Dumnezeu că am drăcuit copchila...” Și nici una, nici două, chemă fata și îi zîse între patru ochi : „Cînd îi așterne, să închizi ghinișor ușile și ferestrele, să astupi toate bortele ⁴⁸ și să lași numai borta cheii slobodă... Și cînd o vini el să se culce, să iei crenguța de busuioc de la icoană și să-l bați cu ochii închiși, să dai unde îi nimeri, pîn' ți-oi zîce eu destul.” Măriuca tremura de frică și făcu așa cum o învățase mă-sa. Aghiuță, că el era, n-ar mai hi fost, cum văzu busuiocul în mîinile fetii, vru să iasă, da' n-ave pe undă... Să-nvîrte ca un șoarec în capcană și, subțiindu-se cît un fir, trecu prin borta cheii... Da' aci îl aștepta baba Mătrăguna, care, mai pricepută decît Aghiuță, lichi un șip ⁴⁹ la bortă și, cum intră Aghiuță-n șip, puse dopul și-l înfundă ghini, ghini, să nu mai iasă... Dormi, conașule ?...

— Nu dorm.

Dar n-aș putea spune ce s-a mai întîmplat. Sfirșitul povestii l-am auzit ca prin vis : voinic... cal înaripat... Măriuca... nuntă împărătească...

Spre deosebire de moș Simion, la noi în casă venea foarte des un domn palid, cu părul negru, cu nas drept, cu barbeți lungi, și se așeza la masă lîngă tața Eliza. Ne servea pe fiecare, vorbea în-

tr-una, mînca mult, și cînd bea vin, nodul gîtului i se ridica și scobora în scobitura gulerului larg, ca o jucărică pe sîrmă.

După masă ieșeam cu toții să stăm pe scara an-treului cu ușile deschise. Curtea era scaldată de lumină sau era întuneric beznă și stele. Ni se împărțeau prune, păpușoi fierț sau felii de harbuz, pe cînd el cînta dînd ochii peste cap, tremurînd piciorul, înlocuind vorbele pe care nu le știa cu onomatopee invariabile :

„Cu haina cernită, în veci eu voi fi,
Ta-ra-ra-ra, ta-ra-ra-ri...”

Purta nasturi de mărgean la cămașă, pantaloni de cașmir, ghete de brunel⁵⁰ și ofta într-una. Nu-mi amintesc cum îl chema. Auzisem, fără să înțeleg, că fusese trădat de o fată cu zestre mare, după care umbla să o ia de nevastă. Țata Eliza îi vorbea în soaptă.

Noi stam nemișcați. Dădaca îi prezenta, lui întii, tava cu dulceți, și el o îndrepta cu unghia de la degetul mic spre cucoane, trecîndu-și mîna prin păr, cu ochii la servitoare, care întorcea capul rusinată, cum se cuvenea.

Nemaiștiind cum să întrețină conversația, Țata Eliza întrebă fetele pe rînd :

— Ce-ai să te faci cînd îi fi mare ?

— Profesoară, răspundea serios Olimpia.

— Bravo ! Să-ți ajute Dumnezeu !

— Da' tu, Felicie ?

— Eu vreau să mă mărit.

— Mai bine îți mușcai limba... Asta nu se spune cînd sînt de față cavaleri... Da' mata, Duduie, mînca-te-ar mama... vino în brațe la mine...

— Ei lasă, mamaie.

— Ia spune !

— Nu știu.

— Ce ți-ar plăce ?

— Profesoară.

— Bate-te peste gură... Să nu te mai auz vorbind așa... De asta te cresc eu ? Să ajungi profe-

soară ? Tu ești fata lui aga Tomșa... Ai să te măriți cu un tânăr bogat, doftor, moșier, franțuzit, nemțit, să te poarte în lume, să te ducă la baluri, și când îi ieși de la teatru, să strige feciorul din capul scării : „Trăsura lui madam Bibescu !”

Biata Duduie... sămăna țatei Eliza, avea ochii negri și gură mare. Nu s-a măritat cu Bibescu. Nu s-a măritat de loc. La bătrînețe, după ce fusese cuminte toată viața, a ajuns cum dorise, și cum, sînt sigur, nu credea să ajungă, profesoară de pian prin casele care o cunoșteau.

Nu știu cînd pleca musafirul, pentru că îndată ce servitoarea aducea cafeaua din bucătăria din fundul curții, tîrîndu-se ca o insectă schilodită de teamă să n-o verse, noi copiii eram trimiși la culcare.

Cu capul pe perină, între vis și viață, auzeam pe fereastra deschisă, din ce în ce mai slab, refrenul omului pe care îl trădase fata cu zestre mare.

„Ta-ra-ra-ra-a, ta-ra-ra-ri...”

Copiii, ca și cîinii, au pentru unii oameni o dușmănie neexplicabilă. Nu-l puteam suferi. Toate încercările lui de a mă sălta pe genunchi îl oboseau și-i strîmbau cravata în zadar. Tremuram de silă, cînd, chemat să spun frumos „bonsoir”, mă strîngea să țip de durere cu degetele lui ciolănoase.

Cu toate acestea, lui Vuluță — mi-am adus deodată aminte numele lui — îi datoresc cea mai sfîntă emoție din cîte am încercat.

Într-o zi de vară, o trăsură se opri la scara antreului, cu un cal nădușit, ce-i tremurau picioarele.

Din birjă se arătară pantalonii de cașmir, și cu ei, Vuluță, care strîngea la piept o pereche de hulubei, unul alb pătat cu roș, ca un cal șarg, celălalt vînat, cu ape verzi de curcubeu. Întindeam miinile, cu ochii aprinși, înălțat pe virful picioarelor, să apuc hulubașii, pe care-i ținea sus, deasupra capului.

— Sărută-mă și zi mersi.

L-am sărutat repede, cu ochii închiși, în neștire.
— Nu așa... Dă-mi o guriță à la *fransé*.

Vrînd-nevrînd, am îndurat osînda și, apucîndu-l cu degetele de barbeți, l-am sărutat, cutremurîndu-mă, în gura ce mirosea a tutun.

Am plecat strîngînd hulubii, apărîndu-mă cu picioarele de Bombonica, de Calicul și de Hectoraș, care săreau să-i apuce, lătrînd în jurul meu.

I-am închis în fereastră, le-am dat apă, pe care au murdărit-o numaidecît, boabe pe care nu le băgau în seamă, și nu înțelegeam, mut de durere, de ce se temeau, cînd eram gata să mor numai să-i văd mîncînd. Am adormit lîngă ei. Nu știu cînd m-a dezbrăcat dădaca. Dimineața m-am apucat de lucru. Nu fusesem niciodată atît de ocupat. Încurajat de privirile țafei Eliza, încîntată de darul ce primisem, m-am suit în pod. Din lăzile aduse de maica Leonora, scoțînd cuiile de prin pereți cu degetele sîngerînd, am făcut o hulubărie în formă de cutie postală.

Rătăceam, neștiind unde s-o agăț, tremurînd de frica pisicilor, oprîndu-mă în loc, trăgînd cu urechea, rîzînd mîndru de bucurie cînd începeau să guruie. În cele din urmă am atîrnat-o, suit pe scară, sub strașina grajdului, pe care nu mă urcasem niciodată și de unde vedeam tot ce se petrece în ograda vecinilor.

Dar nu i-am ținut mult. Umblînd mereu la ei, pe unul l-am scăpat. L-am urmărit cu pălăria în mîini, chemîndu-l gales: „Gali... gali... gali... gali...”

Dar în zadar. S-a așezat întîi pe colțul casei, ș-a mutat pe hogeac și, uitîndu-se multă vreme împrejur, a zburat bătînd din aripi, dispărînd peste acoperișuri, în zare.

Pe celălalt l-am dus în odaie și, întorcîndu-mă să iau căpăcelul cu apă, în lipsa mea, care n-a durat o clipă, l-a mîncat motanul.

Cînd m-am întors, îl ronțăia mîrînd, ascuns sub pat, cu pene, cu inima mea cu tot. L-am bătut cu vâtraul, dar degeaba.

— Ce-l mai bați, nătărăule?! mi-a strigat mama, jignită că n-am fost destoinic să păstrez cădoul lui Vuluță. Mișcă-te și te culcă!

...Am plîns mult. Dar există, nu încape îndoială, un dumnezeu pentru copii. În speranță că poate s-o înapoia hulubul ce-l scăpasem, mă urcam în fiecare zi pe acoperămîntul grajdului, unde rămîneau dus pe gînduri, încîntat de priveliște.

Într-o zi, pe cînd mă scoboram oftînd dezamăgit, un scîncet slab venea nu știu de unde. Sărînd treptele, încordînd auzul, m-am simțit tras de colțul⁵¹ lăsat în jos, ca de obicei.

Întorcîndu-mă, cu un țipăt de bucurie am prins, gata să dispară sub grajd, cel mai drăgălaș cățeluș de pe lume, băiatul Bombonicăi, care fătase, cum am auzit în urmă, patru căței în ascuns. Ca de obicei, Ileana i-a aruncat la gunoi, oprînd numai unul, de teamă să nu turbeze Bombonica.

M-am depărtat cu el în brațe și nu ne-am despărțit, culcîndu-ne împreună, împărțînd mîncarea, purcii și bătaia, din cauză că nu eram prea binecrescuți nici unul.

Zilele se scurtau. În casă era frig. Lampa aprinsă devreme strălucea în perete, însuflețindu-se treptat ca un răsărit de soare.

Copii și slugi, noi sături de joacă, ele istovite de muncă, picuram de somn, destrămind petece de olandă, să facem scamă, strînși în jurul țatii Eliza, care, suită în vîrfurile patului, cînta despletită, cu lacrimi ce curgeau șiroaie :

„Cu haina cernită, în veci eu voi fi,
Ta-ra-ra-ra-a...”

Pe Vuluță nu l-am mai văzut.

În Moldova iarna e grea și lungă. După trecerea sărbătorilor, oamenii așteaptă cu răbdare primăvara. Lențuca era acum internă. Rămăsesem singur. N-aveam cu cine mă juca, pe Gheorghiuță nu-l lăsa să intre în casă fiindcă era țigan, iar eu n-aveam să mă duc la bucătărie, fiindcă eram boier.

Ion — care atît aştepta — avea ordin să-mi lege pămătuful de gît cînd m-o prinde pe acolo.

După prînz, țatele se culcau. Ca să mă potolească, maica Leonora mă punea să-i caut în cap p n  c nd adormea pe genunchii mei. Cur nd,  mi amor eau genunchii. Sim team nevoie să mă mişc şi nu îndrăzneau. Str ngeam binişor un picior, aştept nd îngrijorat să mă strecor, şi  ncremeneam chinuit de remuşcare.

— T , t , t , t , t , ai inci⁵², ori te m n nc  spina ?...

— Vreau să mă duc olecu a afară.

— Hai, ieşi... car -te... Să nu te văd... B ietul ăsta trebuie dat la şcoală... Nu poate nimeni să se odihnească de r ul lui.

Soarta mea fusese pecetluită. Novleanu *cel mare* — erau doi fraţi — directorul Institutului Academic, le sfătui, anul fiind deja început, să învăţ să citesc în casă, recomand ndu-le un pedagog, d. L... băiat sărac, c rn, cu ochelari şi sever.

Lucru hotărit, treaba a mers repede. Mi-au cumpărat abecedar cu scoar e albastre, placă, condei de piatră, şi chiar din seara aceea am început să silabisesc, încet, ajutat de maica Leonora : u-n, un... c-a-l, cal... p-o-d, pod... Şi când mai t rziu am repetat dintr-o dată : „Un cal pe pod”, maica Leonora m-a sărutat înăbuşindu-mă, prezicându-mi un viitor strălucit :

— Are minte bună, nu-i prost... Olecu a dac-ar fi mai cuminte...

 ntre timp, fratele cel mare, Coco, după o serie de nebunii deocheate, se angajă voluntar în Regimentul 7 călăraşi, fără a mai încerca să isprăvească liceul. Moş Nicu, ursuz de obicei, era  nc ntat. Scăpase de cheltuielile şcoalei şi se lăuda în gura mare, s-audă vrăjmaşul, r zeşul cu care se judeca la Huşi pentru un petec de p m nt, că va trimite voluntirul să-i bage şapte plumghi de carabină în burtă. Eu, de când se angajase Coco, n-aveam ast mp r. C nd, prin favoare specială, acordată de vagmiştri⁵³ băieţilor de familie care-şi tocau averea, venea călare

să se odihnească uneori după prînz, îi văcsuiam cizmele, cărora nu le dădeam de fund și-mi uscau scuipatul, mă țineam cu ligheanul de apă după cal, îi smulgeam iarbă din grădină. De aici pînă la încălecat nu era decît un pas, pe care l-am făcut repede, urcîndu-mă de pe scaun, fudulindu-mă, întîi prin fața slugilor, apoi pe la porțițele megieșilor și, prinzînd curaj, am plecat pe stradă, să mă arăt lumii și lui moș Nicu.

Calul n-avea zăbala în gură, picioarele mi-erou băgate în trăgători, pentru că nu ajungeam la scări, și mă încălțasem în grabă, pe piciorul gol, cu ghețele Lenței, ale mele fiind date la dres.

Era cald. Cînd am intrat, trap, trap, trăpușor bleg, pe din dos la moș Nicu, Catinca, femeie la toate — moș Nicu era holtei — porni repede să-i ducă vestea. Nu trecu mult, și moș Nicu, apărînd în cămașă de noapte, cîntărindu-mă din ochi, mă apostrofă batjocoritor, turbat de indignare.

— Phii ! Bătu-te-ar Dumnezeu și Maica Domnului, cu ciuboțele de fată umbli tu ?!

Am plecat cu lacrămile în ochi acasă.

Coco, îngrijat că nu-și găsea calul, m-a zgîlțait de urechi pînă m-a amețit.

Așa am început cariera mea de mușchetar.

Simțul artistic l-a trezit în mine sora mea Felicia. Deșteaptă, frumoșică, avea un remarcabil talent la pian. Adusă în salon să încînte pe primul aspirant la mîna ei, flăcău tomnatic, dar persoană cu greutate în ambele sensuri, Felicia se așează, sprințară, dinaintea pianului cu coadă și porni să cînte cu o voce ascuțită, ștregară, inimitabil, un cuplet dintr-o vestită operetă franceză :

*„Tu n'es pas beau, tu n'es pas riche,
Tu manques par dessus le marché d'esprit”* ⁵⁴...

Cele mai frumoase pagini de literatură le datorez Olimpiiei.

Olimpia era o fată cu ochii cenușii, cu aluniță în frunte și serioasă. Citea, vara, izolată în zgomoțul infernal ce-l făceau opt copii în jurul ei. Citea

în salon, citea plimbându-se încetșor prin ograda plină de romaniță. Era eleva preferată a profesorilor și, lucru rar pe atunci, hotărîtă să ia bacalaureatul. Era cu deosebire amoroasă de filozofia lui Vasile Conta, care, auzind de ea, manifestase dorința de a o cunoaște. Rude binevoitoare puseră chiar la cale, în secret, o întâlnire nevinovată, care urma să aibă loc în casa lui Filipescu, vestit boier din Iași, cu a cărei fată Olimpia se potrivea de minune și se împrietenisera în pension.

Prin favoare specială, mă luă și pe mine, ca să nu se ducă singură, căci familiile nu erau în vizită.

Așteptam, gătit în haine de sărbătoare, uns cu pomadă de dafin, nerăbdător, ca Olimpia, așezată dinaintea toaletei, să-și încîrlionțeze părul. Pe atunci se purta breton. Dar pe cînd Frantz, coaforul, adunase într-o șuviță tot părul din frunte și se pregătea să-l prindă cu fierul, nu știu prin ce aberație, se apropie vicleană Felicia și, c-un gest furișat de nebun, îi reteză din rădăcină bretonul, cu foarfecele, lăsînd pe Olimpia aproape leșînată, scaldată în lacrimi.

Am plîns și eu ; plîngeam rîzînd. La masă n-am mîncat nici unul. A trecut timp pînă să-i crească părul. Noroc că ne aflam în vacanța cea mare. Întrevederea n-a mai avut loc, Vasile Conta a plecat mai tîrziu din Iași. Olimpia era neconsolată. Nu mă despărteam de ea. În fundul grădinii, plină cu păpușoi de aur vechi, stînd pe iarbă alături de ea sub șocul ce ne presăra cu flori gîlbui, îmi citea, ca să mă mîngîie, pagini minunate din scrierile lui Nicu Gane.

În casa noastră, la zile mari, venea popa, care ne minuna citînd pe o carte groasă litere nemaivăzute, colorate, ce ne păreau jucării. În salon, în dușumeaua căruia se oglindeau scaunele ca plopii în unda lacului, cucoane încorsetate vorbeau între ele, așezate în cerc, despre gospodărie și copii. Uneori, cite una mai tînără, stînd dreptă în mijlocul camerei, stringînd în mîini un sul de note,

cînta pe de rost, sentimental, *La Berceuse*, celebra romanță de pe atunci :

Dormez, dorme-ez, ma be-e-e-elle ⁵⁵...

Se serveau dulcetuiri aduse pe tăvi de argint de femei desculțe. Gazda indica musafirilor, cu voce amabilă și cu evantaiul, felul tratațiilor : „Perje ⁵⁶ și mure”, în timp ce servitoarea, îmbrobonită de nădușeală, ploconită ca o martiră, ținea tava grea de metal prețios, pe care se rînduiau, simetric, paharele de cristal, lingurițele și chiselele. Noi, copiii, aduși în salon cu de-a sila, sărutam mina la cucoane și, după multe marafeturi, recitam, cu obraji dogoriți de rușine, poezioare franțuzești în fața musafirilor ce se minunau cu amabilitate.

Pe atunci, viața se scurgea liniștită. Cărți nu erau. Din cînd în cînd maica Leonora citea greu, cu voce tare *Curierul lui Balassan*.

Țata Eliza nu citea nimic. Factorii poștali aveau de lucru numai de Paști, de Anul nou, cînd curgeau cărțile de vizită. Logodnele, nunțile, botezurile, școala, epoca murăturilor și a bulionului, bolile copiilor hotărau răstimpurile vieții.

[.]

— Caută să fii cuminte și să mănînci frumos la masă, că a venit bădia Ionică.

— Unde-i ?

— A tras la otel, a trimis numai trăsura. Ce să mai gătim ? întrebă apoi pe maica Leonora.

— Nu mai gătim nimic, soro, avem destulă mîncare.

Le-am lăsat să se înțeleagă și am ieșit, mușcînd lacom dintr-o bucată de pască cu orez.

În fundul curții, doi cai negri mîncau la spatele trăsorii din fînul aruncat dinaintea lor, pe care-l împrăștiau cu botul, alegînd firele dulci, mirositoare. La o parte, vizitiul, un băietan desculț, dormea cu fața în sus, cu un roi de muște la coada ochiului. M-am urcat în trăsură și pe capră. Caii, sătui de fîn, îngenuncheau, încercînd să apuce, lungind buzele încrețite, din iarba plină de roma-

niță ce acoperea curtea. M-am dat jos să le smulg buruieni grase din grădină, de unde m-am întors cu genunchii înverziți. Îi hrăneam trăgînd mîna, de frică să nu-mi apuce degetele. Apoi am început să-i *dresez*, pocnind din bici pe dinaintea lor. Caii se frămîntau ciulind urechile, și cînd i-am atins cu sfîrcul biciului, au smucit de căpestre și, rupînd curelele putrede, au pornit prin curte, ținîndu-se unul de altul.

— Mă !... Dumnezeu... Stai, că pun eu mîna pe tine !...

Am fugit. Se trezise vizitiul.

În casă intrase, fără să-l văd, bădia Ionică. Șe-dea îngropat în canapea. Cînd m-a văzut, m-a ridicat pînă-n grindă, m-a sărutat și m-a așezat călare pe genunchi.

Bădia Ionică era un om înflorit la față, cu ochi de tenor și, după cum auzeam vorbindu-se, cu trecere la cucoane. Avea moșioară la Sculeni, era slăbiciunea țafei Eliza și oracolul casei. El pornea mătușile la feredeie ⁵⁷, le sfătua să-și plaseze banii în ipotecă ; prin mijlocirea lui se cumpărase pianul cu coadă din salon, el avea să găsească băiat bun pentru sora cea mare, el cumpăra zarzavat de iarnă, ne trimetea toamna, cu plată bună, un car de păpușoi pentru păsări și patru stînjeni de lemne. Fusese însurat de două ori și avea două rînduri de copii.

Țața Eliza se simțea onorată că bădia catadicsește să se joace cu mine.

— Prost nu-i, zise ea punînd pe masă zacuscă, felioare de piept de gîscă afumată, de ghiudem de Botoșani, măsline, icre negre, grupate în jurul sticlei de mastică... Da' cînd ai ști mata ce poamă e !... Face niște obrăznicii de-ți vine uneori să-ți iei lumea în cap. Poftim, uite cum și-o făcut pantalonășii !

— Așa faci ?... întrebă gîdilîndu-mă bădia Ionică, și pe cînd eu rîdeam să mor, nu știu ce-i veni în minte și lăsă să-mi pice în gură un scuipat alb ca o băncuță ștearsă, de argint.

Furios și scîrbit, i-am tras, pe negîndite, o palmă zdravănă. Tragedia s-a jucat în cîteva minute. Mătușile înghețaseră. Țața Eliza se repezi vînată de indignare și, înfășcîndu-mă de mînă, mă tîri, fără să mă dau dus, spre locul de osîndă, în antreul cel mare, unde se odihnea în cui sfîntul Neculai.

Dar bădta Ionică nu mă lăsă. Rîzînd fără poftă, zise vexat, ca cel gătit care și-a turtit pălăria :

— Lasă-l, mie îmi plac ștregarii... Hai, taci, nu mai plînge, și după dejun te iau cu mine.

Țața Eliza, aiurită, nu-i venea să creadă ochilor. Mă mîngîia cu nedumerirea țărăncii cu a cărei față șuguieste boierul de la curte. La dejun, bădia Ionică mîncă cu poftă, clefăind cu dinți sănătoși, bujenită⁵⁸ de căprioară, galantină⁵⁹, sarmăluțe de curcan și bea vin roș din bolobocul pîntecos, scorboret de salahori cu mare greutate de cu toamna în pivniță.

După dejun surorile mă îmbrăcară în hainele de Paște și am plecat după bădia Ionică, care mă ținea de mînă, urmărit de privirile invidioase ale celorlalți copii, rămași în pragul porții, cu ochii după mine, Bădia Ionică mergea învîrtindu-și uneori umbrela de soare, purta jiletcă albă, călca așezat, pe ghetete late ce scîrțiau la fiecare pas, lucru care îi sporea considerațiunea în fața trecătorilor, ce se dădeau jos să ne facă loc pe trotuar.

Era călduț. Mîna mea nădușise în mîna nădușită a lui bădia Ionică. Aș fi voit s-o trag și nu îndrăzneam. Eram chinuit de gînduri la care nu puteam răspunde. Unde mă duce? Ce are să-mi cumpere?... Poate cal, ori sabie, ori pușcă... Dar dacă îmi cumpără și cal, și sabie, și pușcă, cum o să le duc acasă?... Ce-o să zică frații și surorile!... Dar cînd le-o vedea țața Eliza?... La urmă îmi făcusem socoteala să mă încing cu sabia și să trag calul pe trotuar, cu pușca la spinare...

Gîndind așa, ajunseseam în fața hotelului în care intram pentru întîia oară, urcînd scările de lemn roase, stropite, măturate, ce răspîndeau miros domol de mucigai.

— Sărut mîna, coane Ionică, îi strigă cineva din urmă. Am fost acolo unde m-ai trimis mata și o spus duduia că vine diseară să se întilnească cu mata.

Am intrat în odaia văruiată, așternută cu un pețec de covor destrămat peste dușumelele albe. Un crivat de fier cu plapomă subțire de buhur⁶⁰, o masă⁶¹ acoperită cu mușama neagră, un cuier, o lampă cu sticlă afumată, și lîngă fereastră, pe un scaun de lemn, un ibric într-un lighean ruginit de tinichea. M-am repezit să beau apă din carafa de pe masă, dar cînd am ridicat-o, s-au turburat gunoaiile de pe fund și m-am lăsat păgubaș.

Bădia Ionică s-a dezbrăcat tacticos de haină, de jiletcă, apoi, lăsînd storul, s-a trîntit pe canapea, adormind fără altă grijă. „Lasă-l să doarmă, să-racul... îmi ziceam în gînd, o fi ostenit... că n-are să doarmă mult, și dacă oi fi cuminte, cînd s-o scula, o să mergem în oraș și are să-mi cumpere poate o cutie de soldați și turtă dulce...”

Sedeam pe un scaun de paie. Amețisem uitîndu-mă la el, gata să sar în picioare cum ar fi deschis ochii. Liniștea mă apăsa.

Bădia Ionică sufla ca într-o ciorbă fierbinte. Pe albul peretelui din fața mea se urca laborios o ploșniță. Deodată fusei cuprins de panică. Inima mi se strînse. Dacă nu se scoală și se închid prăvăliile?!

Ridicîndu-mă binișor, am plecat, călcînd în vîrful degetelor, să mă uit la ornicul de aur ce lucea pe masă. Dar la primul pas dușumelele au pocnit așa de tare, că am rămas fără inimă în mijlocul odăii.

Mă așezai din nou pe scaun. Un moment, revoltat de atîta nedreptate, îmi veni în minte să-l țrezesc și-mi repetai în gînd ce ar fi trebuit să-i spun...

„Scoal' mata, că mi-i rău...” Dar dacă se supără și nu-mi cumpără nimic?... Mai bine să aștept.

De afară veneau zgomote slăbite, uruit de trăsurii ce săreau pe caldarîm și strigăte leneșe de precupeți. Încetul cu încetul, odaia se micșoră, lucrurile dispărură cuprinse de ceață, urechile îmi

țiuiră și adormii cu capul pe valiza prăfuită, luată de la spatele trăsorii, pusă pe alt scaun, alături de mine.

Cînd m-am deșteptat, amurgise. Bădia Ionică se spăla în lighean, burzuluindu-se; apoi, uitîndu-se la ceas, mă întrebă zoriț, fără înconjur, răsfirîndu-și barba:

— Știi să te întorci acasă?

— Știu.

— Du-te, și dacă te întreabă, spune că ai dormit cu bădia Ionică.

Am plecat aiurit, ocărîndu-l în tot felul, inventînd mijloace de răzbunare. Ghetele mă strîngeau cumplit. Eram ars de sete și n-aveam batistă. Mergeam greu, fără spor, ca ploșnița de pe perete, fără să bag de seamă lumea din jurul meu. Se înnoptase bine. Acasă toți mă așteptau să mă întorc cu brațele încărcate de jucării și bomboane. La gîndul că vor rîde de mine, m-am împietrit, stăpînind orice durere, pregătindu-mă să mint.

— Pe jos ai venit?

— Ba cu trăsura.

— Cum, cu trăsura?

— M-am dat jos la spital, că nu putea urca la deal...

— Unde ai fost?

— La grădină și cofetărie.

— Ai mîncat?

— Am mîncat.

— Unde-ai mîncat?

— La hotel.

— Vezi, ți-am spus eu, zise țața Eliza, întorcîndu-se binișor, sfătuitoare, către maica Leonora, care mă dezbrăca pregătindu-mă de culcare.

— Ce ați mîncat?

— Supă de clapon, pîrjoale și un fel de cremă...

Nu mai puteam. Sărînd *Tatăl nostru* pe jumătate, m-am urcat în pat și, băgînd capul sub plapomă, am plîns cu lacrimi fierbinți, tăcute, nebănuite de nimeni.

A doua zi a trebuit să povestesc pe larg. Când am spus că pe bădia Ionică îl căuta o cucoană, țața Eliza începu să plîngă. Eu am fugit și am ajuns la timp să mă agăț de arcurile trăsorii ce ieșea pe poartă. Fără să țină seama de stăruințele țaței Eliza, bădia Ionică a plecat, în contra obiceiului său, înaintea de ziua moșilor.

Strada era în sărbătoare. Mahalagiii, ferchezuiți proaspăt, aveau cămăși curate. Nu lucra nimeni. Ba mi-aduc aminte că peste drum de noi, Șchiopul, cu capul cean, cu pieptul păros, așezat turcește, bătea în nicovală, împrăștiind scînteii ce-l luminau, proiectîndu-l în bordeiul întunecat ca pe fundul iadului. Vecinii, purtînd coliva cu smerenie, se întorceau de la biserică cu pași de zile mari, iar noi, copiii, pomăduiți cu unsoare de dafin, gătiți în hainele de Paște, asurzeam lumea, suflînd neconținut în fluiera de tei.

Țața Eliza făcea pomană mare pentru bunicuța. La o parte se înălța o movilă de pîini negre, fierbinți, răsturnate de-a dreptul în iarba smălțuită cu flori de romaniță⁶². Lîngă ele, o bătrînă — femeia care scăldase moarta — număra zăpăcită cîmile, despărțindu-le cîte patru, cu mîini osoase, negre, cu o verigă coclită, încrustată pe inelar.

Murmurînd tărișor, crucindu-se că nu le află rostul, se opri, căutînd bănuitoare împrejur, să vadă, mă rog, cine-i face pozna de-i scoate cînd o cană mai mult, cînd o luminare mai puțin. Dînd cu ochii de mine, care mă uitam lacom la ceanul cu mîncarea de cartofi ce fierbea în clocot, ridicat țigănește pe pari încrucișați, se înduioșă nevoie mare și, uitînd necazul, de parcă i l-ar fi luat cineva cu mîna, zise cu voce blîndă, ademenitoare : „Na la baba...”

Am fost astfel cel dintîi miluit cu o strachină de mîncare și cu un dărab de pîine caldă cum n-am mîncat de atunci mai bună. Dar supărată, se vede, că m-am lăcomit la puținul săracilor, bunica — Dumnezeu s-o ierte — m-a pus, de acolo de unde era, să plătesc repede ispita. Cu două palme zdra-

vene, flic, flac, țața Eliza m-a gonit rușinat în casă, cu lacrămile în ochi, cu cartofii în gît.

De pe fereastră, după ce plănuisem să mă omor, în tot felul, ca s-o învăț minte, priveam, uitînd durerea, la calicii ce se strîngeau tîrînd piciorul, mîncați de vermină ⁶³, îmbrăcați în șumane ce se țineau petec de petec, unul negru, altul cenușiu, felurite ca arăturile de toamnă ce brăzdează dealurile pierdute în zarea plumburie. Sărmanii se opreau sfioși, cu capul gol, încremenind la poartă, cu fața pecetluită de umilință.

M-am furișat afară, protejat de umbra lui popa Grecu, care, după ce luase cafea și dulceață în cerdac, se scoborî, netezindu-și barba, să facă slujbă. Făcu trei cruci, băgă grăbit capul în patrafirul de aur mort și începu a blagoslovi pomana și coliva, în care sta înfiptă o troiță de luminărele aprinse, legate cu un firicel de lînă neagră, în semn de doliu. Într-un ciob pe colțul mesei ardea tămîie cu fum albăstrui ce se destrăma în aer, biruind mirosul de mîncare, împrăștiind pace și speranță printre săracii ce băteau mătânii cu capetele pleșuve, adînc plecate în țărînă. Slujitorul Domnului, la întrecere cu dascălul ce purta două rînduri de ochelari, întări vocea cîntînd pe nas, cu gura strîmbă, și, ajungîndu-se, în fine, încetiniră împreună cîntul, declarînd într-un glas că bunica odihnește acolo „unde nu-i durere, nici întristare”.

Slujba se isprăvise. Sărmanii se ridicau greu, vîitîndu-se de șale, repezîndu-se să sărute crucea, la care ajungeau rar, și mîna noduroasă cu care popa curăța vița din via ce stăpînea în vale. O tuse sfișietoare de oameni chinuți stăpînea forfoteala.

Țața Eliza dete popii un galben strălucitor, învelit cu îngrijire în hîrtiuță, lepădă cîțiva pitaci în căldărușă pentru dascăl și îndemnă lumea să se apropie.

Harnică, ridicînd poalele mai mult decît cerea moda pe atunci, ceea ce făcu pe țața Eliza să se uite bănuitoare la sticla cu rachiu, Safta, cu o cren-

guță de busuioc înfiptă sub tulpan, împărțea rachiul, drămuit cu zgîrcenie. Săracii, moșnegi cărunți și femei bolite, dădeau rachiul peste cap, oțărindu-se⁶⁴ cuviincios. Apoi tot Safta puse mîna pe polonic și, cu țigara lipită în colțul gurii, începu împărțea, însoțind fiecare danie cu pomenire... „de sufletul răposatei... și să-i dea Dumnezeu zile bune, pe cea lume, și duduca, și matala, și mie, și la tătă lumea”, zicea ea, oftînd din adîncul inimii.

..., „Bogdaproste... De sufletul morților”... răspundeau, la rîndul lor, miluiții, primind de la Safta pîinea, strachina și luminărica, iar de la țata Eliza, pîtacul și ulcica de vin.

Numai eu, se vede, nu isprăvisem în acea zi păcatele. Îmbiindu-mă șiret din ochi, Safta îmi dete mai mult cu de-a sila o cană de vin, ascunsă sub pestelcă⁶⁵, pe care o băui însetat în dosul grajdului și pe urmă nu mai știu ce s-a întîmplat cu mine.

Țiu minte doar că m-am trezit în puterea nopții scuturat de dădacă, orbit de lumină, spălat în grabă, îmbrăcat și dus, vrute-nevrute, în salon.

Cînd am intrat, prin fereastra deschisă mi-a luat ochii un petic de cer albastru presărat de stele. Un fluture mare trecea ca o umbră împrejurul lămpii țarmuită de cristale strălucitoare.

Pe masă erau felii de cozonac, plăcinte și sticle de vin. Țata Eliza, pieptănată cu trei rînduri de zuluși, stătea lîngă un ofițer de artilerie, care se plimba în fiecare zi călare pe la casa noastră.

Aveam voce curată. După ce m-au îndopat ca pe un papagal, cu cozonac muiat în vin roș, m-au pus să le cînt și, neavînd încotro, am început să îngîn, buimac :

„Cucuruz cu frunza-n sus,
Sărut ochii cui te-a pus,
Că te-a pus cu patru boi,
Sărut...”

Și cînd să zic... ochii amîndoi, cum cerea poetul, căpitanul, cuprins de ardoare, mi-a luat înainte, în-

locuind cuvintele cu o mimică expresivă. Eu, ca un prost, m-am băgat sub masă, unde am adormit, jucându-mă cu rozetele de la pintenii ghintuiți și ferecați ai pojarnicului.

Dimineața, când m-am sculat, soarele răsărise de mult.

Rîndunelele zburau pe lângă streșini. La bucătărie, Ion bucătarul toca pîrjoale în tacturi diferite, cum toacă un paracliser de schit vecernia. În casă se scutura. Țața Eliza, proaspăt sprîncenată și suleminită, fredona, întinerită și vapoasă. M-a sărutat nu știu pentru ce și, lucru rar, mi-a dat un gologan, zicînd să-mi iau turtă dulce. În joc, pe un cal năbădăios în spumă, trecu căpitanul și, luînd mușcata ce ținea în gură, i-o aruncă în cap, cu un gest elocvent. Pierzînd gologanul, lăsînd pe țața Eliza în extaz, am alergat, să-mi sparg capul, după ofițer. La poartă, un milog întîrziat cerea cu voce stinsă : „Faceți-vă milă și pomană...”

Din fundul curții, Safta, care căuta găinile de ouă, îi răspunse ca femeia ce nu-și vede capul de treburi : „Crede, moșule”.

Nu știu cîți ani aveam. Mi-aduc aminte doar că, în mijlocul odăii, maica Leonora lega la gură sacii doldora de așternuturi.

Dădaca, hărnicită ca prin minune, umbla înapoi și încolo, încălțată cu ciubotele mari, îmbrobodită cu tulpă nou, lucru care de obicei se întîmpla numai la Paști. Eu alergam prin curte cu băiatul bucătarului, să prindem pui de găină.

La masă am mîncat nedumeriți, pe sponci. Seara ne surprinse repede și adormirăm îmbrăcați ca pentru denii, gata de călătorie.

Era primul an cînd plecam la Bălțatești. Trei trăsurile arvunite din ajun — eram nouă copii — trebuiau să ne ducă la gară. Somnoroși, spălați în grabă, treceam a doua zi cu noaptea în cap, încărcăți triumfători în birjă, cu vizitii suiți pe cufăr, prin mijlocul Iașului ce dormea dus. În urma noastră, într-un cotiugar ce huruia asurzitor, venea, la distanță respectuoasă, dădaca, cocoțată și ea pe

saci cu așternuturi, ca un pompier în foisorul de foc.

În gară era norod ca la bîlci. Dădăca, înspăimîntată, ne ținea de mîină, lumea ne înghesuia, oame-nii se căutau, vorbeau, se certau, mașina fluiera, hamalii ne ridicară pe sus și, aiuriți, ne pomenirăm în vagoane, luptîndu-ne să punem mîna pe ferestre. Trenul se smuci fără veste și porni smucindu-ne ca pe niște curci bete.

Cuprinzînd, cu ochii îngrijorați, copiii și bagaje, numărîndu-ne de-a valma, maica Leonora făcea cruci mari de ușurare. Cîmpul fugea în jurul nostru, cu pomi, cu animale, cu case cu tot, și noi alergam prin vagon împleticindu-ne, înnebuniți de noutatea lucrurilor, călcînd de moarte călătorii morți de oboseală. La Pașcani luarăm cafeaua cu lapte în cești mari. Apoi adormirăm bosumflați că conductorul ne îngăurise, fără nici-o vină, biletele verzi, și ne trezirăm la Dolhasca.

Încărcați în două landouri, după o tocmeală fără folos, pornirăm în sunetul tălăngilor, învolburați de praf, trecînd legănați pe arcuri, văi și dealuri, peste poduri și pîraie unde se opreau birjarii, fluierînd, să adape caii. Într-un amurg, amețiți de drum, somnoroși, obosiți, ne ridicam în pasul cailor trudiți, pe lîngă stîncile de sare de la Băltătești, spre hotel, o magherniță șindrilită ce se înălța în două caturi, încinse cu brîu de cerdac, căruia nu-i dam de capăt.

Pe cînd se descărca calabalîcul, m-am strecurat binișor afară din casă. Îmbătat de aerul tare, de mirosul dulceag al florilor de soc, cu pomi ce nu mai văzusem pînă atunci, speriat de o scroafă cu jug ce grohăia învrăjbită în mijlocul unui cîrd de porci, am rupt-o la fugă, scîncind, fără să știu dacă plîngeam pentru că mă rătăcisem sau pentru că mîncasem cireșe amare, înnegrindu-mi buzele.

Dimineața stam cîte doi în cadă, băgați pînă la gît în apa neagră, caldă, sărată, străjuiți de maica Leonora, care ne obloja pe la gît cu foi de nuc. Ziua era a noastră. Cunoșteam toate ungherele, munții

și minăstirile, țărani și musafirii, care mă cunoșteau și ei ca pe un cal breaz. Fiind cel mai mic, mă jucam singur. Încălecam pe caii ce-i găseam legați de gard, culegînd zmeură, furam cîte un porumb de copt, priveam culcat în iarbă, cu fața la norii ce se fugăreau⁶⁶ cu închipuiri de zmei; și, ostenit, flămînd, sătul de joacă, veneam cu hainele murdare, mîncam bătaie ruptă din rai, fasole fiartă în zară și ascultam, din pat, lăutarii, ce cîntau cu triluri în ograda hotelului o strofă pe care n-am uitat-o pînă azi, pentru că o repetau în fiecare seară :

Din ochi îmi curge lacrimi,
Ah, lacrimi arzătoare,
Pentru tine, dra-agă,
Sînt gata să mor !...

Gologanii dăruiți de cucoanele ce se ștergeau la ochi curgeau ca lacrămile poetului în talerul țiganului și mă pierdeam încet, pe nesimțite, visînd caii înaripați, cu o stea ce-mi licărea prin fereastra deschisă în gene.

Ne întorsesem de la băi. Se hotărîse nunta Olimpiei. Dimineața, țața Eliza pornea cu mireasa în oraș după țirguieli, de unde se înapoiau cu trăsura plină de pachete, oprindu-se cu calul nădușit la scară. Căci în Moldova, pe vremuri, n-a pomenit nimeni să se dea jos din trăsură la poartă casei, fie cît de mică ograda.

După dejun, venea Babeta, o cusătoreasă care lucra numai pe la case mari, și se apuca de croit. Masa lungă era așezată afară la umbra casei. Muștele se îngrămădeau în farfurioara din care se ospătase cu dulceață Babeta. Țața Eliza și cusătoreasa, amîndouă cu ochelari, întindeau hasaua⁶⁷, o măsurau cu cotul și cu palma, lăsînd să treacă un deget pentru tivitură. O crestau cu foarfecile și, apucînd pînza cu degetele întoarse, o sfișiau cu pîrîit de mitralieră. Mai tîrziu, cînd se spăla trusoul și se întindeau albiturile de-a lungul și de-a latul curții, veneau rudele și cunoștințele să le inventarieze, întrebînd de sănătate.

După croială, țața Eliza și Babeta numărau bucățile, șoptind misterios, punînd deoparte legăturile, menite care pentru cămăși, care pentru fețe de perină, și, cînd se încurcau, stăteau locului și se certau învinuindu-se reciproc, pentru ca în urmă, bucuroase că i-au dat de rost, să ia altă cafea pe colțul mesei.

Harnică, țața Eliza n-avea timp de pierdut. Isprăvind tabietul, aruncă țigara, gata să se apuce de lucru, drept sub coada lui Calicu, care dormea întins ca un pașă. Simțind arsura, ciinele strînse coada și, frigîndu-se din ce în ce mai tare, o rupse de fugă, nebun de durere, cu focul după el, urmărit de slugi, de vecinii care alergau după dînsul, înarmați cu ciomege, cu frigări, cu greble, strigînd cît îi lua gura : „Ho ! Ține, mă !... Nu-l lăsa... Dă-i !...”

Ciinele, speriat, se strecura ca prin minune, zădărniciind loviturile date cu sete tot alături de el.

Indignat, m-am repezit furios să scap pe tovarășul meu de jocuri, dar bănuindu-mă, se vede, complice cu prigonitorii lui, m-a mușcat de mîină și, sărind peste gardul șubred de la casa lui Șchiopu spoitorul, a sărit în cimitirul bisericii Sf. Haralambie și nu l-a mai văzut nimeni.

Mă întorceam necăjit, asudat, certîndu-mă cu cîrdul de mahalagii ce se țineau după mine și intrînd pe poartă am căpătat două palme zdravene, pentru că — spunea țața Eliza — nu mai aveam astîmpăr. În lipsa mea chemase pe Safta, care știa să descînte, să lecuiască toate boalele.

— Mamaie, da' nu-i nevoie, stai să-ți spun.

— Taci !

— Zău, mamaie...

— Vrei să turbezi ?

— Nu, mamaie, zău, mamaie...

A fost de prisos. Cum a venit, Safta a cerut un rachiaș, zicînd că nu mîncase de ieri, l-a dat de dușcă, apoi și-a îndopat luleaua cu tutun scos de la brîu, dintr-o bășică de bou încrețită. Scuișind mereu, luă cărbuni de pe un petec de tablă ruginită și-i aruncă într-o ulcică cu apă în care cădeau sfîrîind.

Apoi, cu un cuțit îmi făcu în glumă cruci însîngerate în creștetul capului, la ceafă, în coșul pieptului. În fine, lăsîndu-mă să răsufliu, ceru usturoi, boabe de piper, rădăcini de păpădie, le pisă în piuliță, bodogănind din gură, le aruncă în apă, adăogă niște buruieni scoase din sîn și, după un clocot, strecură fiertura, sfātuindu-mă să o beau cît oi putea de fierbinte. Cînd soarele năvăli pe geam, m-am poménit, a doua zi, umflat, galben ca un pepene.

Calicul, jigărit, cu bucele pline de scaieți, mă lin-gea pe obraji.

La Iași, în biserica Patruzeci de Sfinți, am privit pe rînd toți copiii poftiți sau nepoftiți la toate nunțile boierești celebrate de popa Vasile, în sunetul marșului din *Boccaccio*⁶⁸, cîntat săltăreț de muzica militară, condusă de maestrul Cirillo.

Ceremonialul era complect și impunător. Însurăței — tineri. Mireasa, învăluită în raze de aur, în rochie albă, cu coada lungă de trei metri, ce ondula în urma ei ca șarpele, venea la braț cu mirele, bățos ca o lumînare, urmați de domni în fracuri și clacuri, ce pocneau ca pistolul cînd voiau să se acopere, de cucoane în rochii grele de atlas sau catifea, lucrate de m-me Kieser, croitoreasa elitei ieșene. În jurul lor roiau toți ștregarii mahalalei, dînd buzna, pîndind finalul *Isaia dănțuiește* — noi înțînă: „Ia-l de cap și-l învîrtește” — semnalul încăierării generale, cînd ne băteam pe bomboanele amestecate cu pitaci, aruncate în policandre, de cel mai întreprinzător cavaler de onoare.

Ne cunoșteam și ne cunoșteau toți. Intram pretutîndeni ca la noi acasă. Furam, ca ciorile, de pe mesele întinse, în odăile deșertate, mere, pere, fructele zaharisite de pe torturi, fără habar de ocările femeii din casă, care ne fugărea, greoaie, în ghetete strîmte, dăruite ca să slujească la masă, încălțate, poate, pentru întîia oară în viața ei.

— Ardi-v-ar focul, da' ci vă e de cap?!... Ei lasă, că vă dau eu...

Așa s-a măritat Olimpia. [.....]

N-aveam chef de nimic. În casă, moș Nicu cu țatele amîndouă puneau la cale viitorul meu. Din odaia noastră auzeam tot. Prea eram năzdrăvan, trebuia să fiu țintit din scurt, să nu mă iau cu toți nespălații.

Nespălații ! După șasezeci de ani, cu sufletul curat, cu ochii împăienjeniți de lacrimi, aduc prinosul meu de recunoștință nespălaților care mi-au fost tovarăși credincioși de joc. Închid ochii și văd pe Moscovici, băiatul brutarului, care venea cu buzunarele pline de covrigi, pe Costică al ciubotaru-lui, care sta alături de noi, într-o cocioabă, și era premiant, pe Ghiță Curcubeu, tartorul zmeilor cu gură trăgătoare, pe Vasile al dascălului, de care ne temeam toți, și atîția alții, pe care nu i-am mai văzut. Cu ei răsturnam din greșală tabla alvițarului, ne urcam în turla bisericii, să tragem clopotele cînd treceau morții, cu ei împărțeam la poartă ce aveam bun de la masă. De la ei am învățat să fac fluier de tei, pistoale de soc, să împletesc bice.

Cum ne întîlneam, ne ziceam pe nume :

— Cum te cheamă pe mata?... Pe mine mă cheamă Georgică. Stau colea, lîngă biserică... Avem un ciîne mare...⁶⁹

De bună cunoștință ne luam la trîntă și, o dată puterile încercate, erai soldat sau căpitan.

De la nespălații aceștia am învățat legea superioară a solidarității, necunoscută tineretului de azi.

Nu ne pîram între noi și era vai de capul rătăci-tului care ar fi îndrăznit s-o facă. Cu nespălații aceștia, în fine, fără să bănuim instinctul care ne îndemna, ne umpleam de sînge cînd preferatele noastre erau „insultate”.

Eram nedespărțiți. Plecam în expediții îndepăr-tate, exploram cimitire, palate părăsite, sau ne urcam în turnul Goliei, pe jumătate ruinat, pe scări subrede, gătiți cu coifuri de hîrtie și săbii de lemn, trezind liliicii ce dormeau agățați de grinzi, bufnițe ce se izbeau chioare de pereți.

Ne duceam la scăldat, la iazul de la poalele Ci-ricului, ne ungeam cu glod, ne întindeam la soare

pînă ce ne ustura pielea de lutul care se usca pe noi. Apoi ne aruncam în iaz, urlînd ca pieile roșii, apucam bivoli de coadă, îi canalizam cu mosorele și, cînd li se umplea burta, alergau galopînd greoi, mugind de spaimă, aruncînd, ca balenele, coloane de apă în urma lor. Ne lipseam de masă ca să lungim ziua. Moscovici aducea piine caldă și ne strîngeam în grădina rîpoasă a lui moș Tîmpovici, octogenar paralytic, ce se prăjea la soare pe prispa casei, și mîncam usturoi fraged, smuls din răzoarele lui, fără habar de mînia bătrînului, care, stacojiu la față, se frămînta neputincios, blestemîndu-ne în tot felul.

Vara era pe sfîrșite. Ne sfătuisem într-o zi să facem un zmeu din șase coale, pe care să-l înălțăm pe Dealul Aroneanului. Împărțisem munca și obligațiunile după îndeminarea și puterea fiecăruia. Moscovici trebuia să cumpere hîrtia și să-l înflorească, Costică să taie coada din hîrtii colorate, roșii, galbene și albastre. Ghiță Curcubeu trebuia să facă zmeul. Nu-l întrecea nimeni în mahala. Eu, socotit bogat, pentru că nu umblam desculț, trebuia să cumpăr două gheme de ață turcească. Făgăduielile noastre erau sfinte. Dar n-aveam nici un ban, moș Nicu murise, și de ar fi trăit, tot nu mi-ar fi dat.

De cînd se măritase Olimpia, stăteam la ea. Bărbatul ei, judecătorul cu nasul mare, era mai zgîrcit decît moș Nicu. Ar fi fost curată nebunie să-i cer un leu să cumpăr ață.

Trebuia să înălțăm zmeul duminică. Îmi luasem angajamentul cu o săptămînă înainte și mi se părea că am timp destul să aștept o minune care să mă scoată din încurcătură. Nu mai ieșam din casă. Mi-era rușine să dau ochi cu băieții. Numai Costică ținea cu mine, că și el nu vedea lăscaie. Stam trist, nemîngîiat, pe scara din fața antreului, cu ușile deschise, unde ședeau de vorbă, seara, cei din casă cu țața Tinca, o rudă bogată, femeie cu păr de argint, văduvă, cu voce groasă, doctorală, și care fuma ca un turc.

— Du-te, Georgică, și cumpără o cutie de chibrituri pentru țața Tinca, dar vino repede!

M-am dus într-un suflet. Când m-am înapoiat, găfind, țața Tinca m-a mîngîiat cu atîta bunătate în ochi, că m-am socotit salvat. Izbînda îmi părea sigură. De bucurie, am tras o raită prin curte. Trebuia să-mi potolesc entuziasmul într-un fel.

Planul era genial, ca orice plan simplu : să-i cer țaței Tinca un leu. Am să-i spun : „Săru'mîna, țață Tinca, te rog, fii mata așa de bună și dă-mi un leu...” și dacă m-o întreba de ce, am să-i spun : „Vreau să fac un zmeu și n-am ață...” Și dacă o zice de ce nu ceri bădiei — îi ziceam cumnatului meu bădie — am să-i spun drept : „Bădia nu-mi dă niciodată, zice că mîncare am, ghetete am, ce-mi trebuie parale?” și atunci țața Tinca are să bage mîna în portofel și o să-mi dea doi lei, ba poate chiar cinci... Are atîtea parale!

De obicei țața Tinca stătea la noi pînă cînd ceasul de la Mitropolie, care se auzea în tot tîrgul, bătea ora zece. Atunci își strîngea țigările, ochelarii, basmaua și, ridicîndu-se greu din jețul ce se clătina, rămas în două roțițe, își lua ziua bună cu același schimb de vorbe.

— Nu mai stai?

— Nu, c-o bătut ceasul zece.

— Hai, Georgică, ia-ți pălăria și du-te cu țața Tinca.

Atît așteptam. Eu o conduceam întotdeauna. Nu stătea departe, dar mergea foarte încet... Era exercițiul la care se mărginise. Îi făcea bine și-i prelungea timpul, închipuindu-și că înmulțește pașii. Zadarnic mă încurajam, dojenindu-mă cu asprime : „Hai, mă, ce ești prost, spune-o și isprăvește... Uite, să știi, cînd îi ajunge în dreptul felinarului, dacă nu-i spui, ești o curcă plouată!” Ajuns la felinar, strîngînd pumnii, am luat răgaz pînă în colț la strada Armenească. Dar nu am îndrăznit nici acolo. I-am cerut dintr-o dată, prostește, răstit, cînd am ajuns la poartă.

— Țață Tincă, dă-mi un leu.

— Hai, nu ți-i rușine?! Cine te-a învățat să ceri? Să știi că am să te spun... Ce, ești țigan?... Numai țiganii cer...

Am plecat afurisind pe țața Tinca în tot felul. M-am încuiat în odaie și m-am trântit îmbrăcat pe canapea, să-mi ascund rușinea și plînsul în întuneric. N-am plîns mult. Cred că am adormit degrabă. A doua zi, cînd m-am sculat, mi-a căzut inima de frică la gîndul că dacă nu duc așa sînt dezonorat.

Eram singur acasă. Frații mei erau împrăștiați. Odaia noastră dădea în odaia în care se țineau vechiturile. M-am scoborît în ea, să caut o hîrtie din care să fac un zmeuraș cu găurele.

Dintr-un vraf de cărți, roase, îngălbenite, ieșea la iveală un volum fără scoarțe, scris mărunt, cu litere grecești, greu de abia îl ridicam de jos. Fără să stau un pic la îndoială, cu speranța nouă, am luat volumul, am ieșit din odaie prin fereastra care da în grădină, ca să nu mă vadă slugile. Sărind gardul stricat ce da în stradă, aprins la față, închipindu-mă bănuț de toată lumea, am fugit într-un suflet, oprindu-mă, din cînd în cînd, să-mi ridic cio-rapii, pînă la Daniil, anticarul din Tîrgul-de-Sus.

Daniil era un bărbat tînăr, frumos, cu barbă neagră și slab de minte. Sta în cămașă și în papuci. Dormea cu ferestrele închise iarna și vara. N-avea nici o mobilă. O cană ruginită, un rest de pepene verde ce se usca cu burta însîngerată, vrafuri de cărți din alte vremuri, ce se fărâmițau cînd le atingeai cu mîna, umpleau odaia. O colonie⁷⁰ de porumbei, prășiți acolo din tată în fii, nu văzuseră lumina zilei, și cînd intra cineva în prăvălie — lucru care se întîmpla foarte rar — se refugiau, ca niște copii sălbatici, pe creste de cărți inaccesibile, de unde priveau cu ochi rotunzi, idioțiți de spaimă.

Cu Daniil vorbeam copilărește.

— Bună dimineața. Ce faci, Daniil?

— Ce faci, Georgică?

— Dă-mi și mie o pereche de pui.

— Adu doi lei și-ți dau.

— Doi lei pentru o pereche de pui?... Da' bine știi să ceri... Mihăiță a cumpărat cu un leu o pereche de porumbei albi cu capul negru... Nu mă crezi... N-ai decît să-l întrebi...

— Să-i aducă să-i văd și eu...

— Dar cartea asta o cumperi ?

— Ce să fac cu ea ?

— Uite ce mare !

— Dacă n-am ce face !

— Spui numai așa, ca să ți-o dau degeaba.

— Cît ceri pe ea ?

— Să-mi dai cinci lei.

— Oho ! Săracul de el !

— Dă-mi, că-mi trebuie, și-ți mai aduc.

— Adă !

— Azi nu pot, că mă vede.

— Bine, adă cînd oi putea.

— Nici patru lei nu dai ?...

— Nu dau.

— Știi una ?... Dă-mi un leu și o pereche de porumbei.

— Porumbei nu-ți dau să mă tai !

— Atunci dă-mi un leu și ia-ți cartea !

— N-am.

— Hai, nu fi prost, scoate leul.

— Gîndești că am ?

— Da' cît dai ?

— Zece bani.

— Dă-i încoace !

Rezolvasem problema. Cînd a dispărut în dosul unui vraf de cărți, unde-și ascundea comoara, am băgat în buzunar un ghem de ață dublu, de-abia început, pregătit parcă într-adins pentru mine, care sedea acolo cine știe de cînd și servea la cusutul cărților.

Am luat gologanii, i-am arătat ghemul din prag și m-am chitit pe fugă. Daniil s-a luat după mine, dar n-a fugit departe, îi cădeau pantalonii, veșnic fără nasturi. Auzeam cum mă amenința din urmă :

— Ei las', că te prind eu, mai vii tu pe la mine !

Oprit la distanță respectabilă, îi cîntam sărînd, bătînd din pumni :

„Ciudă, ciudă,
Barbă mare,
Cărți are,
Minte n-are.”

Dar văzînd că se apleacă să caute pietre, m-am pus din nou pe fugă. Trecînd prin medeanul ⁷¹ plin de lume, am plecat fluierînd la locul de întîlnire, mîndru că puteam să-mi țiu cuvîntul.

— Cît ai dat pe el ? m-au întreat băieții luînd ghemul în primire.

— Doi lei.

— E bun, de unde l-ai luat ?

— De la Drăgănescu.

Era pe atunci cea mai mare băcănie din Iași. Dar, cum zice poporul, de haram a venit, de haram s-a dus. Spre seară am înălțat zmeul, pe vînt favorabil, cu alai de copii în urma noastră. Se încadra ca o fereastră tăiată în azur, iar coada lui ondula ca un șarpe sau stătea nemișcată; de părea că a plesnit atlasul cerului.

Dar ce folos ! Cînd ne era mai drag, o haită de cîini, pornită de la stîna din deal, venea cu o falcă-n cer și una în pămînt, să ne prăpădească, dacă țipetele noastre n-ar fi adus ciobanii pe urma lor. În învălmășeala produsă de panică, așa, încurcată în spini, s-a rupt, și zmeul a plecat, închinîndu-se, luîndu-și parcă rămas bun, mișcîndu-se din ce în ce mai mic, pînă nu l-am mai văzut.

În ziua aceea l-am pierdut și pe Vasile al dascălului. S-a îmbolnăvit de spaimă și a zăcut șase luni de gălbenare. L-am văzut după boală. Îmi părea strein și mic. Se speriasse rău de cîini. Crezusem în el și-mi era necaz. Știți ce înseamnă să fii căpitanul copiilor din mahala ?

Au trecut șazeci de ani de atunci. Într-o seară venise la noi o rudă a nevastei mele, cu băiețelul ei. Am petrecut timpul vorbind de una, de alta, de

greutățile vieții, privind ca bătrînii viitorul cu îngrijorare.

Se făcuse noapte. La plecare m-am dus să-i petrec pînă la tramvai, să fac puțină mișcare. Rămăsesem în urmă cu Dorel, un ștregar de vreo zece ani. Profitînd de întuneric, băiatul se dete pe lîngă mine și-mi spuse pe nerăsuflăte :

— Nene Georges, dă-mi un pol.

— Hai, nu ți-e rușine ? ! i-am răspuns. Cine te-a învățat să ceri ? Ce, ești țigan ?...

Băiatul a dispărut rușinat în tramvaiul gata de plecare. Eu am rămas încremenit, speriat de vocea mea, care, semănînd cu a țacăi Tinca, trezise ecoul celei mai grozave dezamăgiri din trecutul meu.

M-am repezit cîțiva pași, dar tramvaiul era de parte. Ș-apoi la ce bun ! m-am gîndit. Lui nu i-ar mai fi făcut plăcere, și conștiința mea n-ar fi fost pe deplin satisfăcută.

Întorcîndu-mă spre casă, mă gîndeam rușinat, așa sfîrșesc bătrînii : fac morală cînd au încheiat nebuniile.

Am răscumpărat însă cu o lacrimă curată ofensa adusă copilăriei mele, și vă asigur că nu am plătit ieftin.

O lacrimă la bătrînețe face cît un pol la tinerețe !

Într-o dimineață, potrivit-mi pălăria pe cap, țața Eliza mă luă în oraș. Aveam ghetele cam murdare, ca omul luat de la joacă. În schimb, purtam la gît un fionc mare de cordea lată, roșie ca para focului. Am mers încet pe la prăvălii, de unde, cu tocmele nesfirșite, țața Eliza a cumpărat hasa, cituri felurite și prosoape. Pe la prînz a venit Babetă și a început să croiască, să coasă la mașină, care zdrăngănea ca o roată fără ciolane. Priveam înduioșat cum lucra pentru mine cămăși, prostiri, fețe de perină, tot micul echipament al școlarului intern.

Se hotărîse definitiv. Mă înscriuseră la Institutele Unite ⁷², cel mai renumit liceu din țară din

vremurile acelea, sub direcția lui Melic, vestitul profesor de matematici.

Vorbind drept, n-am fost mîhnit prea mult. Durerea mea a fost simțitor micșorată de două rînduri de haine noi, de mică și de mare ținută, cu gulerul brodat în fir de aur : I. U., într-o ghirlandă de stejar, cu șapcă și nasturi auriți.

Într-o bună zi, cu așternutul la picioare, într-o trăsură cu doi cai — țața Eliza știa să-și țină rangul — am trecut prin tîrg, am intrat într-o curte înconjurată cu ziduri groase, fostul palat al prințului Vogoride. N-am plîns, n-a plîns nici țața Eliza, care a plecat vexată că directorul nu s-a întins la vorbă.

— Lăsați-l.

— Dar cui dăm în primire ?

— N-aveți nici o grijă.

— Poate mai trebuie ceva.

— Vă comunicăm noi... Hai, du-te și te joacă !

Am șters-o ingrat, nerăbdător, fără să întorc capul, alăturîndu-mă fără zăbavă lîngă un băiat ce tropăia, legat cu curele și clopoței, ca un cal de rasă. Nu mi se ura. Erau atîtea lucruri noi ! Curtea mare, tăiată de o punte de scînduri ce lega clasele de refector⁷³, grădina cu pomi seculari, gălăgie, copii, clopotul și un miros pătrunzător de creolină, ce se ținea de om.

Am intrat de la început sub supravegherea unui neamț, domnul Freihube, fost sergent în armata germană, uscat, aprins ca un cocoș cu gîtul gol. Purta ghetе lucitoare, haine curate, avea priviri ce te fulgerau prin ochelarii cu rame de aur. N-am întîlnit de atunci om mai conștiincios în împlinirea misiunii sale.

Sever și drept, ne urmărea cu ochi de vultur, fumînd, cu mîinile la spate, o pipă interminabilă, în mijlocul curții. La masă am refuzat să mîncînc, scîrbindu-mă de tainul școalei cum e tradiția printre internii proaspeți, ca omul de familie, deprins cu mîncări alese. Noaptea, în dormitor, prima noapte petrecută între străini, cu lumină, cu cama-

razi ce mestecau, scrișneau din măsele, vorbeau prin somn, am plîns cu parapon⁷⁴ amintindu-mi de maica Leonora, de tovarășii mei de joc, de Rozica, de Bombonel, de Calicu, și pentru că mi-era foame.

A doua zi căzui în cursă. Un superior — cine să te înșele dacă nu superiorii? — m-a pîndit înainte de a mă duce la cafea în refector și mi-a oferit un creion, ascuțit gata, în schimbul feliei de pâine și al merelor de la masă pe trei zile. M-a ispitit creionul, sau n-am avut curaj să-l refuz? Și una, și alta. Am postit trei zile, dar m-am învățat minte. După ce m-am învechit, luam creionul și, furișîndu-mă printre elevi, scăpam de gloabă⁷⁵, sau mă alegeam cu o urecheală zdravănă, afirmînd cămătarului meu că am uitat.

Știam să scriu și să citesc. Toate lecțiile de latină, aritmetică și geografie trebuiau spuse pe nemțește. Domnul Freihube ne explica în fraze scurte, arătînd cu linia tablourile de pe pereți, ce reprezentau munca din cele patru anotimpuri, lucrări de cîmp executate cu cai mari, bine înhămați, de Pomerania. Pe domnul Freihube îl găseam lîngă noi la deșteptare și pleca după ce adormeam toți. De dragul lui am învățat pe de rost poeziile din *Lesebuch, erster Teil*⁷⁶.

Dar ce folos! Eram atît de neastîmpărat! Mă deosebeam de ceilalți copii ca un cal breaz. Mă jucam într-una, mă țineam numai de nebunii: închi-deam robinetul la cei cu săpunul pe față, așezam o farfurie cu mîncare pe bancă, în dreptul celui care spunea rugăciunea, puneam piedici, organizam expediții în podul plin de hrisoave, în pivnița mare întortocheată ca un labirint, de unde furam morcovi, mă luam la bătaie cu băieții, pînă cînd domnul Freihube, scos din răbdări, strîngînd criminal din măsele, striga revoltat: *Braesk, dupe mas, in kanțelei!* Era pedeapsa minimă; pentru mine — maximă: să stai în recreație, în picioare, în cancelaria profesorilor...

Aveam tovarăș de bancă pe Moscovici, băiatul unui exploatator de păduri. Amîndoi ne potriveam.

de minune. La începutul anului, după ce împlăneam cărțile, le așezam simetric în pupitru, îmi încuiam sertarul cu lacăt Wertheim și aruncam cheile în latrină. Vecin cu noi era un evreu cuminte, roș ca un copil de lapte bine hrănit, fiul unui manufacturier din Brăila, care învăța conștiincios, nu se asocia cu nimeni, nu primea nici o admonestare. O singură dată s-a lăsat tîrît de nebunia colectivă și, după cum veți vedea, a păținit-o rău. Primisem un pedagog nou, un neamț, Burkhard, care nu știa o boabă romînește. Băieții își făcuseră obicei. În meditația de seară se prezentau la catedră și, mormăind cea mai trivială injurie, se cereau afară, ridicînd două degete, arătînd cu capul spre ușă.

Pedagogul răspundea invariabil :

— „Ja, ja...”⁷⁷

Dar urciorul nu merge de multe ori la apă. Colegii puseră pe neamț la curent. Păcatul căzu pe cel mai cuminte dintre noi.

Bernfeld, îndemnat de Aghiută, cu seriozitatea lui obișnuită, se prezentă și, proferînd injuria care în gura lui părea mai trivială, ridică două degete și căzu fulgerat de o pereche de palme zdravene, care dezlănțuiră în clasă furtună transformată în delir cînd Bernfeld, repezindu-se la pupitru să ia ceva să-l omoare, îi aruncă în cap un sfert de sugativă, care pluti în aer ca un fluturaș.

Bernfeld era martirul⁷⁸ meu. După șaizeci de ani, îi cer iertare. Îl necăjeam în tot felul, și el răbda cu o resemnare îngerească. Dar într-o zi, scos din fire, de două ori mai voluminos decît mine, mă prinse de guler și mă scutură, crispat de enervare, de nu mai știam pe ce lume trăiesc.

Eram totuși iubit. Fără mine, clasa părea pustie. Cînd m-am înapoiat la școală, după ce zăcusem o lună de scarlatină, am fost primit cu aclamații, iar domnul Freihube se uita mai mult la mine, care-l ascultam cu gura căscată, cînd povestea grozăvii din războiul de la șaptezeci.

Profesorii nu-și dădeau mare osteneală. Ne scoteau în fața catedrei să spunem lecțiile învățate pe

de rost. „Paris, capitala Franței, cu un milion de locuitori, fabrici, universități etc.” Povestea spartanului cu vulpea care i-a mâncat ficatii, și cum a aruncat călăul securea, fugind îngrozit de căută-tura încruntată a lui Mihai Viteazul. După atîția ani, mărturisesc cu nedumerire, dacă nu cu rușine, n-am auzit nici mai tîrziu în școală, nici în casă vorbindu-se în mod deosebit, bunăoară, de Eminescu, de Kogălniceanu, de Hașdău, de Odobescu.

Recitam poezii din Bolintineanu sau Alecsandri, fără să cunosc nimic din viața lor. Profesorul de limba romînă, un transilvănean, ne citea uneori în clasă, pe cînd eram în școala fiilor de militari, pasteluri de Alecsandri, comentîndu-le sumar, cu grai ardelenesc :

— „Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară.” Vedeți ce frumos se repetă poetul, și reîncepea : „Ziua ninge, noaptea ninge...”

Ningea într-adevăr. Ningea frumos, cu fulgi mari, și priveam pe fereastră, dus cu gîndul la barba lui sf. Nicolae, cînd răposatul P... mă chemă la realitate : „Eu îmi sparg pieptul aici, și tu te uiți la fereastră ; ia spune, rogu-te, ce ai înțeles...”

Ridicîndu-mă deșirat în bancă, am început, fără a sta pe gînduri, imitîndu-i vocea, stîrnind un nou rîs homeric :

— „Ziua ninge, noaptea ninge”... adăugînd admirativ : „Vedeți ce frumos se repetă poetul...”

Viața mi-am petrecut-o în școli. Acasă veneam din ce în ce mai rar. Nu se interesa nimeni de mine. Totuși, cînd se apropia vacanța, cu deosebire cea de Crăciun, înnebuneam laolaltă. Răsturnam școala. Ne cățăram ca pisicile să scriem pe grinzi, pe ușori ⁷⁹, celebra exclamare :

*Vive les vacances,
Adieu les pénitences,
Les livres au feu,
Les professeurs au milieu ! ⁸⁰...*

Bieții profesori ! Ce buni erau și cît i-am regretat în urmă !

Mi-e rușine cînd mă gîndesc și totuși întrerup povestirea, ca să mărturisesc crima ce-mi apasă și azi conștiința :

După o strălucită carieră, Institutele Unite se desființaseră. Domnul Freihube îmbătrînise, sărmanul, fără drept de pensie.

L-am întîlnit întîmplător, mai tîrziu, cîțiva colegi de școală, băieți cu avere, într-un birt, unde neamțul, săracuț îmbrăcat, bea, retras, un păhărel de vin, la un colț de masă. Bucuria noastră a fost fără margini. L-am ridicat pe sus, l-am adus între noi, am poruncit mîncări alese, vinuri scumpe și, tainic, atît cît permiteau spiritele întăritate de vin, am strîns pe loc, mîna de la mîna, o sumă de bani. Unul dintre noi, n-aș putea spune cine, i-a ținut o cuvîntare demnă de cel mai bun român, după care, ne-am luat angajamentul să-i cumpărăm un palton de la „Braunstein“, vechiul magazin de haine gata din Ulița Mare, și să-i facem în urmă o rentă viagă, contribuind, fiecare, anual, cu suma de care putea dispune. Lista alcătuită pe întrecere da un venit de patru sute de lei lunar.

Cîți credeți că s-au ținut de cuvînt ?

Nici unul !

Întîlnindu-mă a doua zi cu unul din colegi, ne amintirăm buimaci că i-am dat întîlnire.

— Hai, mă, ne așteaptă Freihube...

— Dă-l dracului de neamț !...

Anul școlar a trecut repede. Cu toate nebuniile mele, eram cel dintîi în clasă. Mîncasem chiar la masa premianților, cu toți profesorii școalei, la care băieții din clasele superioare m-au îmbătat turtă. Posedam numeroase atestațiuni, cartoane felurite, frumos caligrafiate în franțuzește :

„Point de mérite

décerné à l'élève Georges Braesco pour application à la langue allemande" 81

cu care puteam răscumpăra orice greșală, dînd, bineînțeles, numărul de mărturii corespunzător. [.....]

De cîte ori vine Crăciunul și se strîng copiii în vacanța de sărbători în jurul sobei, mi-aduc aminte de un biet croitor evreu, muncitor, cu barbă de patriarh.

Herșcu Parizer ședea la Iași, în strada ce se numea pe atunci, nu știu pentru ce, Ulița Rusească, căci nu era picior de rus.

Parcă-l văd stînd în picioare, acoperit, iarnă-vară, cu scufiță de catifea neagră, minuind foarfeci grele care mușcau, scîrțîind, postavuri felurite, plimbate de mîna meșterului pe linii ce se întretaiau misterios, trase cu cretă albastră, subțire ca o coajă de săpun.

Ședeam ipocrit, cuminte, lîngă el, pîndind foarfecile, pe care le apucam îndată ce le lăsa din mîini, fărâmișînd resturi de postav, umplînd casa de gunoi, de țipetele evreului, care, în jiletcă și papuci, ridicînd brațele și sprîncenele, mă anatemiza cînd se întîmpla să tai vreo betelie, chemînd zadarnic asupra mea toată mînia cerului. În schimb, apărea madam Sura, cernită, strînsă cu bariș de mătase neagră, și-l potolea blajin, într-o limbă ce mi se părea de miere. Uitînd ulcelele ce fierbeau mocnit la vatră, se repezea arsă, ciocănindu-mă cu lingura de lemn, pentru că nu mai aveam astîmpăr. Zelos să repar o pagubă, pricinuiam alta, repezindu-mă, răsturnînd ulcica pornită să dea în foc, umplînd casa de poftă de mîncare, de chirăieli, scoțînd din odaia de alături lucrătoarele, fetele lui Herșcu, două domnișoare mari, curtate de ofițeri — croitoria era civilă și militară — și una mai mică, pistruită atît cît să-i șadă bine.

Ghizela, astăzi îmi dau seama, îmi era dragă în taină, deși mă certam cu ea într-una pentru că se strîmba la mine ori de cîte ori făceam vreo pozna.

— Ai înnebunit, ori ce-ți este? Hai, du-te acasă, mă rog.

Plecam înciudat, urmărit de rîsul fetelor, pe care le lăsam frumusele în urma mea, regretînd că nu pot s-apuc de coadă pe Ghizela, ce profita de îm-

prejurare să-mi tragă un ghiont în spate, chitindu-se pe fugă.

Herșcu Parizer mă cunoștea din fașă. El mi-a făcut prima pereche de pantaloni lungi. În casa lui mîncam toate bunătățile : tăiței de casă cu magiun, turtă dulce înflorită cu miez de nucă, pandispan de purim, sau prăjeam, stînd cu Ghizela la gura sobei, boabe de porumb ce ne înnegreau dinții.

Locuia lîngă moș Nicu, epitropul și dușmanul copilăriei mele. M-a dezmoștenit cînd n-aveam încă zece ani, prevăzînd că am să mă aleg un rău pentru că rupeam ghetete și haine nevoië mare.

Moș Nicu rămăsese neînsurat, trăia, așa se șoptea în casă, cu Catinca, jupîneasă oțărîtă, cu cercei de mărgean și tulpan alb, care-i cunoștea toate slăbiciunile : îl doftoricea, îi răsucea țigări, îi făcea pască, una singură, de orez, încinsă cu cunună mare, groasă de două degete, ca să țină loc și de cozonac la sărbătorile Paștilor.

Iarna, către asfințitul soarelui, îi întindea masa de cărți, în jurul căreia se adunau patru holtei îmbătrîniți, țapoși ca niște arici.

Conul Costache, conul Alecu, conul Vasilică și moș Nicu, sorbind cafeaua tacticos, fumau pe întrecute, jucau preferanț⁸² la o para fisa. Mai tîrziu jocul s-a spart : unul a murit, altul s-a îmbolnăvit, iar pe conul Costache nu l-am mai văzut multă vreme. Într-o zi geroasă de Crăciun, pe cînd mergeam pocăit alături de moș Nicu, l-am întîlnit pe stradă, îmbătrînit, sărăcăcios îmbrăcat, căci, după cum spuneau cucoanele, bătuse la tălpi toată averea.

— Sluga dumitale.

— Plecăciune.

— Ce mai faci, coane Nicule?... Tare de mult nu te-am mai văzut.

— Nici eu nu te-am văzut pe mata.

Și isprăvind conversația, se priveau, cîntărind din ochi isprava timpului.

— Irra... zise de la o vreme moș Nicu, bucuros că și-a adus aminte, bine că te-am întâlnit. Mi-ai rămas dator jumătate de galbăn, ții minte?

— Eu ?!

— De la preferanț...

— Ți-oi fi rămas, nu zic...

— Dă-mi-i, nu știi mata, cine-și plătește datoriile se îmbogățește.

— N-am, cucoane.

— Nu se poate.

— Crede-mă, uite ce am... Asta-i toată averea. Și scoase din jiletca veche, pătată de bale, să-i arate cîtiva gologani de aramă.

— Dă cît ai, nu-i rușine. Azi oleacă, mâine oleacă, scapi de bucluc.

Și băgînd gologanii în buzunar, se depărtă cu mine, lăsînd pe conul Costache buimăcit, fără plecăciune, înghețat la marginea trotuarului.

Mă luasem, înghețat și eu, pe urma lui moș Nicu, hotărît să-i spun pe drum, ca la orice sfîrșit de vacanță, că-mi trebuie pantaloni.

Dar amînam mereu spovedania, așteptînd să treacă oamenii, fixîndu-mi ca de obicei un termen ultim, casa cu poarta verde, pe care o depășii fără curaj de a mărturisi păcatul. Îmi făcuse o pereche de Sin Dumitru. E drept că jocurile de atunci erau din cale afară de nebunești. Șodronul, pichiul, oina, care-ți lua talpa ghetelor, capra, poșta și încărcarea măgarului, prinși unul de altul cu capul în perete, peste care săreai spintecînd, de regulă, pantalonii.

Bătrîna infirmieră, care se oblojise la școală pe mîncare, povestea megieșilor că a pierdut în viață două lucruri scumpe : bărbatul, împușcat din greșală la vînătoare, după ce abia se luaseră, și ochii, cîrpind pantalonii mei în fiecare seară. Ajuns aproape de casa lui moș Nicu, amînînd pentru altă dată ce aveam să-i spui, am intrat, dornic de joacă, la Herșcu Parizer. Era sîmbătă. Se înserase. Pe masă ardeau două lumînări ce răsfrîngeau luminile odăii pînă în fundul curții, țintuind cu stropi

de lumină piulița, chilugul⁸³, rișnița de cafea și tava culcată în dosul ibricului, ce răsărea uriaș în mijlocul ligheanului, larg deschis, de alamă. În casă erau musafiri, femei în haine bătrânești de mătase, gospodine frământate de griji și de rod, ce povesteau cumiști întâmplări din viața lor umilă, vorbind pe rînd sau toate o dată, sorbind din ceai, la care-și încălzeau mîinile înăsprite de treburile gospodăriei. Rămăsesem încurcat în mijlocul odăii, dereticată ca pentru sărbători.

— Ai venit ?

— Mă duc.

— Ei, stai, ce te grăbești?... Ghizela ! Iaca, ți-o venit tovarășul... Vrai un ceai ?

— M-așteaptă acasă, zic -eu, dînd să ies pe ușă.

Dar m-am întors rușinat, înfuriat ca un berbec zădărit, de Ghizela, care-mi trăsese pe la spate colțul de cămașă ce ieșea prin ochelarii pantalonilor. Neștiind ce să fac, am început să plîng, și nu pot spune dacă plîngeam de rușine sau pentru că Ghizela, care plătitese scump perfidia, suspina o dată cu mine. Madam Sura, indignată, a vorbit nu știu ce cu bărbatu-său, luînd de martori pe musafiri, terminînd în romînește :

— E copchil.

— Dacă-i copchil trebuie să rupă hainele ? !

— Să fie sănătos ! Are avere de la babacu-său. Fă-i o pereche de pantaloni.

— Da' i-am făcut deja o pereche.

— Ei, ai să-i mai faci una, să vedem, ce are să fie ? !

— Cînd o auzi conu Nicu !

— Du-te de vorbește cu el, ce ești așa fricos ? ! Parcă o să te omoare !

Bătrînul dete din umeri, își puse pălăria peste chitiuța de catifea și ieși pe ușa ce da în stradă.

La Herșcu Parizer lucrau boiernași, negustori și răzeși haine groase de șiac cărămiziu, bătut în piuă pe la mînăstiri. Lucru fără moarte, un singur model, cu un singur fel de nasturi, căptușit cu chimbrică⁸⁴. [.....]

Pe Herşcu Parizer l-am pomenit în casa lui moş Nicu de când am venit pe lume. Îi lucra lui şi nouă — eram doar patru fraţi — haine largi, tocmite pînă la gologan, îi asculta jălăniile, nebuniile noastre, peripeţiile proceselor şi povestea repetată cu drumul care l-a făcut la Huşi, singura dată cînd a mers călare şi era să-l omoare hoţii.

Moş Nicu nu ieşea din cuvîntul lui Herşcu Parizer, care nu intervenea, ce-i drept, decît în ceasuri grele. El l-a înduplecat să cumpere surorilor pian, să le facă rochii cu coadă lungă, după ce au ieşit din şcoală. Dar ce mai tura-vura, trebuia să fie prieteni, aveau aceleaşi patimi, le plăcea cafeaua şi trăgeau tabac urîndu-şi sănătate după ce strănutau de săreau pisicile, zbîrlite, cu coada în sus, pe fereastră.

Cînd l-am văzut că pleacă, nu mai aveam habar, cîştigasem pantalonii. M-am întors spre Ghizela. Isprăvisе şi ea de plîns. Ne apropiasem. Privindu-ne îmbunaţi, am ieşit tiptil în stradă, alergînd ca să ne dăm pe gheaţă la marginea trotuarului. Eram neîntreцуţi, vestiţi printre copii în toată mahalaua; zgîriam gheaţa întorcînd călcîiul cu meşteşug, lunecam cu picioarele strînse, ne lăsam puică sau, sugînd cu deliciu ţurturi de gheaţă desprînşi de la streaşină, ne lăsam tîrîţi de sacagiii ce ne cunoşteau, atîrnîndu-ne de sania ferecată în legături de gheaţă, sau ne turteam nasul, în ajunul Anului nou, de geamul băcăniilor cu uşile îngheţate, brodate de ger, mînînd pluşuşorul pentru două smochine, ziua nămiaza mare. Ne-am întors acasă umflaţi de ger, cu falcile încleştate, cu ghetetele rupte, ude de zăpadă.

— Ia priviţi, oameni buni, aştia-s draci, nu altceva! Ci trebuie să te iei după dînsul? El e nebun, da' tu eşti domnişoară... Ia uită-te în oglindă, şade frumos?

Mărturisesc după atîţia ani că-i şedeа nespus de bine. O priveam cu drag, opărindu-se, roşie ca para focului, cu ceaiul pe care ni-l pusese dinainte madam Sura, îmblînzită, după ce se săturase de ocară.

Cînd veni Herșcu Parizer, văzînd halul în care eram, mă luă de odihnit.

— Eu nu știu ce ai de gînd!... Fecior de boier ești?...

Dar privindu-ne pe amîndoi, dete din umeri, după obiceiul lui, și începu să rîdă o dată cu noi, cu toată casa.

— Vino-ncoace!

Așezîndu-mă drept, crăcănat, în mijlocul odăii, mă puse să ridic pantalonii și, potrivindu-și ochelarii, începu să strige: „Patruzeci și doi, șaizeci, douăzeci și trei”... numere ce-mi răsunau divin în urechi, pe care le trecea docil într-un carnețel de măsuri una dintre domnișoare, cea mai mare, plecată pe masă, cu șalul în spinare, cu pielița albă, frumoasă, de aristocrată.

Au trecut ani de-atunci. Herșcu Parizer, îmbătrînit cu timpul, se lupta din greu cu concurența. De cîte ori veneam în Iași, mă lăsam tîrît de amintiri în Ulița Rusească. Priveam cu inima strînsă prăvălia scundă, ocrotită de aceeași firmă îngustă, neagră, scrisă cu litere albe:

HERȘCU PARIZER

croitor

civil și militar

încadrată între un metru și o pereche de foarfeci deschise, ștearsă de ploi, de vreme. Lîngă el, se ridicase o prăvălie nouă, cu ferestrele dintr-un geam, cu rafturi pline, intitulată cuceritor, cu litere de aur:

CROITORIE MODERNA

Dar Herșcu Parizer, după cum spunea madam Sura, în vorbă să-și mărite fetele, trăia încă binișor, slavă Domnului, mai păstrînd ceva din vechea clientelă, pensionari, care nu-l lăsau să moară.

Progresul, ca și natura, are însă legi fatale. N-a trecut mult, și peste drum de Herșcu Parizer s-a mai deschis un atelier :

CROITORIE AMERICANĂ

M-am întors îngrijorat spre locuința binefăcătorului meu. Căsuța se pitise de tot. Firma dispăruse. La un ochi de geam, strâns între croitoria modernă și cea americană, un anunț, scris cu ornamente mari, indica singur trecătorilor pe Herșcu Parizer, „cel mai vechi croitor din Ulița Rusească”, adăogat de mâna lui stîngace, ca de copil.

Era tot ce găsisese bătrînul împotriva tineretului cuceritor.

Am intrat să-l văd. Madam Sura murise cam o dată cu moș Nicu. Fetele erau la casele lor. Ghi-zela se expatriase în America. Herșcu Parizer se închina, mișcînd buzele serafic, palid ca un muribund.

Nu l-am întrebat... La ce bun?!... Reprezentăm două lumi.

Nu ne-am mai fi cunoscut...

Singuri cavalerii, răzimați de mușcatele ce se ofileau în dosul fereștricilor, m-au petrecut cînd am ieșit din casă, galanți, satisfăcuți, cu ochii lor de altădată.

Tîriș-grăpiș, am trecut cînd corigent, cînd repent, dintr-o clasă într-alta.

Pentru că mă băteam cu toți băieții din mahala, epitropul și mătușile declarară într-un glas că numai școala militară îmi va veni de hac. „Nu se învață carte, ziceau ele, dar te muștruluiește de-ți merge untul !”

În această nădejde nu mai învățam nimic.

— De ce nu înveți, mă băiete ? mă întrebă profesorul de latină.

— Eu am să intru în școala militară, nu am nevoie de latină.

„Nu știe, el are să intre în școala militară”... strigau băieții în cor cînd eram chemat la lecție.

Din balconul institutului, un balconaş mic, şubred, de unde pornea un jgheab răzimat de marginea unei haznale — instalaţiune primitivă de „tout-à-l'égout” — ascultam vara marşul corniştilor şi fereceam băieţii din şcoala militară, care se duceau la instrucţie să se joace, gîndeam eu, de-a soldaţii, cu muzică şi puşti adevărate.

Am cunoscut mai tîrziu această fericire. N-o doresc nimănui. Ce am suferit cîţiva ani de zile ajunge, socot, să-mi răscumpăr cu prisosinţă partea mea de rai. Disciplina oarbă şi fără raţionament era baza educaţiei, încredinţată elevilor din clasele superioare şi unui mănunchi de ofiţeri, aleşi printre cei mai energici. Trebuia să circuli cu mîinile la vipuşca pantalonilor. Nu te puteai mişca nespionat. În clasă, în dormitor, la masă te duceai cu frontul, după laborioase alinieri, comandate pe întrecute, exagerat, numai de elevii din ultimul an, care se iniţiau pe rînd în secretele artei militare. Pedepsele curgeau ca ploaia, pentru că ai mişcat în front, pentru că ai întîrziat la front, pentru că ai vorbit în front şi, slavă Domnului, azi ştie oricine, în front nu se vorbeşte.

Zelul educatorilor de a scoate astfel oameni de treabă din copiii care făceau disperarea familiilor era explicabil: programul era atît de încărcat, încît nu ne puteam întîlni decît la front. Acolo se puteau urmări greşelile. Natural, pedepsele erau variate, porneau, cum cere pedagogia, de la simplu la compus. Cea mai simplă era să stai de sentinelă, echipat de război, în frig, pe sală, în faţa uşii de la camera ofiţerului de serviciu, pe cînd ceilalţi dormeau duşi.

Am zis că pedepsele erau gradate. Aceasta nu împiedica să fii observat cu predilecţie, să iei deodată toate pedepsele de arest, închisoare, carceră, pe care, să te conformezi pedagogiei, le executai pe rînd. Sistemul era ingenios. O pedeapsă atrăgea pe alta, şi erau atîtea motive, că izvorul era nesecat. Ieşeam din meditaţia de seara istoviţi, flămînzii, pentru că tineri, munciţi ca robii, mîncam

pe sponci. Stam zgribuliți de frig, cu mâinile înghețate, tunși chilug, ascultînd descoperiți, în viscol, „ruga”, sunată, cu fălcile umflate peste măsură, de un biet cornist, care servea țara scoțînd note false de la rinichi.

Adevărata școală a disciplinei era însă în dormitor. Închipuți-vă o sală lungă, cu pături uniforme, iar noi, inferiorii, în cămăși de noapte scurte, aliniați la marginea paturilor, aliniat și ele, așteptînd, înțepeniți de așteptare, cu hainele frumos păturite în palmă, inspectia caporalilor, care-ți băteau pantalonii în nas, să-ți dovedească că nu i-ai scuturat, îți rupeau toți nasturii de la manta, să-ți arate că se clatină, sau îți descoseau pe de-a-ntregul un crac de pantalon, urmînd să-l coși, în tîrziul nopții, la lumina lămpii.

N-aveai scăpare nicăieri.

Nebunia disciplinei cuprinsese pe toată lumea. Ofițerii, tineri, în haine lucitoare, erau ignoranți și brutali. Un cizmar care întîrziase să strîngă din dormitor căputele ce trebuiau reparate în timpul nopții a fost dus în pumni de locotenentul de serviciu de la un capăt la celălalt al dormitorului, unul înaintînd, celălalt retrăgîndu-se cu ochii țintă în ochii superiorului, beat de furia nepotolită. A doua zi, soldatul a fost internat la infirmerie, cu fălcile umflate, bolnav — zicea doctorul — de oreion.

Vă închipuți acum de ce într-o dimineață ne-am trezit înlemniți de surprindere, lipsiți de răcnetele superiorilor, care întovărășeau de regulă semnalul deșteptării, cîntat de cornist pe sală, cu ecouri infernale. O veste circula printre noi, grăbită, ca o nenorocire: „A fugit clasa IV”, elevii care vegheau la menținerea ordinei cu puteri discreționare. Îi iubeam, la fel cu cîinele care linge mîna stăpînului ce-l lovește. De altfel, eram totdeauna gata de iertare. O vorbă mai dulce, o familiaritate binevoitoare a superiorului opreau lacrimile gata să cadă, ștergeau rușinea afrontului.

Rătăceam ca niște copii rămași de capul lor. E drept că republica n-a durat mai mult decât aceea de la Ploiești. [.....] Clasa III-a a luat locul clasei a IV-a. Viața militară, întreruptă un moment, își reluă firul cu impulsivitate proaspătă, sporită de ambiția noilor comandanți, care țineau să se arate vrednici de înaintașii lor. Ne găseam la începutul lunii iunie, ne pregăteam de examene, cumințiți de grijă. Nu se țineau meditații, profesorii nu mai veneau la școală. Elevii, împrăștiați, citeau pe capete, refugiați în colțuri de liniște, sub scări, la mansarde, în dosul stivelor de lemne din fundul curții.

Dar evenimentul ne înfierbîntase judecata. Nu se mai ținea nimeni de carte. Grupuri-grupuri de elevi discutau cu aprindere evenimentul, împrăștiindu-se repede cînd venea superiorul, înștiințându-se reciproc în caz de primejdie.

Circulau fel de zvonuri. Unii susțineau că băieții de clasa IV-a au trecut Prutul pe la Ungheni, unde s-au înrolat în armata țarului. Alții, mai bine informați, afirmau că, îmbarcîndu-se la Constanța, au fost prinși de turci, duși la Constantinopol. În cele din urmă, aflară că vitejii, în cap cu sergentul-major, șeful promoției și băiatul comandantului școlii — îndrăzneala lor ne aiurise — erau pe drumul de costișe ce duce la Vaslui și în București. Sculați în puterea nopții, se zicea că au sărit peste zidurile care ne despărțeau de palatul lui Grigore Sturdza. Prințul, „beizadea Vițel”, cum îl numeau ieșenii, pentru că ridica în puterea brațelor un vițel luat de la țîța vacii, cu care se exercita zilnic fără să simtă sporul greutății, avea și el un băiat în școala militară, pe Dimitrie Sturdza, după numele unuia din strămoși, care trăia refugiat de mult în Spania. Băiatul aprovizionase pe evadați cu mîncare și cu tutun, iar prințul — afirmau cei inițiați — le dăruise, cu mîna lui, o pungă de galbeni, să aibă de cheltuială. Mai tîrziu ne-a spus domnul Vasile, portarul școlii, că elevii au plecat frumușel pe poarta cea mare, în zorii zilei,

spunînd că se duc, cum era regula în fiecare du-
minec , la baie, pe plutoane, cu noaptea-n cap, că
băiatul colonelului fusese scutit de camarazi să ia
parte la această manifestare, obligat să stea acasă.
Scopul lor era să se prezinte ministrului de război
ca să protesteze împotriva unei legi nesăbuite. Se
plănuise, în adevăr, ca absolvenţii şcoalelor mili-
tare să nu treacă fără concurs la cele superioare
din Bucureşti, urm nd ca cei rămaşi fără loc să-şi
 ncerce norocul în alte şcoli, unde de altfel nu
s-ar fi putut înscrie din cauza deosebirii de pro-
gram. C nd am cunoscut adevărul, sufletul nostru
s-a umplut de jale. Eram indignaţi g ndindu-ne la
suferinţele camarazilor noştri mai mari, care ple-
cau voiniceşte, îndurau privaţiuni de tot felul, ex-
puşi la cine ştie ce pedeapsă, pentru ca să protes-
teze împotriva unei măsuri ce le ameninţa viitorul,
care în definitiv era şi al nostru. Discutam aprinşi
pe grupuri.  n curînd grupurile se  puţinar . Nu
mai exista ierarhie. Un suflu de revoluţie clătina
minţile tuturor. Se ridicară oratori să arate că e o
mişelie din partea noastră să stăm indiferenţi, să
m nc m cireşi, bunătăţi de tot felul, cumpărate peste
gard de la b c nia lui Arghiropol, cu riscuri mari,
e drept, dar de care camarazii noştri erau lipsiţi,
rătăcind, expuşi să moară, ca nişte martiri, pentru
interesul nostru.

Ofiţerii se sileau să ne împrăştie. Grupurile ple-
cau, să se formeze, din nou, mai încolo. Comanda-
mentele recomandaser  prudenţă, pentru a nu z -
dări spiritele. Lucrul se simţise. Disciplina  nte-
meiat  pe brutalitate dispare o dată cu cauza care
o produce. De altfel, nu erau dec t opt carcere şi
o sală de închisoare, iar noi, două sute. Nu se
poate lupta cu mulţimea sigură de impunitate.  n
cele din urmă, conciliabulele încetară. Hot r isem,
 n secret, să ne solidarizăm cu clasa IV-a, să fuşim
cu toţii. Nu ştiu care din noi afirmase sentenţios
că o trupă sub arme nu se poate aresta.

Se impunea aşadar să fugim înarmaţi. Era, pe
l ng  o chestiune de demnitate, să nu ne asemănăm

— disciplina nu-și pierdea dreptul — cu o ceată de derbedei, și o chestiune de prudență elementară, căci ne așteptam, Doamne ferește, la orice primejdie, bunăoară o luptă cu trupele din garnizoană, venite în urmărirea noastră. N-aveam cartușe, e adevărat, în schimb învățasem deja atacul cu baioneta la Copou, unde umpleam cîmpul cu urletele noastre victorioase, jinduți de ofițerii instructori de la dorobanții cu schimbul, care ne dădeau de exemplu cu înjurături admirative.

Alesesem dintre noi trei șefi — triumviri — jurîndu-le solemn, prin ridicare de mîini, cum obișnuiau cavalerii de Malta, că ne vom supune orbește. Atotputernici erau Gorănescu Alexandru, băiatul unui general de la Focșani, și Savel Manu, nepotul ministrului de război, făuritorul legii care ne răsculase, și Aslan.

Hotărîrea luată, trecurăm militărește la acțiune. Trebuia să mergem în dormitoare, să ne luăm armele. Camerele de dormit erau împărțite pe plutoane, despărțite printr-o sală lungă, care lega cele două aripi, încuiate din cauza evenimentelor.

Urma, așadar, să urcăm și să coborîm scara principală, prin care trebuia neapărat să trecem, pentru a ridica puștile de la rastele. S-a recomandat, firește, conspiratorilor liniște, prudență, dîndu-li-se instrucțiuni să se tîrască, să se aplece cînd vor trece pe sub ferestrele trădătoare. Unii s-au conformat, alții, cei intransigenți, au trecut sfidători, agale, iuțind fără voie ultimii pași, singura dovadă de slăbiciune care păta, oarecum, curajul lor. Fricoșii treceau furișîndu-se neîndemînatici, plecînd capul, ridicînd spinarea și mai ales pușca, pe care o țineau ca lumînarea la Înviere, în loc s-o culce de-a lungul pămîntului.

Această defilare de țevi pe dinaintea ferestrelor direcțiunii, care dădeau în sală, sfîrși prin a atrage atențiunea comandantului.

Nu i-a fost greu ofițerului trimis în recunoaștere să dea peste noi, care așteptam, learcă de nădu-

șeală, să ne strângem în sala de dans, de unde urma să fugim pe poartă.

— Ce căutați aici ?

— Să trăiți, don locotenent...

— Marș !

Ne-am împrăștiat ca potîrnichile. Numai capii răscoalei veneau, ce-i drept, liniștiți, în urma fugarilor, privindu-i cu dispreț cum se grămădeau să-și lepede puștile ca să nu fie bănuți. În curte urmașii lui Ștefan cel Mare adunară sfărîmăturile, îndemnîndu-le din nou la luptă.

Înălțat pe o droașcă veche, Gorănescu ținu un discurs înflăcărat, arătînd că :

„Cei ce rabdă jugul și-a trăi mai vor,
Merită să-l poarte spre rușinea lor.”⁸⁵

Nu voiam nici unul să purtăm jugul. Am fost chiar de părere să plecăm imediat, idee care a fost combătută, arătîndu-se că trebuie să luăm mai întîi masa. Această părere a întrunit sufragiile. Ne-am dus în sufragerie, înțelegi ca, la un semnal dat, Gorănescu se va ridica în picioare, să ralieze pe credincioși, strigînd : „Cu Dumnezeu și pentru clasa IV-a, înainte !”, mulțimea să scoboare repede pe scări, condusă de mine, care, în calitate de ieșan, trebuia să-i scot pe drumul cel mai scurt afară din oraș.

La semnalul convenit, am năvălit în masă, urlînd nu știu pentru ce, înfierbîntați de grozăvia actului ce săvîrșeam, îndreptîndu-ne în dezordine, gonind parcă ne-ar fi urmărit cineva, speriați de tropăiturile noastre, pe șoseaua bătută de exercițiile zilnice, ca și cum s-ar fi isprăvit pămîntul. În grădina din fața școalei, comandantul, colonelul Macarovici, discuta liniștit cu Ralet, vestitul profesor de matematici.

Dar șeful nu ne dete răgaz : „Înainte, băieți !”

După o scurtă șovăire, am pornit ca o trombă, ieșind pe poarta școalei sub ochii comandantului, care ne privea cu brațele încrucișate, neclintit ca o statuie de piatră.

Dar Dumnezeu a vrut, se vede, să ne arate de la început calea greșită ce luasem. Spusesem băieților, din vreme, să apuce, cum vom ieși din școală, pe prima stradă la dreapta noastră. De acolo, coborînd la Rîpa-Galbenă, ajungeam numaidecît pe șesul Bahluiului, afară din oraș.

Nu știu pentru ce rămăsesem în urmă. În fața școlii noastre se afla un pensionat de domnișoare, cu o stradelă ce ducea la clădirea așezată în fundul curții — palatul Vogoride — în care petrecusem primii ani de școală. Cuprinși de panică, fugarii se aruncară în stradelă ca într-o viltoare, de unde puteau fi scoși ca din oală. Strigam răgușit, disperat, ca unul ce mă socoteam răspunzător de catastrofă : „Înapoi, înapoi !...”

La ferestre, fetele, entuziasmate, clăie pe grămadă, fluturau batiste minuscule. Dar cine să le bage în seamă ? Pornisem în aceeași dezordine, fugind mereu, coborînd strada Carp, ieșirăm, prin Rîpa-Galbenă, în dosul gării, afară la cîmp.

Vestea se răspîndise cu iuțeala fulgerului. Lumea se adunase alergînd, sporind ceata derbedeilor care se țineau de noi. Părinți și corespondenți ne urmăreau în trăsuri, implorîndu-și fiecare odrasla să se întoarcă înapoi.

— „Grégoire”, striga bătrînul, cuconul Nicolae X feciorului său, băiat întîrziat, intrat în școală ca prin minune, chinuit de ticuri nervoase căpătate din practica vițiului care vestejește copilăria, „Grégoire, écoute le conseil de ton père...”⁸⁶

— „Non, papa”, răspunse Grégoire, care fusese crescut cu guvernantă, „je ne peux pas trahir mes camarades...”⁸⁷

În sfîrșit, ne oprirăm pe marginea Bahluiului. Soarele scăpăta. Suflînd greu, ștergîndu-ne de nădușeală, abia liberați de robia disciplinei, ne întocmirăm din obișnuință în front.

Înregistrasem defectiuni mari. Ivirea neașteptată a colonelului în fața școlii fusese dezastruoasă. Părinții se depărtau, frîngîndu-și mîinile. Corespondenții dădeau din umeri, amenințîndu-ne cu ful-

gerele familiei. De curioși ne cotorosirăm repede, luându-i la goană. Apoi plecarăm în marș militar, tăcuți, fără să știm încotro mergem.

Noaptea se lăsa repede. Zoriți să ne punem la adăpost, căutam drumuri lăturalnice, ne strecuram prin văgăuni, mergînd pe după dealuri⁸⁸, printre vii, urmăriți cu ochi bănuitori de vieri care ne ațineau calea cu parul în mîină, cu flinta la spinare. Luna se urca senină. Cerul era ciuruit de stele. Adieri ușoare de vînt ne răcoreau frunțile.

Fără îndemnul nimănui, am încetinit mersul și prinserăm a cînta în cor române la modă

Știi tu cînd te țineam pe brațe,
Cînd îmi jurai amor, știi tu...

cu voci sentimentale, cuprinși de dorinți nelămurite. Ajunsesem fără veste într-o pădure de mesteacăn. Din tufe săreau licurici, desemnînd în aer traiectorii scurte, luminoase. Ne oprirăm căzînd în iarbă, fără a ne depărta prea mult, simțînd nevoia de a fi împreună. O liniște măreață ne cuprinse, lăsîndu-ne roboți ca de vrajă. Lumina lunii, cernită prin deșisul frunzelor, imprima în jurul nostru horbote delicate. Arome tari de mentă, de leuștean ne ameteau, gata să ațipim, legănați de țîriitul neînterupt al greierilor. Un fluierat subțire, care se întări încet, treptat, desfăcîndu-se într-o cascadă de triluri lungi, ce se rostogoleau ca niște perle, ne lăsă fără suflet, cu ochii umezi de recunoștință, încrezători în puterea Celui-de-sus, pe care ne bizuiam în taina sufletului nostru. Împărtașania era atît de completă, încît ne ridicarăm, turburați, să pornim fără îndemn, zoriți parcă să ne depărtăm de locul crimei, siguri că nu mai avem nimic de așteptat.

Ieșind din duminică, ne-am îndreptat spre mușchia dealului, călăuzindu-ne, sătui de singurătate, de lătratul cîinilor ce se auzea de departe, sperînd să dăm de sat sau mai degrabă peste stîină, judecînd după bucii de lînă albă rămași de la oi în spinii tufelor de porumbele. N-am mers mult. Lătratul se

apropia, îndesindu-se pe același glas vestitor de oameni.

Ne-am pomenit deodată în fața unei clopotnițe, împresurată cu ziduri de cetate, ce se încheiau cu o poartă mare, ca un chimir lat, cu paftaua lui de fier învechit. Eram bucuroși. După o scurtă plănuire, ne rînduirăm în front în fața mînăstirii. Triumvirii plecară să bată în poartă, să ceară ospitalitate.

Cîinii lătrau furioși, dînd tîrcoale zidului.

— Cine-i ? întreabă într-un tîrziu o voce scîrțăită de om necăjit, ce se apropia tușind fără răgaz.

— Noi, părinte, răspunse dracul cu voce îngerească.

— Care voi ?

— Oameni buni... Ce biserică e asta ?

— Nu e biserică, e schit... Schitul lui Tăriță... Ce umblați noaptea pe coclauri ?

— Ne-am rătăcit: Dă-ne drumul să ne culcăm.

— Da' afară nu puteți dormi, că amu îi vară ?

— Avem cu noi instrumente scumpe, sîntem cu școala... nu le putem lăsa afară, să ruginească.

— Ei, dacă-i așa, stăi oleacă.

Călugărul plecă și se întoarse. Auzindu-i pașii, pentru a-l scoate din îndoială, a-l dispune în favoarea noastră, Gorănescu comandă descoperirea. Unul din noi spuse rugăciunea compusă de duhovnicul garnizoanei pentru elevii școlii militare.

— „Întărește, Doamne, brațul cu arma, inima cu credința, spiritul cu dreapta rațiune...”

— Sînteți mulți ?

— Numai noi trei.

— Poftim ! făcu călugărul.

Rămăsesem cu gura căscată. Știam de la moș Simion povești multe. Mi se părea că stătusem de vorbă cu sfîntul Petru la poarta raiului.

Dar n-apucă bietul călugăr să crape ușa, că dederăm iureș, punînd stăpînire pe locașul Domnului ca niște ieniceri.

— Cheile !

— Nu dau cheile !

— Adă cheile ! N-auzi ?

— Zi d-ăștia mi-ați fost...

Am baricadat poarta, am pus sentinele de jur împrejurul mînăstirii, elevi cu baioneta legată în vîrfurile unei prăjini, căci printre noi se găseau cîțiva de serviciu pe clasă care apucaseră a fugi cu centiro-nul la ei, obișnuiți să-l poarte, spre deosebire de ceilalți.

Consemnul era sever : să nu deschidă nimănui. Ne așteptam să fim urmăriți. Apoi am plecat în explorare. N-a rămas colț necercetat. Ne-am urcat în pomi, am smuls ceapă și usturoi din straturi, am dat peste stupuri de albine, am încercat bătaia clopotelor, și jos, într-un chinghir⁸⁹ oval, așezate la răcoare, am descoperit o teorie de oale negre cu lapte de vacă pus la prins...

Grăbiți să comunicăm vestea, după ce ne sătura-sem, eu am căzut, să-mi sparg capul, pe scara șubredă de lemn.

Călugării se adunară, și după o sfătuală tainică, venită îndirjiți, să se jăluiască șefilor.

— Noi v-am crezut oameni de treabă. Așa vă purtați cu slujitorii Domnului ? Sînteți turci, tătari, țigani ? Ori ce, Doamne iartă-mă, sînteți ? Ori vreți pesemne să chem satul, să vă ieie la goană ?... Ați făcut numai stricăciuni... Ce nevoie ați avut să tăiați frînghiile de la clopote ?... Ați speriat păsările, ați dezbrăcat pomii, smîntîna ați luat-o...

— Cine ?

— Eu să-ți spun cine ?... Caută-l pe cel care și-o julit nasul...

Am protestat, firește, asigurînd starețul că nu se va întîmpla nimic, că vom plăti oalele sparte și laptele.

Obosiți de drum și de zbunguală, am căzut pe jumătate adormiți în cerdacul mînăstirii, pe un strat de cartofi, întinși acolo pentru însămînțare.

Nu vorbea nimeni. Unii fumau țigări făcute cu tutun adunat de prin toate buzunarele, iar cei păti-mași, care nu aveau nici atît, dar nu puteau trăi — ziceau ei — fără să fumeze, se otrăveau fumînd

paie înfășurate în căptușeală de pantaloni, oțărîndu-se ca imperatorii cînd dădeau peste cap paharul cu otravă.

Ațipisem. Eram între vis și viață, cînd sentinela de la poartă strigă, fără cusur :

— Cine-eee ?

— Căpitanul de jandarmi.

— Înaintează la ordine și dă-ți parola !

— Deschide poarta, că-ți dau o parolă să n-o poți duce !

— Nu se poate !

— Deschide cînd îți zic !

Am sărit în picioare. Șefii și parte din popor coborîră din cerdac. După un scurt consiliu de război, hotărîră să dea drumul.

Ofițerul, un bărbat fercheș, comandantul jandarmilor călări, venise cu escadronul și cu ordinul să ne aducă legați. Cînd i-am deschis poarta, a înaintat chipeș pe un cal superb, însoțit de un vagmistru pe care nu făcea să-l întilnești noaptea la vreun colț de pădure.

— Ce-ați făcut, măi, bată-vă norocul ? ne întrebă camaradereste căpitanul, cucerindu-ne din capul locului.

— Să facă astfel de lege !...

— Aveți dreptate.

— Spuneți și dumneavoastră !

— Ce mai vorbă... Decît acuma ajunge ! Ați făcut demonstrație, domnul general a luat cunoștință, prin urmare v-ați atins scopul. Haideți la școală !

— Nu mergem !

Poarta rămăsese deschisă. Sentinela venise să se amestece și ea în vorbă. Pe cînd ne tocmeam, strînși în jurul căpitanului, înțelegîndu-se amîndoi din ochi, vagmistru, prefăcîndu-se că nu poate stăpîni calul pe care-l zădărea cu pîntenii, ne părăsi și într-o clipă se întoarse, urmat de călăreți, să ne înconjoare în ograda mînăstirii.

Fu un vaiet îngrozitor. Surprînși, indignați de o procedare atît de puțin compatibilă cu regulele de

luptă ale mușchetarilor, strigam cît ne lua gura : „Înapoi !... Rușine !... Trădare !...”

Ne refugiarăm în cerdacul mînăstirii, ridicat de la pămînt. O ploaie de proiectile, pe care pronia cerească ni le pusese la îndemînă, porni să cadă, fără cruțare, pe capul năvălitorilor.

Se produse o învălmășeală indescrisibilă. Cartofii grei cădeau ca grindina. Caii cabrau, răsturnînd călăreții, care se văitau de durere, iar căpitanul răcnea cît îl lua gura : „Nu dați, domnilor... Sînt căpitanul N... Lovirea superiorului se pedepsește cu ocna !...”

Dar cine-l asculta ! Cartofi aveam berechet. Călugării, adunați deoparte, priveau încremeniți cum se risipește tainul lor de o iarnă.

Nemaiputînd rezista loviturilor, pentru a feri caii, care se călcau, se loveau, zvîrlind cuprinși de panică, căpitanul dete ordin de retragere și rămase singur.

— În definitiv, ce vreți ? Că n-o să dorm aici...

Victoria ne îmbătase. Dictarăm condițiunile de pace : escadronul să se retragă la cinci sute metri de mînăstire.

Căpitanul să se angajeze pe cuvînt de onoare că vagmistrul nu va mai încerca nici o surprindere.

Consimțim să ne întoarcem la școală dacă se garantează că se abrogă legea fatală.

Atît noi, cît și clasa IV-a, să fim scutiți de orice pedeapsă.

Căpitanul plecă. După ce încuiarăm poarta, am adormit flămînzii, visînd că un jandarm călare, care semăna cu căpitanul ca două picături de apă, se plimba, săltîndu-se ușor, în pas spaniol, prin cerdacul mînăstirii, plin de bunătați.

Dimineața ne-am sculat neodihniți, cu oasele frînte de salteaua bulgăroasă pe care dormisem cîinește. Rătăceam nemîncați prin curtea săracă a mînăstirii. Călugării trăiau într-o mizerie înspăimîntătoare. N-aveau nimic în chiliile murdare, cu paturi șubrede, acoperite cu rogojini destrămate. Pe lavițe zăceau strachini sparte și linguri de lemn, iar

ei umblau în anteriori scortoase de şiac castaniu, îmbrăcate pe pielea goală, mâncați de vermină.

Ne plimbam de colo pînă colo, neștiind cum să ne trecem timpul. În fine, dete Dumnezeu sfîntul, pe la zece, sosi locotenentul Rujinski, poreclit de noi Pojarnicul, pentru că era de artilerie și purta pîteni cu durița lată cît o piesă de cinci lei, care zornăiau în urma lui, furîndu-ne gîndul și inima. Ne era drag, pentru că ne vorbea scurt și liber :

— Îa veniți încoace, mă, idiotilor...

Ne apropiarăm, rîzînd cu recunoștință pentru familiaritatea lui ursuză.

— Am venit să vă iau la școală. Care vreți să mergeți, poftim ici, care nu, ieșiți pe poartă afară, ori dacă nu, rămîneți să mâncați tărîțe.

Rămăsesem dezorientați. La asta nu ne așteptam. N-a ieșit nimeni pe poartă. După o codeală scurtă, am intrat în front, ca boul care pleacă capul să ia jugul, evitînd orice privire între noi. Gorănescu, trebuie să mărturisesc, a intrat cel din urmă, ca marinarul care se salvează după ce toți pasagerii s-au urcat în bărci.

— Ne e foame ! am strigat fără mîndrie.

Locotenentul n-a stat mult pe gînduri.

— Ia vină-ncoace, popă... Ceaun ai ?

— Am, da-i micșor, ce faci cu el ?

— Cine are ceaun mare pe aici pe la voi ?

— Este la tîrlă.

— Du-te și-l adă... Ai venit ?

Peste un ceas, așezați la umbra zidului, mîncam cartofi cu sare, frigîndu-ne buzele cu nesaț. Apoi am trecut în front și, mai repede decît credeam, am intrat în Iași pe bariera Socolei, în alai de copii, de birjari, de epistați ⁹⁰ încălecați pe cai țărănești, umiliți că n-am făcut nici o ispravă. În inima tîrgului, o ultimă revoltă. Gorănescu, ieșind din front, comandă răsunător, pe strada Lăpușneanu, cu modulare de călăreț :

— Ploton, stai !...

— Ce vrei, mă boule ?

— Să se retragă poliția. Noi am venit de bună-voie.

— Așa e, protestarăm în cor, să plece găinarii!

Gardiștii s-au făcut nevăzuți. În urmă, am plecat și noi, mai pocăiți, pe măsură ce ne apropiam de școală. La poartă ne aștepta lumea toată. Eram în fruntea coloanei. Ridicînd capul, mi-a crăpat obrazul de rușine că am întîlnit ochii duduii Maricel, o prietenă a surorii mele, țigăncușă cu ochi verzi, cu coada pe spate, pe care îmi jurasem s-o iau de nevastă și pe care aş fi voit s-o bat pentru pofta cu care rîsese cînd m-a zărit, mai ales că, silindu-mă să par marțial, m-am împiedicat ca un bleg în oprirea de la poartă.

La școală ne-a băgat în aulă. Cînd ne-am privit în oglinzi, ne-am dat seama de decadența noastră. Mai păstram o ultimă speranță. Așteptam să vină colonelul, pe care-l iubeam, nerăbdători să ne justificăm. Dar colonelul Macarovici se încadră în ușa, palid, frumos și trist; zise doar atît: „Bravo... Munca mea de zece ani de zile! Vă mulțumesc.”

Nu ne-a dat nici o pedeapsă. Dar cît a mai stat comandant, n-a mai trecut prin curtea școlii, cum eram deprinși să-l vedem în fiecare zi, să-i aținem calea, pregătindu-ne să-l salutăm care mai de care.

Clasa IV-a a venit tiptil, cum plecase. Dimineața ne-am pomenit cu superiorii, dar n-a fost nici o bucurie. Între noi nu mai existau legăturile de odinioară. Nu știu pentru ce, ne păreau străini. Întorși de pe drumul Vasluiului, fură dezbrăcați de onoruri și de autoritate, care trecură în mâinile elevilor din clasa III-a, ce le călcau pe urmă. Dar ocaziunile de a-și exercita prerogativele, pe care le consideram uzurpate, la sfîrșitul anului erau rare. Ne adunam numai pentru masă. Umblam toată ziua de capul nostru. Se zvonise că profesorii vor fi foarte severi cu „călugării” — cum ne botezaseră pe cei care fuseseam la schit. Unii învățau, nădăjduind să-și răscumpere vina. Cei care nu luaseră parte la expediție învățau de mîntuială. Situația lor se consolidase prin greșala noastră. Își comandau haine parti-

culare, egrete⁹¹ lungi, galoane galbene. Cei amenințați să rămână repetenți legaseră cartea de gard.

Mă temeam numai la un singur obiect. N-aveam medie la istorie. Luptam disperat să nu rămân repetent.

La examen materiile erau împărțite pe chestiuni numerotate. La fiecare număr corespundea o bilă pe care o trăgeam la noroc din urna așezată pe catedră în fața profesorului. Urcându-mă pe scările care duceau la litografie, unde mă preparam, am găsit o bilă, o bilă ca de loton, cu numărul 17 scos în relief într-un cerc roșu. Am sărit în sus de bucurie, socotindu-l așezat acolo anume pentru mine de mîna providenței. N-am mai citit nimic. Am plecat să răspîndesc minunea, reușind ușor să-i conving, atît vorbeam de convins eu singur, că la examen îmi va cădea, cum ziceam noi, biletul 17. Nu-mi închipuiam că s-ar fi putut întîmpla altfel. În orice caz, ar fi fost de vină soarta că nu s-a ținut de vorbă, nu eu, care abia așteptam prilejul să pun cartea în cui.

M-am repezit la chestionar. În dreptul numărului 17 era prevăzut cu litere rotunde „Războiul celor două roze”, pe care l-am învățat ca pe apă.

— Ai isprăvit materia ? mă întrebau băieții, văzîndu-mă că hoinăresc fără habar.

— Mie îmi cade 17.

— Dar dacă...

— Aveți să vedeți.

— Măi...

— Imposibil !

În zilele de examen, sculați mai de dimineață, ne plumbam nervoși, în haine de paradă, repetam înghițind vorbele, bolborosînd, verzi la față, amețiți de citirea cu glas tare a chestiunilor la care ne credeam mai slabi sau trase între noi la sorți, de probă.

— Spune repede, ce număr îmi cade ?

— Opt.

— Da' mie ?

— Paisprezece.

Și se depărtau întorcându-și spatele, să întărească pronosticurile.

Fiind la începutul catalogului, am intrat printre cei dintii. Fără tremur, fără emoție, am băgat degetele în urnă, cum bagă creștinul condamnat la proba supremă. Mîna în cazanul de ulei clocotit, convins de nevinovăția lui.

Am scos bila 18 și n-am știut nici măcar cum să încep, atît eram de dezorientat. Invitat cu insistență, am tras alte două bile, cu același noroc. Desigur, de bine, de rău, aș fi putut înădi ceva. Dar eram indignat. Au recunoscut și băieții că am avut un ghinion fantastic.

Îmi luasem grija. Rămăsesem repetent.

Din cauza dezertării la Schitul lui Tăriță, așa calificau superiorii escapada noastră, nu s-a mai serbat sfîrșitul de an cu solemnitatea obișnuită, cu producțiuni de gimnastică savantă, cu exerciții militare, la care asistau comandamentele, părinții și corespondenții, cînd aveam și eu prilejul să arăt, o dată pe an, duduii Maricel cum știu să fac pe omul zburător. Profesori și elevi ne-am despărțit pe furis.

Vacanța cea mare am petrecut-o umblînd la vînat. Întovărășindu-ne cîte trei pe o pușcă cu țeava de doi metri, rămasă de pe vremea turcilor — cumpărată cu patru-cinci lei din Tîrgul-Cucului — mîncînd te-miri-ce, dormind oriunde, cutreieram meleagurile de la Cîrniceni, de la Popricani, de la Poiana-Cîrnului într-o cotigă plină cu fîn, eu, sedus de natură, pentru plăcerea de a mîna calul, ceilalți, prietenii mei, vînători în toată puterea cuvîntului. Începînd cu ciorile și vrăbiile de casă, au trecut la pupeze și ghionoaie, la fluierarii care se aventurau pe malul Bahluiului, de care se apropiau în virful degetelor, cu pălăria în mîini, rugîndu-se lui Dumnezeu să nu zboare, ca să-i poată împușca de jos, mai sigur. Acum împușcau cîte treizeci, patruzeci de prepelițe, pe care, întorși în oraș cu o javră de cîine după noi, le vindeam pe la birturile de lux, iar cu banii prinși pe ele mîncam, după împrejurări, înghețată, douăzeci de bani porția, sau beam cai-

mac de bragă de la simigerii, după ce vînătorii se asigurau de praf și alice.

Am stricat repede hainele primite de la școală, pantalonii particulari, ghetele bătute de praf și de ploi. Nu mai puteam ieși ziua în oraș. Așteptam să se însereze sau ocoleam pe la marginea târgului, ca să mă întilnesc cu prietenii.

Dar zilele de vacanță trec repede, și oricît ar fi de lungi cele de vară, tot n-ajung.

Într-o dimineață, trecînd prin hală, am văzut cotugele scoborîte de la vii, rînduite unele lîngă altele, cu băncioare făcute din coajă de tei, plîne cu prune, cu mere și struguri. August era pe sfîrșite. Mi-am adus aminte de școală și mi s-a strîns inima. Am rătăcit mult, descurajat. Imagini prea bine cunoscute îmi defilau pe dinaintea ochilor: dormitoarele cu paturile aliniat, clasele cu pupitrele aliniat, refectorul cu mesele aliniat și ele, fronturile, niciodată destul de bine aliniat, apoi superiorii ⁹², necăjiți foc, prietenii care-mi luaseră înainte, inferiorii care mă ajungeau din urmă, și, mîhnit, întind pasul; m-am dus acasă fără să am nimic de gînd.

Epitropul meu, magistrat sever, dejuna devreme.

— Unde umbli?

— Am fost în târg.

— Uite ce ți-ai făcut hainele... Poimîine se deschide școala.

— Nu mă duc, am răspuns fără să m-aștept, dar ușurat ca de o crimă spovedită.

— Cum?

— Mă înscriu la liceu.

— Treaba ta, cum ți-i așterne, așa îi dormi...

N-aș fi crezut să scap așa de ieftin. Am sărit citva timp prin curte, ca să-mi liniștesc bucuria. Mă simțeam altul. În mintea mea am mulțumit lui Dumnezeu, mi-am jurat să fiu cuminte, să învăț lecție cu lecție, să nu mă întrecă nimeni, să fiu premiant, să mă răzbun... să vadă dumnealor — înțelegeam dușmanii de la școala militară — ce-au pierdut.

Ducîndu-mă să împărtășesc prietenilor vestea cea mare, unul din ei, Ludovic⁹³, băiatul inginerului, m-a sfătuit pe loc să mergem împreună — eram de aceeași forță — să dăm concurs la Școala de conductorii de poduri și șosele.

— Ești, îmi spunea el, aproape inginerul... după doi ani iei leafă.

Epitropul meu n-a făcut nici o obiecțiune. Se prezenta însă o dificultate : nu învățasem încă fizica, prevăzută amănunțit în programul de examinare. Mi-am cumpărat o carte nouă. Întins pe iarbă în grădină, am adormit citind preliminările. Cînd m-am trezit, era întuneric. Am plecat să mă întîlnesc cu tovarășii mei de joc, care ședeau departe, tocmai la fabrica de tutun. Mergînd, împărțisem timpul care mă despărțea de examen — vreo cincisprezece zile — în ore de lucru și ore de distracție. A doua zi, cu noaptea-n cap, am luat cartea să citesc la ferastră, începînd tot cu preliminările, și am rămas cu ochii după Black, un câine negru, care pîndea pisica asediată în pomul în care se urcase de frica lui. După ce l-am sărutat în bot, strîngîndu-l la piept, să-l înăbuș de drag ce-mi era, am plecat după pisică pe urmele lui, am ieșit în stradă și ne-am dus — el înainte, eu după el — pînă în hală, unde am hoinărit toată dimineața.

Bădia, pe care nu-l vedeam decît la masă, mă întreba din cînd în cînd, fără nădejde :

— Înveți ceva ?

— Daa...

— Să mergi să-ți cumpăr haine.

Mi-a venit să țip de bucurie. N-am mai mîncat. I-am sărit de gît și i-am spus din toată inima :

— Las', c-ai să vezi mata ce cuminte am să fiu și cît am să învăț de bine !

— De, mă băietе, ești destul de mare. Ți-am mai spus : cum ții-așterne, așa îi dormi.

Bădia nu era om rău. Mă crescuse de mic și ținea la mine. Dar era serios, zgîrcit la vorbă și la pungă, ursuz pentru că suferea de stomac. Soră-mea, care

murise, îi lăsase doi copii, pe care nu-i trata altfel ca pe mine.

După dejun l-am luat de la tribunal și mi-a cumpărat un rînd de haine cafenii, ghetе gata, pălărie și trei cămăși cu guler.

Cum m-am îmbrăcat, am pornit să mă arăt tîrgului. Mă oglindeam în toate geamurile, mă încheiam sau mă descheiam la haină, după cum obișnuiau civilii cu care mă întilneam, pipăind mereu cravata, părăindu-mi-se că am pierdut-o. Deprins să salut militărește, îmi turteam pălăria, lucru care mă umilea și mă costa foarte mult, cînd mă întilneam cu cineva pe care-l salutăm numai ca să mă observe, dar care habar n-avea de mine. De cînd mă știam pe lume, la institut și mai tîrziu la școala militară, purtasem numai uniformă. A doua zi, după ce m-am udat pe cap și m-am pieptănat cu cărare, am luat, fără să știe bădia, bastonul lui de abanos și, cu pachetul de haine militare la subțioară, am plecat să le predau la școală. Plănuisem să fiu bățos, să le-o spun verde. Găsisem o frază : „Am adus hainele de tortură... Dați-le altora mai săraci cu duhul, că lor le aparțin carcerile voastre...” pe care o repetam pe toate tonurile, căutînd pe cel mai demn. Dar cînd să intru pe poarta școlii, elevii treceau la instrucție. A fost o explozie de bucurie pe care disciplina n-a putut-o stăpîni și la care s-a asociat și ofițerul : „Uite Brăescu... Ha, ha, ha !” Cei dinaintea mă dădeau în primire celor din urmă : „Uite Brăescu... Ce faci, Brăescu ?... L-ai văzut pe Brăescu ?...”

N-am avut încotro. Am stat și am suferit întreg martiriul. Mă sileam să par nepăsător, dar abia îmi stăpîneam lacrămile. Înurmormîntasem copilăria. Am intrat în curtea școlii ca într-un cimitir.

- Acuma vii ?
- Să trăiți, don căpitan.
- Ai adus tot ?
- Se poate ?!
- Ia vedeți...
- O dată ce vă spun eu...

— Dacă nu te-aş cunoaşte...

— Îmi pare rău...

Uitasem fraza ce pregătisem. M-am făcut dobitoc şi idiot pînă cînd am ieşit pe poartă.

De la Copou se întorcea Cosma, un birjar pe care îl chemam ori de cîte ori cei din casă mă trimiteau după trăsură. Era un lipovean gras, spîn, cu vocea ascuţită, fără vîrstă, care mă lăsa să mîn caii, îmi umplea buzunarele cu seminţe de floarea-soarelui, mă trata cu ceai cînd mă duceam să-i vizitez gospodăria.

— Ce faci, prinţule ? Nu mai eşti cazac ?

— Nu.

— Cum aşa ?... Se poate ?!...

— De ce să nu se poată ?

— Apoi aiasta nu-i bine.

— Eu am vrut...

— Aşa... Atunci e bine. Facem o plimbare ?

Ispita era prea mare. Ca fulgerul îmi trecu prin minte să ajung şcoala, să mă vadă băieţii în trăsură, ca să le dovedesc că nu-mi pasă, că trăiesc bine.

— Du-mă pînă la Copou şi înapoi.

— Ai parale ?

— N-am, da-ţi dau băţu ista.

— Ia să vedem !

— E bun... Uite ce greu e... E de abanos, cu inel de argint.

— Pofitim !

Şi îndemnînd caii din gură, atingîndu-i uşor cu biciul, pornirăm huruind pe caldarîm în goană, ca o saca la incendiu.

Dar n-am mai dat băieţilor de urmă : apucaseră peste cîmp. Dădusem bastonul degeaba.

Cînd m-am întors acasă, bădia, scos din fire, m-apucă de la uşă :

— Ce-ai făcut bastonul ?

— Care baston ?

— Care baston... Ce te faci că nu ştii... Bastonul cel negru.

— Nu l-am văzut. Ştiu că-l ţineai mata după lada de fier.

— Acolo era, da' cine l-a luat de acolo ?

— Eu nu l-am luat. Ce era să fac eu cu bastonul ? Parcă mie-mi trebuie baston !

— Tu l-ai luat !

— Zău că nu l-am luat... Cum era să iau bastonul matale ?!

— Nu știu, să-mi cauți bastonul.

Bădia nu-mi da nici un ban. Numai de Anul nou primeam cinci lei, pe care îi cheltuiam îndată pe te miri ce. La cincisprezece ani rămăsesem copil. Nu cunoșteam valoarea banului. „Ce-ți trebuie bani ? îmi răspundea bădia, cînd, după o lungă ezitare, îndrăzneam să-i cer cîte un leu. Casă ai, masă ai.”

În ziua cînd am plecat să dau examen la București, mi-a dat patruzeci de lei, să plătesc drumul, să am de cheltuială, asigurîndu-mă că mă va găzdui vărul Jean, inginer ce stătea pe strada Esculap.

Am plecat cu prietenii mei, Ludovic și Teodor⁹⁴, fără alt bagaj decît preliminările, o cutie de carton cu primeneli, un pachet de tutun de clasa a doua, învelit în hîrtie albastră, și un caietel de hîrtie de țigară, care avea zugrăvit pe copertă un dorobanț sprijinit în pușcă, ce călca falnic pe o țeavă de tun, din care cocoanele vrednice făceau panerașe de sa-lon legate cu lînă roșie.

Nu plecasem cu trenul de cîțiva ani, și niciodată așa departe.

Ploua. Vremea se răcise. Cînd ne-am dat jos în București, unde nu mai fusesem nici unul, eram amețiți de lume, de zgomot, de fumat. După ce ne-am lustruit ghetele în fața gării, am pornit în căutarea Școalei de poduri și șosele.

Clădirea Școalei de poduri și șosele, înaltă, lungă, zidită în cărămidă nouă aparentă, ca o cazarmă, ne-a intimidat. Sfioși, i-am dat ocol, salutînd reverențios pe oricine se uita mai lung la noi, așteptînd să ne întrebe dacă nu cumva am venit pentru examen.

Dar nu ne întreba nimeni. Portarul nici nu ne băga în seamă. Ne îndemnam între noi să-i vorbim.

— Întreabă-l tu...

— Da' tu de ce nu-l întrebi ?

— Îl întreb. Ce, crezi că mi-i frică ?...

Pornind hotărît spre dînsul, m-am oprit, impresionat de șapca nouă, galonată, ce purta pe ceafă.

— Mata ești domnu portar ?

— Ați venit pentru examen ?

— Da... Nu știi mata cînd se deschide ?

— La cincisprezece.

— Și nu știi mata cu ce obiect începe întii ?

— Du-te de citește, că e afișat pe sală.

— Da ?... mersi, n-am știut... Veniți, măi, încoace, ce stați ca proștii... Auzi, că e afișat înăuntru...

După ce am luat cunoștință, am plecat hoinari, să vedem capitala. Teodor, care era practic, a propus să luăm tramvaiul. L-am ascultat, prinzîndu-ne din fugă, cum vedeam că obișnuiesc ceilalți băieți, găsindu-ne de joacă, coborîndu-ne, urcîndu-ne din nou, minunați că e așa de ușor, admirînd tot ce vedeam.

Am mers pînă la Obor. Pe grătare — neobișnuite în Moldova — așezate dinaintea cîrciumilor, sfîrîiau cîrnăței ce împrăstiau miros de mirodenii și poftă de mîncare. Nu mîncasem nici unul din noi la birt. Nu cutezam să intrăm într-un local mare, cu oglinzi, cu mese albe, cu ușile deschise, și ne era rușine să ne așezăm afară, în văzul lumii, la birturi mici, printre lucrători. Am mers o vreme nehotărîți, la întîmplare.

— Irra... măi, tare sînteți proști ! Hai să intrăm...

— Intră tu.

— Nu aici.

— Da' unde vrei ?

— Hai să mai mergem.

— Duceți-vă, eu rămîn aici.

Scotîndu-ne pălăriile din stradă, am intrat într-un birtuleț în care lume guralivă, bărbați, femei de toată mîna mîncau claie pe grămadă, vorbind tare, de la o masă la alta, mestecînd grăbiți bucăți de pîine mari. Nu era nici o masă liberă.

— Ne ducem.

— Așteptați, se face loc numaidecît... Pofțiți... Nu sînteți de aici? ne întrebă după o judecată scurtă stăpînul, om gras, nădușit, cu creionul după ureche.

— Sîntem de la Iași.

— Stați mult?

— Am venit pentru examen.

— Noi dăm examen la Școala de poduri și șosele.

Vorbeam cumînți, răspundeam pe rînd, ghiontindu-ne, gata să rîdem de răspunsul celuilalt, care se înciuda roșind.

— Ce rîdeți ca proștii?

— Prost ești tu!

— Pofțiți, luați loc... Doriți să mîncăți cu porția, sau luați cartelă?... Costă mai ieftin: nouă lei treizeci de feluri.

— Eu iau cartelă.

— Nu lua.

— De ce să nu iau?

— Stai întii să ne luăm cameră... Cine știe unde om găsi, să vii pe urmă de o poștă?...

— Scuză mata, nu putem lua cartelă... Azi mîncăm numai așa.

— Noi trebuie să fim aproape de Școala de poduri.

— Da' după ce dăm examen, dacă reușim, venim la mata.

— Eu plec.

— Nu stai la dejun?

— Trebuie să mă duc la vărul Jean... Să nu se supere. I-a scris de acasă că vin, și poate mă așteaptă.

— Și ce faci de odaie?

— Căutați voi.

— Și unde ne întilnim?

— Căutați cameră?... Vă dăm noi.

— Vezi, că nouă ne trebuie aproape de școală.

— Școala de poduri?... E la doi pași... Pofțiți...

De fapt, nici n-o închiriem noi, o închiriază cumnată-mea. Eu îi fac numai un *sirvici*, că-i văduvă și tinără, săraca...

O femeiușcă nu prea înaltă, curată, cu buze tivite, ne primi măsurîndu-ne din ochi, vorbind munte-nește, pe cînd noi căutam să părem de familie, ziceam mersi, aprobam tot, întrecîndu-ne în politeți, renunțînd la orice pretenție, silîndu-ne să pierdem accentul, să-i cucerim preferința cu vorbe ce le credeam de spirit.

— E mică.

— Nici dumneavoastră nu sînteți prea mari.

— Și cam întunecoasă.

— Parcă vreți să lucrați la mașină...

— Numai să nu fie umedă...

— Nuu... că am făcut foc toată iarna, n-am avut chiriaș, și așa m-am mutat eu.

— Atunci rămînem. Cîtă chirie vrei mata ?

— Treizeci de lei, așa am avut-o totdeauna.

— Nu-i scump... Dăm fiecare cîte zece lei...

Cu noi mai stătea în gazdă un evreu din Moldova, misit de vinuri, care trata gazda cu o familiaritate ce o invidiam, mîhnindu-ne pe cîtetrei, sfîrșind prin a ne privi cu bănuială.

Am notat adresa și am plecat apoi să caut strada Esculap, unde ședea vărul Jean. Întrebam cu voce subțire de nătăfleț, scoțîndu-mi pălăria :

— Nu știi mata unde-i strada Esculap ?

— Strada *Insolac*... nu știu... Mai întrebă dumneata pe altcineva.

— Ce stradă caută ?

— Dumnealui caută strada *Insolac*.

— Nu *Insolac*... Esculap... Șade un inginer care e văr cu mine...

— Esculap... Esculap... N-am auzit, nu e p-aici... Da' ia dumneata o trăsură...

I-am mulțumit. Era simplu, seducător. Au, n-au, moldovenii umblă cu birja. Mi-am făcut ghetele la lustragiu și i-am dat cincizeci de bani, fiîndu-mi rușine să-i dau un gologan, cum obișnuiau vecinii mei de o clipă. Apoi am luat o trăsură din cele care se înșirau de-a lungul trotuarului pînă la gară și, ținîndu-mă superior celor care umblau pe jos, am poruncit amabil :

— Du-mă mata în strada Esculap !...

Pe drum suceam capul în dreapta, în stînga, citind firmele și prețul curselor, pe tăblița din spatele caprei, ascunsă de pled, pe care-l îndepărtam pe furiș, de frică să nu mă surprindă birjarul, să creadă cumva că n-am cu ce-l plăti, ori că vreau poate să mă tocmesc.

— Ce număr căutați ?

— Numărul 9.

— Aici.

— Oprește mata.

Cursa era un leu. Dar minase repede și alesesem trăsura lustruită, cu cai arătoși, cu roți galbene. Neștiind cît să-i dau, i-am întins o piesă de cinci lei.

— Dă-mi mata restul.

— Pofțiți, zice roșcovanul sumecîndu-și livreaua de catifea ieșită de soare.

— Numai doi lei mi se cuvine ?

— M-ai luat de la gară...

— Chiar așa, pe tăbliță e scris doi lei...

— Dumneata nu vezi ce trăsură ?... Lasă, că nu ți-am luat mult. De la altul nu mai apuca rest.

Făcui grăbit socoteala. Mai aveam douăzeci de lei. Mi se strînse inima, dar m-am recules repede, gîndindu-mă că fără îndoială avea să mă găzduiască ruda mea. Îmi pare chiar rău că n-am oprit birjarul, să-mi aduc bagajul.

Am intrat la vărul Jean, pe care nu-l cunoșteam, impresionat de poarta mare, de iarba răsărită în curte, de ușa de stejar sculptat cu geamuri înflorite, și am apăsat, cu bătăi de inimă pe care le-aș fi putut număra, butonul de la sonerie.

Am așteptat mult pînă m-am hotărît să mai sun o dată. Nu venea nimeni. Am pornit să mă duc pe din dos. Dar de la colțul clădirii m-am înapoiat tiptil, cuprins de panică. Un moment mi-a venit s-o șterg. Dar în loc să fug, cum avusesem intenția, cu îndrăzneala fricosului, am sunat din nou, apăsînd butonul mult, fără sfîrșit.

— Nu mai suna... Nu vezi că e stricat ?... Pe cine cauți ?

— Aici șade domnul inginer Jean Brăescu ?

— Aici.

— Dumnealui e acasă ?

— De la cine ești ?

— Du-te mata și spune c-o vinit vărul dumisale, conașu Jorj.

— Dumnealui nu e acasă.

— Da' unde-i ?

— E dus la birou.

— Nu-i nimeni ?

— E cucoana, da' nu s-a sculat încă.

O perdeluță de dantelă se mișcă la un ochi de fereastră.

— Du-te mata și vezi, îmi pare că s-o sculat.

— Ei, stai dar aici.

Peste puțin se înapoie, bosumflată, simțeam bine, de nenorocul meu, pe care oamenii necăjiți îl cunosc de mult.

— A spus conia să poftiți dumneavoastră pe la unu, că-l găsiți acasă.

— Așa?... Bine. Da' nu știi mata cât e ceasul ?

— Mă tem că unsprezece.

Am ieșit dezamăgit pe poartă. Prea era curat în curte. Știam de la bădia Ionică — de la el învățasem multe — că la casa unde nu se vede gunoi la grajd să nu tragi. Porțile grajdului erau închise. Nu se auzea tropăit de cai, nu se vedeau urme de roate. Bănuiam că n-au trăsură, lucru care micșoră considerațiunea mea pentru vărul Jean. Nu știam încotro s-apuc. Prefiram în buzunar banii ce îmi rămăseseră și, pentru întâia oară, mă gîndeam cu teamă ce am să fac cînd s-or isprăvi. Cuminte, îmi făcui planul să păstrez nouă lei de drum, și restul să-l cheltuiesc cu socoteală, mîncînd numai pîine.

Eram obosit de drum, zăpăcit de zgomot. În jurul meu trecea lume peste lume, oameni îmbrăcați altfel ca la noi, unguroaice legate la cap, tramvaie supraîncărcate, pe care le urmăream cu ochii, precupeți ce purtau în coșuri ce nu-ți da în gînd, făcîndu-mă să rîd de strigătele pocite ce le scoteau din gîtul chinuit :

— Chiorb !... chiorb !... chiorb !..

N-am putut rezista ispitei. Am cumpărat un kilogram de pere și am pornit cu buzunarele pline, înaintea mea, căutînd să nu mă rătăcesc. La tot pasul întrebam pe cei cu lanț la jiletcă : „Mă rog matale, cît îi ceasal ?“...

— Mă, da' parcă eu te cunosc pe tine...

— Și eu vă cunosc pe dumneavoastră, zisei, rușinat că m-a prins mîncînd pe stradă.

— Nu ești tu Brăescu ?

— Ba da, să trăiți, don căpitan !

— Bată-te să te bată... Ce cauți tu pe aici ?

— Am venit să dau examen la Școala de poduri și șosele.

— Taci, măi... Ei bravo ! Succes, Brăescule, poate c-o da Dumnezeu să te faci om de treabă...

M-am uitat lung după el. Îmi pierise plăcerea de a trăi. Mergeam cu capul plecat, după ce aruncasem necăjit para ce țineam în mîină. Cu oricare dintre ofițerii școalei m-aș fi întîlnit, mi-ar fi făcut plăcere. Pe căpitanul C..., care se îmbrăcase civil, nu-l putea suferi nimeni. Scurt, ignorant și brutal, nu deschidea gura decît pentru a jigni. Rînd pe rînd, îmi treceau prin minte pedepsele luate de la el, oprindu-mă la cea din urmă, pe care o așteptasem grea și care, ca în poveste, ocrotit de cine știe ce zîină binevoitoare, se prefăcu în minune.

Într-o dimineață, între două ore de curs, pe sala ce ducea la carceră, fumasem cu alți băieți țigări chinuite, ce treceau din mîină în mîină, înghițind lacomi, pe furis, cîte două-trei fumuri, oțărîndu-ne, și plecam amețiți, satisfăcuți că ne otrăvisem. Rămăsesem cel din urmă să termin căpețelul — aboneaua, cum îi ziceam noi — ce-mi frigea buzele.

— Brăescu, ai fumat ! Să ieși la raport !

Mă văzuse caporalul de serviciu. Am plecat scîrbit. Fumatul atrăgea osîndă grea, de carceră.

Cînd aștepți ceva neplăcut, timpul trece repede. Curînd am ieșit la apelul de prînz, ce se desfășura cu ceremonial nesfîrșit, cînd se vesteau cei care urmau să fie scoși la raport, adică la judecata zilnică.

Cum mă văzu, căpitanul fluieră satisfăcut.

— Zi fumezi... ai??

Caporálul mă prinsese cu țigara în mână. Dar pentru noi, cei revoltați din școală, era o fală să nu te dai prins. Negam tot cu încăpăținare, contra oricărei evidențe.

— N-am fumat.

— A fumat, domnule?

— A fumat, să trăiți, domnule căpitan.

— N-am fumat!

— Zi c-ai fumat.

— Dacă n-am fumat...

— Zi, n-ai fumat?

— Nu.

— Ei, am vrut să te încerc... Dacă spuneai drept, te iertam. Acum ai să mergi la domnul comandant al școlii. Bagă-l la închisoare!

Am plecat măcinînd gînduri negre. Apoi, cu inconștiența vîrstei, deprins cu necazurile ca orice copil înstrăinat, zăbind pe cornistul Horodincă, iubit de noi fiindcă trîmbița frumos, l-am chemat la fe-reastră și, strecurîndu-i prin ventilatorul de tinichea o băncuță ștearsă, l-am rugat să-mi ia trei țigări mari de clasa a doua — fără carton — și să-și oprească restul. Dintr-o țigară făceam patru. Am rupt un căpețel și, după ce am fumat, am ascuns restul în cutele capelului, adormind greu pe patul de scînduri.

O mîină m-a scuturat fără cruțare.

— Scoal', să mergi la raport!

Am plecat, urcînd scările buimăcit de somn ne-împlinit.

Colonelul Macarovici, comandantul școlii, era serios. Ne sileam să-l cucerim, să răscumpărăm greșala printr-o atitudine demnă, printr-o ținută ireproșabilă. Defilînd pe dinaintea biroului său, am strigat, descoperindu-mă ca în fața arhanghelului: „Să trăiți, domnule colonel!” pocnind capelul în palma stîngă, împrăștiind în jurul meu trei țigări mari, schiloadate, fără carton. Căpitanului nu-i venea să creadă ochilor.

— Domnule colonel, zise el grav ofensat, elevul m-a mințit că nu fumează, și în fața dumneavoastră a avut curajul...

— Fumezi, nenorocitul ? !...

— Nu fumez, să trăiți, domnule colonel ! am protestat eroic. Nu este capelul meu. L-am schimbat, se vede, la închisoare.

— Ce ai de gînd ?

— Domnule colonel, începui eu lăcrămînd, nu știu eu singur ce să fac. Sînt pedepsit pentru toate nimicurile, n-am dormit în patul meu nu țiu minte de cînd...

— Ia dă-mi registrul de note... Da... Note ai avea bunișoare... Ești bine la franceză, bine la germană, da' de ce ai doi la algebră ?

— Dacă sînt mereu la închisoare...

— Să-i ștergă toate pedepsele, hotărî el, după ce privise o clipă în zare... Te-am spălat de păcate, să vedem cum ai să te porți...

Am plecat zguduit de bucurie reținută. Biruisem.

În clasă povesteam triumfător, cu lux de amănunte, fălindu-mă cu răspunsurile dirze ce inventam, hotărît mai mult ca niciodată să fiu cel mai bun elev, să arăt comandantului școalei, pentru care mi-aș fi dat viața, că n-a avut a face cu un îngrat.

După masa de seară am început cuminte să așez în pupitru. Puneam cărțile, caietele, teancuri-teancuri, în jurul meu. Adunasem praful și gunoaiele cu batista și, luîndu-le în pumn, căutam unde să le arunc, fără să fiu văzut de sergentul care ne supraveghea.

Cumpănindu-mă așa, în spatele meu, Gh..., un băiat care nu învăța nimic, căsca leneș, neisprăvit, făcîndu-mă să uit de toate. Cu repeziciune necugetată i-am aruncat în gură gunoiul, stîrnind în clasă chiulhan⁹⁵ de bucurie, pe care nu-l putea stăvili nimeni.

Procesul a fost scurt. Peste cîteva minute plecam la carceră...

Scena întreagă îmi trecu sub ochi înveselindu-mă. Mergeam rizînd, gesticulînd, vorbind în taină, spre mirarea trecătorilor, care întorceau capul după mine.

Apoi, speriat că am lăsat poate să treacă ora, neştiind unde mă aflu, am întrebat pe un domn, alegîndu-l mai săracuţ îmbrăcat, ca să nu-mi fie ruşine :

— Nu ştii mata unde-i strada Esculap ?

Cînd am intrat din nou la vărul Jean, din casă se auzeau game care se rostogoleau silitoare la pian. N-am avut nevoie să aştept. Înainte de a pune mîna pe ivăr, uşa se deschise şi mă găsii în faţa unui drăcuşor de fată cu obrazul alb, cu ochi de mure, cu breton negru tăiat pe frunte, ca de paj.

— Georges ?

— „Bonjour.“

— Mama, vino să-l vezi... „Dieu, qu'il est drôle !”⁹⁶

— Veniţi încoace...

M-am lăsat dus de mîna într-un ietac unde pe o sofa sta în semiobscuritate o cocoană măreaţă, care mă privea din ce în ce mai compătimitor printr-un „face-à-main”⁹⁷ ostil, ce mă pierdu cu totul.

— Poftiţi la masă, anunţă feciorul.

Stam în mijlocul odăii, privind ca un lup încolţit, neputîndu-mă hotărî să mă urnesc din loc, căutînd o ieşire pe unde să mă strecor nevăzut, să plec în lume.

Îndurîndu-se de mine, Mariquette, fetiţa cu părul negru, mă luă de mîna, mă așeză fără ceremonie pe scaun lîngă ea, rizînd cu poftă :

— „Mon Dieu, qu'il est drôle !...”

— Şi eu vorbesc franţuzeşte... am îndrăznit să spun, regretînd amar, căci, deşi vorbeam binişor franţuzeşte, mama ei mă privea așa de mirată, că mi se încleștară fălcile.

În faţa mea, vărul Jean, sarbăd, înalt, uscat ca un englez, nu-mi da importanţă. Vorbea rar, mînca pe sponci, rîdea cu gura strînsă, parcă fără curaj şi el în faţa neveste-si. Ceva mai tîrziu veni de la

școală Zulnia, sora Mariquettei, rezervată, cu sorț negru, cu părul lins. Am schimbat cu ea două vorbe.: „Bonjour, bonsoir“.

Nu știu ce am mâncat. Refuzam tot. Abia am atins pînea.

După masă am trecut cu Mariquette în salon. La pian erau așezate niște note deschise.

— Știi să cînti ?

Rămăsesem singuri.

— Știu, da' mi-i foame...

— Ha, ha, ha ! Prostule, de ce n-ai mâncat ?

Plecă și se întoarse într-un picior, cu o farfurie de prăjituri, pe care mi le băgă în gură, îndopîndu-mă ca pe un cățeluș de pripas.

— Știi să cînti și nemțește ?

— Sigur că știu.

— Parol ?

— Zău !

— Ia să vedem...

Nu trecu mult, și cîntam amîndoi, parcă ne-am fi cunoscut cine știe de cînd, descifrînd cu voci curate, copilărești :

*„Wiener Stadt,
Wohl und Pracht...“*

Mariquette era încîntată. Cu ușile deschise, în ietac, instalată în fundul canapelei, tanti, mai îmbunată, își albea mîinile moi, frecîndu-le cu o piele de căprioară.

Gata de plecare, vărul Jean trecu grăbit pe lîngă noi și mă întrebă din ușă :

— Cînd dați examen ?

— Poimîine.

— Cu ce începeți ?

— Cu fizica.

— Știi ?

— Știu.

Apoi mă întrebă în surdină, coborînd ochii :

— Unde stai ?

— În fundătura Griviței... Sînt cu niște băieți.

— Așa?... Foarte bine... Du-te de mai citește. Am să dau eu pe la școală.

Îmi fu milă de el. Mi-am luat pălăria să plec. Nu știam cum să-mi iau ziua bună.

— Nu mai stai ?

— Mă duc.

Vorbeam îndreptîndu-mă cu pași nehotărîți spre poartă.

— Cînd mai vii ?

— Mariquette !... strigă o voce autoritară.

Ne-am despărțit. Ea fugi înăuntru, eu în stradă.

Singur, în Bucureștiul ce mi se părea pustiu, mergeam fără să văd, fără s-aud, dojenindu-mă în tot felul : „Schitul lui Tăriță ți-a trebuit !... Sătură-te !...” Vorbă ce mă chemă la realitate. Mă gîndii cu îngrijorare că va trebui să mîncînc și azi, și mîine, și poimîine, că-mi va trebui, cum era afișat pe sală, toc, cerneală, hîrtie. Mergeam iuțind pasul, neștiind încotro s-apuc. Calvarul începu din nou.

— Nu știi mata unde-i fundătura Griviței ?

Dar cînd m-am găsit între prieteni, m-am crezut acasă.

— Hai să mîncăm...

— Hai.

— Mergem tot acolo ?

— Cum vreți... Hai tot acolo, și pe urmă om vide.

— Ce zici, reușim ?

— Tu reușești, ai pe văru-tău inginer.

Deși bănuiam că n-are să facă nimic, îmi plăcea să fiu asigurat, bucuros să cred că o vorbă a lui vărul Jean va săvîrși minunea.

— Parcă voi nu sînteți feciori de ingineri...

— Ei, să fie examenul la Iași...

— Nu v-a dat scrisoare ?

— Ba da... eu știu... să vedem...

Viața noastră se reglementase. Dimineața umblam haihui, cu mîinile la spate. După dejun dormeam. Seara ne plăcea să mîncăm mititei la birt, afară, pe trotuar, bînd pentru întîia oară sprîț, care ne înțepa nasul, ascultînd țigani pirpirii, ce scîrță-

iau din vioară, și flașnetari, ce măcinau valsuri melancolic.

Ne socoteam bucureșteni. Uitasem de examen.

În fine, într-o dimineață, spălați în grabă, pornirăm tăcuți, cu inima strânsă.

— Tu știi ?

— Am învățat.

— Dacă sîntem alături, să-mi spui și mie.

În ograda Școlii de poduri mișunau candidații, băieți de toate vîrstele, săracuț îmbrăcați, ce umbrau legînd prietenii, iscodindu-se.

Mărturisesc că nu știam nimic. La liceul militar, fizica începea abia în clasa VI-a. În vacanță învățasem doar preliminările.

Nădejdea îmi era la copiat. În lunga mea carieră de intern, aproape n-a fost teză la care să nu copiez, glorie pe care o împărțeam cu cîțiva colegi, fruntașii poznelor. Inventam metode noi. La profesorii severi copiam chestiunile grele în caietele minuscule, pe care le prindeam de cot cu elastic, le țineam în palmă și la nevoie le dam drumul în mîneacă.

Erau și profesori dezinteresați, la care copiam cu cărțile în poală, și mi s-au făcut ovații cînd am avut curajul nemaipomenit să prind foaia din carte de haina pedagogului Gotzmer, care ne supraveghea și care, știindu-mă năzdrăvan, se așezase pe capacul pupitrului meu. Nu făceam teze prea bune, ca să nu dau de bănuît. Copiam cu modestie.

Școala și cazarma au un cusur fără leac : o singură metodă pentru temperamente variate — constrîngerea. Nici profesorii, nici, mai tîrziu, militarii nu caută să convingă, ci să învingă, la elevi, la inferiori, orice act de curaj, orice dovadă de inițiativă, orice veleitate de evadare din comun.

Era o luptă ascunsă între mine și profesori, pe care îi consideram dușmani de moarte. Și îmi mergea bine. Am reușit întotdeauna. Tîrziu am băgat de seamă că, reușind prea bine, nu m-am ales cu nimic.

Prezentîndu-mă pentru examen la Școala de poduri, de la început mi s-a făcut un semn pe care — moștenire de la dădace — l-am socotit răuvoitor. Cînd să intru în clasă, o cioară zbură cîrînd deasupra capului meu.

Ce poate fi mai batjocoritor decît o cioară...

Am fost rînduiți în bănci după alfabet. Apoi, un domn sclivisit, urmat de doi tineri, ce aduceau hîrtie, ștampile și cretă, intrară în clasă fără veste, curmînd orice zgomot... Ușile se închiseseră parcă peste condamnați, despărțiți de restul lumii.

— N-aveți voie să vorbiți. N-aveți voie să vă mișcați de la loc. N-aveți voie să scoateți pe masă nici o carte. Vă anulez teza imediat ! Scriți : Căderea corpurilor în vid.

Nu știam nici măcar cum să încep. Am lăsat să treacă puțin timp, pentru ca să mai slăbească vigilența supraveghetorilor. Mă prefăceam că scriu. Dar timpul trecea, și ei nu se urneau din loc. Unul de pe catedră, ceilalți din colțuri, toți în picioare, priveau neclintiți pe deasupra băncilor. Nu era posibilă nici o mișcare. Am reușit totuși să trag de sub mine cartea fără scoarțe și, ținînd-o pe genunchi, o răsfoiam, să caut căderea corpurilor în vid. Dar praful ce ieșea din ea m-a făcut să strănut, cartea mi-a alunecat de pe genunchi, lăsîndu-mă încremenit de rușine. Unul din secretari s-a repezit, mi-a luat teza și cartea, oferindu-le domnului sclivisit ca pe niște trofee smulse inamicului.

— Lasă teza... Poftim cartea...

Și scriînd cu creion albastru, cu slove mari, pe hîrtia imaculată, „copiat“, mă invită să plec acasă.

Am defilat prin fața clasei, silindu-mă, crezîndu-mă obligat să par nepăsător. Pe drum, împins de curiozitate, am vrut să citesc căderea corpurilor în vid. Dar am constatat cu ciudă că în locul cărții de fizică luasem gramatica franceză. Socotîndu-mă nedreptățit, am plecat să povestesc vărului Jean întîmplarea.

Era acasă. L-am găsit în birou.

— Cum ai ieșit ?

— Tocmai asta voiam să-ți spun matale. Era un domn acolo care spune că-am copiat, da' n-am copiat... Dacă aș fi vrut să copiez, eram prost să vin cu cartea de franceză?... Să nu crezi mata că nu sînt pregătit. Știu orice m-ar întreba din celelalte obiecte, dar fizica n-am învățat-o... Dacă ai fi mata așa de bun...

Vărul Jean, chinuit de o durere de măsea, scrisese o scrisoare, cîntărind termenii, o puse în plic, o lipi și mi-o dete...

Mariquette nu era acasă. Nu era nimeni. Nici un zgomot. Curtea părea pustie. Am cules cîteva flori-cele din iarba ce se ofilea în curte și, adunînd un buchețel mai mult galben, l-am pus pe colțul scării de piatră.

Ce soartă o fi avut...

Pe drum, neîncrezător, am deschis scrisoarea adresată directorului școlii, citind cu groază :

„Înalt stimată domnule Duca,

Așa este tineretul de azi. Nu învață nimic, aleargă numai la protecție...”

Am rupt scrisoarea fără să citesc mai departe. M-am dus la gazdă, mi-am luat pachetul și, cu primul tren, m-am înapoiat la Iași.

— Ce-ai făcut? m-a întrebat bădia cînd a dat cu ochii de mine.

— Am căzut. Noi n-am făcut fizica...

— Ce v-a dat?

— Căderea corpurilor în vid.

— Și n-ai știut tu căderea corpurilor în vid?

Trei zile n-am ieșit din casă. A patra zi a venit o scrisoare de la vărul Jean, care avea să schimbe cu totul neașteptata soartă a vieții mele. Bădia, epitropul meu, mi-a dat-o s-o citesc. Am plecat cu ea în fundul grădinii. Pe măsură ce luam cunoștință de conținutul ei, mă transportam în altă lume.

Nu-mi venea a crede. După o scurtă introducere, prin care nu regreta că n-am reușit la Școala de conductorii de poduri și șosele, care, după părerea lui, nu făcea pentru un băiat de familie ca mine, îl

sfătuia să mă trimită la Nancy, să fac școala forestieră, împreună cu Alexandru⁹⁹, nepotul lui, care avea să urmeze și el ingineria.

Cînd am terminat, soarele lumina parcă mai puternic, pomii mi se păreau mai verzi, cerul mai albastru.

Apoi am fugit într-un suflet, să mă întîlnesc cu prietenii mei, să le duc vestea, încîntat de surpriza ce aveam să le fac.

— Ce ai să faci acum? mă întrebarea ei compătimitor. Te înscrii la liceu?

— Nu. Plec la Nancy.

Pentru plecarea mea la Nancy s-a ținut un sfat de familie, prezidat de episcopul meu.

Mamaia, mama mea adevărată, cu vîrsta, revenise la sentimente mai bune. După moartea Olimpiei, conducea, fără nici o dispoziție, de altfel, gospodăria înghebată de sora mea cu tragere de inimă. [...]

Pot spune că ea a influențat hotărîrea sfatului familiei. [...] Ea și cu tața Tinca, femeie sentențioasă, care fusese măritată de trei ori, avusese copil mic cînd bărbatul ei împlinise șaptezeci de ani.

Confundînd Nancy cu Parisul, vorbind mai mult despre Paris decît despre Nancy, lăudîndu-l fără să-l fi văzut nici una, la curent totuși cu obiceiurile, cu teatrele, cu moda, povesteau despre Bois de Boulogne¹⁰⁰, despre celebrul restaurant „Maison d'or”, despre Operă, despre actori, cum ar fi vorbit de Barbu Lăutaru sau grădina Copoului, unde se adunau cucoanele și boierii, în trăsuri de casă, sau în birji de lux, se opreau grupate pe rang de familie, să asculte lăutarii, și la înapoiere, în drum spre casă, rămîneau să ia înghețată la „Passini”, cofetărie-cafenea, cu renumele lui „Tortoni” de la Paris.

Bădia se lăsă convins. Primi chiar să mă conducă pînă la Nancy, să mă instaleze în pensiune la un profesor alsacian, Schwartz. Acolo aveam să întîlnesc o colonie de romîni, printre care și pe Alexandru, băiatul lui Alexandru Brăescu de la Săscut.

avocat bine cunoscut în București pentru sentimentele sale rusofile.

Nu mai aveam astîmpăr. Plecarea era hotărîtă bătrînește, pentru luni, începutul săptămîinii. Mai aveam cinci zile. Am început a vinde cărțile de care nu mai aveam nevoie, fiind romînești. N-aveam decît un rînd de haine. Îmi trebuia palton și lenjerie, dar nu-mi păsa. Bădia îmi vorbea despre Paris, unde aveam să ne oprim trei zile, ca să mă echipez. Toate urma să le fac la Paris.

— Dă-mi mata cincizeci de bani, să mă tund...

— Ce să te mai tunzi, lasă, că te tunzi la Paris.

De cînd se hotărîse plecarea mea la Nancy, crescusem în stima familiei, a prietenilor, a slugilor.

— Conașu Jorj se duce în străinătate...

— Oare cum o fi pe acolo ?

Aveam grijă să spun la toată lumea. Toți mahalagiii știau că mă duc în străinătate să mă fac inginer.

Ziua plecării a fost cea mai lungă din cîte am trăit pe lume. Sculat cu noaptea în cap, am pornit să-mi iau rămas bun de la Iași, dornic de a vedea pentru ultima oară locurile unde îmi petrecusem copilăria. Era pe la sfîrșitul lui august.

Fluierînd pe Black, ne-am plimbat împreună pe la casa din strada Sărărie, cuprinzînd cu ochii mahalaua Țicăului, cu scrînciobul înlemnit de la Paști în băătăura crîșmei, și Dealul Aroneanului.

Amintindu-mi de buna maică Leonora, m-am închinat nevăzut de nimeni în biserica Sfîntul Haralambie. Mai vesel, m-am scoborît în medean, am trecut prin fața Institutelor Unite, a Școalei militare, și mărturisesc acum, după o jumătate de veac, că, uitînd orice suferință, m-am despărțit, în special de școala militară, cu melancolie. Orice copil poartă în sufletul lui chipul și chipiul unui ofițer cu pîteni : începem cu soldații de plumb, continuăm cu căpitani de haiduci, cu cei trei mușchetari, cu viața cavalerului Bayard¹⁰¹, și sfîrșim cu isprăvile lui Napoleon.

— Mănîncă sarmale cu mămăliguță, că la Paris n-ai să mai mănînci, îmi spunea la masă mamaia.

— Mănîncă și te satură, mă îndemna bădia, că în tren o să-ți vină foame, așa-i la drum... N-avem unde să ne dăm jos pînă la Ițcani...

În fine, am plecat la gară cu Cosma, pe care eram supărat, fiindcă lipoveanul înapoiase bădiei bastonul de abanos ce-i dădusem ca să mă plimbe, făcîndu-mă astfel de ocară.

Dar ne-am împăcat la gară.

— Să trăiești, prințule...

— Rămîi sănătos...

Și ne-am sărutat ca în ziua de Anul nou la Petersburg.

La gară nu m-a condus decît mamaia, ca să nu luăm două trăsuri. Cînd a pornit trenul, a dus baltista la ochi. Plîngea înfocat. Nu după mine. Cred că după trecutul ei. [.....]

Nancy !... Ploua cînd am ajuns. Am ieșit aproape imediat de la hotel, întîlnind lume, lume harnică, ce alerga după treburi : lăptărese, pieptănate frumos, slugi încălțate, purtînd șorț, manșete și bonete albe. Strada dreaptă m-a dus pînă la catedrală, ce nu semăna cu biserica noastră. Am ajuns, întrebînd pentru plăcerea de a vorbi franțuzește, pentru a le arăta că vin de departe, în strada Lafayette, unde era pensiunea profesorului Schwartz. Elevii tocmai se duceau la școală. Auzindu-i vorbind romînește, i-am întrebat imediat de vărul meu, cu care am făcut cunoștință în stradă.

După prînz m-am prezentat cu bădia și am intrat în pensiune cu 145 franci pe lună, pentru întreținere și meditație. Aveam să urmez cursurile unei școale profesionale „Laurice”, care pregătea candidați pentru toate specialitățile : arte și meserii, comerț, agricultură, mecanică, fizico-chimice și forestiera, sub conducerea domnului director Wohlgemuth.

Amabil, domnul Schwartz a invitat pe bădia la masă, cînd ne-a prezentat pe toți pensionarii săi.

Domnul Schwartz, cum am aflat mai târziu, era un abate răspopit, foarte cult. Venit în România ca pedagog în familia doamnei Pissosky din Bacău, a plecat mai târziu, să deschidă o pensiune la Nancy, aproape de Lorena, de unde era originar. Băcăoanii i-au promis concursul lor, și s-au ținut de vorbă, trimițându-și copiii, cum era obiceiul pe atunci, să învețe în Franța.

Am cunoscut astfel pe vărul meu Alexandru, pe Aslan ¹⁰², pe Hanutz ¹⁰², pe Pissosky ¹⁰², băiat înalt, spilcuit, manierat, manierat din cale-afară, slăbi-ciunea domnului Schwartz ¹⁰². Erau și străini: un student, Dufour, băiatul mare al unui fabricant din Mulhouse, care avea drept să fumeze, să vorbească liber, și un evreu, Hesse, băiatul tapițerului de la curtea țarului.

Mă așteptam la o masă mare, cum se obișnuia la noi în Moldova când aveam musafiri: pește cu maioneze, fripturi, creme și prăjituri. De unde?!...

Fasole opărită, friptură de berbec, brinză ce curgea din farfurie și salată. După masă, Pissosky a cîntat la pian, cu pretenție, dar fără talent, și Hanutz a scîrțăit sîrguitor din vioară, acoperind sunetele cu tactul bătut din picior.

A doua zi, renunțînd de a mai merge la Paris, ca să nu întîrziez studiile, bădia mi-a cumpărat haine, palton și lenjerie gata de la „Magasins-Réunis“, unde se găsea, cum nu văzusem la noi, orice ai fi vrut să cumperi de îmbrăcăminte și de casă. Apoi, de la librărie mi-am cumpărat cărți, tot felul de cărți, de fizică, de chimie, de matematică superioară, de agronomie, de mecanică, cărți scumpe, groase ca niște ceasloave, semnate de profesori titrați, redactate în stil științific, în notă serioasă, gravă, plictisitoare. Le-am cumpărat fără entuziasm, numai ca să mă fălesc cu ele. Simțeam că n-o să ducem casă bună.

După plecarea bădiei, rămăsesem stingher. În scurt timp am băgat de seamă că sărisem din lac în puț. Domnul Schwartz, care apropia șaiszeci de ani,

era un dezamăgit, un dezgustat de viață, cicăltor nevoie mare.

Gospodăria o conducea sora lui, măritată cu un șef de atelier, tăbăcar, om înalt, șters, cu mustățile lungi, dominat de nevastă-sa, care se socotea mezialiată, și de domnul Schwartz, care rîdea indulgent, vizibil jignit de incultura lui. Mai era o femeie la toate, alsaciană, tînără, robustă, vrednică, care dovedea toată munca, împărțită cu socoteală. Pe lîngă curățitul camerelor, ajuta la bucătărie, spăla vasele, servea la masă, spăla scările de piatră cu săpun, freca în anumite zile mînerile de la ușă, făcea cursele în oraș, iar seara, mici reparațiuni, după ce lustruia cincisprezece perechi de ghete, pentru treizeci de franci pe lună. Și nu se simțea nenorocită. Era totdeauna veselă, sănătoasă, gata de glumă cu noi, cu factorul poștal, cu băieții de prăvălie care aduceau tîrguielile, cu gardistul chipeș care urca scările pentru mici infracțiuni, răscumpărate la bucătărie cu un pahar de vin.

Totuși, nu mă puteam deprinde. Domnea o atmosferă de suspiciune. Se vorbea în șoaptă, se mergea în vîrfurile degetelor, se glumea în surdină. Domnul Schwartz nu se putea dezbara de obiceiurile contractate în minăstiri. Era de o politeță rece, dulceagă, ipocrită, atrăgătoare și vicleană, a omului care vrea să iscodească. Eram împărțiți cîte doi, cîte trei în camere, tratați după tarif. Eu, mai prost, fiindcă, pare-mi-se, plăteam mai puțin și mîncam mai mult. În Franța totul este calculat. Bădia se tocmise mult, cîștigase procesul și rămăsesem să plătesc cheltuielile de judecată. Dar nu eram mof-turos. Găseam toate bune, dormeam fără foc, nu ceream nimic. Ce nu sufeream era constrîngerea. Eram civil. Mă găseam în țara libertății, egalității, fraternității. Mă crezusem liberat de disciplina oarbă, fără raționament. Cînd colo, ne adunam ca la școală cu noaptea în cap, sub lămpile de gaz cu glob verde, strînși în jurul mesei. Învățam fără schimb de vorbe, fără tragere de inimă, sub supra-

vegherea domnului Schwartz, rău dispus, care citea la rînd cu noi, ostentativ, cărți de școală, de preferință latine, cu fățarnicia preoților catolici care se plimbă pe alei publice cu nasul în catehism, cu ochii după codane.

Prînzul îl expediam repede. Recreațiile scurte le petreceam în sala de studii. Ne culcam devreme. Din cînd în cînd alergam cu Aslan, cu Hanutz, fugărindu-ne pe stradă, fără a ne depărta de casă. Sau, favoare excepțională, domnul Schwartz, cu acea curtenie specială francezilor, ne ducea la conferințe, la prelegeri serale, așezați devreme în rîndul întii, populînd sala pentru a măguli vanitatea profesorilor de care avea nevoie ca să ridice prestigiul și prosperitatea pensiunii sale.

Duminică, cu promisiuni anticipate, discutate îndelung, plecam în *promenadă*, în rînd, cîte doi, străjuiți de domnul Schwartz, să ne arate împreriurile, hîrjonindu-se cu noi de-a lungul livezilor, cu mișcări stîngace, pudice, cu chihoteli de față bătrîna încolțită.

Nu învățam nimic. Nu pentru că n-aș fi dorit să învăț, ci pentru că eram înapoiat față de colegii mei, pregătiți serios, metodic, cu profesori de seamă. Pentru dîșii eram un audient, un balcanic, candidat la o diplomă „bună pentru Orient”. Nici nu mă scoteau la lecție. Din cînd în cînd, ca diverssiune, îmi puneau cîte o întrebare, la care răspundeau tot ei. La sfîrșitul anului am uimit asistența — domni în haine scăzute, doamne în toalete pretențioase — făcînd roata gigantică, număr senzațional, care ilustra educația sportivă a școliei. Numele meu trecea din gură în gură. Domnișoarele mă priveau șoptind pe furiș: „Voici le grand roumain...”¹⁰³

Fiecare e mare în felul lui. Emoționat, m-am dus să primesc din mîna prefectului premiul întii la gimnastică, un premiu la limba germană și o mențiune pentru compunere la limba franceză, caligrafiate frumos: „Décerné à l'élève Georges Braesco”¹⁰⁴, pe care m-am grăbit să le trimet bădiei.

Dar el mă uitase. Trimetea pensiunea foarte ne-regulat, sporind progresiv neînțelegerile dintre mine și domnul Schwartz. Prieten cu Hesse, care împărtășea vederile mele, nu ne convenea să fim tratați copilărește. Am pretins să fim scutiți de plimbările în comun, să ni se dea cheia de noapte, pentru a ne reîntoarce mai târziu de la teatru, lucru pe care l-am obținut după ce domnul Schwartz a cerut mai întâi autorizația mamei, la care l-am îndreptat să se adreseze, și care a consimțit fără zăbavă.

Ieșeam acum mai în fiecare seară. Domnul Schwartz, care la început trăsnea și bufnea, amenințându-ne cu fulgerele familiei și trăsnetele iadului, sfârși prin a închide ochii de hatîrul lui Hesse, care plătea trei sute de franci lunar.

Hesse a fost managerul meu. Venit înaintea mea la Nancy, cunoștea tot. Cu el am fost pentru întâia oară la cafenea, am fumat prima țigară de foi, care m-a îmbolnăvit, am jucat prima partidă de biliard cu el, în fine, am fost la varieteu, unde am văzut pentru întâia oară femei dezbrăcate. Cu timpul ne-am împrietenit cu Dufour, student de la Mulhouse. Împreună am pus la cale să-l scoatem din minți pe Pissosky, cuminte ca o fată mare, să meargă cu noi la varieteu. Cu mare greutate, zeflemisindu-l mereu, am smuls domnului Schwartz voia de a-l lua cu noi, după scene tragice petrecute între ei, care locuiau aceeași cameră, legîndu-l, pe cuvînt de onoare, să se înapoieze înainte de miezul nopții.

Dar după spectacol, excitați de femeile pe care nu le văzusem niciodată așa de aproape, am pornit la remorca unui grup de studenți, cu care am cutreierat, după prezentări sumare, unul după altul, toate localurile de noapte. Am mîncat melci, supă de ceapă, am înghițit, nemăsurat, băuturi variate și cîntînd în cor *Marseilleza*, ne-am dus să vizităm vestalele sălășluite, cum se întîmplă de regulă, în dosul catedralei, în vecinătatea căminului nostru.

Cînd am ieșit, se lumina de ziuă. În fața casei se frămînta domnul Schwartz. Dînd cu ochii de noi, uitînd de toate, alarmînd vecinii, repezi pe Pissosky din calea lui, strigînd disperat, smulgîndu și părul : „Va-t-en... Je ne veux plus de toi... Tu as perdu ta couronne.”¹⁰⁵

Domnul Schwartz nu a mai vorbit cu noi pînă la sfîrșitul anului.

După un schimb de scrisori, am fost instalat intern în școala profesională a domnului Wohlgemuth.

Dar n-am dus-o bine nici aici. Aveam dormitor comun și un pedagog gîngav, doctor în matematici, care, din cauza infirmității lui, nu găsea loc nicăieri. Francezii au deprinderile lor. În dormitor avea fiecare mobila de noapte sub pat. Pedagogul, un leneș împărătesc, o întrebuița fără să se dea jos. Strecurîndu-mă într-o zi în dormitor, am găurit vasul de cositor, și cînd l-a întrebuițat somnoros, în timpul nopții...

A doua zi, duminică, trebuia să mergem la scăldat, în riul Meurthe. Venind în anchetă, după rîsul ce s-a stîrnit în dormitor, directorul, „le père Wohlgemuth”¹⁰⁶, cum îi ziceam noi, a făcut apel la cavalerismul vinovatului, pentru a nu fi obligat să pedepsească tot dormitorul, oprind excursiunea.

— Cine a făcut asta ?

— Eu ! am răspuns ieșind înainte.

— Dumneata... Ah, dumneata... repeta bătrînul înecîndu-se, dumneata ai făcut asta ?...

Și deodată, trecînd fără tranziție de la o indignare excesivă la un calm patologic, îmi spuse :

— Vei rămîne singur la școală. Mîine am să hotărăsc în privința dumatiale.

Directorul era om bun. Nevasta lui, tînără, blondă, impunătoare, purta „pince-nez”¹⁰⁷ de aur și intervenea adeseori pentru noi, cînd o rugam pocăiți, amenințîndu-ne drăguț cu degetul :

— „Grand nigaud... Est-ce qu'on se laisse prendre ?”¹⁰⁸

Dar, hotărît, nu aveam noroc. Nu eu mă țineam de pozne, poznele se țineau de capul meu. Era imposibil să trec liniștit, indiferent, să nu profit de orice ocazie, necugetat, cu orice risc, pentru a înfrînge o regulă sau a stîrni rîsul.

Într-o dimineață, un coleg, Fleischer, fiul unui negustor de mobile, mi se destăinuia că trebuie neapărat să se ducă la gară, să-și întîmpine amanta :

— Înțelegi situația în care mă găsesc. Henriette a fugit de acasă. Vine pentru întîia oară la Nancy. Trenul sosește la șase, și dobitocul ăla de portar...

— Nu fi papă-lapte ! îi răspunsei inventiv, ca unul ce făcusem armata. Vino încoace... Ia de colo... Ține de ici... și, înnădind în grabă două cearceafuri groase de in, i-am dat drumul pe fereastră.

Dar calculasem greșit. Frînghia, astfel improvizată, era prea scurtă. Sub dormitorul nostru, la parter, locuia directorul. Domnul Wohlgemuth, sculat de noapte, se ștergea pe față — povestea el mai tîrziu — cînd, spre surprinderea lui, văzu două picioare lungi ce se zvîrcoleau de-a lungul ferestrei.

Situația devenise critică. Se auzeau pași pe scări. Colegii dădeau alarma... „Attention, eh, lâbas !...”¹⁰⁹ Eu mă temeam să las capătul ce țineam în mînă, și Fleischer nu avea curajul să-și dea drumul.

— Grăbiți-vă !... Vine !... E directorul !

Nu mai era nici o scăpare.

— „Ah, bien... c'est encore vous, n... d... D...”¹¹⁰

Eu eram, n-aș mai fi fost !... O săptămînă după aceea, directorul m-a chemat în cancelarie și, foarte ceremonios, mi-a înmînat trei sute de franci și o scrisoare din partea bădiei, prin care mă autoriza să mă mut în oraș.

Și, pe negîndite, m-am găsit deodată liber, cu trei sute de franci în buzunar, în mijlocul orașului Nancy. N-avusesem niciodată atîția bani pe mînă. Nu puteam să-mi viu în fire. Am plecat imediat, lăsînd deocamdată geamantanul la hotel ; am ieșit în

stradă. Nu știam cum să omor timpul pînă se aprindeau luminile, cînd începea viața veselă. N-aveam cunoscuți. Prietenii mei erau în vacanță. Am plecat pe jos încotro am nimerit cu ochii. M-am pomenit astfel în satul Champignolle, la 4 km de Nancy. Acolo am jucat cu niște țărani, pentru întia oară, biliard cu popice așezate în anumite puncte, pe care trebuia să le doborîm după anumite reguli. Am plătit consumații de tot felul. Plăteam la toți. Cei care priveau chemau pe cei fără lucru. Spre seară m-am înapoiat tot pe jos și, după o toaletă sumară la hotel, m-am dus la teatru, apoi la varieteu.

Varieteul îmi plăcea mai mult ca orice teatru. Actori, artiste veneau pe rînd să-și arate talentul, fracul fistichiu, cărnurile cernite, rochiile scurte, lucitoare. Rîdeam cu poftă de artiștii fără talent, care deschideau spectacolul, de primadonele vestejite, care cîntau cu gesturi simetrice imnuri patriotice, de comici în haine exagerate, admiram fără rezervă echilibriști, gimnastici și clovni. Aș fi dorit să fiu artist. Zărind în holul teatrului pe comicul-vedetă, mi-am luat curajul să-l salut, să mă așez la masa lui, cerîndu-i voie să-i plătesc consumația. Ceva mai tîrziu am plecat împreună la berăria „Lorena”, unde, mîndru de tovarășul meu, mi-am făcut de cap, cîntînd, urcat pe mese, repertoriul artistului-vedetă. Actorul mă felicită entuziasmat și îmi ceru un pol : „Dis donc... passe moi un louis...” 111

Dimineța, numărîndu-mi banii, m-am trezit ca din apă rece. Mai aveam vreo șazeci de franci. După ce am rătăcit o vreme în neștire, am vîndut toate cărțile de școală și, luîndu-mi geamantanul de la hotel, m-am dus la gară. Plănuisem să plec la Iași. Nu puteam să mor de foame în Nancy, să aflu domnul Schwartz și ceilalți romîni că n-am ce mînca.

Ca un șef de stat-major, am prevăzut toate amănuntele operației. Mi-am luat merinde pe drum, m-am dus pe jos la gară, am scos bilet de clasa

III-a, numai pînă la Viena, fiindcă nu mai aveam nici un ban. Acolo aveam să trag la „Kronprinz Hotel”, unde mă credeam cunoscut, fiindcă la venirea noastră în străinătate poposisem cu bădia o noapte și fusesem foarte bine primiți de un domn impunător, gras, roș, tuns numărul zero, escortîndu-ne la plecare, cu alai de chelneri și picoli, pînă la scara trăsurii. La Viena aveam să-l rog pe domnul acela roș să telegrafieze bădiei să-mi trimeată bani.

Cînd am ajuns în capitala Austriei, se lumina de ziuă. M-am dus pe jos, întrebînd mereu la „Kronprinz Hotel”. Dar domnul, deși tuns cu numărul zero, nu mai era roș, ci brun. Fusese înlocuit, după cum mă lămurii cel nou.

— „Ja, mein Herr, so ist es.” ¹¹²

L-am rugat umil să-mi păstreze geamantanul.

— „Dass, ja...” ¹¹³

Am plecat năuc. Neavînd nici un scop, apucam pe orice stradă, pînă cînd, învins de oboseală, m-am lăsat pe o bancă din cele ce se înșirau de-a lungul Praterului, încolo, departe, spre marginea orașului. Mi se făcuse foame. În jurul meu roia lume indiferentă : călăreți cu cizme noi, care îmi furau inima cu caii lor dichisiți, strînși în curele nichelate, gospodine ce se întorceau din piață, ucenici de tot felul, fete și băieți treceau slabi, fluierînd nepăsători pe lîngă mine.

Și-mi era foame. Un meșter zidar se așeză pe banca dublă în spatele meu. Desfăcînd o legătură, scoase din ea la iveală prune mari, brumării, care îmi lăsau gura apă, și o piine de secară. Tăind metodic, cu un briceag solid, felii geometrice, le băga liniștit, însoțite de o prună, cu gîndul aiurea, în gura mare, deschisă ca un cuptor. Apoi, păturînd basmaua, se ridică greu și plecă. În urma lui căzușeră două prune mari sub bancă. Erau, se vede, fărămiturile săracilor. Cu precauțiune infinită, cu obrajii dogoriți de rușine, m-am mutat pe nesimțite, aplecîndu-mă să ridic pălăria căzută din întîmplare tocmai deasupra prunelor, pe care m-am dus să le mănînc mai departe. Continuam să rătăcesc,

examinându-mi situația, hotărît să mă adresez unui post de poliție.

Dar Dumnezeu nu m-a părăsit. A fost într-adevăr o minune să mă găsesc pe neașteptate în fața drapelului românesc ce filfia, roș, galben, albastru, deasupra Consulatului român, pentru aniversarea luării Griviței, cum mi-a explicat mai târziu portarul. Am intrat ca la mine acasă. Am expus situația, ferindu-mă de a spune cum am rămas fără bani, servindu-mă de minciuna clasică, declarînd că am fost buzunărit în tren. După ce am arătat pașaportul, un domn politicos, binevoitor, mi-a dat 40 de florini, rugîndu-mă ca, dacă, după cum este încredințat, dispun de avere, să-i înapoiez banii, fondurile consulatului fiind reduse, destinate celor lipșiți cu totul de mijloace. La gară am poruncit o halbă de bere și, pînă să-mi aducă friptura, am isprăvit toate pînișoarele din coșulețul așezat dinaintea mea, fapt care l-a făcut pe chelner să mă întrebe cu ironie : „Sie sind Rumäner ?“ ¹¹⁴

Pe cînd mă ospătam, o fetiță, palidă, cu ochii verzi, cu păr cenușiu, mi-a oferit, pentru trei florini, o pereche de pantofi, care aveau brodat pe catifea roșie o ghirlandă de „vergissmeinnicht“ ¹¹⁵ în jurul cuvîntului „Andenken“ ¹¹⁶, cusut cu litere gotice cu fir de argint.

Mă gîndeam să-i duc în dar bădiei. Dar soarta a vrut altfel. Nu știu pentru ce, de la Viena n-am putut scoate bilet decît pînă la Ploiești, iar de acolo urma să scot altul pînă la Iași. Cînd m-am prezentat la ghișeu, îmi lipseau trei lei și am lăsat casierului pantofii, cu toate că, după spusele sale, n-avea ce face cu ei.

Cînd am ajuns la Iași, Cozma m-a zărit pe peron de departe.

— Aici, prințule...

Bădia s-a năucit, nu-i venea a crede, dar s-a dezmeticit cînd mi-a auzit glasul :

— Dă-mi mata doi lei, să dau birjarului...

— Da' cu un cal nu puteai să iei ?... Te întorci fără nici un ban și iei trăsură cu doi cai ?...

Dar mamaia nu i-a dat răgaz. Apărind într-un capod vaporos, întinerită, parfumată, m-a sărutat sincer, cum n-am simțit-o niciodată, și, luându-mă de mână, ne-am coborât în sufragerie. Poruncind să aducă ceaiul s-a așezat interesată, stringându-se lângă mine :

— Ei, ia spune...

Bădia nu privise cu ochi buni venirea mea în vacanță. Când mă învinovătea, deși aveam acum șaptesprezece ani, mă apăram copilărește :

— La ce-ai venit ?

— Dacă s-a dat vacanță...

— Să fi rămas acolo...

— Ce era să fac ?

— Să fi învățat carte, nu să bați ciamburu ¹¹⁷.

Cu bădia nu încăpea vorbă multă. Peste câteva zile am plecat, cu o pernă de piele în formă de geamantan, pe care, îmbunat, mi-a împrumutat-o în ultimul moment, să stau comod în clasa a treia, cum obișnuiesc, zicea el, să călătorească studenții.

Mamaia m-a condus la gară, răspunzând cunoștințelor împăunându-se.

— Plecați undeva ?

— Nu, am venit numai să-mi petrec băiatul. Pleacă în străinătate.

Nu se preciza localitatea. Expresia „în străinătate” însemna ceva mai mult, închipuia boierie, dare de mână, sconta viitorul, însuma primejdiile pe care le ascundea necunoscutul în care te avîntai. Și apoi, vorbind drept, pe atunci cucoanele nici nu prea cunoșteau geografia.

Destinul a vrut însă altfel. Ducîndu-mă să iau țigări — fumam încă pe ascuns — m-am întîlnit cu Ludovic, prietenul cu care mă prezentasem la Școala de poduri și șosele.

— Tii ! Ce faci, măi ? Ai venit de mult ? De cînd nu ne-am văzut, vai de mine și de mine !... Pleci undeva ?

— Mă întorc la Nancy. Dar tu ?

— Eu, la Piatra-Neamț. Pleci amu ?

- Da.
- Pleacă miine.
- Nu pot, sînt cu mamaia.
- Plecăm miine, măi, ce, ești prost ?...

Am rămas. Sărutînd mîna mamaii, m-am urcat în față și m-am scoborît pe cealaltă parte a vagonului, dispărînd cu Ludovic în întuneric, în timp ce biata femeie, cu gesturi cochete adresate mai mult galeriei, flutura batista în urma trenului, pe peron.

Noaptea am făcut chef, primul chef cu lăutari, în Tătărași, la „Leagănul fluturelui”. Dimineața nu ne puteam despărți. Plîngeam unul în brațele celuilalt, și cum Ludovic nu putea pleca de la Piatra-Neamț la Nancy, cu banii ce aveam pentru Nancy, m-am dus după el la Piatra-Neamț.

Străin de oraș, vorbind franțuzește cu accent exagerat, în argot, la Piatra-Neamț — leagănul natal al mamaii — am intrat deodată în elita pietrană, care petrecea. Într-o săptămînă am tocat cei patru sute de lei dați de bădia pentru ca să-mi plătesc drumul, gazda și „diversele”, adăogase el, în străinătate.

Vă las să judecați efectul telegramei expediată de la Piatra-Neamț, căzută ca o bombă în sînul familiei, prin care ceream modesta sumă de douăzeci de lei, în timp ce ei așteptau vești de la Nancy.

Cînd am sosit acasă, bădia nu mi-a zis nimic. Se făcea că nu mă vede. Era supărat, mai ales că rătăcisem perna de piele ce-mi împrumutase ca să călătoresc comod în clasa treia. Tocmai pe la sfîrșitul lui octombrie — onomastica lui — după o masă cu musafiri simandicoși, țața Tinca, oracolul casei, trăgînd din țigară, sorbind din cafea, începui, vorbind moldovenește, cu voce groasă, doctorală :

— Am cunoscut pe tată-tău, Dumnezeu să-l ierte... Te sfătuiesc ca pe copilul meu... E păcat, măi băiete, să-ți pierzi vremea degeaba... Ce ai tu nu-i avere. [.....] N-ai rușine de oameni, n-ai ambiție în tine, feciorul lui Alecu Brăescu... Eu, în locul tău, m-aș duce în genunchi pînă la Paris...

Toți ascultau pe țața Tinca, privind duși pe gânduri, în timp ce eu frământam un buburuz de piine, plîngînd lacrimi mari, rare, dar care porniră gîrlă cînd mamaia exclamă grăbit, înduioșată, pentru a curma o scenă ce o plictisea :

— „Il pleure, le pauvre garçon... Quand un enfant pleure...”¹¹⁸

— Ce copil, că e cogemite goblezan¹¹⁹ ! Hainele cumpărate anul trecut i-au rămas scurte... La institut n-a învățat, din școala militară a fugit... Ia București, nu, la Nancy, nu... Am să te dau la cizmărie... Ori te hotărăști să înveți carte, ori, de unde nu, te dau la cizmărie, scurtă socoteală !

— Ei, iartă-l și mata de data asta.

— Ai de gînd să înveți ?

— Da !

— Cu tot dinadinsul, sau spui numai așa, din gură ?

— Hai, scoală-te, du-te și sărută mîna bădiei... sfîrși hotărîtor țața Tinca. Ai noroc că-i bun, eu, în locul lui, te-aș bate de trei ori pe zi !

Soarta mea se hotărîse din nou. Am plecat chiar a doua zi, ca să cîștig timpul pierdut. Știam bine că n-o să fac nimic. Nu mă puteam măsura cu colegii mei. La școala forestieră, profesorii, toți universitari, apăreau grăbiți, vorbind îndată ce intrau, în termeni neînțeleși de mine, însemnînd pe tablă formule ce-mi păreau hieroglife, și plecau cum veniseră, fără să ne întrebe nimic. Studenții luau note, pe care le completau în urmă, consultîndu-se între ei. Eu eram „le roumain”. Pe mine nu mă întrebau nimic, și eu nu consultam pe nimeni. Am încercat să învăț pe de rost, dar în toată activitatea mea școlară am avut, se vede, parte numai de preliminari. După două-trei foi citite repetat, am închis cartea. Eram și dezamăgit. Francezii purtau uniformă de vînători și sabie, frecventau Cercul militar, neîngăduit nouă, celor din Orient. Ne vorbeau rar. Cu toate astea, fără să am legături cu ei, din pricina lor am trăit cea mai extraordinară aventură.

Ca de obicei, după un timp, episcopul meu începu a mă neglija. Primeam pensiunea cu întârzieri mari. Gazda, o bătrinică foarte cumsecade, sfârși prin a-și arăta nemulțumirea. După o serie de scrisori disperate, am telegrafiat acasă :

„Georges gravement malade.”¹²⁰

iscălind pe doamna Petit, proprietăreasa mea. Nerăbdător, am expediat telegrama cu răspuns plătit, care în adevăr n-a întârziat :

„Qu'a-t-il Georges, maladie améliorée ? Répondez.”¹²¹ La care am răspuns fără zăbavă :

„Pneumonie aigue, médecin ne répond pas, arrivez.”¹²²

Am așteptat o zi, două, trei. Speram să-l aduc pe bădia, să-l pun în fața gazdei. N-aveam nici un ban. Rătăceam fără scop printre boemi, la cafe-neaua artiștilor. Aveam voce frumoasă. Armand Bell, directorul varietelui „l'Eden”, cu care mă împrietenisem, mi-a propus să cînt pe scenă, la ridicarea cortinei — primele numere sînt rezervate debutanților — oferindu-mi trei franci pe seară.

Lung, slab, am apărut îmbrăcat soldățește, cu un veston prea strîmt, cu mănuși prea mari. Am cîntat înecat de emoție, cu gesturi idioate, cum nu se putea mai prost, o farsă rimată din repertoriul lui Paulus, celebrul comic parizian din vremea aceea :

*„Pour tirer une carotte
L'autre jour j'écris chez nous
Que j'avais dans une ribotte
Cassé mon coupe-choux.*

*Veillez bien, cher père,
Lui dis-je en deux temps,
De vite m'envoyer
Une pièce de vingt francs.”*¹²³

Recrutul mărea neconținut suma cerută părinților, iar aceștia, răspunzîndu-i, o micșorau treptat, sub diferite pretexte, sfîrșind prin a-i declara că,

de teamă să nu-l jignească oferindu-i prea puțin, nu-i trimet nimic.

Erau în total cinci strofe. Dar n-am apucat să isprăvesc cum trebuie nici pe cea dintii.

— „Assez ! Ôte-toi de là !...”¹²⁴ urla galeria, aruncându-mi tot felul de trufandale.

Am fugit.

— „Voilà... Qu'est-ce que tu veux, il n'y a rien à faire, mon vieux... Essaye autre chose...”¹²⁵ mă consolă, fără să-mi plătească, Armand Bell.

Am plecat pe stradă. La terasa restaurantului „Gantner”, studenții, printre care vreo doi de la forestieră, blocaseră vitrina. M-au oprit, invitându-mă, ca niciodată, să iau loc printre ei. Mă codeam. Te simți așa de mic când nu ai lățcaie în buzunar !...

Francezii sînt darnici în romane și pe scenă, unde împart pungi de bani și dăruiesc castele. În realitate, când unul ți-a plătit o bere, așteaptă să-i întorci imediat politeța. Nu stau ca noi, cu punga în mîină, gata să plătească cu orice ocazie consumația tuturor.

Am început prin a refuza. Refuzam orice mi se oferea, pretextînd că nu sînt bine. De altfel, nici nu au insistat prea mult. Au mîncat și au băut, fără altă grijă, pe cînd eu făceam zîmbre.¹²⁶

Franța era pe atunci în război cu Behenzin, regele Dahomey-ului. Pretutindeni, în cafenele, în tramvaie, pe stradă, se discuta evenimentul cu însuflețire. După discuțiuni profesionale, după zeflemele adresate mie, războiul veni, firesc, în discuție. Entuziasmat, unul din ei exclamă : „Acum să poftescă prusienii, să le arătăm noi ce putem cu pușculița noastră Loebel !”

— Ce zici tu, romîne ?

— Nu știu, să vedem, nu vă lăudați dinainte, ați mai pățit-o la șaptezeci, am răspuns paraponisit, stîrnind protestări violente, amenințări și insulte, aruncându-mi-se în obraz injuria, considerată și astăzi la ei cea mai jignitoare : „Vous êtes digne de coiffer un prussien...”¹²⁷

Am încercat să protestez, explicându-le că dacă francezii s-au înarmat, nici germanii n-au stat cu brațele încrucișate. Dar nu-mi dădeau răgaz să vorbesc.

— „À la porte !” ¹²⁸

— „Mais, permettez-moi...” ¹²⁹

— „Conspuez-le !...” ¹³⁰

Ca să dovedesc buna mea credință, devotamentul meu pentru Franța ospitalieră, am zbierat solemn, ridicându-mă în picioare, reușind să stăpînesc o clipă infernul :

— Declar că mă angajez în Legiunea Străină, să mor pentru Franța !

Amuțise toată cafeneaua. Nu știu ce simțeam. Mi se făcuse întuneric dinaintea ochilor. Nu-mi dădeam seama de nimic.

Apoi, deodată, becurile luminară mai viu. Lu-mea, studenții mă priveau lacom, ca pe o comoară, și, după formidabile aclamațiuni, hotărîră „un triple ban pour le grand roumain !” ¹³¹

— „C'est bien ça, jeune homme...” confirmă patronul, un burtos chel și grav, poruncind un rînd de bere, adăogînd mărinos : „Ne vous inquiétez pas, c'est ma tournée...” ¹³²

Dimineața, cu flori la pălărie, am fost condus de cîțiva colegi, nici nu știam cum îi cheamă, la cercul de recrutare. După un sumar examen medical, la ora 12 m-au declarat : „Bon pour la légion” ¹³³ și închis în cazarma „Sainte-Catherine” a Regimentului 126 infanterie, unde am găsit alți voluntari, tovarăși de iluzii. N-am stat mult. Cu un tren de seară am fost îndreptați, hai-hai, spre Marsilia, unde am sosit a doua zi. Aici ne aștepta un furier cu condica la subțioară, cu creionul după ureche. După apel, ne conduse la fortul Sainte-Thérèse, unde trebuia să așteptăm ca să se îngroașe ceata cu voluntari din alte ținuturi și pentru că comandantul fortului avea nevoie de corvagii. Am fost astfel ales printre cei dintii, indicat probabil de pardesiul „havane”,

de „gambetta” ce purtam, să aduc din oraș alimentele necesare trupei.

Apoi, fără veste, într-o bună zi ne-a îmbarcat pe un vas comercial. Nu mi-a plăcut marea. Era frig, ceață și eram trist.

Au trecut cincizeci de ani de atunci. Examinându-mi conștiința, pot mărturisi fără teamă că n-a existat, socot, om mai sincer, mai pasionat ca mine în toate acțiunile sale. Dezamăgirea venea însă, vai, prea curînd. Visasem și acum cal, sabie, lupte în care să alerg cu rană în frunte, cu decorații luctuozitate pe piept, și m-am trezit stingher, om înstrăinat, încrustat într-un mozaic de oameni de toată mîna, îmbrăcați în tot felul, vorbind toate limbile, domnișori și vagabonzi, de toate vîrstele, de toate profesiunile, chelneri și baritoni slavi, crupieri greci și cîrnățari alsacieni, flașnetari italieni și apași de la porțile Parisului, ofițeri deocheați, medici criminali, casieri necinstiți, care căutau să-și piardă urma, să răscumpere greșeli, să-și refacă virginitatea morală pe cîmpul de onoare.

Spre seară, un ajutor de bucătar slinos a trîntit pe punte lături de cartofi într-un lighean de tablă, cîțiva codri de pîine neagră și nici o lingură. Pentru întîia oară am înțeles ce este foamea. N-ai cunoscut suferința dacă nu ți-a fost dat să înduri foamea deznădăjduită care îți arde pîntecul și-ți împrăstie mințile. Cîțiva au rezistat eroic. Ceilalți, flămînzi, care căutau la legiune siguranța tainului zilnic, cum caută dezmoșteniții, delicvenți voluntari, azilul pușcăriilor, se năpustiră, intrînd ca porcii în lighean, luptîndu-se disperat să apuce o fărîmiță de carne.

Un marinar se dete pe lîngă mine și-mi șopti că dacă consimt să mă despart de pardesiu, îmi va servi, separat, bunătăți din masa comandantului. Pe la miezul nopții tremuram pe bord, încălzindu-mi spatele la coșul mașinii. În pîntecul vaporului, pachete de mizerabili dormeau cu capul pe saci, visînd poate pe mămica și leagănul copilăriei lor.

Dormitam, răscolit pînă în adîncul inimii de înclinările vaporului, care despica creste de zăpadă, scufundîndu-se tăcut, dispărînd, apărînd din nou, înălţîndu-se întunecat, urmărit de foşnetul valurilor ce se zbuciumau fără odihnă.

Am aţipit. Spre ziuă, strîns de răcoarea dimineţii, m-am deşteptat în zgomot neobişnuit. Călătoria era pe punte. Se zărea ţărmul. Marinarii pregăteau acostarea. Comenzi scurte, grăbite, manevre greoaie. Voluntarii nu-şi puteau stăpîni bucuria. Vasul se apropia dibuind cu graţii de curtezană. Înainta greu, prins într-o ţesătură de bărci ce roiau mici, uşoare, ca nişte coji de nuci, căutînd să treacă pasagerii. O spuză de copii negri, goi, cu părul creţ, cu burtă mare, ţişneau din toate părţile. Îndemnîndu-se cu strigăte guturale, se aruncau în mare, să caute gologanul aruncat de călători, apărînd cu el triumfători, lucioşi ca nişte pui de drac. Un furier ne-a rînduit şi aici pe ţărm. Alt apel. Nu-mi puteam sătura mintea şi ochii.

Africa! Eram la Oran, în Africa! Vai, Africa m-a dezamăgit, ca şi marea. M-a întîmpinat civilizaţia europeană. Am defilat pe dinaintea hotelurilor cu trei caturi, cu portari galonaţi, pe străzi pavate, cu trăsuri de piaţă, cu cafenele de lux, printre care se strecurau arabe zdrenţaroase, cu sînii supţi, uscate de privaţiuni, de împreunări bestiale, vremelnice, şi arabi ogîrjiţi, cu hlamide murdare de aba¹³⁴, cu mîini lungi, cu picioare lungi, ce spînzurau pe coastele măgăruşilor mîncăţi de riie, deşelaţi şi trişti.

Ne îndreptam spre fortul Saint-Jean. Pe măsură ce ne despărţeam de centru, ne dezlinam, rătăcindu-ne prin uliţele strîmte, întortocheate, printre vechiturile rînduite pe jos de negustori: armeni turciţi, evreice cu ochi de gazelă, cu pantaloni largi de mătase ce ofereau amatorilor marfă des-perecheată, monete vechi, hangere bătute în pietre, pistoale, covoare, scoici şi ocheade promiţătoare. Ici-colo, rezemaţi de ziduri, arabii jucau

gravi șah și table, cu gesturi măsurate, sorbind tacticos cafeaua. Lîngă ei, alții se lăsau bărbierii, gemînd de durere, cu tigvele însîngerate, prinse în genunchii maestrului ca într-o menghină.

Urcam, greu, o pantă nisipoasă. Pe drumul lung ca un calvar, ars de soare, am încercat cea mai grozavă dezamăgire din cîte mi-a fost dat să am în viață. Zmeii și feciorii de împărat au pierdut deodată toată aureola cu care îi încununasem, iar eu, spaima respectuoasă și admirativă pe care mi-o inspiraseră balaurii cu trei capete și regele pădurilor. Vă jur că înainte, cu mult înainte ca marele Alphonse Daudet să fi scris faimosul său *Tartarin de Tarascon*, am văzut leu, leu în carne și oase, leu bătrîn, ivit pe neașteptate în calea mea, fără botniță, fără lanț ca ursul, cu un taler de lemn în gură, străjuit de doi vlăjgani arabi, care cerșeau pentru întreținerea mormintelor. N-am să uit niciodată leul decăzut, care umbla cu limba scoasă ca un cîine tuns, clipind febril din ochi, ferindu-și viclenia adormită de lumina crudă a soarelui.

Fortul Saint-Jean. Am fost ținuți opt zile în carantină, iar după o nouă vizită medicală, îndreptați spre Sidi-Bel-Abes, cu trenul, convoi de vagoane mici, tîrîte nevoiaș de o mașină demodată, fugărită paralel de faetoane înhămate cu catiri, conduse de spanioli legați la cap femeiește. Pe marginea drumului mărginit de alfa, copăcei rahitici, trenul împrăstia în răstimpuri caravane de cămile scheletice ce călcau hăitiș, încărcate ca o șatră, clătînînd din cap ca niște bonzi articulați, rîzînd parcă sardonice, cu buze lăbărțate, grohăind energic, nostalgic.

Pe la ora prînzului am sosit la Sidi-Bel-Abes. Din gară, aceeași impresie. O șosea pietruită trecea pe dinaintea Cercului militar și grădina publică, unde concerta muzica militară. Cazarma — pavilioane cu trei caturi, așezate în careu. La poarta de fier, soldați buluc, strînși să vadă sosind răcanii, „les bleus”, cum îi poreclesc francezii. [.....]

După o baie, pe grupe, stropiți cu furtunul cu apă încălzită la soare, am fost luați în primire de bărbier, care pretindea zece bani de om, am căpătat, în fine, o gamelă cu tocană de cartofi și am fost instalați în urmă la compania de depozit.

A doua zi ni s-a citit codul de justiție militară... „Insulta superiorului se pedepsește cu închisoarea de la șase luni...” Apoi am fost matriculat: „Georges Braesco, 11.666, roumain, étudiant”¹³⁵.

Luăm în viață hotărâri fatale, pe care conștiința nu le poate împiedica. Ați citit, poate, povestea omului care și-a pierdut umbra. N-am gândit vreodată să ajung omul care și-a pierdut identitatea. Oricine aș fi fost, oricum m-aș fi numit, n-avea nici o însemnătate. Numele meu adevărat nu-l credea, nu-l cerea nimeni. Eram un om dintr-o grămadă de oameni, cu care n-aveam nimic comun, nici grai, nici port, nici amintiri. Nu mă mai recunoșteam. Eram străin nu numai pentru ceilalți, ci chiar față de mine. Reprezentam un număr dintr-o infinitate de numere: 11.666. Eram un ins în mulțimea anonimă ce procură societății, în toate timpurile, jertfă de fabrici și carne de tun.¹³⁶ Viața se scurgea plicticoasă, regulamentată, dură, înăspriată de disciplina oarbă, fără raționament. Timpul era ocupat cu teorii și exerciții, cu întreținerea micului echipament. Lustruiam nasturi de alamă, înșiraiți pe linia denumită „la patience”¹³⁷, ceruiam curelele raniței sau ajutam la gospodăria vieții în comun. Ofițerii se arătau rar. Eram lăsați în grija gradelor inferioare, al căror trecut era acum la adăpostul galoanelor ce purtau.

Printre noi erau băieți care știau să se învîrtească. Solda era cincizeci de lei pe zi. În urma mandatului de cincizeci de lei ce am primit de acasă, noii mei camarazi mă aveau în mare stimă. Le plăteam adeseori la cantină „la goutte”, rachiul de dimineață. Unul din ei se oferă să-mi poarte grija efectelor, să-mi țină rîndul corvezilor, contra drepturilor mele de soldă. Un gologan pe zi, în Algeria, reprezenta pe atunci o avere: era prețul unui

litru de vin gros, roș, ca sîngele de iepure. Zece bani costa un pachet de țigări „Bastos”. Absintul, cel mai funest alcool, se vindea cinci parale rația.

Ieșirea în oraș era liberă de la ora patru la nouă seara, iar în zilele de sărbătoare, de la ora deșteptării pînă la stingerea luminilor în cazarmă. De regulă, ferchezuiți, curați, lustruiți, după inspecția sergentului de planton de la poartă, plecau să-și piardă vremea plimbîndu-se prin grădini publice sau rătăceau afară din oraș, de unde porneau grădini imense, roditoare, de zarzavaturi, sau podgorii întinse, cultivate de spanioli, de italieni, udate cu apă din cisterne, scoasă cu ajutorul unui măgaruș căruia i se crăpau ochii ca să nu amețească învîrtindu-se.

Pe măsură ce te depărtați de oraș, simțeați expatrierea. Te cuprindea un sentiment complex, inexplicabil, de sfială, de pietate pentru urmele lăsate, ici-colo, de civilizații milenare. Ruine de arhitecturi romane, alături de minarete ridicate de sultani, iar în vecinătatea lor, zgomot de locomotivă ce se depărtează, fum întunecat ce se destramă în zare, afirmațiunea civilizației moderne.

Clima te alintă, robindu-te ca o curtezană pasionată, vărsîndu-ți în sînge toată beția farmecelor sale. Un soare de foc te ardea treptat pînă în măduva oaselor. [.....]

Disciplina era de fier. Pedepsele — neîndurătoare. Le-am suferit și eu. Am luat de la caporal o zi consemn pentru că am refuzat să execut o corvoadă, pretextînd că elevii caporali, din care făceam parte, sînt scutiți de aceste obligațiuni. La raportul companiei, căpitanul Drude, ajuns mai tîrziu general, mi-a ridicat pedeapsa la opt zile închisoare, iar colonelul, apreciînd gravitatea faptului, mi-a transformat-o în cincisprezece zile de celulă.

În celula fără soare căpătați o zi numai pîine, a doua zi o supă fără carne, iar a treia zi o executai la închisoare simplă, care nu intra în numărul zilelor de pedeapsă. Dar regimul închisorii era și mai sever. Sculați cu noaptea în cap, pedepsiții,

după ce împlineau toate corvezile cerute de igienă, se echipau cu ranița de campanie încărcată cu treizeci și cinci de kilograme, completate la nevoie cu pietre cîntărite scrupulos. Un sergent, sergentul Talon, un roșcat pistruit, forma cu delicvenții un pluton zis de pedeapsă. Cînd trupa pleca la instrucție, plutonul de pedeapsă, pe o arșiță caniculară, ocolea curtea de la șapte la nouă, cinci minute în pas alergător, cinci minute în pas normal. Uneori, cînd sergentul era în toane bune, punea oamenii cu fața la zid, unde, aprinși de dogoreala peretelui, executau cu arma mișcări descompuse, cu pauze prelungite peste orice închipuire, de care profita ca să-și citească ziarul.

...Îndurau tot. Era o luptă surdă între sergent și ei.

Unul încercînd să-i scoată din fire, ceilalți turbîndu-l cu indiferența lor. Se găsea totuși cîte unul care să cadă victimă unui moment de indignare. Se oprea locului, se lăsa jos, nu mai putea sau nu mai voia să meargă. Atît aștepta sergentul Talon. Se repezea, plin de speranță :

— Scoală !

— Nu pot.

— Ridică-te și ajunge plutonul !

— Nu pot.

— Ai de gînd să te miști ?

— Nu pot.

Întrebarea era numai de formă. Călăul chema în grabă doi gradați. În fața lor, ca martori, cita nenorocitul din codul justiției militare articolul referitor cazului : „Refuzul de a executa un ordin în front, sub arme, în timp de pace, se pedepsește cu închisoare de la șase luni pînă la doi ani”.

— Te mai întreb încă o dată, vrei să te ridici ?

— Nu pot.

— Bine. Leapădă ranița. Duceți-l la închisoare. Ai să fii dat în judecată.

Consiliul de război, după pledoaria fără convingere a unui apărător din oficiu, îl condamna la cîteva luni închisoare. La expirarea pedepsei, vi-

novatul era trimis într-o companie de disciplină, unde lucra, sub paza ceaușilor¹³⁸ înarmați cu revolvere, la facerea șoselelor sau liniilor ferate, gata să-i zboare creierii la cel mai mic act de răzvrătire.

La închisoare nu te puteai odihni de răul ploșnițelor, care ieșeau de pretutindeni : din ziduri, din dușumele, din căpriori, din giurgiuvele, din tavan, de unde se lăsau să cadă pe obrazul martirilor. Era imposibil să doarmă cineva.

Osîndiții își petreceau timpul povestind întîmplări din trecutul lor, din care reieșea cavalerismul povestitorului, sau jucau teatru, parodiind autoritățile militare.

Am asistat la o asemenea reprezentație, care s-a sfîrșit, împotriva așteptărilor mele, în chip tragic.

Patul închipuia scena. În scenă, cîțiva veterani reangajați de cîte două și trei ori — la a treia angajare primeau nouă franci lunar — reprezentau Consiliul de război : un președinte, doi membri, un comisar regal și apărătorul din oficiu. Vinovatul, de regulă un recrut, de astă dată un alsacian cu mintea greoaie, ședea în picioare pe o pătură așezată în fața consiliului. Procesul se desfășura întocmai ca la Consiliul de război. Interogatoriul, declarațiile acuzatului, ale martorilor, rechizitoriul, cuvîntul apărării, dezbaterile, în fine, sentința.

Președintele se ridică pronunțînd fidel formula sacramentală : „Condamnă pe inculpat la trei luni închisoare...” strigînd înfuriat :

— Ia-l !...

Era semnalul.

Doi camarazi, ascunși sub pat, traseră cu putere pătura, tirînd fulgerător pe lepedele de piatră picioarele nefericitului, care căzu dintr-o bucată, sfărîmîndu-și baza craniului. [.....]

Algeria, cea mai însemnată colonie a Franței ca întindere și bogăție, cum ne-au explicat gradații la școala de caporali, cum se poate citi în cărți, este împărțită din punct de vedere administrativ în

trei districte : Alger, Oran și Constantine, iar din punct de vedere al fertilității, în trei regiuni : Telle, cea de nord, acoperită de ogoare, de vii, livezi de portocali, măslini și de culturi întinse de bumbac ; regiunea podișurilor, în vecinătatea Atlasului, cu pășuni sărace, cu culturi de alfa, din care se fabrica hirtie, scoarțe, încălțăminte ; și regiunea Saharei.

Ocupată în timpurile cele mai vechi de berberi, a trecut pe rînd sub stăpînirea Carthaginei, sub dominațiunea romanilor, a bizantinilor, a arabilor, în fine, a turcilor. Sub pretext de a răzbuna o injurie — pe atunci se mai căutau pretexte — în anul 1830 francezii au întreprins un război de cucerire, sfîrșind prin a o stăpîni complet abia către sfîrșitul anului 1901. Pînă la această dată Algeria a fost, astfel, teatrul unui șir neîntreput de hărțuiei între pirații care înspăimîntau populația, triburile de negri, cabili, arabi, mauri, și trupele coloniale franceze. [.....]

Am luat ucenicia militară de la început, cu întoarceri pe loc, explicate trudit, intuitiv, sîrguitor de caporali care vizau perfecțiunea, niciodată atinsă. Am debutat prost. Cu mine se exercita să devină caporal un camarad Walther, fost seminarist, condamnat — se șoptea — pentru viol și care-și pierduse urma în Legiunea Străină. Înalt, spîn, deșirat, mă umfla rîsul cînd îi venea rîndul la exercițiul de comandă. Oțărîndu-se, întinzînd gîtul, scotea un ton pițigăiat de cocoșel ce-și încercă glasul. Provocată de rîsul meu nestăvilit, rîdea căprăria, și cu ea sergentul și cei dimprejur. Sfîrșeam prin a fi consemnat în cazarmă sau a petrece noaptea la arest. Am încercat, cum era și acolo obiceiul [...] să mă învîrtesc, cum zice o expresie consacrată. Aveam trei prieteni buni : un pictor belgian, Wainy, care trăia bine pentru că făcuse portretul tuturor gradaților, și doi francezi, Riboulet și Gauthier, actori. Cu ei am fost succesiv

monitor de scrimă cu floreta, planșon la intendență, la garnizoană, cu voie permanentă în oraș.

Dar mă plictiseam. Nu era ce visasem. Stam abătut, mai ales că promisem de la doamna Petit, proprietărea mea din Nancy, căreia îi împărtășisem isprava, vestea că tutorele meu, în urma telegramelor ce expediasem, se prezentase, pentru a-i achita datoria ce lăsasem, a doua zi după angajarea mea în Legiunea Străină, fapt care părea a-l fi impresionat foarte mult.

Dacă aș mai fi așteptat cîteva ore...

Dar într-o zi am fost duși pe neașteptate la vizita medicală. Medicul ne cerceta amănunțit.

— Cum te cheamă ?

— Braesco.

— Cîți ani ai ?

— Optsprezece.

— Bun de plecare, zise el, adresîndu-se furierului. [...]

Am plecat pînă la capul liniei cu trenul, apoi am luat-o pe jos. Ranița, ticsită de efecte, îngreuiată cu manta, foaie de cort, pătură, cu gamela ce strălucea în soare, ne trecea de cap. Coloana era mare. O companie de opt sute de oameni, împărțiți în plutoane, după numărul posturilor pe care aveam să le întîlnim succesiv în drum, la Tlemcen, Ain-Sefra, la Meheria, Bukanefis. Făceam parte, cu prietenii mei, din ultimul pluton, destinat postului celui mai înaintat, la Malhfa, pe frontiera Saharei.

Pe măsură ce ne depărtam de Sidi-Bel-Abes, căldura devenea nesuferită. În regiunile muntoase, arșițelor infernale urmau nopți în care tremuram ca varga, înfășurați în mantale și jumătăți de pătură. Iar cînd ne coboram din nou la șes, noaptea era mai înăbușitoare ca ziua.

Respirai suflul Saharei. Umblam amețiți, în neștire. Soldații cădeau ca muștele. Sanitarii se tîrau, blestemînd, să ne dea ajutor. Ne mișcam moleșiți, tăcuți, învrăjbiți, gata de ceartă. Spectrul morții se ținea de noi ca umbra. Totul era prilej de sufe-

rință : soarele arzător, cîmpia uscată, vegetația of-ticoasă. Albul fără sfîrșit ne obosea ochii, provoca mirajuri, oglinzi de ape ce se împreunau cu cerul ; crestele de nisip mișcate de vînt păreau ondulări de valuri ; țiuitul urechilor — murmur de izvoare.

Alimentele se dădeau în natură : orez, pesmeți, cafea, legume uscate. Setea era îngrozitoare. Apa, transportată în burdufuri de țapi, clocită, mirosea dezgustător ; primeam trei rații : un pahar, „un quart“, cum îl numeau ei, pentru spălat pe ochi, altul de băut și unul pentru supa de seară, la care nu aveai drept dacă nu vărsai apa în gamela că-prăriei.

Am văzut soldați deznădăjduiți, cu buzele fripte, cu priviri rătăcite, care încercau să-și potolească setea bîndu-și urina, împrumutîndu-se, la nevoie, „à charge de revanche“. ¹³⁹

Și deodată ți se făcea întuneric în fața ochilor. Zarea, cerul, nisipul se opreau în loc. Rămînei sleit de puteri, prins parcă într-o baie de plumb. De multe ori, sirocco, vîntul ce bîntuia regiunea de sud și usca tot, aducea vîrtejuri de praf ce se ză-reau venind de departe. Coloane jucăușe se apro-piau, înălțîndu-se nebune, întunecînd soarele, cul-cînd palmierii, cuprinzînd lumea, îngropînd ani-male, oamenii și supa noastră.

Detașamentul se destrăma tîrîndu-se ca o rîmă trunchiată, urmată anevoie de catîri, de trenarzi, de bolnavii ce se urneau șchiopătînd.

Noaptea, furnici mari, mici, negre, roșii, furnici de tot felul, țînțari de toate mărimile ne exasperau. Nu aflam odihnă. Țîriitul neînterupt al greierilor, schelălăitit șacalilor și lătratul nesuferit, preves-titor de rele al hienelor, ce rătăceau prin apropie-rea bivuacului. [...]

Cu toate astea, se găseau printre noi oameni de fier, eroi ce adăposteau, sub umbrele făcute din frunze late, cîte un papagal verde — peruche — cîte o maimuță istovită de friguri, urcată pe ra-niță.

Și iarăși tabloul se schimba ca prin farmec. Palmieri, livezi de măslini, creste albastre de munți, nopți trandafirii, nopți bătute în stele, dormite liniștit pe iarbă, în oazele Biskra, Laghonal, ce apăreau ca niște colțuri de rai, unde înfloreau curmalii. [...]

Vegetația se rărea apoi din nou. Mormintele, singurele urme de oameni, dovezi de zădărnicie, se răreau și ele. Începea nisipul. Soldații nu puteau urni din loc catirii încăpăținați, și catirii nu puteau urni soldații, urcați câte doi în spinarea lor jupuită. Rareori cădea din senin, ca la noi vara, pe neașteptate, o ploaie repede, binefăcătoare, ce-ți amintea de Dumnezeu, pornită dintr-un nouaș din acei ce înconjoară îngerii, în mijlocul unui cer albastru, de catedrală. Vîrtejurile de nisip dispăreau și ne abăteam, ca lăcustele, să secăm un pîrîiaș ce se deșira limpede ca un fir de argint, tors de cine știe ce zînă ascunsă, binefăcătoare. Dar bucuria era de scurtă durată. Curînd ne pierdeam în tufșuri de ierburi încîlcite și de alfa, în care oamenii căzuți nu se mai găseau, rămînînd pradă hienelor ce ne urmăreau cu gura căscată, cu urechile pleoștite, cu ochii rătăciți, risipite ca niște iscoade inamice pe flancuri, în afară de bătaia puștii.

Pămîntul ingrât, soarele perfid, natura întreață se răzvrătea parcă împotriva cuceritorilor, sugîndu-le singele, osificîndu-i, împrăștiînd mirosuri pestilențiale, izvoare de molime.

Dar uitam tot cînd ne apropiam de cătunele ce apăreau neașteptat în fața noastră. Locuitorii năvăleau din colibele lor sărace ce ne păreau palate. [...]

La fiecare pas întîlneai mizerie cum mintea omească nu-și poate închipui. Te întrebai cum iese atîta lume din colibele în care intrai pe brînci. Încoace, încolo, uliți murdare, copii străvezii cu burta mare, cu ochi aprinși de mirare și de friguri.

În orice parte, în împărăția soarelui, te urmăreau leproșii. Zeci de leproși se țirau plini de răni ulcerate, cu pielea coșcovită, cu capul torturat ca un

trunchi de salcie, tineri și bătrâni, femei ce lăptau copii fără nimic omenesc în făptura lor. Și orbi. Bărbați orbiți de soare și de praf încercau să se strecoare prin mulțime, așezați în șir, cu mîna adusă pe umărul celui dinainte, călăuziți de un copil sau de un chior, pe care îl plăteau în comun din mila avară a trecătorilor.

[.]

Sînt momente de descurajare în care viața pare o tortură. Acest dezgust, pornit din nimicuri, din nemulțumiri mărunte, adunate, prinde încet-încet consistență, crește cuprinzîndu-te, urmărindu-te obsedant, pînă la nebunia care duce la extravagante. Englezii îl numesc „spleen”, francezii, „vague à l’âme”, românii, alean. [Aici] l-au botezat „cafard”. Cafardul este o tocire a nervilor, pricinuită de viața inutilă ce trece irosită în neștire. Reprezintă pierderea copilăriei fericite, amanta nestatornică, libertatea siluită, nenorocul care te urmărește, dorul de locurile, de graiul oamenilor în mijlocul cărora ai trăit și care în străinătate apar minunate, încîntătoare, neprihănite. Reprezintă, în fine, clipa în care nu mai speri, nu mai aștepți nimic. Cafardul cuprinde pe robi, pe răzvrățiți, pe prizonieri, pe recruți, pe cei sărmani, ca și pe cei ghiftuiți¹⁴⁰ de plăceri ușoare.

Mă cuprinsese și pe mine.

Surorile se căsătoriseră. Fratele meu, de asemenea. Le duceau dorul. După scrisori repetate, stăruitoare, bădia consimți să ceară prin consulat anularea angajamentului pe cinci ani ce contractasem cînd eram minor. [.....] Formalitățile au durat mult. Nerăbdător, ca de obicei, pierdusem orice nădejde. Mă întorsesem la Sidi-Bel-Abes. Paraponisit copilărește — pentru a-i învăța minte — am solicitat favoarea de a fi trimis în Tonkin. Cei aleși erau privilegiați. Nu mai făceau instrucție, umblau de capul lor, părăduind¹⁴¹, grozăvindu-se, pîndiți parcă de moarte sigură.

Mă culcasem abia, când, într-o seară, o veste crâinică, trecînd importantă din gură în gură, mă făcu să sar ars.

— „Braesco, on t' appelle chez l' adjutant...” 142

Un fior îmi străbătu inima, adjutantul vagmistru împărțea corespondența. Alergam cuprins de presimțiri rele. O fi murit cineva, desigur... Era ideea care îmi stăpînea mintea.

Norocul însă mi-a suris și mie o dată. Prezentîndu-mă la corpul de gardă, în prezența celorlalți camarazi, uimit ca de o minune, factorul poștal, ce aducea puțin cu sfîntul Niculae, mă invită să iscălesc o hîrtie și-mi numără în fața tuturor două mii de franci, sosiți telegrafic. Iar coincidență fericită, a doua zi, la raportul companiei, căpitanul Drude m-a chemat în cancelarie și m-a anunțat indifereent :

— „Eh bien, vous êtes libre... Bonne chance...” 143

Vestea se răspîndise. Camarazi entuziasmați, jinduiți de dor răscolit, mă ridicară triumfători, împingîndu-mă spre cantină. Acolo, ca și la noi, ca în orice parte, evenimentele de orice natură se prăznuiesc la un pahar de vin.

— „Sacré veinard... Ah, le cochon... Il faut boire ça...” 144

Am plecat cu primul tren, cu cîțiva camarazi care mergeau martori la Consiliul de război. M-am oprit la Oran. Seara am fost la teatru, unde se juca *La dame blanche*, și am avut surpriza să fiu interpelat de la galerie de o voce prietenoasă, ștren-gară :

— „Tiens, te voilà, Braesco ! Qu'est-ce que tu f... donc ?” 145

Era ordonanța colonelului meu, ultima amintire ce am înregistrat plecînd din legiune. Și nu cea mai puțin duiosă. Era un strigăt pornit din inima unui om dezmoștenit, căruia camaraderia bruscă, născută din suferințe comune, ține loc de familie.

A doua zi pe înserate am plecat din Oran.

De două ori am călătorit cu vaporul și n-am avut nici gîndul, nici inima să observ marea, cîmpia lu-

minoasă în care se răsfrînge cerul cu toată gama de culori ce se pierde în zare. Pe bord, lume multă, oameni ce umblau de colo-colo și înapoi, ca niște pui de găină în cușcă nouă. Englezi cadrilați, americani cu gura plină de aur, greci înfumurați, chinezi singuratici, armeni rezervați, japonezi iscoditori. Eram pe vasul *Bretagne*. Cînd feciorul, gătit ca un amiral, anunță masa, întîmplare sau ierarhie stabilită, călătorii s-au scoborit în ordine recunoscută, stăpînitoare, mondială : englezii la cot cu americanii, francezii înghesuiți de germani, apoi ceilalți, și în urma lor, eu singur din țara mea. La masă, însă, naționalitatea dispăru.

Se silea fiecare să mănînce elegant, să pară om de lume. Eu, sărăcuț îmbrăcat, neîndrăznind să mă așez între ei, am fost instalat, din oficiu, la o masă de patru persoane, unde mai era un loc liber. Vexat că nu se uită nimeni la mine, am comandat tot ce era mai scump pe listă, am cerut șampanie, ca să le arăt cu cine au de-a face, contrariat că chelnerul nu s-a emoționat de bacșișul gras ce i-am lăsat pe masă. Fumam ostentativ țigări algeriene. Priveam comesenii pe deasupra fumului de țigară. Erau sau se osteneau să arate că sînt de familie. Stăteau bătoși, vorbeau încet, mestecau cu gura strînsă, în fine, se înțelegeau de minune : erau internaționali. Dar cînd circulară licherurile, țigările și cafeaua, aduse de un pui de turc cu fes, își dădură toți în petec. Englezii, americanii, cu ochii turburi, cu fața brăzdată de pete purpurii, vorbeau sinistru, monosilabic. Germanii, descheiați la jiletcă, rîdeau larg, din toată burta. Francezii discutau aprinși politică. Italienii, cu cravate roșii, zgîriau mandoline cu unghii negre. Eu, neputînd să-mi arăt arama, mă scoboram în cabină să mă culc. În drum am fost ajuns de un grec, ce se repezi pe urma mea.

— „Voulez-vous zouer ecarté ?” ¹⁴⁶

— „Non, merci”. ¹⁴⁷

Întors în țară pe neașteptate, am fost cîtva timp sărbătorit. Sătul de năzdrăvăniile mele, bădia m-a sfătuit să cer emanciparea.

[.]

Dar acum mi se închisese calea în codru. Nu mai aveam încotro să apuc. Sfătuit prietenește, am intrat voluntar în Regimentul 7 Racova, numărul 25 din Vaslui¹⁴⁸, unde se stabilise, după căsătorie, sora mea, Lența¹⁴⁹, care mă luă bucuroasă lîngă ea.

— Tot armata are să-i vină de hac, ascultați ce vă spun eu! declară cu voce groasă țata Tinca, ridicînd ședința.

Pe vremuri, bacalaureații erau rari. Și din cîți erau, pe mulți din ei, prefectul, deputatul, vreo rudă militară îi scuteau de armată.

— „Pauvre garçon!“...¹⁵⁰ exclamau cucoanele. Cum 'o să facă el armată, să stea la cot cu toată lumea? Ia vezi, Mitică... Ori cu el, ori fără el...

Nu exagerez. Cînd se înrola, bacalaureatul era recomandat ca un prinț moștenitor, repartizat la compania unui căpitan înțelegător, binecrescut, adică *monden*. Își făcea haine vădit particulare, cizme pe care le invidiau sublocotenenții, iar cînd, prin cine știe ce întîmplare, scăpase ora mesei, prînzea cu ofițerii la popotă. Căpitanul se simțea măgulit, ca de o decorație străină. Colonelul îl lua în trăsură, orășenii îl salutau ca pe un cetățean de onoare, iar cucoanele îi pipăiau uniforma, îi admirau curajul de a o purta, înduioșate pînă la lacrimi. Unde se ducea, i se punea masa. Era îndopat ca un fiu rătăcit.

„Pauvre garçon!“...¹⁵⁰

Eu făcusem școli multe, dar n-aveam nici o diplomă. Eram însă de familie. Cumnatul meu¹⁵¹ — magistrat. La el în casă am cunoscut elita vasluiană, cei trei lideri: prefectul, primarul și comandantul regimentului. Mai erau un deputat și un senator, dar, pe atunci, lumea nu făcea caz de ei.

Am fost încorporat pe trei ani. Cu toate astea, m-am bucurat de favoruri tolerate, inspirate oficios.

Mi s-a pus un pat în cancelaria companiei, luam masa la popotă, fără să plătesc, după ce plecau ofiterii.

Cum instrucția recruților începuse de mult, am fost dat în primirea unui fruntaș deștept, care, pătruns de importanța misiunii lui, mă lua în fiecare dimineață și ne duceam răzleți, departe, undeva în dosul cantinei, să mă instruiască, cu lux de explicații și demonstrații practice.

— Rîdicarea genunchiului drept... Începeți !...

Dar profesorul nu era niciodată mulțumit de elevul său.

— Nu-i așa, măi camarade... Tii... ce necaz îmi e că nu pricepi ! Uite colea, la mine, să-ți mai arăt o dată : Hun !... La comanda hun, adică atunci cînd ne-am apucat de am zis hun, repezi genunchiul în sus, ca cum te-ar înțapa cineva cu acul, pînă-n dreptul brîului... Nici mai sus, nici mai jos... și-l lași slobod, în voia lui, ca cum ar bate vîntul o cracă de liliac, ori de salcie, ori de altceva.

Dar după cîteva zile, colonelul, trecînd pe cîmpul de instrucție, chemă pe căpitanul meu și-l puse la curent.

— Trece-l la comandă. Dumnealui a făcut armata în Algeria. Unde-i maiorul ?... Vino încoace, domnule... Să-l dai instructor la școala gradaților.

Am fost așa de fericit ! Le-am dat tot ce aveam mai bun în mine, sentimentul camaraderiei bărbătești, dezinteresată, învățată la școala încercărilor grele. De o vîrstă cu ei, deprins să privesc ierarhia de jos, îi instruiam fără să-i înjosesc cu injurii sau palme, ce curgeau în jurul nostru ca ploaia.

Locotenentul meu, simpatic tuturor, cumula reputația de vîntor iscusit, cu aceea de chefliu neîntrecut, acordate de craii tîrgului.

— Văd că te pricepi. Bravo ! Dă-i înainte !

Și nu l-am mai văzut.

Învățam de toate. Cîte grame de pește sărat se cuvine soldatului o dată pe an la blagoveștenii ¹⁵², cîte biserici a zidit Ștefan cel Mare, punerea baio-

neteii în unsprezece mișcări și salturi mortale la trampolină, adunînd în jurul nostru toți ștreqarii mahalalei.

Și cînd, la inspecția generală, am defilat cu școala građaților în capul regimentului, cîntînd *Oștile stau față-n față*, marș războinic pe trei voci, am fost înaintat caporal, iar peste un ceas purtam pe umeri galoane de mătase.

Plin de bucurie, primeam felicitări din toate părțile.

După șase luni am fost înaintat sergent, întărit aghiotant al regimentului, cu dreptul de a purta, cum spuneau recruții la teorie, „trei galoane, două late de aur și unul pe jumătate de argint, la mîneca tunicii, asemenea și la manta...”

Timpul a trecut repede. M-am prezentat, după reangajare, la concursul de admitere în școala de ofițeri, unde se cereau cunoștințele a șase clase gimnaziale. La examen n-am știut nimic, dar se crease unități noi și trebuiau ofițeri. Cu toate soldetele sporite — un sublocotenent primea, după doi ani de școală, 277 lei — cariera militară nu ispătea tineretului. Se țineau cîte două, trei concursuri, și abia se completau locurile. Comisiunea era extrem de indulgentă. Am reușit toți cîți ne-am prezentat, ba eu am fost chiar felicitat de un căpitan de artilerie pentru că am citit franțuzește cum nu se așteptau de la un grad inferior.

Am ajuns astfel din nou, după o rătăcire de cîteva ani, la școala militară, pe care o părăsisem cu amărăciune.

Doi ani au trecut ca un vis. Dădusem de trai. Se treceau examene multe, dar nu se învăța aproape nimic. Cursuri litografiate, pretențios întocmite, pe care le cunoșteam din cazarma de la noi sau din Franța, teoria avanposturilor, fortificațiilor lui Vauban, școala soldatului, serviciul interior, al cărui principiu în toate țările¹³⁶ este disciplina oarbă, fără raționament.

Doamne! ce ne-am mai chinuit cu războaiele lui Napoleon, cu tragerea indirectă, pe care ne-o ex-

plica, trudit, profesorul de arme portative, innămolindu-se în calcule, întrerupînd expunerea pentru a se răsti la unul din noi :

— Eu vorbesc, și dumneata rîzi ! Ia poftim la lecție !

Am asistat la ședințe homerice...

Se găseau printre noi periute, elevi care se așezau ostentativ în banca întîia, în ochii profesorilor, gata să le prindă vorba, să noteze cu aceeași atenție orice le ieșea din gură.

— Avem mai multe feluri de scări — explica căpitanul Rujinski, azi general, un om de treabă, topograf eminent, un mucalit fără pereche, care observase acest lucru, continuînd din ce în ce mai încruntat — este scara palatului, scara de la pod, scara mîței... Da' tîmpit mai ești, Popescule ! exclama el în rîsete nesfîrșite, arătînd caietul unui zaplan¹⁵³ care-i stenografiase vorbele. Scoală, să te vadă lumea !

Tot el ne-a învățat practic, exasperat că nu pricepeam, cum se află linia de cea mai mare pantă.

— Te sui în vîrfurile dealului, dai drumul dovleacului, și pe unde trece bostanul, pe acolo e linia de cea mai mare pantă, idiotoșilor !... sfîrși el necăjit, rîzînd o dată cu noi.

Nu știu pentru ce rozătorii, cei care învățau prea conștiincios, nu inspirau simpatie. Eram, în schimb, o clică de „băieți buni, care nu aveam altă grijă decît să ne ferim de inamic, reprezentat prin ofițerii de stat-major, ce purtau, ca dușmanul la manevră, chipiul pe jumătate alb. În doi ani de școală, din toată geografia militară, care nu-ți arată nici un pisculeț, nici un cotișor de apă, și care vedea pretutindeni poziții de luptă inexpugnabile¹⁵⁴, am învățat, ca de obicei, plin de zel, numai prima lecție, Masivul Făgărașului, cu care am făcut apoi față în toate conflictele mele cu profesorul respectiv. La prima interogație am fost întrebat despre Masivul Făgărașului ; ne-a dat la extemporal Masivul Fă-

găraşului, şi, plictisit că nu răspund nimic le examenul general, căpitanul m-a invitat să spun ce ştiu.

Am spus ce ştiam : Masivul Făgăraşului.

Numai la tactică învăţam, de frica profesorului, cu care nu era de glumit. Încolo, nu aveam nevoie să mă obosesc. Luam douăzeci la franceză — spre deosebire de şcolile civile, la cele militare cotarea mergea pînă la douăzeci — căpătam, fără să ies la lecţie, douăzeci la germană, douăzeci la scrimă, douăzeci la gimnastică...

— Unul bun !... striga bietul Moceanu, vestit profesor de gimnastică, după ce făceam flotarea de douăzeci de ori la paralele.

La celelalte cursuri flotam ; cu puţină osteneală, mă menţineam la limita permisă.

În meditaţii ne ţineam de drăcii. Povesteam anecdote, dar mai ales făceam negustorii. Luam de la precupeţul Constantin, îngăduit să vîndă în recreaţii bunătăţi de tot felul, cutia cu rahat, pe care o desfăceam în clasă, contra unui comision în natură.

Era bătaie.

Ne jucam ca în clasele primare. Oamenii cei mai serioşi, aduşi prin cine ştie ce întîmplare din nou pe băncile şcolii, devin copii. Constrîngerea nu poate înfrîna firea, care sfîrşeşte prin a ţîşni ca un izvor stăvilit care a găsit spărtură.

Viaţa fără grijă a copilăriei, amintirile din şcoală sînt satisfacţiunile bătrîneţelor. Crăciunul bogat în daruri, Paştele cucernic, toamna cu zmeiele, ştrengăriile liceului, din şcoli de specializare...

Copilăria începe cu prima jucărie de care îţi aminteşti, cu primul rînd de haine noi, cu primul goloşan ce-l dai pe turtă dulce şi sfîrşeşte... Dar cine ar putea spune cînd se sfîrşeşte copilăria ?...

Sînt copii mici îmbătrîniţi înainte de vreme, de mizeria în care au deschis ochii, dezvirgînaţi de viciile părinţilor, pervertiţi de promiscuitatea în care au trăit, şi sînt oameni mari rămaşi copii din cauză că zînele ursitoare i-au răsfăţat, prea mult, la naşterea lor. Dorm şi se trezesc în braţele ma-

mei, sînt hrăniți ca puii de rîndunică, conservați ca niște odoare sfinte. Ei nu sufăr niciodată pentru că n-au ocazie să se lovească ; li se ridică totdeauna piatra din drum.

Mai tîrziu sînt duși de mîină din școala primară în liceu, de aici în facultăți, și pe urmă la o sinecură oarecare, dacă nu rămîn dezorientați pentru toată viața.

Să nu vă prindă deci mirarea că povestind amintiri din școala de infanterie le asociez imaginilor primei copilării. Am rămas și eu copil multă vreme. De altfel, am fost influențat de prietenul meu Butugan, care era și el un răsăfățat și jumătate. N-am văzut om pe lume mai fără habar ca dînsul de realitatea vieții. El nu știa ce e osteneala pentru că nu se osteneise cu nimic, nu-și bătea capul de loc. Toate i-au venit mură-n gură, continua să treacă prin viață cum a zis un vaqmistru al Parnasului cazon :

Fericit prin viață trece,
Cavaler cu sînge rece.

Butugan era un moldovan mălăieș¹⁵⁵, cu nasul mare, cu inimă de aur, tovarășul meu de bancă. Pe el, abia intrat în școală, l-au trimes băietii să ceară de la farmacie „contumacie cu stafide”, ceea ce l-a făcut să exclame mai tîrziu : „Mai las-o, Popescule, prea mă crezi prost...” cînd, pregătindu-ne pentru examen, i-am anunțat, citind din legislație, cu glas tare :

— Lecția a 7-a. Judecata în contumacie.

El, în fine, mi-a lăsat în minte cea mai plăcută strengărie.

Venisem abia din vacanța de Crăciun. Era într-o sîmbătă. În meditația de după-amiază, Butugan veni să tăinuiască cu mine, ca de obicei.

— Cunosc un băiat care va face în curînd pe craiul. Bibică are mîine ieșire în oraș... se lauda el cu gesturi teatrale, cu aer de infinită sfidare, adresată probabil soartei peste care se simțea stăpîn.

— Cum? Dar n-ai fost ascultat la topografie? Nu ți-a pus căpitanul un doi cît capul tău de mare?... Ai uitat?...

— Să fii sănătos, băiete! M-am dus după el și mi-a șters nota. I-am spus că n-au ieșit foile de la litograf, pe ce era să învăț?

— Ho, stai mai încet, nu te bucura așa, că tot n-ai scăpat! Știi la administrație? Dacă te ascultă, ce te faci? La patru avem interogație.

— Așa-i, uitasem de administrație. Ce lecție avem? mă întrebă el necăjit.

— Registrul de detaliu.

— Ascultă, bre, te rog spune-mi și mie lecția în două cuvinte. Tu știi că mie nu-mi trebuie polologhie multă. Nu vreau să fiu șef de clasă; să-mi iasă nota de trecere. Dacă scap de lecție, îți plătesc un dejun la Iordache, cu șampanie, pe cinstea me! Tu ai ieșire în oraș?

— Am, dar te ții de vorbă?

— Bine, bre, doar nu mă cunoști de ieri...

— Bun... Uite, mă: registrul de detaliu se împarte în: controlul efectivului, capitolul micului echipament, al îmbrăcămînții, al armăturii și al diverselor...

Butugan le-a însemnat pe o foaie de hîrtie, le-a repetat de vreo sută de ori închizînd din ochi, cu aerul de a le căuta prin zare, și se declară satisfăcut. Lui doar nu-i trebuia polologhie multă...

Intrînd șovăitor în clasă, căpitanul Stul — prescurtare din cuvîntul „destul”, cu care ne trecea la loc — galben, serios, chel, se așeză pe scaun, puse ceasul pe catedră, dezdoi tacticos catalogul, și într-o liniște în care nu se auzeau decît bătăile de inimă ale celor cu lecțiile neînvățate, zise cu glas de muribund:

— Domnu Butugan...

Alecu îmi făcu cu ochiul, sări peste bancă și înaintă triumfător, ca cel care, prevăzînd perfidia, și e gata la ripostă. Și nici laie, nici bălaie, prinse a spune:

— Astăzi avem despre registrul de detaliu. Registrul de detaliu este un registru de administrație și control. El se împarte în cinci capitole, și anume : întâi, controlul efectivului... Și urmă lungind cuvintele, înghițind în sec, îngrijat la ultimul cuvânt că a isprăvit ce știa, gata-gata s-o ia de la început.

Ca niciodată, căpitanul era în toane bune.

— Bravo, domnule Butugan... Se cunoaște că ai citit... Vezi că cine vrea, poate... 'stul, nota 15!

În recreație se plîngea amar că n-are noroc, că i-a pus nota fără să-l lase să spună toată lecția, pe care o știa ca pe apă.

D-apoi în meditația de seară!... Ce planuri, ce pregătiri pentru a doua zi... Cu cîtă îngrijire își pune în toc egreta particulară. Ce de „escadron la traap”... căci, ca orice băiat de familie, Butugan se credea sortit să devină ofițer de cavalerie și-și potolea entuziasmul, cum cerea tradiția, prin comenzi răsunătoare, tărăgănate, de călăreț.

— Cine ia mîine masa în oraș? întrebă, intrînd pe ușă, sergentul de serviciu.

— „Anch'io sono italiano”...¹⁵⁶ Înseamnă pe băiatul! strigă Alecu, în culmea fericirii.

— Și dejun și masă?

— Idem!

Duminică dimineață, după convenita inspecție, obișnuitul ordin: „Cine mîincă în oraș să iasă înainte”...

Alecu, fredonînd plin de bucurie lăuntrică, mă căuta cu privirea pe deasupra celor din jurul său. Dînd cu ochii de mine, se apropie și-mi dăte un ghiont, care făgăduia de toate.

Ne întocmirăm în front și, înainte de a ni se da drumul, se citi următorul ordin:

„Astăzi avînd loc o mare întrunire, cu manifestații de stradă, se interzice cu desăvîrșire circulația elevilor pe Calea Victoriei pînă la ora șapte post meridian.”

La poartă ne aștepta un muscal¹⁵⁷ cu brîu roșu, cu cai negri, comandat la telefon, în care se sui

Alecu cu un aer măreț, cu nasul în vînt, superb, lăsîndu-mi mie dreapta.

— La Șosea, Vasca! Și dă drumul!

Pornirăm glonț. N-am schimbat trei vorbe în tot parcursul. Butugan suceea capul în toate părțile, salutînd camarazii cu compătimitate, fredonînd mereu, eu degerat, chinuit de o foame îndrăcită.

— La Iordache, Vasca! La trrrap!... La galop!

Mîncarăm tot ce era anunțat pe listă, apoi veni chelnerul cu o sticlă cu gîtul aurit, îmbrobodită în șervet ca o turcoaică în iașmac¹⁵⁸. În fine, ni se aduse marghilomane, țigări și benedictine.

Cu coatele pe masă, cu țigările aprinse, vorbeam de toate: de profesori, de camarazi, de mizeriile școlii, de care ne credeam scăpați pentru totdeauna, apoi de haine, în fine, de femei. Ne povesteam aventurile. Lui Butugan îi plăceau brunetele. Avusese, afirma el, o țigancă, astă-vară, la treierat...

Dar ce-i o clipă în veșnicia lumii?... Ce înseamnă o duminică liberă în eternitatea unui an școlar, cînd ai, cum aveam noi, atîta poezie în suflet, atîta proză în intențiuni?...

Timpul trecuse repede. În restaurant nu mai era nimeni. Trebuia să ridicăm ședința. Chelnerii, stimulați de dărnicia lui Alecu, se grăbiră, ploconindu-se, să-l îmbrace, să-l strîngă cu centironul peste măsură. Eu m-am îmbrăcat, m-am încins singur, așa cum se cuvine aceluia care contribuie la plată doar cu verificarea socotelii.

Era trecut de ceasul patru cînd ne pomenirăm în Calea Victoriei, veseli, cu egretele strîmbe, săgețînd cu priviri provocatoare orice matroană întîlneam în drum. Ajunși în dreptul teatrului, am găsit strada închisă de o companie de jandarmi pedestri.

— Înapoi... nu e voie!... ne spuse cu toată asprimea un pui de sublocotenent fără mustăți.

Ne dezmeticirăm, amintindu-ne ordinul de la școală, simțînd primejdia. O luarăm repede înapoi, lipindu-ne de ziduri, cu intenția să ieșim în bulevardul Elisabeta. Se găsea și aici o companie de

vînători, al cărei comandant, spilcuit ca la zece mai, nici nu ne băgă în seamă.

— Nu e voie, ne spuse cu regret un sergent-major, arătînd cu ochiul spre căpitan.

— Măi, să fie al dracului!... Hai s-o luăm pe Calea Victoriei în jos, spre palatul poștei, zic eu fără speranță.

În adevăr, de astă dată ne pomenim în fața unei companii de gardiști în haine noi. Înaintarăm totuși, crezînd că cu ei ne vom înțelege mai repede, cînd ne opri deodată, ieșit nu știu de unde, un căpitan, în tunică, cu mustățile văcsuite, cu eghileți dubli, de la comenduirea pieții.

— Ce căutați pe aici? Nu vi s-a spus de la școală că nu aveți voie pe Calea Victoriei?

-- Am fost într-o familie... încercai eu.

— Las', că vă dau eu familie! Cum te cheamă pe dumneata? se adresă el lui Butușan.

Alecu, cu o ștregărie isteată, pe care nu o citisem niciodată în ochii lui, aruncîndu-mi o privire de om încercat, răspunse scurt, fără ezitare:

— Popescu.

— Popescu și mai cum?

— Popescu Ioan.

— Și pe dumneata?... zise el, întorcîndu-se către mine.

— Butușan, răspunsei eu sfios, salutînd cu stîngăcie, delectîndu-mă ca un mizerabil de mutra indignată a lui Alecu.

— Duceți-vă imediat la școală! Am să vă fac raport!

— Descălecarea!... încercai eu să glumesc.

— Hai s... izbuti el să zică. Asta-i camaraderie?... După ce ți-am dat să mănînci și să bei ca un porc! striga Alecu, cu chipiul pe ceafă, minunîndu-se, fluierînd, de așa neagră ingratură.

M-am încercat zadarnic să-l împac, ținîndu-mă după el cînd pe un trotuar, cînd pe celălalt, dar nu puteam să-mi stăpînesc rîsul, iar Butușan părea de piatră.

Există însă, fără îndoială, o dreptate imanentă. Rîsul nu mi-a fost a bine. Chemați a doua zi în cancelaria colonelului, după o anchetă sumară, eu am luat patru zile de carceră pentru că am încercat să induc în eroare autoritățile militare, căci rămăsesem acum Popescu, dovedind astfel — îmi spusesea colonelul — teama de răspundere.

Alecu nu numai că n-a fost pedepsit, dar purtarea lui a fost socotită cavalerescă.

— Ia șeaua la spinare, băiete... îmi zise el, plătindu-mi polița, răsucind o mustață închipuită, pe cînd eu mă îndreptam spre mansardele unde erau sălășluite carcerile.

După terminarea școalei nu l-am mai întîlnit. Știam că s-a făcut locotenent „la alegere”, iar mai tîrziu, spun băieții, și-a dat demisia din armată fiindcă n-a fost menținut pe tabloul de „excepțional” la gradul de căpitan.

Curînd apoi m-am găsit din nou în fața comisiunii de examen, care avea să decidă hotărîtor de soarta mea. Dar nu duceam grijă. Școala de ofițeri nu lăsa repetenți. În armată, ca și la biserică — cel puțin așa era pe atunci — trec toți : cei din urmă, ca și cei dintîi.

Am încurcat-o puțin la topografie. Ne prezentam în serii de cîte trei : unul care răspundea „de plano” întrebărilor, pe cînd ceilalți doi meditau chestiunile. Pentru mine, căpitanul Rujinski aruncase pe tablă niște curbe de nivel, încîlcite ca un smoc de păr, și tăindu-le cu o linie repezită, mă invită să fac profilul secțiunii.

Figura o cunoșteam din carte. Am scoborît orbește cîteva verticale punctate și le-am unit printr-o linie ondulată fantezist.

— Ia vezi, ce a făcut elevul la tablă ? întrebă președintele comisiunii, ocupat cu cel de dinaintea mea.

Căpitanul se urcă lîngă mine, pe catedră, deasupra căreia se găsea tabla.

— Da... bine... cam așa... aici trebuia mai adus nițel... Idiotule ! îmi șopti el înfundat, confidențial, la ureche.

Am ieșit pe ușă nebun de fericire. Era ultimul examen. Isprăvisem calvarul. Eram ofițer !

Păstrăm în noi personaje diferite. Arborăm, dacă pot spune, după împrejurări, un exemplar nou. Unul [...] grav, solemn, pentru deschiderea camelelor, împăunat, spiritual, irezistibil pentru serate dansante, și cel temerar, spilcuit, numai cizme, mînuși „glacé”, și pudră al sublocotenentului sosit la regiment, după înaintare.

Astfel îmbrăcat, așteptam la ușa cabinetului comandantului să fiu introdus pentru prezentare.

Am intrat grămadă, cu ofițerii regimentului, ce se înapoiau de la instrucție, înădușiți, plini de praf, convocați de colonel, trecînd grăbiți, răspunzînd neglijent la salutul meu protocolar.

— Ședeți... șezi, domnule sublocotenent... Cum te cheamă ?

— Am onoarea a mă prezenta, sublocotenentul...

— Mersi... ia loc.

— Nu mai sînt scaune.

— Lăsați, că stau și în picioare...

— Nu se poate... Băietele... adă scaune, că te dau cu capul de pereți ! răcni colonelul indignat, descoperind parcă ceva nou, enorm : ofițer în picioare, înaintea lui.

— Trăiți, don colonel, nu mai sînt scaune.

— Păi spune așa, ce taci ca un prost ?... Ieși ! Pof-tim, domnule sublocotenent, că ești musafir, șezi co-lea, la biroul meu.

— Domnule colonel...

— Te rog, fă-mi plăcerea... să vezi și dumneata cum e... sfîrși el familiar, în rîsul comunicativ ce descreți frunțile tuturilor.

Cînd rîde cel mare, rîde toată lumea.

— Domnilor, încep primul meu comandant¹⁵⁹, introducîndu-mă de-a dreptul în bucătăria regimen-tului, v-am notat pe toți bine, cît se poate de bine,

mult mai bine decît se așteptau unii dintre dumneavoastră. Sper că n-aveți să-mi dați prilejul să regret că am trecut cu buretele chiar peste păcate mari. Nu spun mai mult. Cred că m-a înțeles fiecare. După cum v-am anunțat, încă de acum trei zile, mîine avem inspecția inopinată a domnului comandant al corpului de armată. Prin ce mijloace am aflat, nu importă ; destul e că ați fost înștiințați la timp. Însă, domnilor, pentru mine, pentru dumneavoastră, pentru domnul general, pentru toată lumea, oficial, rămîne bine stabilit că inspecția este tot inopinată. Ne-am înțeles și asupra punctului acesta, nu este așa?... Nimeni nu trebuie să bănuiască, să nu vă scape vreo vorbă prin familiile pe unde vă duceți ori pe la cafenea cumva.

— Cu ce tren vine ?

— Ei, asta-i acum ! O să vă spun și trenul ! E indiferent. O dată ce este inspecție inopinată, poate să vină cu orice tren. Dumneavoastră trebuie să fiți gata în tot momentul.

— Domnule colonel, putem îmbrăca oamenii în garnitura de război ?

— Puteți, desigur... chiar vă atrag atenția ca oamenii să fie li-te-ral-men-te scoși din cutie.

— Nu se poate, domnule colonel, ne oprește regulamentul.

— Ia lasă, domnule, da' cine o să te controleze ?

— Despre partea mea... Dar dacă vine însoțit de vreun intendant și ne ia la verificare, parcă ăla e chior ?...

— Lăsați, domnilor, s-a hotărît ! Eu nu vă spun nici să le îmbrăcați, nici să nu le îmbrăcați. Asta vă privește pe dumneavoastră, este gospodăria companiei... Tocmai aici vreau să vă văd, să constat flerul fiecăruia... pretindea colonelul, prelungindu-și nasul cu degetele întrunite, ca și cum ar fi voit să distribuie ofițerilor tot disponibilul său de fler.

— Asta o aranjăm noi... facem cum e bine... dar voi am să vă raportez despre cazane... sînt nespoite de astă-vară, de cînd au plecat oamenii în concediu.

— Asta e adevărat... Sînt roșii, se pot îmbolnăvi oamenii.

— Din cauză că s-a luat cositorul de pe ele...

— Trimete, domnule, cazanele acum, imediat. Dumneata înțelege ce va să zică imediat?... Pînă diseară să fie gata. Dumneata răspunzi.

— Cere patruzeci de lei de cazan.

— O mie să ceară, o mie să dai!

— Foarte bine, dacă dați dumneavoastră ordin...

— Eu nu dau ordin, dōmnule ofițer, nu dau nici un ordin... Sînteți tineri, mișcați-vă, aveți un dram de inițiativă, pentru Dumnezeu, n-așteptați mereu ordine!

— Dar dacă domnul general ne cere să ieșim călări, eu n-am cal.

— Nici eu...

— Nici noi...

— Imposibil, domnilor! Cînd s-a mai pomenit una ca asta? Ar fi un dezastru.

— Mie mi-a scris un văr al meu de la Caracal că domnul general ține foarte mult ca soldații să cunoască *Crezul*.

— Ți-a scris dumitale?... Auziți, domnilor?... În-vățați-i *Crezul*.

— Apoi, acum cînd să-i mai învățăm?...

— Puneți degrabă pe cineva care-l știe să-l tragă la șapirograf și să-l împartă la compănii.

— La mine îl au toți în cartușieră... Cum mi-a scris vărul meu...

— Da, e bine, nu strică... Să-l aveți toți, nu neglijați nimic... Apropo... alegeți chiar de acum toți oamenii slabi, meseriașii, furierii, și băgați-i în gârzi.

— La poartă trebuie lăsat unul mai deștept.

— Da, da, da, la poartă puneți un fruntaș, nu uitați... Va să zică, ne-am înțeles, domnilor... regu-lați oamenii, să facă baie, să se premenească...

— Dar cu idioții ce facem?

— Aveți mulți?

— Eu am doi.

— Și eu am.

- Așa, am și eu...
- Să nu se vadă, să nu-i văd de loc... Faceți ce știți cu ei... Treaba dumneavoastră.
- Să-i trimetem la furaje.
- Așa... trimeteți-i la paie, să stea acolo pînă trece inspecția... Ofițerul cu aprovizionarea... Ești aici, domnule?... Ia-i pe seama dumitale, să nu cumva să dea generalul cu ochii de ei... Fă o echipă, mai curăță pe acolo, mai așează paiele, mai regulează lemnele alea...

A doua zi am venit la cazarmă cu noaptea-n cap. Totul era la locul lui. Soldații picurau din picioare, în haine noi, sculați în puterea nopții să curețe localurile, ținuți în front cu un picior în repaus ca să nu se murdărească, să nu strice alinierea. Ofițerii, cu mănuși noi, cu chipiuri reglementare, cu aer de ofițeri străini, se plimbau înfrigurați de colo pînă colo, îndreptînd o raniță, punînd oamenii să mai recite *Crezul*, pe care ei îl spuneau ca pe o poveste.

Sub arcul de triumf înălțat în poartă din crengi ce se ofiliseră, colonelul, înnoit și el din cap pînă în picioare, fumînd nervos, se uita țintă spre oraș, căutînd să prindă, o clipă mai devreme, apariția din vale a domnului general.

— Sună, mă ! strigă ars comandantul, rectificîndu-și ținuta.

Trei semnale jalnice, îndelung prelungite, se fă rămițară în ecouri depărtate, împărțite cu trîmbița de Sfirlează, caporalul de gorniști, voinic, uscat, cu buze tivite ca de femeie rea.

De trei ori colonelul porni întru întîmpinarea generalului, și se trase de trei ori înapoi, de teamă să nu fi plecat prea devreme. Cînd însă reuși, la al patrulea avînt, să prindă momentul, era de prisos. Trăsura regimentului, cu huruit de tun ce pune în baterie, trecu vijelios în galopul a doi cai orbi, primiți de curînd de la artilerie, și luînd-o peste cîmp, se îndreptară din instinct spre furaj, unde era grajdul lor de vară. Pe urma trăsorii, scăpat teafăr ca prin minune, se silea s-alerge colonelul, înspăimîn-

tat de catastrofă, pe care și-o închipui grozavă, plîngînd deja pe ruinele brigadei sale. La locul sinistrului, în urma colonelului, alergau respectuos, îngrijindu-se să nu-l depășească, aghiotantul, ofițerul de serviciu, medicul regimentului, însoțit de un sanitar purtător de ajutoare: un ștergar nou și o sticlă de *ațifelnic*, pe care o scăpă cum ajunsese la fața locului.

Din fericire nu se întîmplase nici un accident. Caii se opriseră, sprijiniți cu botul într-o căpiță de mei păsăresc. Generalul, schimbat o idee la față, coborî tacticos din trăsură, certă conducătorul părintește, fi făcu puțină teorie și se îndreptă, după o inspecție circulară, către un grupușor de oameni întocmiți pe un rînd.

— Ce sînt oamenii ăștia? întrebă el surprins pe ofițerul cu aprovizionarea, care făcea fețe-fețe, încremenit cu mîna pe chipiu.

— Domnule general... ăștia... și-sînt... oameni cu judecata întunecată... explică trăgîndu-și sufletul colonelul, care reușise, în fine, s-ajungă trăsura. Întrebuițăm cu ei o metodă deosebită, domnule general... Am făcut o echipă specială... Cîte nițel, cîte nițel, sper să trezesc în ei, domnule general, o scînteie de judecată, măcar cît de cît... Dacă voiți, să vedeți și dumneavoastră, deși sînt la început...

— Nu, nu, îți mulțumesc. În orice caz, gestul dumitale este uman. Sînt frați nenorociți, vezi dumneata? Menirea ofițerului, ca și a grădinarului, este de a îndrepta mlădițele strîmbe, vezi dumneata?

— Tocmai pentru asta, domnule general, m-am gîndit și eu...

— Faceți foarte bine că vă ocupați de ei. Se vede deja o poziție mai degajată, o licărire de viață, vezi dumneata ??... Dar de ce nu-i îmbrăcați mai bine?... Prea sînt ruți. Dacă i-ați îmbrăca mai bine, ați da naștere în mintea lor la un mic proces de judecată... Vezi dumneata?

— Domnule general, chiar aveam de gînd... puțin mai tîrziu... Știți, îi iau treptat...

— Da, dar asta nu cred să împiedice... dimpotrivă... vezi dumneata ?

— Înțeleg, domnule general... Chiar miine... Și, întorcându-se către ofițerul cu aprovizionarea, porunci scurt : Notează, domnule : haine noi pentru echipa specială !

[.....] Vorbesc de acum cincizeci de ani. N-am putut rezista ispitei de a răscoli aceste amintiri.

[.....]

Azi mă gândesc, nu fără melancolie, la hotărârile nesocotite care, întocmai ca un acar chefliu, îndreaptă caracterele șovăitoare pe linii moarte.

Câți tineri care vegetează la vitrina cafenelelor ar fi devenit valori dacă la răspîntii hotărîtoare ar fi știut să zică : „Vreau !”

NEPUBPLICATE IN VOLUME

SFIRȘIT DE MANEVRĂ

După un șir de ponoare străbătute cu chinuri și blesteme, după o serie de dealuri ridicate în pieptul oamenilor, care găfiau cîntînd strofe eroice pe aria „pasului de atac”, trupele scăpară la vale, trecînd ca o trombă prin satele pustii.

Țăranii, ieșiți la muncă, priveau de pe coaste, resemnați, răzimați în sape, cu mîna în dreptul soarelui, la urgia lui Dumnezeu : păpușoaie culcate, curți invadate, găini zburătuite, copiii murdari, în cămăși prea lungi, scîncind, ținîndu-se de mîna. Din sus de tot, legănîndu-și tulpanul, vine năprasnic la vale o nevastă strigînd cît o lua gura : „Leanooo... mînca-te-ar boala, ia fă copilul din drum, să nu-l calce *antileria!*...”

Un semnal prelung repetat de pretutindeni, de unul, de doi, de toți corniștii, pune capăt panicii generale, anunțînd sfîrșitul manevrei, scoțînd din pieptul oamenilor istoviți un oftat de ușurare.

— Corvadă la apă !

— Să nu plece nimeni !

— Oamenii să iasă la șosea !

— Domnii ofițeri, la critică !...

Ordinile se încrucișează contradictorii, repetate la nesfîrșit, din ce în ce mai denaturate.

Depart, pe o coamă de deal, se profila la orizont silueta generalului, călare, cu escorta lui de lăncieri, bine prinsă într-un petec de umbră pe fondul verde al unei păduri de fagi tremurători, de care păreau lipiți.

— Unde mergeți, domnilor ?... Stați să ne adunăm cu toții.

— Unde-i generalul ?

— Uite-l colo !

— Să mergem noi pîn-acolo ?! Asta e bătaie de joc !

— Lăsați vorba !

— Sînteți călare, ce vă pasă !

Încet-încet, trupele se rînduiesc, oamenii se așează, ofițerii pornesc conduși de maiori, în rînduri, care se disciplinează pe măsură ce se apropie de general, sfîrșind în pas de defilare, oprindu-se scurt ca la exercițiu, în timp ce comandantul brigadei asculta cu mult interes deosebirea dintre orz și secară, luminos expusă de domnul comandant al corpului de armată.

— A venit toți ?

— La mină e toți ! anunță victorios un comandant de regiment.

— Partidul roș ! s-adresează cu un gest solemn brigadierul, directorul manevrei, către un locotenent-colonel tînăr, absolvent al Școlii de război.

— Domnule general, grăiește tînărul brevetat de stat-major, eu și ofițerii mei vă sîntem profund recunoscători că ne dați astăzi ocazia să v-arătăm cu cîtă rîvnă aplicăm principiile și instrucțiunile ce ați binevoit a ne trimete, de care ne-am călăuzit și ne vom călăuzi și în viitor, de care nu ne vom depărta niciodată, pentru că pe ele se razimă tehnica celor două școli mari : franceză și germană. (O mică pauză.)

— (Generalul, roș și binevoitor :) Continuați !...

— Tema mea era simplă, așa cum se petrec lucrurile în realitate...

— (Generalul, clătînînd afirmativ din cap :) Continuați.

— ...ea cuprindea în esență următorul ordin : „Ocupați gara Obilești, zdrobind orice rezistență veți întîlni în cale”. Să mai citesc tema ?

— Nu, nu, continuă cum știi dumneata !

— (Corect, ireproșabil, sigur de el :) Din temă am înțeles că ați voit să ne dați astăzi prilejul unei lupte de întâlnire, care va caracteriza războiul viitor (pauză).

— (Generalul, clătinînd din cap cu competență :) Continuați !...

— Nu era timp de pierdut. Dat primul ordin : marș, gara Obilești. Batalionul din cap, *serviciul de siguranță*.

— ...foarte bine, continuați !

— (Colonelul, rîzînd cu deferență :) Am continuat marșul și am ocupat gara fără rezistență. Inamicul nu s-a zărit nicăieri. Considerînd misiunea indeplinită, am dat repaus oamenilor mei.

— Partidul albastru ! hotărăște generalul, uitîndu-se sever spre acuzat, un colonel mustăcios, sprîncenat, care purta eșarpă veche, chipiu reglementar și ținea în mîna un smoc de hîrtiuțe și o trîmbiță, de care nu se servise niciodată fiind răsufletă, dar pe care ținea s-o arate fiindcă era prevăzută în instrucțiunile manevrei.

— Domnule gheeneral, începu să expună colonelul, salutînd și rămînînd cu mîna la chipiu, am primit plicul la ora 7 a. m. Am adunat ofițerii, cum cere regula, și le-am arătat că plicul nu este rupt, ca să nu fie nici o bănuială. L-am rupt...

— Lăsați mîna jos !

— (Colonelul, salutînd din nou :) Da, domnule gheeneral ! Am iscălit plicul și am luat cunoștință...

— Bine, bine, colonele... astea se știu. Treceți peste astea...

— Să vă citesc atunci tema...

— Colonele, tema se știe. Cunoașteți tema, domnilor, nu este așa ?

— (Ofițerii, plictisiți :) Da, da, o cunoaștem !

— Spuneți măsurile... ce măsuri ați luat pentru îndeplinirea misiunii dumneavoastră ?

— (Colonelul, salutînd reglementar :) Am adunat ofițerii...

— (Generalul, iritat :) La ce oră vi s-a semnalat inamicul ?

— (Colonelul, salutînd mai reglementar :) Vă spun numaidécît. Le am toate notate aci, afirmă el arătînd pumnul.

— (Generalul, căutînd să se stăpînească :) În fine, ce ați făcut cînd vi s-a semnalat inamicul ?

— (Colonelul, salutînd intermitent :) Am făcut următorul raționament : de înaintat, zic, nu pot să mai înaintez, avînd inamicul în față. Să mă întorc înapoi, (hotărît de moarte :) ferească-te Dumnezeu ! În dreapta mea erau semănăturile, și ordinul dumneavoastră, pe care-l am la mine și pe care l-am citit. domnilor ofițeri, prevede că semănăturile să fie considerate ca un teren impracticabil. (Sever :) Așa am dat ordin și așa s-a procedat. Și atunci, spre norocul meu, am apucat-o la stînga, și (rîzînd bătrînește :) Dumnezeu mi-a ajutat să surprind toată coloana inamică a partidului roș tocmai cînd trecea podul. Timp de o jumătate de oră am ținut această coloană sub focurile mele de infanterie și artilerie, așa că eu socot că acea coloană a fost completamente distrusă.

— Da, e prea adevărat... numai că acea coloană era din trupele dumitale. Era batalionul de vînători al dumitale, care venea s-atace concomitent.

— Ei vezi, asta n-am știut... Să fi știut una ca asta, mă duceam pînă-n pînzele albe ! Eu acu v-aud pe dumneavoastră.

— Dar bine, colonele, n-ai primit ordin ?!

— (Colonelul, vexat de așa bănuială :) Le-am primit, vai de mine, se poate ?... (Arătînd pumnul :) Le-am toate colea... Da' nu strica dacă domnul maior de la vînători mi-ar fi trimis vorbă... un cuvînt era de ajuns. Între camarazi... noi cînd eram la Plevna...

Generalul dete pîteni calului și dispăru, urmat de lăncierii care se săltau ușor în scări, răsărînd neregulat în zare.

— Ce păcat c-au fost de-ai noștri ! Bine-i prinsesem, domnule !... spunea colonelul brigadierului cu care era clasă, pe cînd ofițerii se împrăstiau grăbiți.

O EXCURSIUNE DE PLĂCERE

În pașnicul orășel de la malul Dunării, civilii și militarii erau așa cum obișnuiesc să fie civilii și militarii într-un pașnic orășel de provincie : la cuțite. Motivul, după cum mărturiseau cucoanele între ele, nu era grav : „o ambiție”. Colonelul, ca cel mai mare în grad, era și comandantul acestei garnizoane de patru mii de locuitori, în majoritate copii. În această calitate, chemase prin ordin circular la parada Bobotezii și pe căpitanul portului, un ofițer activ de marină. Serbarea se anunța superbă: Soarele mușca din toate razele sale : gerul îngăduise pompierilor municipali înălțarea unei cruci uriașe, din blocuri de gheață, ce păreau de sare. Cucoanele își ajustau rochiile, împiedicându-se la modă, ofițerii se lăsau tunși reglementar, iar în cazarmă muzica repeta rugăciunea, care părea cântată¹ în mijlocul târgului. În fine, pentru întâia oară, alături de primarul cu cămașa afară din pantaloni, colonelul avea să primească defilarea „în tunici” în fața unui grup impunător de ofițeri din toate armele aflați în concediu, invitați de onoare ai regimentului : de infanterie, vânători, cavalerie, artilerie și de marină, în persoana căpitanului de port. Pe invitația lui se făcuse mențiune specială : ținuta de gală „redingotă cu decorații” în paranteză.

Pentru căpitanul de port, cu ochii verzi, cu ten alb și barbă neagră, la Galați, sau la Brăila — nu se știa pozitiv — se otrăvise cîndva o șanteză, cu chibrituri. Acest zvon l-a întărit la cafenea în

scaunul de arbitru al eleganțelor locale, devenit vacant prin moartea predecesorului său la căpitania portului, celebru și el, pentru că vorbise odată *inglizește* cu prințesa moștenitoare. Căpitanul Șalupescu, comandantul portului, umbla îmbrăcat civil. Socotindu-se armă specială, evita să salute pe comandantul garnizoanei, căruia nu-i făcuse măcar vizita de rigoare. Lucrul acesta a necăjit foarte mult pe Cireșica, fata colonelului, femeie colorată, cîrnă, durdulie, plină de gropiți ispititoare și de amor înflăcărat pentru căpitanul portului.

Cireșica era măritată cu „Bébé”, un bărbat cam stătut, bun de nu i se auzea gura, director la o societate mare în București. După cincisprezece ani de căsătorie, ducîndu-se într-o vară la Tușnad, Cireșica căpătase, în fine, o fetiță, care — afirma soția colonelului de cîteva ori pe zi — semăna cu tată-său ca două picături de apă. El nu răspundea nimic și o lăsa să-i umple farfuria.

Pentru ziua de mîine, Cireșica spera mult de la o blană de vulpe albă cu tocă la fel și de la serbarea Bobotezii, unde avea să întilnească pe marinarul pentru care se otrăvise cîndva, la Galați sau la Brăila, o șanteză, cu chibrituri. Cînd a primit ordinul de paradă, căpitanul Șalupescu din marina regală, cum era indicat pe cărțile sale de vizită, a venit la cafenea, la ora cînd s-adună notabilitățile, și, injurînd pe colonel, declară solemn că nu se va duce la Bobotează, pentru că — zice el — deși militar, este în funcție civilă. Onorîndu-se de trecerea căpitanului de marină în rîndurile lor, civilii se găsiră ofensați și ei de îndrăzneala colonelului. A doua zi, avînd în mijlocul lor pe căpitanul Șalupescu, cu băț gros și căciulă brumărie, asistară separat la rugăciune, se repeziră cei dintii la botez și, luînd steagurile, porniră în fruntea cortegiului. Militarii, disprețuind cum se zice afrontul, s-au retras în ordine, ducînd cu ei simpatia secretă a sabinelor, care se întrebau nedumerite : „Ce o mai fi și asta, soro ?...”, îngrijorate de soarta balului, ce

trebuia să încheie serbarea Bobotezii, la „Hotel Europa”, unde se afla și sediul clubului civil.

Acasă, Cireșica, desfăcîndu-și blana, smulse perii albi nevinovați, ocărîndu-și bărbatul „că nu se mișcă de loc și stă ca un buștean” tocmai unde avea ea de gînd să-și pună pălăria, din care cauză plînse nițel, apoi cîntă la pian, și în cele din urmă năvăli furioasă în sufragerie, unde colonelul, pe canapea, roș ca o sfeclă, se căznea, suflînd ca o balenă, să-și pună papucii.

— Și-a bătut joc de tine...

— Las', că-l aranjez eu.

— Te calcă toți în picioare.

— Las', că-l învăț eu minte.

— Ce vrei să faci ?

— Îl închid.

— „Îl închid”, repetă îngînîndu-l Cireșica indignată. Altceva mai știi?... La ce să-l închizi ? nu trebuie să-l închizi... Ce câștigi dacă-l închizi?... Eu, în locul tău, l-aș chema, chiar acuma, l-aș chema și i-aș face o morală...

— Eu, fiindcă nu ești în locul meu, îl trimet la garda pieții.

Și trecînd în antreul ce-i servea de birou, scrise, urmărit peste umăr de Cireșica, revoltată :

Domnule Căpitan,

Pentru că n-ați luat parte la parada Bobotezii și v-ați prezentat ca civil contrar ordinul circular No... din... care prevedea pentru d-voastră ținuta de gală (redingotă cu decorații), vă pedepsesc cu cinci zile închisoare. Pedepsa începe de la primirea prezentului ordin și o veți executa la le...

ss. Colonel Mărgăritescu

Cireșica se încuie îngrozită în salon, de unde, ne-fiind foc, se întoarse peste cîtva timp, și la dejun mîncă cu poftă.

Ostilitățile începură, cu înverșunare egală de ambele părți. Ofensiva o luară militarii. Colonelul zădărnici balul, trimițând muzica militară și băieții la serbarea școlară din satul vecin, urmată de dans și tombolă. Civiii au răspuns tăind muzicii subvenția din partea primăriei. Deși lovitura a fost teribilă, colonelul a suportat-o totuși cu bărbăție. *Comandant* al corpului de armată, colonelul bătu în retragere, întinzînd pe neașteptate primarului, la băcănie, un țoi de țuică vesel, ce răsărea ca un semn de exclamare în mîna lui păroasă.

- Din ce ne luarăm ?
- Dumneata știi.
- Cele rele să se spele.
- Cele bune să s-adune.

Și seratele începură din nou, de două ori pe săptămînă, joia și duminica, alternativ, la Cercul militar și la „Hotelul Europa”.

După o tentativă mai îndrăzneată, Cireșica a plecat la București cu Bébé, cu fetița, „care semăna lui tată-său ca două picături de apă”, și cu răspunsul căpitanului „activ de marină că nu-i plac femeile umflate la ecuator.

După plecarea Cireșicăi, lucrurile se liniștiră. Teii înfloriseră. Apoi a mai trecut puțin și au înflorit și castanii. Se făcuse vară. Ca dovadă oficială de armonie, muzica cînta acum toată ziua valsuri de echilibriști în arenă la grădină fără public. Capelmaistru, un neamț bătrîn cu ochelari, cu chipiu legendar, cu barba feștelită, apărea, într-o tunică pătată, cu poale lungi și buzunarele umflate, la gardul grădinii, dădea muzicii semnalul de începere și se instala liniștit peste drum, la berăria lui madam Iosef, uitînd după o serie de halbe să mai facă pe cel de încetare.

Numai căpitanul Șalupescu nu se arăta nicăiri. Slăbise mult, minat de aventura care-l micșorase, ca pe orice învins, în ochii lumii.

Intr-o zi, pe cînd ofițerele se strînseră cu lucrul la grădină, în jurul colonelesei, vorbind așa,

nu cu răutate, despre prieteni, sosi pe neașteptate colonelul și hotărî scurt, fără replică, sigur de efect:

— Hai, destul... Duceți-vă acasă, gătiți ce aveți de mâncare, culcați-vă devreme... Mîine plecăm...

— Cînd ?

— Pe Dunăre ?

— Unde ?

— Cu vaporul.

— Stai jos, omule, și vorbește, să ne-nțelegem cum trebuie, și spune lămurit ce este, interveni coloneleasa, care abia se stăpînea de bucurie.

O călătorie în largul mării, însoțită de furtună, cu naufragiu fericit, dusă înot pe o insulă înflorită, singură cu salvatorul ei, fusese visul tinereții sale. Nu mai semăna, e drept. Dar cine a văzut zile să semene între ele, stele să strălucească la fel și doruri izbăvite de fecioară ? !...

— Ce să fie ? Mă plimbam pe malul Dunării, după birou, cum știi că-mi vine amețeală...

— Iar ți-a fost rău ?

— Iar.

— Ai mâncat mult la dejun... Să iei un purgativ.

— Să iau... Cu cine gîndești că m-am întilnit ?

— Cu cine ?

— Ghici ?

— Ci spune, frate, și isprăvește !

— Cu barba Janoli.

— Cu grecu ?

— Cu el.

— Taaci ?... Tot așa crai e ? Ce face nevastă-sa ?... Te-a întrebat de Cireșica ? (Întorcîndu-se către cucoane :) Nu e urît grecul... O plăcea pe Cireșica. Ea nici nu se uita la el.

— Mi-a zis să-ți spun complimente. Văzîndu-mă că sîntem aici...

— Păi el nu știa ?

— Ba știa el, da' uitase ; nu s-aștepta să mă găsească. Cum m-a văzut, ne-a pus remorcherul la dispoziție, să facem o plimbare pe Dunăre. Noi lînm muzica, și el dă un butoi cu bere și, pentru cine

n-o vrea, înghețată. Naște întrebarea, pe cine mai invităm ?

— Pe nimeni !... Să mă slăbești cu invitațiile... Le faci petrecere și-ți auzi vorbe.

Dis-de-dimineață cucoane voalate cu voaluri dese ca să le apere de vîntul apelor, cu rochii scurte, cu binocluri în bandulieră, însoțite de ofițeri fără săbii, dar cu bastoane, pe care se sileau să le minuiască fără stîngăcie, ieșeau de ici, de colo, se recunoșteau departe, își făceau semne, se sărutau fericiți că s-au întîlnit, intrau mai curajoase în grădina publică, unde se fixase întîlnirea.

Deformată de monotonia unei vieți uniforme, stăpînită de un sentiment profund de obediență, care o primesc încet, încet, pe nesimțite, ca grăsimea pe oamenii obezi, această mică lume care n-avea nimic, n-aspira la nimic și nu gîndea la nimic se transformase ca prin farmec, însuflețită parcă de o viață nouă. Cei grași surîdeau ou complezență, tinerii făceau nebunii, cucoane în vîrstă se alintau copilărește. Sosirea colonelului în civil și voalul gri cu șapcă de turist al colonelesei stîrni un entuziasm zgomotos, înregistrat de nevasta vameșului, care, apărută în capod la fereastră, peste drum de grădină, păli de gelozie. Sigură însă de efectul loviturii perfide, al cărui secret îl cunoștea singură, zise neglijent, surizînd îngereste :

— „Bonjour, bonjour“, cucoanelor... Plecați, madam Merișor ?

— Plecăm, „bonjour“ ! Nu vii cu noi ?

— Hai cu noi ! zise cu toată sinceritatea colonelul. Scoală pe leneșul ăla, ori nu l-ai lăsat să doarmă ?...

— Ia mai taci ! Mergem pe Dunăre, avem vapor la dispoziție.

— Aș merge bucuros, dar nu mi-i tocmai bine... Ș-apoi auzeam pe Mitică, că nu vă lasă.

— Cine ?

— Marinarul. Eu mă mir chiar de domnul colonel că-i tolerează.

— Glumești ? zise înghețînd madam Merișor².

— Parol !

— Ce, e nebun?... Ia vezi, colonele, te pome-nești...

— Du-te dumneata, căpitan Ionescu, și vezi ce comedie e asta... Stai, uite Janoli ! Bună dimineața, chirie ! Plecăm ?

— Nu me lasa... țe se faco ! Eu, cu plățere...

— Bun ! Am înțeles. Și cu obișnuința comandantului care are soluțiuni fulgerătoare pentru situațiuniperate, zise, adresându-se aghiotantului : Ia un toc și o bucată de hirtie ! Scrie. Telegramă. Ministerul de Război, direcția marinei București. Rog autorizați vasul... cum îl cheamă, chirie³ ?

— *Acropoleos*.

— Zî-i... Vasul *Acropoleos* să facă excursiune de plăcere cu ofițerii, la care se opune căpitanul portului, pentru motive...

— Fuși, frate, cu telegrama, că n-o să dormim aci !

— Scrie colea ce zic eu ! Pentru motive... pentru motive pe care le voi raporta în scris. Comandantul regimentului... Ad-o-ncoa', să iscălesc...

— Mă topiși !

— Mă rog dumitale, să mă lași în pace. Ai răbdare. Dă ordin să vină trăsura noastră. Luați toate trăsurile de piață... plătește reghimentu. Orchestra să vină în furgon după noi. Și întorcându-se către nevastă-sa, vinătă de minie, îi explică cu voce înțeleaptă, bătrînească : Mergem la Cetate, mîncăm acolo, și seara ne-ntoarcem cu vaporul austriac.

Cucoanele bătură din palme. Se auzi chiar un „ura” spontan, intimidat că rămăsese stingher.

— Bine, măi omule, zise îmbunătă coloneleasa... unde o să-ncăpem atîta lume ?

Dar inspirația colonelului nu-l trădă nici de astă dată.

— Ofițerii tineri să meargă călări !

— Încălecarea ! strigară sublocotenenții, alergînd nebuni de bucurie la cazarmă.

Vădit satisfăcută de această întorsătură care o scotea din grădină de sub ochii vămășii și zădăr-

nicea într-o măsură oafecare și manevra căpitanului Șalupescu, coloneleasa, luptătoare distinsă, se arată cu atât mai veselă cu cât vestea se răspîndise cu iuțeala fulgerului și grădina se umpluse de civili. Toți salutau ostentativ și se informau clătînd din cap, înfierînd procedeul, care le procura o plăcere ce se descoperea ușor în ochii lor cercetători.

— Să scoată o masă afară și să ne aducă cafele, ce ziceți, cucoanelor? Taman bine, pînă or veni trăsurile...

Cucoanele aplaudară, afirmînd în surdină că ple-caseră pe nemîncate, în nădejdea că vor găsi pe vapor. În trăsuri se rînduiră greu, fiecare ținînd să meargă cu doamna colonel. Trăsura se găsi astfel încărcată peste măsură, urmată de alte trei încărcate la fel, escortate de călăreți zburdalnici, învolburăți într-un nor de praf, prin care se strecura o voce ascuțită ce cînta cu sughituri provocate de hopurile drumului: „Plec-cînd de pe țarmul de pe care am fost cresc...ut...”

Dar în dreptul cazărmii, calul colonelului, călărit de sublocotenentul Fluturul, sări cu violență în lă-turi și, lăsîndu-l la poartă, în spaima și în seama lumii, o luă spre grajd, cu coada în sus, în timp ce după încercări disperate de a merge înainte, lo-cotenentul Pietrosu, care călărea pe Zdop, calul maiorului ajutor, trebui să descălece și el.

Erau drepturi cîștigate. Din memoria lor de cai pensionari nu-și aduceau aminte să fi trecut mai departe de poarta cazărmii. Fluturul n-avea două-zeci de ani și găsi repede loc între cucoane. Locotenentul Pietrosu, om mai stătut, după ce rătăci pe la toate trăsurile, se urcă pe capră în trăsura colonelului, în locul ordonanței, care, o dată cu locul, îi trecu și coșul de mîncare. Convoiul porni din nou. De la Calafat la Cetate sînt vreo 26 km. Drumul este bun și străbate sate vechi, mari și bogate, în-șirate de-a lungul șoselei. Peisajul este însă monoton din cauza malului ridicat, care ascunde cursul Dunării și închide orizontul. Grînele ce se prăjesc

la soare, porumbiști însetate și pe alocuri plantații-
uni sărace de dafini distrează ochiul.

Trăsurile înaintau greu în mersul fără spor al cai-
lor țărănești, care trepădau cu ochii închiși, cu ca-
petele plecate. Nu plouase de mult. O boare caldă,
mînată de un vînt subțire, purta vârtejuri de pulbere
fină sahariană, prin care trebuia să treacă la inter-
vale scurte convoiul. Căldura creștea mereu. Cu-
coanele lepădară mănușile, apoi pălăriile, iar ofițe-
rii renunțară și ei la galanteria de a le mai ține
umbrele deschise de partea soarelui. Grămădiți
cum erau, toți aveau picioarele înțepenite, iar cei
de pe scăunele se cocoșaseră de tot. Pentru cei
grași, călătoria în aceste condițiuni devenise o tor-
tură. Căpitanul Ursu se dezbrăcase de tunică și
purta în loc de chipiu o cîrpă udată mereu cu apa
din sticla pe care o umplea la toate fîntînile. La
Maglavit, cam la jumătate cale, se făcu un popas
mai mare. Doamnele, înțelegîndu-se din ochi, ple-
cară cîte două și se întoarseră cu corsetele în mîini,
chicotind între ele. Bărbații răsăreau discreți din
porumbiști. Vizitiii cărau găleți de apă, pe care caii
o sorbeau cu lăcomie, suflînd ca niște muribunzi.

— Stai bine, madam Popescu ?

— Stau foarte bine, da' mata ?

— Și eu stau foarte bine.

Luară apoi la cîrciumă limonăzi călduțe și fier-
turi de vișine în lingurițe de tinichea.

— Mata nu iei nimic ?

— Ba aș lua și eu ceva. Ce aveți ?

— Dulceață, limonadă...

— Adă-mi o portocală.

— Nu ținem așa ceva.

În fine, plecară după ce casierul achită socoteala,
mai puțin portocala, care nu se consumase și pe
care, conform spiritului tradițional, madam Popescu
o reclama în bani, cu aere de copiliță ce nu plătea
o para.

Colonelul avusese grijă să trimeată, în timpul
popasului, un călăreț înainte, la Cetate, care pornise
în marș-marș să pregătească camera pentru toaleta

cucoanelor, să pună masa afară, undeva la umbră, și ce trebuie, la gheață. Înșelate de aceste măsuri de prevedere, cucoanele se socoteau ajunse la capătul suferințelor. Ar fi fost și timpul. Era miezul zilei. Soarele turna de sus valuri de plumb topit în capul nefericiților călători. Toți adormiseră cu gurile căscate sub umbrare de dafin, ridicate deasupra coșurilor trăsurilor, printre care, raze subțiri ca niște ace se strecurau perfide și înțepau ca niște țințari. Nici un zgomot nu se auzea, decât uruitul trăsurilor hodorogite. Caii, cu spinările înstelate de plăci de sînge încheșat, se țirau la moarte. Căpitanul Ursu rămase la marginea satului, în nesimțire, la casa unui gospodar.

În apropiere de Cetate se făcu un popas nou, mic, ultim, pentru a pune nițică ordine în toalete și a pregăti intrarea. Cucoanele se grăbiră să-și pună mănușile și pălăriile, ofițerii, cravatele, birjarii fură și ei siliți să se îmbrace, și convoiul porni în ordine. Aproape de sat, însă, un milițian zdrențuit, cu o pușcă cu baioneta ce-i trecea de cap, opri înaintarea.

— Lasă, mă... dă drumul.

— Nu se poate, să trăiți, așa avem ordin, să nu între nimeni.

— Cine a dat ordin ?

— Don doftor.

— Ia vezi, colonele, nu se poate, zise madam Merișor, simțind că-i vine rău.

Colonelul se dete jos greoi, se clătină o clipă, gemu ca sub efectul unei lovituri hotărîtoare nepermisă de legile războiului și pentru care regulamentul nu dă soluțiuni. Locotenentul Firulescu, care plecase marș-marș înainte pentru pregătire, se-ntoarse tocmai pentru a-l primi în brațe. Excursioniștii năvăliră grămadă.

— Descheiați-l la gît.

— Desfaceți-i tunica...

În timp ce cucoanele dădeau lui madam Merișor, întinsă pe iarbă, îngrijiri mai discrete.

— De ce nu ne lasă, domle ?

— Cine-i măgarul ?

— Să trecem înainte... Ce porcării sînt astea ?

— E boală molipsitoare, cică mor copiii pe capete, lămuri locotenentul Firulescu. A și pus negru la poartă, uitați-vă...

— Cine ți-a spus ? sări vindecată madam Merisor. Nu-i fratele lui Șalupescu medic de plasă ?... E cu ochi și cu sprîncene... Au vorbit la telefon. Scoal', colonele ! Să mergem, dac-am ajuns așa.

Colonelul, care-și venise în fire, se ridică și, rușinat de slăbiciunea lui, îndepărtă cu asprime pe cei ce se grămădeau pe lîngă dînsul.

— Ia lasă-mă, lăsați-mă, vă rog, să vedem ce e de făcut... Eu socot că-ntîi trebuie să mîncăm, răspunse el după un timp de gîndire.

— Aici ? !... Ar trebui să fiu nebună !

— Ei, dumitale lesne-ți este... La vîrsta noastră... Dar ia întrebă pe dumnealor ?

— Nu, domnule colonel, răspunseră cei neînsurați, care n-aveau nimic de mîncare.

— Unde să stai, omule ? !... Să ne-ntindem ca țigani în mijlocul drumului, să rîdă lumea de noi ?...

— Domnule colonel, sugeră locotenentul Firulescu, să ne scoborîm pe mal în jos, să mergem la pichet, că nu e departe, și mîncăm acolo, pe malul Dunării... Ne putem și spăla...

— Bun !...

— Cine să mănînce la pichet ?

— Noi.

— Eu ? ! !...

Strigătul exprimase atît de bine durerea orgoliului rănit de moarte, că toți se cutremurară de groaza unei atari închipuiri.

— Atunci mă rog dumitale, zise colonelul plecînd capul sărăcit de păr, faceți ce știți. Omoriți-mă dacă vreți.

— Trăiți, domnule colonel, dumneavoastră sînteți domnul colonel ?

— Eu sînt, ce vrei ?

— M-a trimes domnu șef cu telegrama asta.

Colonelul își puse ochelarii, întinse mâna cu sfială, luă telegrama, o apropie, o depărtă, întirziind s-o deschidă, așteptându-se la o nouă catastrofă. Dar cu un gest de rîndunică ce lunecă pe aripă după musculițe, madam Merișor i-o smuci din mîină și citi :

Telegramă-telefonată

LA TELEGRAMA-TELEFONATĂ NO... SE APROBĂ IEȘIREA DIN PORT A REMORCHERULUI ACROPOLEOS.

p. Ministru de război,
TUNULESCU

— Să mergem, colonele... Să mergem, cucoanelor. Măcar de am muri ! Nu trebuie să-și bată joc de noi. Să ne facem gustul. Nu-i așa, domnilor ?... E onoarea dumneavoastră în joc.

— Mai e vorbă...

— Să le suspanzi serviciul două zile, colonele ! Să se odihnească, bieții băieți. Haideți, cucoanelor... Dar oricît s-ar fi arătat madam Merișor de hotărîtă, oricît ar fi fost de legitimă această înfrigurare, planul nu părea posibil. Birjarii nu voiau să meargă în ruptul capului. Madam Merișor nu se lăsă însă încurcată de asemenea bagatele. După o scurtă plănuire cu ofițerii, care o iubeau ca pe o mamă, se făcură din patru trăsuri două cu patru cai, pentru cucoane, ei urmînd să se-ntoarcă pe jos, pe malul Dunării și cam în același timp, drumul fiind mai scurt.

— Bun ! Să mîncăm atunci.

— Dacă mă iubiți, cucoanelor, să nu mîncăți nimic. Mîncăm cu toții pe vapor. O să rog pe grecu să-l lumineze în culori și să dea rachete. Facem o serată venețiană pe apă. Să dăm și noi un butoi cu bere, să ia și vin, să ia de toate și să fie rece. O să facem o serbare de noapte ca la Brăila.

Plecară. Vremea se înnorase. Căldura scăzuse mult. Caii, simțind că se întorc spre casă, mergeau

binişor, iar madam Merişor întreţinea spiritele încordate, voind cu orice preţ triumful.

— Scoboară drept la debarcader ! porunci ea cînd intrară pe înserate în garnizoană.

Ideea a fost nefastă. Tocmai în acel moment, *A-cropoleos*, strălucitor de lumini multicolore, legănîndu-se semeţ, se desprindea de lîngă chei, încărcat de civili, printre care se distingea, la comandă, căpitanul Şalupescu, în ţinută de gală, cu decoraţiuni.

Era prea mult. Madam Merişor se ridică în trăsura palidă, încordată ca de naştere, voi să profere o anatemă şi, dînd cu ochii de colonel, care devenise violet la faţă, îl mîngîie liniştită, desfăcîndu-i cravata cu mîini ocrotitoare de mamă îngrijorată.

— Ţi-am spus să nu mănînci... Vezi dacă n-ascultaţi?... Hai acasă, să iei un purgativ... dă-l dracului de grecotei !

COLONELUL BERONEANU

Colonelul Beroneanu, boier cu barbă neagră, înspirase de la început ofițerilor o încredere deosebită, pentru că venea direct de la comenduirea pieții București, unde se fabrică generalii, și era singurul ofițer care posedea cal amputat de coadă în garnizoană. Această considerațiune, consolidată de bri-liantul mare ce purta în degetul mic, era considerabil sporită de teoria luptelor moderne, pe care o cunoștea din auzite și cu care turbura traiul ofițerilor ce-și împlineau liniștit anii de pensie. Încolo, om bun de petrecere, veșnic în societatea codăna-celor, pe care le strângea de braț, le ciupea de obraz, se apleca după minge pentru a le admira pulpele și, ridicându-se cărămiziu la față, le făcea toate gus-turile, organizînd excursiuni, prelungind seratele sub ochii mamelor indulgente, pline de speranțe și de mîndrie.

Colonelul purta ghete late, pantaloni largi, tunică lungă — tacîm de om așezat, și, prin contrast, scăr-pinîndu-se mereu în barbă, vorbea repede, gîngăvit, nerăbdător să ia oricui vorba din gură.

Instrucția o lăsase pe seama ofițerilor tineri. Mi-traliera era la ordinea zilei. Un singur ofițer cunoș-tea această armă nouă, cu care într-o bună zi se po-meni inzestrat regimentul.

Terminînd inspecția unei perioade de instrucție, colonelul, înfășurat într-o pelerină vastă de păr de cămilă, model elvețian, se îndreptă, urmat de o

escortă respectuoasă și respectabilă de ofițeri de toate gradele, spre locul unde avea să examineze compania de mitraliere. Locotenentul, care urmase o școală specială, rînduise desfășurarea exercițiilor astfel ca să se poată urmări succesiv întrebuintărea mitralierii în luptă : despachetarea, punerea în bătaie, încărcarea, focul și înlocuirea țevii, din cauză de accident în timpul tragerii, operațiune ce se traducea prin înștiințarea : „*Țeava în defect*“, formulă care, redusă la scara gradelor inferioare, se transforma într-o comandă scurtă : „*Țeava defect*“, pe care soldații o înțelegeau foarte bine, schimbînd la moment țeava presupusă stricată.

Exercițiile și desfășurarea cu lux de semne, semnale și comenzi, cu repeziciuni exagerate, stîrneau progresiv admirația colonelului, care transmitea suitei ce prindea el din explicațiile tînărului comandant de mitraliere : „*Observați cum se despachetează ?... Vedeteți cum se despachetează ?... Așa se despachetează... Uite, acum o pune în bătaie !*“

Exercițiile se succedau fulgerător. „*Țeava defect !*“ răcni ofițerul, oprind tragerea, sigur de efect, făcînd semne disperate pentru a accelera mersul unui soldat, ce venea pitulîndu-se ca la război, purtînd glorios pe umeri țeava de schimb.

— Eee... mă rog, mă rog... Am văzut... am văzut... Ce e asta... ce e asta ? protestă indignat colonelul, scărpinîndu-se furios în barbă. Ai stricat țeava... aa... asta-i armă delicată, domnule, o dai pe mîna topîrlanului...

— Nu, domnule colonel...

— Nu se poate, nu se poate... Fugi cu țeava de-acolo, vrei să mă-nșeli ?... Eee... e rușine, domnule... s-a trecut timpurile.

— Nu, domnule colonel, numai pentru exercițiu...

— Ce exercițiu ?... Să strici țeava ?... Strînge, domnule, să trimeți țeava la arsenal, s-o repare în contul meu... Nu știi, nu știi...

— Domnule colonel...

— Fugi, fugi... Asta-i armă delicată, domnule, să le bagi la magazie, să nu mai umble nimeni.

II

În directivele trimese regimentelor de comandanții superiori, educațiunea corpului ofițeresc era calul de bătaie al generalilor. În urma acestei crude recomandațiuni, ofițerii nu mai aveau odihnă. După exercițiile și teoriile obișnuite, se strecurau printre picături, în orice zi, jocul de război, conferințe felurite, scrima cu floreta, călărie, dans, cor pe patru voci, și altele...

Colonelul Beroneanu, care ocupa o cameră la Cercul militar, era sufletul acestor întruniri, punând la dispoziția ofițerilor amintirile unei călătorii unice la Nice — colonelul pronunța *Nița* — și un gramofon perfecționat, cumpărat anume pentru ei, în considerațiunea că muzica înobilează sufletul.

— *Nița, Nița, domnule!* Trebuie să vedeți *Nița...* Cald, cald de tot, mai cald ca-n casă. Iarna — lămii, portocale...

Grație repetatelor sale povestiri și ale unui caleidoscop minuscul adus din voiaj, cu vederi din renumita stațiune climaterică, ofițerii cunoșteau *Nița* și împrejurimile ei mai bine decît județul lor. După ce se extaziau în ordine ierarhică în fața vederilor din *Nița*, colonelul se-ntindea în pat, în papuci de brunel și veston de casă, s-asculte bucăți celebre cîntate la gramofon de artiști cu reputație mondială. Carusso, Schlezak, Selma Kurz, Kubelic, Ciolac și alții erau ascultați la rîndul lor, cu aere de copii cumînți, de ofițeri ce ședeau pe scaune în jurul patului, pe care-ntins, cu ochii în tavan, cu gîndul aiurea, se scărpină în barbă colonelul.

— Frumos, frumos! Ia vedeți, domnilor, ce bucată e asta? S-o repete...

— Avea Maria, vesti sublocotenentul Popescu, după ce se informă la ofițerul însărcinat cu producțiunea muzicală.

— Aăăă... Avea Maria... Ce-avea Maria?... Prost ești, domnule, ce dracu?! N-ai învățat latinește... Ave, se zice *Ave Maria*, adică: „Noroc, Marie”, știu și copiii!

ÎN TREN

E-n sîmbăta Paștelui. Trenul zis *personal* a fost luat cu asalt de oameni care-și fac aceeași socoteală : că fiind plicticos, nu-l ia nimeni. Călătorii, atinși de nebunia plecării, cuprinși de panică la ideea că nu vor ciocni ouă roșii la timp, se-mbrîncesc, se calcă, strivesc pălării de cucoane și copii mici, înăbușe doamne corpolente, pătrund în vagoane pe fereastră. Clasele gem de oameni cu muștaru la nas. Țărani și soldați roiesc pe vagoane, pe scări și tampoane. Trenul se mișcă, în fine, într-un vaier de urlete și blesteme, tăiat de un fluierat strident, strigătul de indignare al mașinii revoltate.

O doamnă fină, simplă, elegantă, voalată și parfumată cu discrețiune, umblă din ușă în ușă, pe sala unui vagon de clasa I-a, ocupat numai de domni, sperînd să-și facă loc într-un compartiment.

— Mă rog, mai este vreun loc liber ?

— ...

— Mă rog, domnule, locul acela e ocupat ?

— 'm ocupat.

— Și acela ?

— 'pat.

Contrariată, făcînd o mină adorabilă de copil alintat, doamna — nostimă, nu mai încăpea îndoială — rămase pe sală, privind pe geam în întuneric. Un domn gentil, cu scufă de voiaj, cu papuci de crocodil, confortabil înfășurat într-o pătură moale, mă-tăsoasă, cu burta plăcut agitată de rulajul vago-

nului, o invită, scoțind din gură un muc de havană veritabilă, pentru a-i suride și oferi grațios :

— Ședeți pe cufărul meu.

— ...

— Ședeți.

— ...

— Ședeți, ședeți...

— ...

— Șezi, nu-ți fie frică. Nu te uita că e de paie. Cîte a văzut el !... Șezi... Mergi departe ?

— ...

— (Intimidat :) Nu vreți să stați ? Vă privește, nu eram obligat. Știu eu ce vreți dumneavoastră... Adică scoală tu să șed eu. Asta, să mă ierți dumneata... Eu nu dau locul meu din principiu, da' fiindcă sînteți damă, dacă consimt și dumnealor să ne strîngem nițel... Poftiți între noi... oamenii buni se-mpacă. Pofftim colea...

— ...

— Nu vrei nici așa ? Treaba dumitale !

— ...

— Faci mofturi, atîta pagubă ! Rămii pe sală. Eu v-am spus, poftiți între noi. Nu vreți, altă chestie. N-o să vă dăm locul nostru. L-am plătit, ca și dumneata. Cine vine întîi. Ai drept să reclami... O dată ce ai plătit, sînt datori să-ți dea loc. Reclamați, de ce nu reclamați ?... A mai fost așa un caz ieri, ba nu, alaltăieri... tot cu o damă. Așa, că ieri eram acasă... Uită omul de la mîină pîn' la gură. Am vrut să plec ieri, da' fiindcă era marți, nevasta... parigori... Și a reclamat, și i-a făcut loc. Noi încă trăsesem perdelele, eram numai eu și un negustor de la Tecuci. A venit conductorul și a deschis numaidecît... Ei au chei anume...

— Biletele !...

— Teribilă meserie mai aveți și dumneavoastră... Fără odihnă... Cînd dracu dormiți, nenisorule ?... Barim aveți vreo leafă bună ?

— Vai de capul nostru !

— Cereți, domnule, să vă dea. E dator. Puneți-vă în grevă.

— Apoi să credeți că acolo o să ajungem. E cinci lei o piine. Am șase copii... Aveți bilet ?

— Am, se poate fără bilet ?

Și scotocindu-se prin toate buzunarele, domnul, instalat comod, sfârși — după ce toți pierduseră răbdarea — să-și găsească biletul, pe care-l întinse ca și când ar fi dăruit ceva conductorului.

— Dumneavoastră aveți bilet de a doua. Vă rog să treceți în clasa II-a.

— Cin' ți-a spus ?

— Aici nu puteți sta.

— Dă-mi loc.

— Pofțiți acolo ; dacă o fi, vă facem loc... Altfel, plătiți diferența... e domnul controlor în tren.

— Dumneata nu vezi că nu e loc ?

— Asta nu ne privește.

— Cît e diferența ?

— O sută șazeci de lei... Acum se plătește pe zonă. Dacă nu plătiți pînă la Titu, de la Titu înainte vă taxează îndoit.

— Cum ai spus ? Asta-i tîlhărie ! O sută șazeci de lei ! Nu dau eu banii mei statului, s-aveți de unde fura dumneavoastră !

— Atunci treceți la a doua, că plătiți amendă.

— Mă duc, mă duc, nu te teme... Ce, crezi că nu mă duc ?... Pofțiți, doamnă, în locul meu. Puteți răci, nu stați pe sală.

LOCOTENENTUL FLORIAN

Eram în Moldova, în trista perioadă a refacerii. La popotă, așezată într-o casă dezvelită, pe lângă ceea ce fusese odinioară gara Mărășești, ofițerii, în dezordinea unui sfârșit de masă, discutau cu înverșunare calitățile armatei germane.

— Sînt neîntrecute, susținea căpitanul Popescu. Tehnica lor e desăvîrșită, au o disciplină de fier, luptă cu voința încăpățînată de a învinge, iar dorința de a stăpîni lumea îi face invincibili.

— Mai las-o, Popescule... Francezii sînt cu Dumnezeu și dreptatea de partea lor. Eroi din neam în neam, au stăpînit odată lumea cu bravura și iscusința lor militară, și o stăpînesc și astăzi cu geniul lor miraculos.

— Lasă-l, domnule... E firesc să vorbească așa, fiindcă și-a făcut studiile în Germania. Dacă și-ar fi făcut studiile în Patagonia, patagonii ar fi fost, desigur, superiori germanilor... Așa sîntem noi, romîni : filofrancezi, englezi sau germani, după țara în care ne-am făcut studiile.

— Fapte, domnule locotenent, nu vorbe goale. Spune dumneata, s-ar fi întîmplat la nemți panica la care ai fost martor și care s-a întîmplat la noi ?... Spune dumneata că ai văzut la nemți vreo panică de la începutul războiului, și mă închin.

— Eu mă uit la tine că ești om bătrîn, iartă-mă că-ți vorbesc așa, că ești căpitan, dar mi-ești prieten... Dă-mi și mie mijloacele lor, să ți-i bag în panică pe viață ! Da' așa, cine nu știe... ai noștri cu

pieptul gol, și ei la zece kilometri în dosul unui zid chinezesc de tunuri, cu cuiburi de mitraliere, cu tot felul de otrăvuri și cu piramide de munițiuni la spațele lor. Dar ia să stai de vorbă cu francezii, să-ți povestească ei de câte ori au îngălbenit nemții pantalonii, făcînd „Kamerad“, cum fac căteii sluj.

— Eu nu vorbesc de francezi ; ce-am eu cu francezii ?...

— Bine, monșer, dar ce-i mai ușor decît să provoci panică între oameni fără arme, flămînzi și goi ?

— Nemții nu-și pierd capul niciodată.

— Așa crezi... Bine ! Mîine seară e rîndul nostru să ne urcăm pe poziție. Vrei să ți-i bag eu într-o panică nebună, să rîzi și tu o dată cu curcile ?

— Tu ?

— Eu... Facem prinsoare ?

— Facem.

— Pe ce ?

— Pe ce vrei.

— Spune tu.

— Mi-e egal.

— Pe o damigeană de vin. S-o bem cu toții la popotă.

— Urra ! strigară ofițerii și părăsiră popota în zgomote de scaune și glume vesele.

Începuse a se însera cînd locotenentul Starcovici, însoțit de cornistul Cîndea din Calafat ieșiră neobservați din tranșee, fără alte arme decît pumnale bine ascuțite și, cu tot frigul vremii, fără mantale. Înaintau greu, abia tîrîndu-se printre mărăcini uscați și pietre, ținîndu-și răsufierea, cu simțurile încordate peste măsură. Reflectorul din tabăra dușmană le îngreua și mai mult mersul, silindu-i să se oprească la intervale scurte, în primejdie de moarte. Pale de lumină ce se plimbau ca secera morții isco-deau neconținut cerul plumburiu, risipind negura nopții, descoperind în zare cîmpul liniștit, pustiu și rece ca un cimitir. Se înnoptase bine, cînd se treziră pe neașteptate în fața primei rețele de sîrmă

a inamicului. Pîn-aci totul mersese bine. Un moment însă se crezură pierduți. O piatră rînduită acolo de veacuri, desprinsă cu piciorul unuia din ei, se rostogoli cu un uruit asurzitor, un timp ce li se păru un veac. Se opriră unul lîngă altul, lipiți de pămînt ca broasca, strîngînd pumnalele cu mîini încleștate, gata să se ajute. Inima le bătea să se rupă. Așteptau lovitură de moarte, cu părul muiat de o sudoare rece, cu ochii zgîiți în întuneric. Dar nici o mișcare; zgomotul nu-i trădase. Porniră din nou.

Auzul lui Cîdea, mai exercitat, prinse bîziitul unui telefon de companie.

Înșfăcînd pe locotenent de haină, îl țintui în loc și-i suflă mai mult decît îi șopti în ureche:

— *Tilifonul.*

Fulgi mărunți de zăpadă pluteau răzleț în aer, purtați de un vînt subțire de ger în scădere. Cocoșii cîntau în depărtare. Glasul lor ajungea slăbit ca din alte lumi. „Cîntă a moină”, se gîndi Cîdea, furat o clipă și transportat de amintiri duioase în satul lui.

Acum deslușea și locotenentul binișor vocea aspră care vorbea la telefon.

— „Ja, ja wohl...”¹

— Post de observație, șopti el lui Cîdea. Înainte!

Porniră din nou, tîrîndu-se ca rîmele. Se găseau acum în coasta adăpostului dușman, adevărată cameră, săpată în sprînceana dealului, pe care se organizase inamicul.

La lumina palidă a reflectorului, silueta masivă a santinelii, ce juca pe loc pentru a se încălzi, se desprindea îngroșată de cojoc ca o matahală.

— Mai este unul culcat colo, lîngă *tilifonist*, uită-te bine, mormăi Cîdea cu ochi scînteietori.

— Ai dreptate... Vezi de santinelă... bagă de seamă... o dată!

Și strîngîndu-se cu vinele încordate, țîșniră ca de pe arcuri, răsturnînd santinela, omorînd telefonistul, care ședea întors cu spatele, pe cînd cel de jos,

sărprins în somn, se ridică în genunchi, cu mâinile în sus, cerînd jalnic iertare :

— „Kamerad, Kamerad !”

Cît te-ai freca la ochi, locotenentul îi puse călusușul în gură și îl dete în primirea lui Cîndea, care-și aranjase și el partea lui de neamț, așa cum învățase omul la teorie. Îl dezbrăcase frumușel de manta și-i tăiașe beteliile și nasturii de la pantaloni, ca să nu fugă.

Locotenentul vorbea perfect de bine nemțește.

Punînd mîna pe receptor, telefonă :

— Allo ! Românii înaintează în valuri. Se simt mișcări de trupe numeroase.

Apoi rupse firul și ridică aparatul.

Treaba isprăvită, plecară repede, locotenentul cu telefonul la subțioară, Cîndea cu armele inamicului în spinare, ținînd un neamț de guler, fără grijă de cel care mergea cu pantalonii în mîini și slobod.

Nu trecu mult, și din tabăra dușmană porni un foc turbat, dezlănțuit pe toată lungimea frontului. Curată diaree de puști, mitraliere și tunuri. Valea clocotea asurzitor ca iadul.

— Unde ai fost ? îl întrebă căpitanul, crucindu-se nedumerit.

— Am dat nemților de lucru. Prea erau boieri de la un cîrd de vreme, răspunse locotenentul, prezentîndu-i pe „landswehr“-ii Fuchs și Mayer, cu telefon cu tot. Ascultă-ți prietenii ! adăogă el ironic. Eu n-am vreme. Hora o să țină toată noaptea. Pe nemți e greu pînă-i încurci, și, satisfăcut, adormi, zdrobit de oboseală, înfășurat într-o manta învechită, pe un pat de răniți bolovănoase și umede.

Cînd s-a luminat de ziuă, tranșeele nemților erau goale.

T. T. R.

Constantinescu (Titi pentru prieteni și dudu), soldat cu termen redus, mergea ca un condamnat la moarte în urma maiorului Găină Nicolae, avansat la vechime pentru servicii amestecate, împlinite cu trudă în timpul războiului și limpezite în cele din urmă de tribunalele militare, după multă alergătură, cu majoritate de voturi, spre onoarea lui.

„S-a dus dracului ieșirea...” își zicea în sine Titi, gândindu-se cu lacrămile în ochi la întâlnirea ce dăduse Didinei la ora opt în grădina Sf. Gheorghe, cu înțelegerea că cine vine întâi așteaptă pe celălalt. Trecînd prin fața cazărmii, constată cu groază că e ora cinci și aproape să fie dezonorat dacă mai întîrzie la Cotroceni. Era primul „rendez-vous” cu femeie măritată, care-l convinsese, firește, că e primul ei amant.

După tratative infructuoase, apropiindu-se de localul închisorii, Titi, disperat, văzînd că se-ngroașe gluma, trecu peste orice considerațiuni teoretice, hotărît la orice, numai să nu scape întîlnirea, care, amenințată, devenea și mai prețioasă.

- Iertați-mă, domnule maior...
- Nu...
- Vă rog.
- Uite c-ajungem, n-o să mă mai rogi mult.
- Pe onoarea mea !
- Nu, elev.
- Credeți-mă...
- Mi-ați mîncat sufletul.

- Aveți să vedeți.
- Mi-ați scos peri albi!
- Am să fiu cel dintii.
- Cite clase ai?
- Sînt doctor în științe.
- La boli de stomac te pricepi?
- Nu, domle maior. Eu am studiat fizico-chimicele.
- Cum, n-ai bacalaureatu?
- Am opt clase.
- Eu te-ntreb de bacalaureat!
- Totuna e.
- De, nu cam e — cum vrei s-o iei — treaba dumitale! Eu te-nchid, și mîine raportez domnului colonel, să știe și dumnealui cum se poartă domnia de la T.T.R. ... T.T.Răi... să vă zică.

- Ce-i, maiorule?
- A, uite și domnul colonel. Să trăiți, iertați-mă. Am onoarea să vă salut. Nu v-am văzut...
- Nu face nimic. Bună seara. Lasă mîna jos. Ce-i cu dumnealui?
- Domnule colonel, îmi pare bine că v-am întîlnit, că eu poate-l iertam, și mîine era să lipsească iar.
- Întîrzie?
- Să întîrzie n-ar fi nimic, întîrzie toți, da' le-am găsit leacul, îi țiu dublu... Da' dumnealui nu vine de loc, lipsește într-una.
- Lipsești de la instrucție, tinere?
- Nu, domnule colonel, de la cor.
- Chiar de la cor, se poate?... O dată ce e prevăzut în program...
- Am crezut că dacă n-am voce...
- Domnule colonel, am hotărît ca cei care n-au voce să nu stea degeaba, să învețe măcar cuvintele...
- Iertați-mă, n-am știut.
- Trebuia să știi, d-aia se dă ordine.
- E ales pentru cor?
- Nu.
- Atunci ai putea să-l ierți.

— Îl iert, domnule colonel, da' spuneți-i și dumneavoastră să nu mai lipsească. Camarazii la cor, și dumneata... că nu v-am spus, domnule colonel... dumnealui face curte, se plimbă prin grădină.

— Din moment ce nu eram la cor, am crezut că e indiferent...

— Cum indiferent ? Camarazii la cor, și dumneata la grădină ?! Asta-i indiferent ? Ieri, noi la cor, dumneata la grădină. Indiferent e asta ? Alaltăieri, tot așa. Eu, om bătrîn, și mă duc... Spune dumneata, cînt ? Nicîi eu nu cînt, cu toate astea, n-am lipsit niciodată.

— Ei, a greșit, lasă-l. „Errare humanum est.”¹

— Bine, așa, mai rar, vorbă dumneavoastră, înțeleg și eu, da' niciodată, frate ?

„DACĂ NU-I, ȘI NU-I, ȘI NU-I...”

Grăbit, m-am urcat din fugă în tramvaiul care, mai grăbit ca mine, porni, fără să m-aștepte, gata să-mi frîngă picioarele.

— Stai, domnule conductor, oprește, noi dăm parale... Așteaptă să se urce oamenii, dobitocule, dumnealui e domnul... strigă cu o voce groasă o doamnă, trăgîndu-mă de braț tîrziu și cu violență.

— Ce, cucoană, nu ți-e bine ?

— Obraznicule ! Ce număr ai ?

— Carte știi ?

— Să știi că am să te reclam !

— *Lăcramă !* Să vedem cin'te autoriză pe dumneata să dai țignal să oprești vagonul ! Dă-i drumu, domle !

Rușinat, m-am simțit obligat să mulțumesc doamnei care-mi luase cu atîta generozitate apărarea și m-am apropiat, bîlbîind, cu pălăria în mînă :

— Eu... dumneavoastră... regret...

— Ce, nu mă mai cunoști ? Ai îmbătrînit... Nu-i vorbă că și eu am crescut... Ce, eram o pișcoace...

— Doamna Popescu, dacă nu mă-nșel ?

— Aș !

— Nu sînteți din Calafat ?

— Unde rătăcești ?

— Atunci, vă rog, ajutați-mă.

— Nu-ți spun, așa, ca să te pedepsesc. Ghici, cine sînt ?

Eram încurcat și plictisit de acest scheci jucat în fața publicului, care surîdea fără milă.

— Ce Dumnezeu, unde-ți sînt mințile ?

„Fire-ai a dracului de pașachină !” îmi ziceam în gînd, privind din ce în ce mai umil chipul colorat, mustăcios, ce sta înfipt în fața mea, cu ochi aprinși, cu buze roșii, cărnoase, cu sîni de hurie, rînjindu-se la mine cu tot galantarul unei danturi de aur. O măsuram prostit, nedumerit, cîntărindu-i pantofii noi de lac, ciorapii „ajour”, rochia scurtă, despicață, pălăria „à la Orlando furioso”, geanta mare, prea mare, cu lanț lung, prea lung, de simili-argint¹. Nu-mi amintesc nimic. Simțeam că devin ridicul.

— Cucoană, domnișoară, ce-i fi... zic eu exasperat, hotărît să las cortina, ți-ai atins scopul, m-ai pedepsit... mă dau jos și o să mă gîndesc toată noaptea...

— Nu, că nu te las.. îmi pare bine că te-am întîlnit, mă cobor cu dumneata. Doream chiar să te văd, aveam de gînd să viu la birou. Tot acolo e ?

— Tot.

— Ți-aduci aminte cînd veneai pe la noi de luai țigări ?

— Aaa... dumneata ești ?

— Cine ?

— Debitul din strada Regală.

— Îți veniși ? Dete sfîntul !...

— Las' că știi, zi, dumneata ești ? Zdravănă te-ai făcut ! Cine să te mai recunoască ? Bravo, îți merge bine ?

— Ca cîinelui în car.

— Adică cum ?

— Cînd în bot, cînd în... nu mai zic, că nu-mi arde de glume. Sînt așa de amărită și de otrăvită ! Că dumneata mă știi, nu-i, să zici, de ieri... mă cunoști, știi cine am fost și cum am ajuns... că veneai în toate zilele.

— Luam țigări.

— Parcă eu nu știu... Te jucai cu mine, că-ți eram dragă. „Țiganco”, unde-mi ziceai, și-mi dai un gologan, să-mi iau bomboane... Zău, să nu mă lași, toată nădejdea mi-e la dumneata, că bandiții ăia de la

primărie vor să mă *invacueze*, cică să nu stau pe *total*, că vor să facă *vispiene*.

— Cum se poate ?

— E-hei, mă *invacuau* dumnealor de mult, da' m-am dus la Orăscu, bătrînul, că ăla m-a ținut pe genunchi. „Cum, zice, tocmai pe dumneata s-au găsit să te *invacueze* ?... Văduvă de război, o biată fată săracă și orfană, după alea toate...”

— Ai copii ?

— N-am, da' sîntem mai rău astea fără copii, că n-are cine să ne ajute și pe noi... Bărbat nu, copil nu... Și-a mers Orăscu, săracu, la primărie și le-a tras un *faer* de-mi era mie rușine. „Nu vă supărați, domnu Orăscu..., unde-i da ăla, *Stemintocle*... că facem, că dregem !”... Nimic n-a făcut. A doua zi, numai ce mă pomenesc cu ordin de la primărie, că dacă nu *invacuez*, îmi ridică peste noapte ghireta, cu pompierii... Fugi, dă-i, aleargă... Da' nici eu nu m-am lăsat. M-am suit repede într-o trăsură, că la noi e *stanție*... adică ce să-ți spun, că dumneata știi, și repede la generalul *Mandalini*, că-n brațele lui am crescut...

— Ce vorbești ?

— Păi dumneata nu știi că era toată ziua băgat la noi ?... Eu, ce, eram copilă, cu coade pe spate. Umblam la profesional... un an, că p-ormă nu m-a mai dat mama și m-a retras. Ce păr aveam !

— Tot ți-a mai rămas, slavă Domnului !

— Nu mai e ce a fost, am zăcut rău de tifos... „Hai, zic, uite și uite, să nu mă lași, că-i foc !” Mai era acolo un colonel de *itendență*, mă cunoștea de la profesională. Era locotenent pe atunci, se ține bine, ticălosul, nici acu nu-i urît... „Du-te, domnule general”, unde-i zicea, „nu lăsa femeia”... „Hai și tu”... Și ne-am dus cîteșitrei într-o trăsură, eu, generalul și colonelul, de se certau ca nebunii care să mă țină pe genunchi. „Dați-vă naibii, le zic, că ne vede lumea...” M-am așezat între ei și de-a dreptul la primărie. Nici unul n-a vrut, ai dracului, să plătească birjarul...

- Ți-au făcut ceva barem ?
- Ei, n-o lua așa...
- Ce ți-e, cucoană ?... la primărie !
- Las' că știu eu unde bați dumneata...
- Pe onoarea mea !
- Vrei să zici că nu ?
- Să mor dacă m-am gândit !
- Să se facă așa cine minte ?
- Zău, să fiu afurisit !
- Prefăcutule ! Hai cu mine la primărie. Fă-mi treabă, ș-om vedea... Ori ții să mergem întâi acasă ?
- Ce să facem ?
- Să-mi iau umbrela. O palmă de loc... Fușiși ?... Stai ! Viu mâine la birou. Ramolitule... Ha,ha,ha !...

GHINION

Într-un club, crescut ca o ciupercă la umbra unui partid politic, face erupție, ziua-n amiaza mare, o femeie, tânără, dar foarte hotărîtă.

— Unde mi-e bărbatul ?

— Ce poștești dumneata ?... o întrebă unul din exploatatori, cu aroganța unui lacheu de casă mare.

— Am văzut pe bărbatul meu intrînd.

— Ei, și dacă a intrat ?... Dumneata n-ai ce căuta aici.

— Dați-mi bărbatul.

— Nu e aici, a plecat.

— Este, l-am văzut eu.

— E rușinos să ții calea bărbatului.

— Dați-mi bărbatul, escrocilor !

— Nu fi obraznică !

— Cine ?

— Ieși afară, cucoană !

— Nu ies, dați-mi bărbatul... Am trei copii, lucrez cu acul, și el pierde munca mea la cărți. Nu pune mîna... săriți, ajutor !...

O aruncă în brînci în stradă. Un camarad de viții dăduse soțului mîna de ajutor și pălăria, scoțîndu-l pe scara de serviciu. Comentariile nu mai conteau.

— E un dobitoc.

— Curcă plouată.

— Nevastă-mea nu-și permite... I-aș întoarce o labă... Pînă la ziuă m-așteaptă cu masa dacă nu vin.

— Nu vorbești așa, că e păcat, are trei copii, săraca, n-ai auzit ?

— Dacă nu-s cununați.

— Nu-s cununați ? Serios ? Atunci ce mai face gît ? Îmi pare rău că n-am știut ! De ce nu mi-ai spus mai devreme ? Îi trăgeam niște palme...

— E păcat, muncește cu acul.

— Are casele ei, domnule.

— Casa nu dă mîncare.

— Să o vîndă.

— Să-i dea banii la cărți ?

— Dacă o avea ghinion...

OMOR PRIN IMPRUDENȚĂ

Grăbit, mă găteam să intru în minister, dar am rămas împietrit la poartă nouă : o lume împestrată de funcționari cu capul gol și funcționare îmbrăcate în simplă curiozitate, la care se adăogase trecători aferați ce se sileau să treacă de la coadă la capul scării, unde încep a se ramifica știrile care izvorăsc din birouri, umpluse curtea. Mi-a fost milă de hainele care-mi sînt astăzi rudele cele mai apropiate, și nefiind de esență divină, am renunțat să despici valul mulțimii cu umbrela ce o purtam în mîină, și am rămas la poartă. De altfel, nici nu era nevoie : știrile venite de sus ajungeau, ca prin T.F.F., pînă la mine în stradă.

— Ce este ?

— Ce s-a întîmplat ?

— Arde ?

— Nu arde ?

— S-a spart o țeavă ?

— A căzut guvernul ?

— N-a căzut, domle, guvernul nu cade pînă nu-i dai brînci, să vă spun eu, eram acolo.

— Erai acolo ? Da ? Spune te rog ! zorea mulțimea piticul care, călare pe nuvelă¹, se înălța triumfător ca o statuie echestră².

— A murit ministrul.

— Taaci, l-a împușcat cineva ?

— Nu l-a omorît nimeni.

— S-a împușcat el ?

— A murit singur.

— Ei, cum ?

— Azi, începu piticul, s-a prezentat în audiență un țăran curat din Vîlcea. „Ce vrei dumneata ?” l-a întrebat ministrul. „Dreptate cer, să aplicați legea, numai legea.” Ministrul holbă ochii, se învineți, se ridică în picioare și parveni să întrebe suierînd : „S-aplic legea, s-aplic legea, eu s-aplic legea ?” și izbucni într-un rîs nestăvilît, cu sughițuri, la care se grăbiră să se asocieze obedient secretarul general și funcționarii superiori care asistau la audiență. Din toți, mucalit și sincer excitat de naivitatea țăranului, a murit, înăbușindu-se de rîs, numai ministrul...

ROATA

Plecam la Severin. Venisem tîrziu în gară și, contrar așteptărilor mele, nimerii un compartiment de clasa I-a peste care aveam să fiu stăpîn.

Începusem a intra în posesiune, cînd, în ultimul moment, ușa fu deschisă cu violență, și un domn elegant, cu părul răzvrătit, cu bagaje confortabile de diplomat, intră cu autoritate incontestabilă și, expulzîndu-mă aproape, își întinse valizele în fileuri, desfășură un pled englezesc, micșoră, plin de inițiativă, lumina și, fără altă ceremonie, potrive o pernă imaculată, se-ntinse pe canapea și adormi numaidecît, liniștit, cuminte, ca oamenii meniți să trăiască centenari.

La picioarele lui se așeză, cu economie, un tînăr în uniformă curată, modest, care adusese bagajele distinsului călător.

Timid de felul meu, dezinvoltura îndrăzneților îmi impune; totuși, neputîndu-mi stăpîni curiozitatea, am întreat, șoptind cu băgare de seamă :

— Cine-i domnu ?

— Ce, nu-l cunoști?... Domnul Popescu.

— Care Popescu ?

— Popescu Marița.

— Directorul ?

— El.

— Ce spui, domnule !... Și dumneata ce ești ?

— Gardian.

— Taaaci ! Ia uite, frate... Ieri te comanda, și astăzi îl păzești... Ce va să zică...

- Nu-l calcă, domnule.
- Oare ?
- Nu-l calcă, nu !
- Ba eu cred că i s-a înfundat.
- Uite pe cine calcă roata, zise el arătându-mi în lumina sarbădă a felinarelor un convoi de oameni cu fețele albite de suferinți ce mergeau defilind pe dinaintea trenului tîrînd lanțuri grele.
- Bine, bre, dar ăștia au omorît.
- Unii au omorît, alții au furat... Da' dacă nu-s boieri...
- Ce s-ar fi întîmplat ?
- Scăpau ; boierii nu fură.
- Ba fură și ei... Directorul dumitale...
- Taci, că te aude. N-a furat.
- Da' ce-a făcut ?
- A deturnat.
- Bravo ! zi, cunoști termenii...
- Dumnealor m-au învățat. Deunăzi, tot așa, duceam pe un judecător, înșelase o fată, numai de 13 ani, mititica, o lăsase grea.
- Și cît i-a dat ?
- Ce să-i dea ? Nimic. L-o achitat. Au zis că-i eroare judiciară.

PANTĂ SAU CONTRAPANTĂ

Regimentul, special alcătuit pentru un exercițiu care urma să se desfășoare după cele mai noi principii de luptă, ocupase o poziție în fața satului Bolintin.

— Ce-i asta ?

— Pantă.

— Bine e ?

— Eu zic că da.

Comandantul, un ofițer distins, se plimba satisfăcut de instalare și aștepta nerăbdător, fumînd țigări repetate, pe general.

După un semnal prelung, un automobil stopează, într-un nor de praf. Generalul coboară greoi, preocupat cugetător, și cu pași măsurați se îndreaptă spre un grup de oameni, comandați de un sublocotenent nou-nouț ieșit din școală.

— (Napoleonian :) Ești bine așezat aici ?

— Da, domnule general.

— (Rece :) Te mai întreb înc-o dată, ești bine ?

— Da.

— (Sinistru :) ...Domnul maior ce zice ?

— E bine, domnule general.

— (Nervos :) Nu, nu, nu ! Nu e bine, nu e bine ! Nu e bine ! Nu e bine ! Unde vă găsiți ?

— Sub creastă.

— Și e bine ?

— Eu cred că da.

— Nu !... De o mie de ori nu ! Ce-i asta ?

— Pantă.

- Bine e ?
- Eu zic că da.
- (Isteric :) Nu, nu, nu ! Pe contrapantă, domnule maior, pe contrapantă, domnule maior, pe contrapantă, domnule maior !... Pe contrapantă, domnule sublocotenent !... Poziția se ia pe contrapantă, domnilor ofițeri... pe con-tra-pan-tă ! Ați înțeles ?
- Pe contrapantă ?
- (Mieros :) Daa, daa, daa, pe contrapantă, domnule maior, pe contrapantă !...
- Domnule general...
- (Milos :) Vrei să discutăm ?... (Autoritar :) Ce-i războiul ? Formație ?... Vax !... Manevră ?... Rahat ! (Inspirat :) Terenul... terenul !... Aici te-n-gropi... (Transfigurat :) Aici moare infanteria, care nu-i regina bătăliilor, cum s-a zis de unii, ci regina morții. Regina morții. (Dramatic :) Da, a morții ! Căci mor popoare, moare lumea. Unde ? *Pe teren !* (Implorator :) Ei bine, pentru Dumnezeu, n-o asasi-nați în pantă, lăsați-o să moară creștinește, pe contrapantă. Ați înțeles ?
- Da, domnule general.
- (Modest :) Mă rog, v-ați convins, sau răspundeți numai așa, de complezență ?
- Ne-am convins.
- (Șiret :) Ei, atunci să-mi spună domnul sublocotenent, de ce în contrapantă și nu în pantă ?
- Pentru că e mai bine în contrapantă.
- Da-n pantă nu e bine ?
- E bine și-n pantă.
- Ei, cînd s-așează în pantă și cînd în contrapantă ?
- ...
- Să ne spună domnul maior.
- După noile metode...
- (Obsedat :) Nununununu !... Fugiți cu noile metode... Să n-aud... S-au dus, să nu mai vorbim de ele !... Să mă slăbiți cu noile metode. Scurt : Pantă sau contrapantă ?
- Domnule general...

— (Indulgent :) Destul, am înțeles. S-a isprăvit !... Nu știți, și aveți dreptate. Chestiunea se pare ușoară, dar e foarte importantă și nu sînt mulți din cei cu noile metode care s-o cunoască. (Șmecher :) Tot laăștia bătrînii veniți, în ochiul și experiența noastră e nădejde... (Serios :) Să știți de la mine : Trupa se așează de regulă pe contrapantă... Și cînd n-ai contrapantă, te așezi în pantă. (Genial :) Se cere însă o condiție : să știi unde sfîrșește panta și unde începe contrapanta. (Conciliant :) Aici se prezintă însă un caz special : Panta se confundă cu contrapanta ; n-aveți, propriu-zis, nici pantă, nici contrapantă, așa că-n definitiv v-ați așezat bine... (Spiritual :) De unde nu-i, nici Dumnezeu nu cere. (Intransigent :) Dac-aveai însă contrapantă...

„TREI, DOAMNE, ȘI TOȚI TREI“

„Trei, Doamne, și toți trei.“

Așteptam tramvaiul. Când a sosit, un preot cu barbă de patriarh s-a scoborît înjurînd surugește, nu știu pentru ce pricină, un ștregar de stradă, care se coborîse o dată cu el.

— Auzi, domnule, preot, nu-i rușine...

— Las' să-l înjure, domnule, bine i-a făcut.

— Cum, domnule, preot?!

— Ce dacă e preot? Preotul nu-i om și el?...

Dumneata nu înjuri?

Am plecat umilit. Înjur, ce să spun...

Sîntem romîni, înjur și eu, înjuri și dumneata, înjurăm cu toții.

Întorcîndu-mă la prînz de la birou, am poposit ca de obicei la „Mircea“. La o masă, un preot tînăr, cu pălărie de mușchetar, tuns *à la garçon*, rîdea, prins între doi militari, bea și rîdea, rîdea și turna și da pahare peste cap, ascultînd și povestind la rîndul lui snoave ardeiate.

— I-auzi, domnule, preot tînăr, zic eu prietenu-lui care mă invitase la masa lui, să vorbească asemenea porcării!

— Lasă-l, mă, să vorbească, ce-ți pasă?

— Cum, măi, se poate?

— Tu nu vorbești?

Vorbesc, ce să zic. Am plecat, totuși, nemulțumit de mine. Îmi veneau acum în minte obiecțiuni drastice și eram necăjit că n-aveam cui le comunica.

Gîndind, ajunsesem în bulevard. De departe venea cuceritor, prin mijlocul trotuarului, un preot galonat, decorat, în antereu de mătasă, cu mîneca rănită de semne unghiulare, filfiind din mîini, aruncînd în aer cîrja pastorală, ca odinioară zmeii, buzduganul.

— Ai văzut cîte decorații are? mă întrebă sarcastic un prieten.

— Las' să aibă.

— Cum, mă, popă cu decorații?!

— Da' cine n-are?... Dumneata n-ai? i-am apostrofat eu victorios.

RECUNOȘTINȚA

Seară de iarnă. Cîrnă, grasă și cu cărare dreaptă, doamna Musceleanu lucrează cu ușile zăvorîte un jersey oranj cu iglițe mari de os.

Convalescent, Musceleanu, rentier, după o admirabilă operație de apendicită, se prăjește, fericit că trăiește, într-un fotoliu la gura sobei. Plin de inele și de recunoștință, chibzuiește cu doamna Musceleanu onorarul medicului, cu care făcuseră cunoștință la băi și se socoteau prieteni.

— Plătește-i după tarif.

— Aș, mi-e prieten, nici nu cred să primească, mai degrabă îi fac un cadou.

— Ce cadou ?

— Așa... un obiect... Am văzut la Finkelstein un Esculap.

— Ce zici că ai văzut ?

— Un Esculap.

— Doamne ferește !

— Ce ți-e, soro... o statueta ! Esculap, nașul medicinei, el, doctor, se potrivește admirabil ! Ia așa-i de mare, cu o dedicație : „Recunoștință eternă”, de alamă galbenă, și dedesubt anu și data, cu numele meu.

— Fugi, omule, ce statuie te găsi, să te coste cine știe cât ? !

— Costă, sigur că costă. Dar parcă nu-ți vine. A fost operație.

— Mare lucru, *apelnicită* !... Azi toată lumea pune ventuze. Baba Ileana, cum făcea claponi la

țară, un deget, și gata... cîte optsprezece pe zi. Operația lui putea s-o facă orice bărbier, n-am văzut eu ? nimica toată !

— Știu, ai dreptate, dar, oricum, trebuie să-i dau ceva. Statueta nu ; și eu zic... e prea scumpă.

— Fugi, nu mai umbla !

— Poate mai degrabă o trusă.

— Crezi că are să fie mai ieftină ?

— Vreo trei-patru mii.

— Ce, ai înnebunit ?

— Nu, frate, zic și eu așa...

— Dă-l încolo, ca prieten nici n-ar trebui, să-i fie rușine !

— De cîte ori a venit ?

— A venit o dată înainte de operație, și pe urmă, la sanator.

— A mai venit mi se pare.

— Și dacă a venit, las' să vie, de ce-i doctor ?

— Vorba ta, am să-i dau o tabachere, și pace !

— Ba eu, în locul tău, i-aș da o chibritelniță.

— N-ar fi rău. Păcat că e prea mică. Cheltuiеști bani și parcă nu dai nimic.

— Nici atîta n-ar merita, nu vezi, s-a boierit de la o vreme, trimite felcerul să te panseze.

— Ce-i pasă, a făcut avere... oare ce dracu să-i dau ?

— (Marița, de la ușă :) Coniță, a venit Gligore de la don maior și a adus un iepure.

— Zău ? Bravo, minunat, îi dau iepurele ! Asta se face. E chiar distins să trimiți cuiva vînat.

— Bîz ! Pentru că te-a tăiat ? Atîta să trăiască el ! Dacă te omora ?

— Se putea întîmpla o complicație cît de mică... A avut noroc că-s rezistent, pe altul îl da gata.

— Dă-i încolo, că-s toți niște șarlatani ! Știi ce ? Mîncăm iepurele și-i trimitem blana.

SIC TRANSIT...¹

Ziarele nu anunțaseră. Murise generalul Grozavu. Nu se știa și n-ar fi aflat nimeni dacă familia nu s-ar fi adresat comendurii pentru gratuitatea înmormântării.

— Să vie colonelul Milescu... ordonă generalul Toboc de la comendura pieții plantonului adus de sonerie în cabinetul său.

— Trăiți !

— Milescule...

— Ordonăți !

— A murit ghegeneralu Grozavu. Miine îl înmormîntează, prin urmare.

— S-a nimerit bine.

— De ce ?

— Miine e duminică.

— Uite, domnule, a avut noroc, săracu ! Dă ordin să iasă toate trupele, să asiste toți ofițerii. Vezi să te interesezi, să controlezi, să nu lipsească nimic.

— Îi chem și pe cei de la servicii ?

— Toți.

— Și de la statul-major ?

— Pe toți.

— Atunci îi chem și p-ăi de la minister.

— Pe toți, domnule, n-auzi ?... Ce dracu, ești surd ?... Hai, du-te... Vezi să ieșim bine... Caută de regulează tot : muzica, cine poartă decorațiile, discursurile...

— La ce oră e înmormîntarea ?

— Pune-o la ora trei și comunică familiei, să isprăvim mai devreme.

— Trăiți !

— La revedere !... Vezi, ai grijă.

— Trăiți !

Era cald cumplit. Una din acele călduri nesuferte care îndemnau pe americani înainte de prohibirea alcoolului să-și asigure pălăriile de paie în contra exploziilor. Se făcuse ora trei. În strada Iluziilor, cortegiul se înșirase, sta gata să plece, și nu pleca din cauză că colonelul Milescu de la comanduirea pieții nu găsea cui să încredințeze perna cu decorații, ofițerii refuzînd-o, fără menajamente, ca pe o doamnă în vîrstă la un cadril în provincie.

— Ia-o, domle.

— N-o iau, domnule colonel.

— N-auzi, domle, s-o iei ?

— Nu pot s-o iau.

— Ia-o dumneata.

— S-o ia el, de ce s-o iau eu ?

— Bine, las', că vă învăț eu... Ia-o dumneata, maiorule.

— Eu am purtat-o și deunăzi.

— Nu face nimic. Te rog eu s-o iei, să plecăm dracului d-aici !

— Domnule colonel...

— Măcar pîn' la poștă.

Plecară. Mortul se stricase. Caii mureau cîte puțin la fiecare pas.

Birjarii păreau lampioane, iar soldații trompeți și muzicanți, niște ispășitori de păcate, condamnați să fiarbă în clocote. La Biserica Albă se opriră. Un preot spîn încercă să se ducă pînă la căpătîiul mortului, să-i spună nu știu ce la ureche, dar se răzgîndi, se vede, căci se întoarse repede și, urcîndu-se în trăsură, porniră din nou. Alaiul se îngroașe cu invitați ce așteptau la răspîntii, apoi,

pe nesimțite, începu să se lungească, să se subțieze, ca o rîmă ce se tîrăște după ploaie. La Cer-cul militar, pustiu, închis, pecetluit cu negru, con-voiuil rămăsese pe jumătate, iar în dreptul poștei nu mai erau decît doi-trei ofițeri. Dricul scăpase spre chei, la vale, cu cordoanele și panglicile de la coroane, „regretele eterne”, fluturînd zglobiu în urma lui ca niște coade de zmeu. Muzicanții, gîtuiți în colaci de alamă, fugeau după el, cu capetele tunse, goale, ude, de parcă le-ar fi băgat popa în căldărușă să stropească mulțimea cu ele. Din cînd în cînd, corniștii bucălați suflau ținîndu-se de arcurile carului: „Ta, ta, tata...” și cînd trebuia să înceapă muzica, țigani se luau la ceartă.

— Șocarelatobomarde !

— Halal să-ți fie !

Dricul intră pe poarta cimitirului înaintînd greoi, zdrobind pietrișul, plecîndu-se într-o parte și într-alta, ca un bolnav de măsele, și se opri pe alee. Sicriul fu luat de soldați, după lungi îndemnuri : „Hai, mă”.

La groapa deschisă aștepta un ofițer spilcuit, tînăr, care nu era fixat încă dacă trebuie să plîngă sau să-i pară bine. Se căznise omul să învețe discursul pe dinafară. Trebuia să vorbească din oficiu, dar cui ?...

Vizavi răsărise, de cealaltă parte a groapei, un domn lung, slab, mohorît, înfipt ca o umbrelă în-chisă în lutul veșniciei.

„E fratele domnului ghegeneral care a murit”, își zise ofițerul și, plin de curaj, de milă, cu ochii țintă la reporterul *Dimineții*, pe care-l zărise șezînd la umbră, începu :

— Întristată adunare !

— Camarade, fii drăguț, îi zise domnul lung, în negru, cu decorațiile în breloc² la reverul redin-gotei. Lasă-mă pe mine... Colonelul Uitatu, vete-ran... Sînt delegat de uniunea noastră... Lasă-mă să

vorbesc eu întâi, că de aici trebuie să mă duc la Pătrunjel... Am de ținut ș-acolo un discurs... că numai eu vorbesc. De câte ori moare cineva, mă trimit pe mine... Da-s mulțumiți... am primit și felicitări. Nu-i vorbă, am și deprinderea... Cît le-am vorbit eu soldaților de la Grivița și Plevna... Ia, numai stai s-asculți: Întristată adunare !... Și, punîndu-și ochelarii pe nas, începu să citească de pe niște foi îngălbenite, cu slovele tremurate, mînjite pe alocuri de picături de nădușeală sau ploaie : „Omul e ca floarea cîmpului...”

În cimitir nu mai era nimeni.

INAINTE DE CULCARE

TABLOUL I

După ce-a făcut „oftica”, o pasență botezată astfel de popor pentru că reușește din an în paște, conu Vasile a simțit o bucurie interioară, că se întâmplase tocmai în preajma sărbătorilor, și a exclamat vesel :

— Hai, Tinco, să ne culcăm.

Era ceasul nouă. Cucoana Tinca, femeie scundă, pătrată, cu ochii plini de bunătate, lăsă ciorapul dintr-o vorbă, și amîndoi prinseră a se găti de noapte.

— (Dezbrăcîndu-se :) Tare mă tem c-o să ningă. Mă doare umărul.

— Și pe mine mă dor genunchii de nu mai pot.

— Sămn că se schimbă vremea.

— Apoi, că de acu nu mai ai la ce te-aștepta.

— Las' să ningă. Sărbători fără zăpadă n-are haz. Ușor, madam, că dai patul jos.

— Olio ! cine vorbește... Las', slavă Domnului, că nici cu mătăluță nu mi-e rușine. Spune mai bine ce să gătim poimîine. E sărbătoare, vin copiii.

— Sarmale.

— Și altceva ?

— Cîrnați.

— Bine, aia știu eu.

— (Prefăcut :) Ce, nu-i destul ? Mai fă o plăcintă, și gata. Sînt timpurile grele, Tinco !...

— Da' cum nu, parcă avem să trăim cât lumea !
Eu zic să tăiem gîsca.

— Mai bine taie curcanul.

— Curcanul îl tai de Anul nou.

— Nu, că de Anul nou cumpăr un purcel, că așa e dat, să ronțăie cioricu-n gură și să scîrțieie zăpada sub picioare.

-- Și curcanul cînd îl tăiem ?

— Acu.

— Și gîsca ?

— Las-o de Bobotează.

— Și-așa. Sting ?

— Stinge.

— Pff...

TABLOUL II

— Ei, cum a fost la teatru ?

— Admirabil ! Avea o actriță, nu știu cum o cheamă, o rochie... Doamne-Dumnezeule ! Știi cum era ?

— ...

— Și Mărioarei i-a plăcut foarte mult. Uite așa era : avea trei colțuri rotunde, unul mai mare, unul mai mic și altul și mai mic.

— ...

— N-am înțeles bine, că nebuna aia de Mărioara vorbea într-una... Pe aici era încrețită, și jos cu aplicații de catifea...

— ...

— Nu mi-a plăcut. De unde ați scos voi că e frumoasă ? Mai întii afectează, și o femeie care afectează, și are un picior gros... Nu mi-ar place să am așa un picior. Și nu ți-ar place cred nici tie.

— ...

— Delicios ! Și tinăr. Ah, dragă, ce păcat că nu te-ai făcut actor ! Sting ?

— (Căscînd :) Stinge.

— Pff...

MASĂ COMUNĂ

„În fine, domnii comandanți de regimente vor întruni cît mai des ofițerii la mese comune, pentru a face educația celor tineri, a-i deprinde să vorbească în lume, cercetîndu-i dacă se țin la curent cu teatrul, cu literatura, în general cu orice mișcare intelectuală.”

(fragment de ordin)

— Ce-i asta ?

— Mîncare de pui.

— Adă peștele, boule ! Învățați-l, domnilor... Peștele se dă întii. O să vie domnul general, ne facem de rîs.

— N-avem pește.

— A, bun... altă socoteală. Adă mîncarea, mă... Credeam c-aveți pește... Adă mîncarea.

— Nu luați supă ?

— Na, vezi că nu știți ? Supa la americani se dă la urmă.

— Noi...

— Știu... Eu tot așa am apucat. Acum dă-i cu supa, da-n viitor, cînd v-o întreba cineva, să știți, să nu vă surprindă, supa se poate lua și la urmă... Ați primit bocancii ?

— Eu i-am primit.

— Eu nu i-am primit.

— Să-i primești... să-i primiți... să-i primească toată lumea. Vreau ca de zece mai să defilăm cu bocanci noi.

- Nu se mai defilează.
- S-a suprimat defilarea.
- Mai bine. Atunci dați bocancii înapoi... Să nu dea sfîntul să văd un soldat cu bocanci noi! Da' să lăsăm asta, să vorbim de altceva. Ce ați mai cetit?
- Eu am cetit.
- N-ai cetit nimic!
- Pe onoarea mea!
- Nu-ți mai da onoarea... Nici eu nu ceteam cînd eram ca dumneata. Cetiți, că nu merge. Să cetiți cartea lui domnu general Obedeanu... Zice că e foarte bună... S-o cereți la aghiotant, am luat cîte un exemplar pentru fiecare... Apropo, să nu uit... Unde-i ofițerul cu aprovizionarea?
- Aici.
- Să nu mai pui ceapa unde ai pus-o anul trecut... Nișel mai la vale.
- Lîngă șosea?
- Nuu... Ce, vrei să s-agațe lumea de ea?... S-o pui aproape de bordei, să aibă măgarii ăia ochii pe ea... La teatru ați fost?
- N-am fost.
- Rău! Dă-le, domnule, acont, să se ducă la teatru! Unde am avut eu norocul dumneavoastră?... Pe vremea mea nu se pomenea teatru... Așa, rar, cîte o trupă rătăcită... da' ieșeam la cafenea... schimbam o vorbă, jucam o tablă. Care știți table?
- Eu.
- Și eu știu.
- Ionescu le joacă bine.
- Cine, dumnealui?
- Eu.
- Le joci bine?
- Așa cred.
- Unde le-ai învățat?
- Le știu de mult.
- Nu știi nimic... Adă tablele, domnule, să vedem ce știe dumnealui... Cu muierile cum stați?

— Bine.

— Ferice de dumneavoastră. Ia dă, domle... Ce-ai dat? Patru?... Nu-i bun! Șase... poftim... Prin urmare, nu uitați că-n fiecare joi avem masă comună.

— Prea mult.

— La cincisprezece zile... poftim! Vă convine?

— Odată pe lună e suficient.

— Vreți o dată pe lună?... Bine... Atunci, la o sărbătoare, așa, cînd o fi, v-anunț eu... Pă ce jucăm, camarade?

PESTE 10 ANI

În strada Contemplațiunii, la casa străjuită de lei cu gurile căscate, cu grilaj de fier aurit și cu bazin în curte, la doamna Elena Foișoreanu, în fine, se vorbește mereu de venirea lui *domnul*. Nae Foișoreanu, stăpînul casei, fost director general la Finanțe, era așteptat de mult. Abia se mutase în mahalaua aceea, în proprietatea cu lei, cu bazin și grilaj aurit, cumpărată cu bani gata pe numele nevestei, și dispăruse aproape imediat, fără zgomot și fără urmă.

Vecinii nu-l cunoșteau. Îl văzuseră în trecut. Știau că are mașină și poartă barbă.

Trebuie să fi fost dus însă undeva aproape și nu trăia rău acolo unde era dus, căci doamna Foișoreanu părea veselă, primea scrisori regulat, cînta la pian cu ferestrele deschise și juca pocher, așteptînd întoarcerea lui.

Evenimentul, calculat o vreme în ani, ajunsese chestiune de zile, și acum trebuia să se întîmple dintr-un moment într-altul. În adevăr, domnul Nae Foișoreanu își anunțase sosirea telegrafic :

„Sosesc marți. Sărutări dornice. Nae.”

Nevasta, rămasă credincioasă, făcuse pregătiri mari : curățise sobele de teracotă, zugrăvisse dormitorul în culoarea sîngelui de bou și cumpărase toate trufandalele : vinete cu o sută nouăzeci lei kg., fiindcă se caută ; ardei grași cu doisprezece lei bucata, fiindcă a plouat ; în fine, conopidă și curcani, scumpi și ei, bată-i pustia, fiindcă, ziceau precupeții, a trecut Paștele și nu mai e timpul lor.

Meniul a fost lung dezbătut de cu seară și a triumfat părerea lui madam Roza, bucătăreasă cu nasul vînat, cu picioarele mari, cu șorțul alb, oprindu-se hotărîte la următoarele feluri :

Supă cu tăieței

slăbiciunea lui madam Marie,

Curcan cu compot de prune

de care madam Foișoreanu nu mai mîncase de cînd fusese în voiaj de *nos*¹ la Viena,

Salată de vinete cu ardei copți

după care se înnebunea domnul Nae Foișoreanu, și la urmă, firește,

Ștrudel cu mere

Masa fu așezată în hol, cu scaune adunate din toate camerele, cu tacîmuri simetric orînduite, aliniate ca o gardă de onoare, înflorite cu tot ce poate da primăvara : crenguțe de liliac mirositor, mărgăritar nevinovat și panselle melancolice. Pe un scaun de lemn, la îndemîna, era așezată bateria — o baterie de popotă ofițerească — o balie enormă de lemn, plină de gheață și de sticle ce sufereau probabil de deochi, căci purtau toate fesuri colorate.

Doamna Elena Foișoreanu ținuse să sărbătorească întoarcerea bărbatului său în mijlocul prietenilor cu care avea să trăiască. Invitații, domniile bărbieriți proaspăt, dădeau tîrcoale mesei, sărăcind gustările, apreciind deopotrivă țuica de Văleni și oportunitatea unui guvern național, în timp ce în salon, doamne dezbrăcate după ultima modă discutau pe sărite, înțelegîndu-se admirabil, trecînd lesnicios de la netrebnicia slugilor la căsătoria lui Pola Negri².

Fiecare socotea că face un pas greșit, deși, sînt sigur, toate ar fi dorit să-l facă în locul ei.

Ce-i, în adevăr, un pas greșit pentru o femeie cu ochi mari, cu picioare mici, cu cap de rîndnică? Și-apoi e rar în zilele noastre ca un prinț să ia o actriță, pentru că s-au împuținat prinții și s-au înmulțit prea mult actrițele. Iată de ce o actriță nu scapă, n-ar trebui să scape ocazia de a lua un prinț.

Dar oricît ar fi fost de animată conversația, sau poate tocmai din cauză că conversația era animată, timpul trecea repede, și doamna Foișoreanu era contrariată. Dacă două mîncări n-au stricat nici-odată după spusele bătrînilor, una încălzită nu face două parale.

Scoborîse poate de douăzeci de ori din salon la bucătărie, unde făcuse de douăzeci de ori aceeași observație: „Dă curcanul la o parte, să nū se usuce”.

În salon cucoanele, nemaiavînd ce vorbi, schimbau surîsuri dureroase, ca-n fața vagonului cu prieteni ce pleacă în călătorii depărtate.

— Vine!

Un taraf de lăutari, o surpriză a doamnei Foișoreanu rezervată musafirilor, atacînd marșul lui Garibaldi, ridică pleoapele bărbaților, coborî pe unii jos, adună pe alții sus, grămădi lumea la ușă și, în învîlmășeala generală, un domn se desfăcu din pleduri, sări sprinten din mașină, năvălind ca o arătare în antreu.

Lepădă șapca de turist, ochelarii de explorator, mînușile gri de mătăasă pură, și după un moment de îndoială, ca un locuitor din Marte ce-și recunoaște semenii, prinse a săruta familiar pe toată lumea, trecînd din mîină în mîină ca la cadrul, recomandîndu-se cu eleganță, afabil și binevoitor:

— Nae Foișoreanu...

— Tu ești?... Bată-te să te bată... Unde ai fost, mă?... Ce faci, Năică?... E o viață de cînd nu ne-am văzut... De unde vii?

— Din pușcărie!...

— Glumești?!

— Pe onoarea mea!

AMBIȚIE

— Ce doriți ?

— Dumneavoastră sînteți domnul Popescu ?

— Da, eu.

— Am o scrisoare.

— De la cine ?

— Poftim, citiți ; aveți să vedeți dumneavoastră. Popescu, director la Ministerul Cultelor, luă scrisoarea, rupse plicul și citi :

„Dragă Mitică,

Îți recomand pe verișoara mea, Titela Ionescu, și te rog dă-i satisfacție. Vrei să ne întîlnim diseară ? Fixează unde. Apropo, a murit Năică. Săracul ! L-am văzut acum o săptămînă. Extraordinar ! Trecea pe stradă.

Dumnezeu să-l ierte. Dar cînd te gîndești, mai bine că a murit. Prea era stricat, nu ? Ce zici ?

Mersi și la revedere,
Lică”

— Doamnă, la dispoziție. Cu ce vă servesc ?

— Să vă spun. Știu că sînteți foarte bun și aveți o inimă de aur.

— Asta...

— Toată lumea vă laudă.

— Mă rog, cînd pot...

— Tocmai, fiică-mea e divorțată și are un băiețel, drăguț cum nu se mai poate și așa de inteligent...

— Vreți să-l băgați în vreo școală ?

— E mic, mînca-l-ar mama, abia a împlinit două săptămîni, mai tîrziu, nu zic, dacă ați fi așa de bun... Deocamdată să-l botezăm.

— Vi l-aș boteza bucuros, da' eu nu sînt însurat !

— Nu să-l botezați dumneavoastră, vai, nici nu m-am gîndit, se poate ? !

— De ce nu vi-l botează Lică ?

— A vrut omul, ce să spun, nimic de zis, dar n-am vrut noi.

— Atunci, nu văd cum aș putea...

— Dumneavoastră cunoașteți pe mitropolitul ?

— Îl cunosc... Adică îl cunosc așa cum îl cunoaște toată lumea, n-am prietenie cu el.

— Las', că mi-a spus mie cineva că v-a văzut împreună... nu știu ce vă spunea, și dumneavoastră rîdeți într-una.

— Și ce vrei dumneata să-ți faci mitropolitul ?

— Să stăruiți dumneavoastră să-mi boteze copilul.

— Da' cum îți închipui dumneata...

— Vă rog din tot sufletul !

— Crezi dumneata că poate să vie mitropolitul ?

— Nu trebuie să vie, vai, nu pretind... Să nu se deranjeze, venim noi, numai să ni-l boteze.

— La Mitropolie ?

— Nu în biserică.

— Da' unde ?

— În salonul de recepție.

— Fugi, cucoană !

— Vă rog, nu mă lăsați !

— Nu se poate !

— Ba, dacă vreți dumneavoastră...

— Imposibil ! De ce ții dumneata numaidecît să ți-l boteze mitropolitul ?

— Ca să audă și stricatul ce prieteni avem noi și ce fată a lăsat !

Nu știu dacă ați înțeles pe doamna Titela Ionescu.

Eu am înțeles-o. De aici pornește apostrofa națională : „Știi dumneata cine sînt eu ?”

[IEȘIND DIN PORT...]

Ieșind din port la plimbare, colonelul află că s-a scufundat, încărcat cu mașini, vasul *Yolanda*. Culegînd din zvon toate peripețiile catastrofei, se îndreptă spre cazarmă, impresionat de eveniment, găsind prilej să se convingă de cultura generală a ofițerilor. La popotă deschise vorba cu abilitate :

— Ce s-a întîmplat astă-noapte, domle ? Ia să vedem, cine știe ?...

— A murit măcelaru...

— Hă...

— A dezertat un soldat...

— Nu e, nu vă mai căzniți... S-a înecat *Yolanda*, domle... Știți dumneavoastră cine a fost *Yolanda* ?

— Prințesa Italiei.

— Așa... Cine a știut, dumneata ?... Bravo, domle... îmi place, văd că te ocupi... Da' cine poate să spună, era vas de construcție nouă, sau veche ?... Cîți ani să fi avut ?

— Cinspce, șaispce ani.

— Știi sigur, ori spui numai așa ?... Pe ce te bazezi ?...

— Se cunoaște de pe mașini, de pe vopsea...

— Aș... Nu vorbi prostii, că doar nu-i cal să-l cunoști pe dinți... De ce i-a zis *Yolanda*, domle ?...

— Pentru că așa o chema pe prințesa Italiei.

— Ei, ce calcul faci ? Cîți ani are prințesa ?

- Nouspce ani.
- Va să zică l-a botezat o dată cu prințesa. Nici vasul nu poate să aibă mai mult... De ce nu vă gândiți ?...
- Da' *Împăratul Traian*¹ câți ani are ?
- Ce Traian, domle, ce Traian ?... Poftim, dumnealui vine cu Traian... Totuna e Traian cu Yolanda ? Când a murit Traian și când s-a născut Yolanda ?... Se potrivește ?
- Domnule colonel, dați-mi voie...
- Lasă, domle... Vezi mai bine de oameni să fie tunși și bărbieriți... Lasă pe Traian...

AVANSATUL

Cînd a citit în ziar vestea înaintării sale la gradul de general de brigadă, colonelul Burcuș, scurt, turtit de pălăria de bersagliier ¹ ca o lumîinare de fitelnică, se afla în vilegiatură ieftină, el și ordonanța lui, în cort la Ecrene. Ar fi putut, fără îndoială, sta la Balcic, la hotel, în cameră de rechiziție, ca toată lumea. Dar nu-i plăcea să se bage. Avansase greu și rămăsese modest. Vestea, de mult așteptată, i-aduse tot sîngele în obraz.

Singur, singurel, profilat între două infinituri, cer și apă, neavînd cu cine să împartă sufletul — ordonanța plecase după lapte — colonelul, dezbrăcîndu-se la întîmplare, se aruncă în mare. Adică, vorba vine. Înainta încet, pentru că nu știa să înoate, păstrînd chipiul așezat, de frica soarelui, peste batista udă. Sta drept, neîndrăznind să mai înainteze, amețit de valurile ce se urmăreau, venind să se spargă — leneșe — de burta lui, pe care o ferea, întorcînd-o către țărîm, ca pe un organ prețios. Nu stătu mult. Udă din nou batista și se întinse la soare. Cînd, mai tîrziu, a venit ordonanța cu laptele, colonelul se liniștise. Știa ce avea de făcut.

- Ai venit ?
- Am venit, să trăiți.
- Fă geamantanul.
- Plecăm ?
- Strînge cortul.

Peste un ceas porniră la drum, pe un crăpăt de căldură, colonelul înainte, cu haina pe umeri, cu capul

protejat de batistă, suptă de soare, și după el ordonanța, grozav de nădușită, purtînd la spinare un geamantan borșos, cumpănit într-un capăt de par. Aproape de gară, călătorii se opriră, cum dicta experiența șefului, la umbra unui buchet de pomi, plantați în jurul unei fîntîni cu roată. Ordonanța, grozav de nădușită, întinse pe iarbă, ca pentru inspecție, perii de tot felul, o coajă de săpun, prosopul păturit cu îngrijire, oglinda și briciul, hainele civile, răstignind cu băgare de seamă, alături de ele, o cămașă albastră de zefir, cu cravata asortată. Colonelul se spală din belșug, întretîinîndu-se cu soldatul :

- Încet, boule, că mă stropești.
- Vă șterg eu.
- N-ai uitat nimic ?
- Așa socot, că n-am uitat nimic.
- Adă ștergarul.

Îmbrăcat în civil, ca la băi, fără pretenții, călînd altfel de cum era obișnuit, se urcă cu gravitate într-un vagon semiaristocratic, de-a întîia, și de-a doua, plin de negustori, cunoștințe proaspete, care-l interpelară cu prietenie :

- Iacă și colonelul !
- De unde vii, colonele ?
- Încotro, colonele ?
- Mă duc să mă prezint. M-a făcut ghegeneral.
- Bravo !
- La mai mare !
- Ai mers repede. Ești bun de cinste !
- Ce repede ! Dacă era pe dreptate... Dumneavoastră nu știți nimic. Trebuia să fiu ghegeneral de mult... Cum m-am purtat eu în război... Întrebați băieții.
- Nu face nimic.
- Bine c-o dat Dumnezeu.
- Așa-i la armată.
- Să fii sănătos.

Opiniau prietenii strîngîndu-i mîna pe întrecute. Apoi nu trecu mult și adormi cu gura căscată, cu burta frămîntată jovial de zdruncinul vagonului.

Cînd se trezi, se făcuse ziuă. Ajunsesese la comandamentul diviziei. Se dete jos și luă dispozițiuni. Așeză geamantanul pe bancă, ordonanța lângă geamantan, și plecă în oraș. Pe străzi nu era nimeni. Cafeneaua nu se deschisese. În piață se adunau femeile, înfășurate în vîlnice, cu sînii negri, săcătuiți de nașteri, purtînd pe cap bănicioara de scoarță, plină cu vișine întunecate. Colonelul se plimbă în sus, se plimbă în jos, se întoarce iar în sus, și pe cînd stătea nehotărît, neștiind ce să mai facă, trecu trăsura diviziei, cu doi cai vineți, ducînd pe generalul la comandament.

Ars ca de fierul roș, colonelul se întoarce, se opri la cafenea, se opări cu un ceai luat la repezeală de frică să nu-nîrzie, se urcă într-o trăsură și, temîndu-se acum să n-ajungă prea devreme, porunci birjarului :

— Du-mă la comandament. Ia-o încet.

Dar comandamentul era la o palmă de loc.

— Stai, oprește. Cît e ceasul ?

— Mă tem că șapte.

— Trage la umbră ! hotări colonelul, și dispăru pe sala răcoroasă a localului, stropită în arabescuri uniforme de un soldat deștept.

— Tu ești planton ?

— Cine ești dumneata ?

— (Vexat :) Lasă aia. Răspunde tu aici ce te-n-treb eu, că te dau cu capul de păreți, măgarule !

— (Înțelegînd cu cine are a face :) Da, să trăiți !

— (Apucîndu-l de gușă :) Așa, flăcăule ! Tu nu ești prost, te vād băiat deștept, numai că ești cam murdar. Ai putea să fii mai curat. Mai ales că stai aici la ușa lui don ghegeneral. Voi nu vād dați seama ? De ce ești așa murdar ? Nu vrei să te faci caporal ?

— Nu, să trăiți.

— Nu fi prost. Asta nu-i treaba ta. Asta o hotărîm noi.

— Da, să trăiți.

— Datoria ta e să taci și s-ascuți. Înțelegi ?

— Înțeleg.

- Ce face domnul ghegeneral ?
 - Şede la birou.
 - Lucrează ?
 - Eu zic că lucrează.
 - Lucrează, mă ! Ia şterge-mă ici niţel. Ăsta-i d-ăi mari. E cel mai bun ghegeneral din ţara românească. Ajunge, destul. Hai, du-te şi m-anunţă.
 - Cum vă numiţi dumneavoastră ?
 - Generalul Burcuş.
 - Urcuş ?
 - Bur, cu bî. Burcuş. Repetă.
 - Înţeleg, don ghegeneral Bucuş.
 - Burcuş, mă nerodule !
 - (Silabisind greu, ca pentru sine :) Don ghegeneral Burcuş. Aşteptaţi dumneavoastră, că am ordin să nu intru pînă nu mă sună don ghegeneral.
 - Aşa ai ordin ?
 - Puteţi să întrebaţi.
 - Bine, bine, te cred. Vezi-ţi de treabă ! Ce mai vorbă, n-ai să mă minţi tu pe mine !
 - (Speriat :) Nu, don ghegeneral.
 - Iar mi-ai uitat numele.
 - (Vesel :) Don ghegeneral Burcuş.
 - Bravo, băiete ! Na doi lei, să bei o ţuică.
 - Trăiţi !
 - (Ars :) Hai, du-te, fugi, c-a sunat.
- Plantonul aruncă respectuos capelul, ciocăni ușor și intră filîndu-se pe ușă, ca un valet de pică. Ieșind imediat, invită protecționist, deschizînd ușa-n lături :
- Pofțiți dumneavoastră.
- Generalul se aruncă în cabinet ca un fricos într-un bazin cu apă rece.
- Să trăiți, don ghegeneral ! 'Am onoare să mă prezint...
 - Te cunosc. Colonel Burcuş. Nu ? Adică ghegeneral. Felicitările mele. Stai. Ce vînt te aduce ?
 - Domnule ghegeneral... eu așa am învățat... Cînd te avansează, sau te mută undeva, să-i scrii șefului... să-ți arăți onoarea, bucuria, cinstea... Or eu nu puteam să vă scriu dumneavoastră.

— Ce-are a face...

— Pardon, dați-mi voie. Dumneavoastră nu sînteți, bunăoară, cum aș zice, eu, sau altul.... Dumneavoastră sînteți șeful nostru... mare de tot, (înlăcărîndu-se :) numai eu știu cît de mare sînteți dumneavoastră ! De aceea, cînd m-a avansat ghegeneral, primul gînd a fost să mă prezint la dumneavoastră, nu îmbrăcat militar, de paradă, ci în mod loial, civil, de politeță, pentru că mă aflam în concediu. Eu știu cine sînteți dumneavoastră și d-aia mi-am zis...

— Bine, Burcuș dragă, îți mulțumesc. Ai vreo treabă ?

— Domnule ghegeneral, am vrut să vă spun și vă rog să credeți că sînt cel mai devotat.

— Îmi închipui, mersi. Spune ce vrei.

— În orice împrejurare.

— Măi omule...

— Ați auzit ? (Scandînd :) În orice îm-pre-ju-ra-re.

— Bine, te cred, mulțumesc. Acuma spune ce vrei.

— În orice împrejurare. Atît, și nimic mai mult. Să trăiți !

— Pleci ?

— Atît. V-am spus. Am onoare să vă salut.

SINUCIGAȘA

În iatacul ceruit cu patimă, în miros de busuioc ce se usca la icoane, țata Tinca își dăscălea odorul :

— De, că are ochi frumoși...

— Dă-l încolo...

— Te rog eu... Ascultă-mă și pe mine, fă-mi plăcerea asta.

— E așa de urît...

— Zi-i bărbat... unii mai așa, alții mai așa... Om și el, ca toți oamenii... harnic, deștept...

— ... de dă-n gropi !

— De, că nu e așa prost.

— Cît a stat lîngă mine, n-a scos o vorbă.

— Da' tu de ce nu vorbeai ?

— Eu ce era să-i spun ?

— Vezi, bagă de seamă, că poate vine azi să te ceară.

— N-are decît să vină, îi spun că nu-mi place, și gata !

— Da' cin' te lasă ?... Parcă e pe voia ta ? ! Nu mă face, c-apoi pe urmă, știi...

— Zău, mamaie, nu-nțeleg ce te amesteci... Nu-i treaba matala.

— Mă rog, mă rog..

— Eu îți spun dinainte că nu-l iau.

— Ba ai să-l iei, că ești duduie cuminte și ai s-asculți pe mămica...

— Nu-l iau, mamaie.

— Ei vezi, asta nu-mi place ! Știi că sufăr și sînt bolnavă... Vrei să mor, să mă mănînce viermii ?...

— Doamne, mamaie, pesemne mata n-ai alt *sujet* de vorbă...

— Frumos îți șade... Eu îi vreau binele, și uite ce dă dintr-însa !

— Dacă eu nu vreau să mă mărit... Ce aveți cu mine ?

— Ba ai să te măriți !

— Ba, iacă, n-am să mă mărit !

— Să știi bine că te omor...

— Omoară-mă !

— Da' bine, fată hăi, ai înnebunit, ori ce-ți este ? !... Hai, nu plînge... Taci și fii cuminte. Nu-ți vrea nimeni răul.. De ce nu vrei să-l iei ?... E tînăr și e și doctor...

— Are niște urechi...

— De, oameni buni, eu ce-i spun, și ea la ce se gîndește... Cusurul ista să-l aibă... Nu se caută asta... Să fie delicat și cu caracter.

— Da' cine știe cum e... Parcă l-am mai văzut decît o dată...

— Ba să mă ierți, mă rog dumitale, că l-ai văzut la Înviere.

— Nici nu m-am uitat la dînsul. Umbla cu pălărie de paie... Parcă era dracu !

— Fugi de-aice, că m-ai supărat. Dacă vorbești așa, mă duc.

Rămasă singură, Felicia — tața Tinca îi zicea *Felisi* — ușurată de un ropot de plîns potolit ca o ploaie de vară, turnă apa în lighean, își răcori ochii, își tăvăli obrajii în pudră, ca pentru prăjit, și rămase pe gînduri. Avea optsprezece ani și iubea din vedere un căpitan de călărași, om stătut, care trecea călare legănîndu-se pe la fereastra ei, fără habar. Felicia încercase toate mijloacele de seducțiune : citise cu ochii plecați ; cîntase din gură la pian, cu geamurile deschise și gătită în *robdeșambru* aprins, îi trimisese bezele suflate în palmă din fundul odăii. Romanul era însă pe sfîrșite. Acțiunea se desfășurase normal, repede și brutal ; amor neîmpărtășit, contrariat de o căsătorie cu sila, deci eroina trebuia să moară. Înfrigurată de această

hotărîre supremă, gîndindu-se la senzația ce va stîrni în societatea pașnicului orășel, se așază la toaletă între două lumînări aprinse, care transformau etacul în cameră mortuară, și scrisese trei scrisori; una : „Mămăicăi mele” ; alta : „Celui care nu m-a înțeles” și a treia, cea mai lugubră, adresată : „Procurorului”, și care începea așa : „Nu învinuiți pe nimeni. M-am sinucis singură.”

Era pe la toaca de seară. Costache Drăghici, un dolofan cu mustață blondă, plecaser de acasă cu inima friptă. Mort-copt, trebuia să ceară azi mîna Feliciei, căsătorie pusă la cale de viitorii cuscri, ca să împreune nu două ființe vii, ci două trupuri de vie, ce stăpîneau de veci și vecini în Cotnari. Așa hotărîse conu Alecu, tatăl doctorului, om aspru, trecut de șaptezeci de ani. Dar lucrul nu era ușor. Costache Drăghici, medic de plasă, era chinuit și el de o dragoste nenorocită. Avusese legături cu nevasta subchirurgului de la spital, care-l lăsase, ca și pe bărbatul său.

Se apropia, rău dispus, de locuința țatei Ilinca cu jalea din suflet temperată puțin de mîndria că o fată drăguță ca Felicia se gîndea să-l ia de bărbat.

Timid din fire, doctorul intră în casă de astă dată cu oarecare îndrăzneală. După socoteala lui, acela care-și declarase dragostea trebuia să facă toată cheltuiala de vorbă. Necunoscînd însă rînduiala oamenilor, nimeri de-a dreptul în odaia duduului.

Surprinsă tocmai cînd așeza scrisorile în evidență, Felicia, dete un țipăt,

— Vai, cum m-am speriat !

— Scuzați-mă.

— Nu face nimic... Așteptați-mă... Viu numaidecît...

Și dispăru, pentru ca să reapară peste cîteva minute în rochie neagră, cu coadele despletite în semn de doliu.

Costache se simți dator să-i facă un compliment :

— Vă șade foarte bine cu părul pe spate.

— Ți se pare matale, răspunse Felicia, furînd oglinda cu coada ochiului.

Prins în rolul lui de pețitor, doctorul căuta să-și aducă aminte ceva din câte citise, dar nu găsi nimic. Nu-și putea lua gândul de la nevasta subchirurgului. Își amintea de toate : plimbările de la grădina publică, balul de la prefectură, la care dansase ca niște nebuni, dar mai ales nu putea să uite ultima întâlnire și se simțea dezonorat că stă la picioarele unei străine, gata să-i înșire aceleași cuvinte de dragoste. Se socotea criminal. Nu îndrăznea să se miște, nici măcar să-și deschidă gura.

— Scoal' mata, că trebuie să vină mamaia.

Era numai o închipuire. Țața Tinca umbla, ce-i dreptul, pe la ușă, dar nu se gîndea de loc să-i supere, bucuroasă că n-aude nici o vorbă.

— De ce rîzi mata ?

— Nu rîd, răspunse Felicia mușcîndu-și buzele.

— Ba rîzi de mine... Știu, nu poți să mă iubești, dar sper... poate că mai tîrziu...

Un cîrcel îi înțepenise piciorul. „Am stat destul, se gîndi el. E timpul să mă ridic”, și, încruntîndu-se de durere, se așeză pe canapea, lângă duduia. Urmă o tăcere ce-i căzu pe cap ca o năpastă. Începuse a se întuneca. Felicia aștepta nerăbdătoare s-audă declarația ca să-i spună dezamăgită că nu-l poate iubi din dragoste și să-i propună, cum e regula, să rămîină prieteni.

Văzîndu-l așa de nădușit și încurcat, îl întrebă înduioșată :

— Mă iubești mult ?

— Nu ! izbucni el cu voce răgușită, cu ochii ră-tăciți, aruncîndu-se din nou la picioarele Feliciei, împietrită de groază și nedumerire.

Pornit să se spovedească, nimic nu-l mai putea opri. Strîngîndu-i pulpele calde, simțea o plăcere nespusă să se umilească, să nu-i ascundă nimic, exagerînd dragostea și chinurile lui. „O iubesc, mărturisea el, o iubesc, nu pot uita nici ochii, nici gura pătimașă, nici brațele moi și albe...”

Felicia îl privea cu mințile rătăcite, neștiind ce să creadă, gata să-l compătimizească, sfîrșind prin a-l asculta liniștită, apropiați de aceeași suferință, prin

lacrimi mari, ce se înfrăteau în capul lui plecat în poală.

Exaltat de dragostea lui nenorocită, beat de vorbe, surprins că este înțeles, ascultat cu atita indulgență, Costache o strângea din ce în ce mai tare. O turburare dulce, mai apropiată, înlocuise suferințele ce se îndepărtau, destrămate parcă de mâinile moi ale Feliciei, care-i mângia părul, zîmbind melancolic, ca o madonă. Tăceau amîndoi. Apoi, pe nesimțite, căutîndu-se prin întuneric, buzele lor sărate se împreunară.

— De acu s-o mîntuit, v-ați sărutat sub icoane... Noroc, maică! strigă veselă țafa Tinca, punînd lampa aprinsă pe masa din mijloc. Mînca-l-ar maica de băiat!... Las' că are să fie bine... Sînteți tineri... Vino să te sărut... încă o dată... și pe tine... Avere aveți, slavă Domnului, și să știți de la mine... cît e lumea și pămîntul, pe cuptor nu bate vîntul!

Era după miezul nopții. Retrasă imediat după masă în iatacul ei, gătită în capot de noapte, cu bretonul prins în bigudiuri, cu nasul ușor lustruit de plîns, Felicia, așezată între două lumînări la toaletă, înnegrise cele trei plicuri cu arabescuri capricioase, căznîndu-se să împreune estetic două inițiale, F și C, ce acopereau adresele ca un strat de flori neîngrijite de pe un mormînt străin.

GÎND LA GÎND

E seară. În casă miroase a oțet aromatic. Focul arde. Pe măsuța de noapte, sticle, o lingură într-un pahar, lămâi stoarse, și în pat zace un om gras, lucios la față, care suflă greu prin mustățile cărunte. Burta rotunjește înălțînd plapuma în formă de mormînt străvechi. La picioarele bolnavului toarce o pisică vărgată, cea din urmă înfiată, de douăzeci și cinci de ani, de cînd domnul Năstase Marinescu, căzut la jurați de două ori, ține prăvălie și era căsătorit fără copii.

Nevastă-sa, coana Mița, mult mai tînără decît el, o fată cum se cuvenea unui negustor, luată dintr-o familie de oameni cumsecade, sta parcă să cadă la fiecare pas, fiind puțintel șchioapă. Încolo, n-avea nici un cusur. Vrednică, curată, punea mîna la toate, juca tabinet în zilele de repaos duminical și-i zicea lui domnul Năstase Marinescu : Șicule, adică : Năstase-Năstăsică-Sică, și din cauza emoției primei impresiuni din luna de miere, cuvîntul de dragoste a expirat pe buzele însetate și s-a transformat în Șicule.

O, desigur, e mult de atunci. A uitat. Și dacă din cînd în cînd i-a mai zis Șicule, a fost doar din obișnuință, pentru că intra în cuprinsul ocupațiunilor ce trebuiau făcute la timpul lor. Asta se întîmpla de regulă sîmbătă seara, după ce închideau prăvălia și se spălau ; el — pe picioare ; ea — pe cap. Atunci aveau o clipă de răgaz. Coana Mița, în fustă de fla-

nelă conabie ¹, legată turcește, cu ștergarul de inșor peste tulpanul cu ciucurași de mărgeluțe albastre, da în cărți lui Șicu, care sta într-un peș ², cu ochii mici, cu cămașa înflorită, spintecată, prin care se vedea pieptul păros :

— Un crai de ghindă și unul de tobă...

— Perceptorul, întrerupea cu fineță domnul Năstase.

— Ba dă-l păcatelor... Vorba rea nici în glumă să n-o spui... O damă de verde te vorbește de rău...

— Cine știe... Cită lume a lăsat Dumnezeu... O fi aia...

— Popeasca ?

— Ailaltă.

— Nevasta șefului ?

— Ci dă-o dracului, vezi-ți de treabă... D-aia nu mai pot eu !

— Uite, dragă, zece de roșu... îți dă bucurie, Șicule... Pune ici, pentru bucurie.

Ceremonialul era prevăzut. Legănându-se gelatinos în mers, Șicu intra în prăvălie și, luminat de coana Mița, care-l urmărea cu sfeșnicul, deschidea casa de fier, scotea cinci sutare noi, puși deoparte în cursul săptămînii în vederea bucuriei, și-i așternea în palma întinsă a coanei Mița, după care se întorceau în odaie. Coana Mița scotea din șifonier o besactea ³ cu *sicret* și rînduia pe pat monede de aur cu chipul țarului, al Victoriei sau cu ciocul lui Napoleon, bani noi de argint, cercei împlețiți ca pîinea duminicală, lanț și ceas de aur cu trei capete emailate — dumnealor ziceau smălțuite — și de la fund, învelite separat în ziare vechi, hîrtii noi de toate mărimile și fotografia lor de nuntă, un singur exemplar, alături unul de altul — ea, cu ochii rotunzi, cu mîinile în mănuși de forță, el, cu mustața răsucită și cu buchetul la picioare. Apoi oftînd, cine știe pentru ce, adunîndu-și suvenirurile unul cite unul, le înmormînta din nou în besacteaua cu *sicret*, și, pudică, stîngea lumina și se refugia sub plapumă.

Cinci minute mai târziu, Şicu sforăia triumfător.

Amintirile îi treceau toate pe dinaintea ochilor, ca şi cum s-ar fi întâmplat ieri : ziua de nuntă, operaţia lui Şicu — căci Şicu suferise o operaţie grea — ziua când a deschis prăvălia, anul când i-a cumpărat cerceii, casele în care au instalat cîrciuma şi mai ales ziua când a venit Iorgu la parte.

Iorgu era un vlăjgan spîn, cu haine scurte şi cu picioare mari. Liberat de la jandarmii călări, rămăsese în Bucureşti să caute de lucru. Consătean cu domnul Năstase, venea seara să mănince şi se culca în dugheană pe două bănci alăturate, noaptea târziu, după ce plecau muşteriii. Îndemînic şi priceput ca o femeie, spăla vasele, tăia lemne, dimineaţa mătura prăvălia şi făcea focul. Dezbrăcat de cămaşă, se spăla pe orice vreme la fîntînă în fundul curţii, roşindu-şi torsul muscular de atlet. Cu încetul, domnul Năstase prinsese slăbiciune de Iorgu, cu care se îndemna la mîncare. De Crăciun îi cumpăra haine, pălărie nouă de Paşti, şi-i scosese livret la Casa de economie. Nu-l mai lăsa să plece.

Se-nţelegeau bine. Treburile mergeau strună. Şuierînd astmatic, domnul Năstase încasa de la muşterii şi da restul, iar Iorgu se-nvîrtea ca o fată mare, ridica saci, drămuia coloniale, sta gata în orice moment s-arunce afară zurbagiii.

Iorgu n-avea nici un cusur. Duminica se distra făcînd fotografii spălăcite c-un aparat adus pradă de război din Transilvania. Fotografiasse pe domnul Năstase cu mîinile pe genunchi în faţa prăvăliei, în dosul tejghelii şi turnînd bere de sus în paharul clientului, care nu-şi putea lua ochii de la aparat.

Pe coana Miţa o fotografiasse din faţă şi din profil, pe scaun şi-n picioare, la bucătărie şi în odaia de musafiri. De la o vreme, coana Miţa lua pozele actriţelor de pe cărţile poştale ilustrate şi se lăsa fotografiată cu părul pe spate. În fine, oftînd din ce în ce mai mult, Iorgu o prinse decoltată şi cu vicleonii de apaş, în secret, chiar în cămaşă.

Coana Mița îl mânca cu ochii în tăcere. Se freca de el ca o pisică și-i umplea farfuria. Iorgu se îngrășa oftînd, iar coana Mița se usca pe picioare, pierdea culorile și pofta de mîncare. Dimineața se-ntîlneau, ea — nedormită, mistuită de dor nepotolit, el — sătul de somn, lacom de aer proaspăt și de pîine. Nu rămîneau singuri niciodată. Domnul Năstase se scula tîrziu. Prăvălia era plină de mușterii, și cursele în oraș le făcea Iorgu. Și-apoi nu le-ar fi folosit la nimic. Coana Mița era fată de popă și nu și-ar fi înșelat bărbatul sub icoanele mari de argint, atîrnate deasupra patului. Nu se sărutaseră niciodată, își fereau chiar mîinile, să nu și le atingă. Arareori, cînd trebuiau să-și facă loc, se-nghesuiau o clipă din instinct, ca două animale, se despărțeau repede, ea — palidă, turburată ca o fecioară, el — nătîng și roș la față ca un rac fiert. Seara, cînd se retrăgea în odaia lui, făcută lîngă magazia de lemne, să aibă în ochi gospodăria din curte, Iorgu aprindea lampa, încuia ușa, lăsa perdeluța de la fereastră și înșira pozele pe masă, pătat la față ca o placă de marmură roșie. Sărutîndu-le la rînd, se culca oftînd ca un hipopotam nostalgic.

Prin geamul de la prăvălie, prin perdeaua groasă, coana Mița îi vedea umbra mare, care intercepta toată lumina, mișcîndu-se harnică încoace și încolo. Îndurerată, se uita cerînd ajutor la icoane, închinîndu-le cei patruzeci de ani de viață fără aventuri, fără necazuri, viață de femeie cinstită, alături de un om bun, pașnic, fără cusur.

— Mor, Mițo...

— Șicule...

— Să fi apucat barim să trag vinul.

— ...

— Ce ai să te faci tu singură?...

— O, Șicule...

— E avere multă, Mițo! Trebuie cap de bărbat...

— ...

— Marfă, casă, vie...

— ...

— Edecurile, datoriile, că le uitasem.

— ...

— Se prăpădește tot... Nu se poate, trebuie să iei pe cineva... Să te măriți, Mișo...

— Șicule, mamă...

— Ia pe Iorgu... ascultă-mă... e al nostru, știe tot rostul... De! tinăr e, nu-i vorba, da' o să-ți prindă bine.

— La el mă gîndeam și eu... Dacă zici tu...

MICUL RĂZBOI

- Hai, moșule.
- Unde ?
- Înjugă boii, să mergem.
- Încotro ?
- Să duci niște muniții la gară, și de-acolo pleci cu noi.
- Cu boii ?
- Boii îi urcăm în vagon.
- Sărăcan de mine, da' eu gîndești mata c-am umblat cu trinul, că-s amu om de șaptezeci de ani ?...
- Nu face nimic, îți plătește.
- Iraa, da' un' să merg eu, conașule ? Ia mata pe altcineva, că-i păcat și de mine, că-i nevasta bătrînă și-s boii tineri.
- I-am luat pe toți, n-a mai rămas nimeni.

Neavînd încotro, unchiașul plecă, legănîndu-se, cu fața brăzdată ca un ghem de sfoară, și trase de sub șopron o pereche de juncani sperioși, pe care îi înjugă din greu la un car mic, neferecat, de munte. „Ne, boală, mînca-te-ar lupu !”

Venise ordin să se adune prisosul de munițiuni de la regimentele aflate în repaos, pentru a fi trimise acolo unde era nevoie mare.

- Da' o manta așa, mai ruptă, nu ni-i da mata ?
- Să vedem.
- Poate ni-i da și un capel, că-s gol... Barem să știu c-am făcut melițe la bătrînețe, zise moșneagul

prinzînd chef de vorbă, după ce nu mai avea încotro.

În gară îl minunau toate : șinele lustruite, telegraful, mașinile uriașe care suflau necăjite foc și pară.

Linia era de curînd construită pentru nevoile războiului. Cînd se desprinsese trenul, moșneagului îi veni amețeală. Sta ghemuit între soldați, buimăcit ca o găină în cușca din codîrla căruții.

Dar încetul cu încetul se liniști. Era doar între țărani, oameni proști, necăjiți ca și dînsul. Primi tutun și aprinse luleaua, mărturisind, între două scuiături ce fișneau lungi și galbene printre dinții ce-i avea sănătoși în gură, că nu fumase de trei luni de zile. Se interesa de toate. Soldații, bucuroși c-au scăpat de urgie, vorbeau, cîntau la lumîna unui felinar de grajd bătut în perete, și de la o vreme prinseseră a necăji moșneagul, amăgindu-l ca pe un copil. După cîteva șoapte înfundate, un frizer, ștregar de București, se ridică și zise cu voce tare, provocător, adresîndu-se unuia dintre ei :

— Hai rămășag !

— Pă ce ?

— Punem toți cîte un ban, și cine-o trage mînerul ia gologanii.

— Da' la ce să tragi mînerul ? întrebă moșneagul.

— Să curgă apă, moșule, că ni-i sete.

Trenul mergea clătîindu-se, gata-gata să sară de pe linie. Moșneagului nu-i mai era frică. Privea zîmbind cu compătimire disprețuitoare tineretul fără vlagă, vlăjgani cît ușa, moi ca niște mămăligi, care, prefăcîndu-se de minune, se încercau, cu ochii bulbucați, adunîndu-și puterile, să tragă fără să poată rupe sfoara de la semnalul de alarmă.

— Ia fugiți, dați-vă într-o parte, zise moșneagul, nemaiputînd răbda atîta nevolnicie, și, scuipe în palme, sprijinîndu-se în picioare, apucă cu mîinile lui bătătorite mînerul.

Cînd socoti că-l cuprinse bine, icni din toate băierile inimii, ca cum ar fi tăiat un fag în pădure, se lăsă greu și trase cu putere. Așteptîndu-se la o re-

zistență mare, căzu, în hohotele de ris ale tovarășilor săi neastîmpărați.

Se lumina de ziuă. Trenul se opri brusc. Lumea, speriată, scotea capul pe fereastră, căznindu-se să vadă. Cei mai mulți se deteră jos, cuprinși de panică. Ofițerii alergau cu lămpile în mâini, de la un capăt la celălalt al trenului, întrebînd alarmati :

— Ce este ?

— Ce s-a întîmplat ?

— Cine a tras de mîner ? Cine a oprit trenul ?

— Eu, conașule, zise unchiașul ieșind la fereastră, și dintr-o dată ! adăugă el mîndru de ispravă.

— Ia poftim încoace .. mama ta de idiot, hai la domnul maior !

— De ce-ai oprit trenul, mă, tîlharule ?

— Valeeu...

— Așa, să te-nveți minte ! Să spui și la alții... Mînerul se trage numai în caz de mare pericol, e scris, du-te și te uită !

— Parcă eu știu carte...

— Trebuia să știi. Spune mecanicului să dea drumul trenului...

— Stați, nu te duce, mă, ne oprim aci !

— Cum ?

— Nu mai plecăm.

— Cine a dat ordin ?

— Eu, eu, zise venind grăbit colonelul, s-a surpat podul... Praf ne făceam ! Cine a oprit trenul ?

— Iertați-mă, conașule...

— Tu l-ai oprit ?

— Eu, vă sărut chicioarele.

— Bravo, moșule, să trăiești, na, ține, dați-i, domnilor ! Să-l facem caporal... ce zici, maiorule ?

— Caporal, nu, da' să-i dăm o decorație.

CÎND VREA FATA...

Coana Lucreția, sau tușa Țica, cum îi zic rudele, prietenii și cunoscuții, este văduvă prin deces și locuiește în Mîntuleasa. Fumează ca un turc, cum-pără zarzavaturi din poartă și așteaptă să-și mărite fata. Cateluța, urîțică, este din ce în ce mai nerăbdătoare să întrebuițeze fețele de pernă festonate, șervețelele brodate și plapuma de mătase roșie, de teamă că nu se taie.

În papuci pe talpă, cu o țigară stinsă în colțul gurii, pe scaun lângă mașina de gătit scoasă în fundul curții, tușa Țica, legată la cap, caută pețitori în cărți, ridicîndu-se din cînd în cînd să întoarcă ardeii ce se coc încrețindu-se pe plită, împrăștiind poftă de mîncare prin vecini. Cateluța stă și ea pe o ladă și citește cuminte, curățel îmbrăcată, *Caterina, împărăteasa Rusiei*.

— Mamă ! strigă ea de la o vreme, fără să ridice ochii.

— Aud.

— Știi ceva ?...

— Știu dacă mi-i spune.

— Am să mă mărit.

— Să te audă Dumnezeu !

— Știi cu cine ?... Cu domnul Popescu.

— N-ai decît, da' să știi că nu-ți dau un cap de ață... Să-mi sece mîna, să dea Dumnezeu să mă vezi cerșind la pod.

— Dar ce-ți este, mamă ?

— Mărită-te, nu zic să nu te măriți, da' mărită-te cum trebuie... Ai învățat la Vanghelică, știi franțuzește...

— Ce știu...

— Cînti la pian..

— Ce cînt...

— Ai truso, mobilă... Să iei și tu măcar un ofițer, da' nu băiatul plăpumarului.

— Dacă-mi place mie...

— Un ăla scurt.

— Cît mine.

— Un dop.

— Ce-ți pasă dumitale ?

— Și urît...

— Bărbat... N-ai să trăiești dumneata cu el.

— Ziceam să iei un om cumsecade, funcționar... Să vă fi cununat nen-tu Chirilă, că mi-a și spus... Ține la tine.

— Așa ținut, să mă ia în brațe cum vine, mersi...

— Nu te gîndi. Pentru că te cunoaște de mică... Poate că te înzestreză, de unde știi?... Avere are, slavă Domnului... I-am dat a înțelege.

— Ți-ai și găsit omul... Știu eu după ce umblă dumnealui...

— Fă-te că nu înțelegi... pînă te măriți, că pe urmă...

— Nu știu, eu vreau să iau pe Ionel.

— Atîta să trăiască el!

— Doamne, mamă, ce-ai cu omul?...

— Parcă-i dracu.

— Dacă-mi place mie..

— Un stricat.

— Cine ți-a spus dumitale că e stricat ?

— Un bețiv.

— De unde știi că e bețiv ?

— Cartofor.

— Ai auzit dumneata că joacă ?

— Zice că are și un copil cu fata găzarului.

- Minciuni, cine ți-a spus ?
- Știe lumea.
- Dacă te iei după vorbe.
- Nu e vorba, mi-a spus și Mitică, agentul de la Siguranță, că s-a luat după el și a aflat tot, cum bea, unde joacă, cu cine trăiește... M-a costat o sută de lei, și numai de rău mi-a spus.
- Dacă n-ai de lucru... Ce te așteptai să spună pentru o sută de lei ?...

ÎNZESTRAREA

De la biserică, oamenii se împrăștiară pe drumul încălzit de soare. Bărbații, cu ciubote mari, istoviți de muncă, veneau câte doi, câte trei, cu minteanul pe umeri, cu mijlocul frînt de chimire late, fumînd, oțărîndu-se, mucuri de țigări ce le ardeau buzele. Femeile veneau și ele pe urma lor, dezbrodite, călcînd cu economie, în ghete noi, prea mici, strîngînd la sîn copii de țîță, învăluiți în scutece sărace. Toți se îndreptau să ciocnească la crîsmă ouă și păhărele, vorbind ca să scurteze drumul, exprimînd cu aceleași gînduri, aprobîndu-se reciproc, împăciuitori în ziua Învierii, mai guralivi pe măsură ce se apropiau de crîsmă.

Soarele răsărise de mult. Oamenii se văitau de secetă. Scormonind griul cu unghii groase, scoteau bobul înnegrit, arătîndu-și-l unul altuia că e neîncolțit, vorbind laolaltă, alintîndu-l ca pe un copil de lapte.

— Săracul, e crud, nu vezi? El ar vrea să se ridice, să crească, să-și dea drumul, da' dacă n-are putere...

— Ar ști el cum să răsară, da' n-are putere...

— Să aibă putere, nu i-ar mai trebui nică.

— Da' poate că s-o îndura sfîntul și o da Dumnezeu de o ploua.

— Cît de puțin, să-l stropească măcar oleacă, ar ieși cum l-ai trage cu mîna.

Crîsma era deschisă. Oamenii se așezară pe la-vițe sub umbrar, văitîndu-se de șale.

Flăcăii, abia răsăriți, cu pene de păuni la pălărie, cu haine largi, cu cizme încrețite, fumau cu patimă, strînși grămadă, luîndu-se peste picior, părăduind s-audă fetele care-i priveau, rîzînd deoparte, cu mîna la gură, în rochii noi de stambă.

Lăutarii, o tobă mare și un contrabas de alamă, alăturați pe lîngă o cobză și o vioară rămasă în două strune, prinseră a vui, adunînd lumea de peste dealuri. Copiii se agățau de scrînciob. Băietanii începură să joace de probă între ei și, îmblînzindu-se, fetele, roșii de plăcere, se lăsară tîrite cu silă prefăcută, și jocul se încinse sub ochii bătrînilor, care prăznuiau Învieerea, închinînd des, cum se cuvine de sfintele Paști.

Două femei desculțe, ieșite parcă din boală, stau la o parte, jos, cu fustele întoarse pe dos, și cinsteau îmbucînd din cozonacul albicios, bînd rachiu cu un singur păhărel, ce și-l treceau din mîna în mîna, silind să bea o fetișcană cu ochii plînși, ce făcea mofturi.

— Dă, ie și be, fată hăi, să-ți mai treacă de inimă ră...

-- Dacă mai ghini o strîngea 'mnezeu de mică și mă lua și pe mine.

-- Șăzi, nu mai vorghi așa, că-i zi mare. Las' mai ghini să trăiești sănătoasă și să-ți dea 'mnezeu noroc și sănătate și zili bune !

-- Și ție să-ți dea Dumnezeu zili, să trăiești, să hii sănătoasă... Eu așa zic, să facă ce-i spun, că numai Dumnezeu știe cum am crescut-o... că bărbatu-meu, Dumnezeu să-l ierte, dac-o fost un bețiv ș-o murit, m-o lăsat fără nici o palmă de loc și-s cinsprăzeci ani de cînd îs vădುವă și alt om n-am știut, ș-am muncit, va să zică, cum am putut, cu palmele, ș-am rupt de la gură și ne-am făcut casă cu ajutorul lui Dumnezeu...

— Cînd vre Dumnezeu...

-- La dînsul îi tăta puterea... ci vra, aceea face. De-o fi să se mărite, s-o mărita... că iacăt-o că-i față, mai mult de ce i-am spus, nu-i dau : un suman, două rochii, ce albastră și aiasta care i-am

făcut-o amu de Paști, o păreche de ciuboțele, lăicerul¹ cel vărgat, două perine, o icoană, un ceaun și trei oi...

— Amu nu te mai pune și 'mneata pentru o stîr-pitură de gită.

— Nu, cum o fost vorba de la început. Așa o zis, așa să fie.

— Ie mai be un păhăruț... Las', să hie sănătoși ! Că de or trăi ghini și le-o da Dumnezeu minte, ai noroc și-or faci di tăti, că eu ce am avut de la pă-rinți cînd m-am măritat ? Nica toată... Ș-acu, slavă Domnului, ni-i ograda plină de păsări... Dă-li, dă-li, așa zic și oamenii, să le dai gițica.

— Cînd m-oi potrighi eu lumii...

— Apăi că n-ai încotro, că cu lumea trăiești.

— Di ci s-o învoit întii, ș-acum o întoarce ?...

— Nu lua și dumneata toate di căpătii. Cîte nu zice omul la un pahar de gin !... Eu așa te sfătuiesc, cumătră, că n-am, să zici, vreun interes, ori ceva, ferească Dumnezeu, inima mi-i curată ca cerul cînd se deschide el din Bobotează... da' zic să se ducă și ei la casa lor... Dă-le gițica, că ți-o rămas fata gre, rîde lumea și-i rușine.

— Dac-aista i-o fost pisemne norocul, ș-o fost proastă, și n-o avut minte, să-și tragă păcatul, da' din casă de la mini, cu voia me, nu pleacă. L-o ajunge și pi dînsul păcatul, nu te teme, întoarce-i-s-ar pomana și n-ar mai avea zili, că mi-o nenorocit copchila, trăsni-o-ar Dumnezeu s-o trăsnească !...

— Șăzi, cumătră, nu mai da într-însa... Amu di-giaba dai... Șăzi, că omori fata...

— Di rîs m-o făcut...

— Ia mai ghini oleacă de rachiu, să te răco-rești.

— Ooof, of, of, of... Nimeni nu știe ce foc mă arde-n chiept și la inimă ! Auzi, să-mi trimită el vorbă că-i fecior de cuc !

— Cum ?

— Adică, vrea să zică, ouă în cuib străin.

— Așa o zis?... sare fata mînioasă, contenindu-și plînsul. Ardi-l-ar focu! Gîndești că-i a lui?... Atîta să trăiască el... E copchilu lui Surugiu, dacă vrea să știe...

— Spui drept ?!

— Să n-am parte de lumina ochilor! Să nu mai ajung ziua de mîine și să mă usuc pe chicioare! Iar de unde nu, să-i săce lui mîna!

— Vezi, cumătră, ce mă-nvățai să fac ?

— D-apoi dă, eu am știut?... Eu spun ce mi-o spus Croitoru: „Deie-mi gițica, ș-o ieu, că Surugiu, zice, nici nu vrea s-audă”.

— Nu-i dau gițica măcar de-aș muri! Atîta gită am, ș-am crescut-o de mică... Ș-acu s-o dau lui, dar-ar boala într-însul!...

— Parcă i-o dai lui?... Ori, pisemne, nu ți-i milă de fată.

— Cum să nu-mi fie milă?! Nu-i, să cheamă, copchilu meu ?

— Dacă-i așa, di ci să n-o ajuți să intre și ea în rindul oamenilor ?

— Mai ghini o strîng de gît... încaltea să știu c-o murit de mîna mea.

— Ărăcan de mine, cumătră, nu vorghi așa, că-i Duminica ce mare, și-i păcat.

— Da' dă-mi bună pace, fimeie hăi, n-auzi că nu-i copchilu lui?... Gîndești că-s proastă să-i dau gițica degeaba ?

SOCOTEALA

Recolta se ridicase. Țarinile, pustii, se înfrăteau în culori mohorâte. Un singur plop, cu foile însingerate de rugină, apărea pe deal, la marginea pădurii, galbenă ca o făclie aprinsă la capul toamnei, ce-și dădea sfârșitul.

Plouase toată noaptea. Din cerul plumburiu filtra încă o bură de ploaie, destrămată de vînt. Totul era înecat de apă; podurile erau jilave, gardurile lucioase, și cîinii, cu părul ud, tremurau zburliți pe prispe. Pe drumul desfundat oamenii se adunau morocănoși la socoteală, la curtea lui conu Matei de la Dumești. Bărbații, în opinci mari, cu mintene de tîrg, cu fețe chinuite, călcau cu pași trudiți, fără spor. Femeile, vinete de frig în fuste sărace, lunecau desculțe prin noroi, legate la cap cu șaluri groase, sînelii.

— De ce umbli desculță, lele Smarandă?

— Dacă n-am ciuboțele.

— Ai să răcești.

— De la chicioare nu răcește omul.

Încet-încet, curtea se umple de oameni, ce se strîng îngrămădindu-se tăcuți la fereastra cancelariei. Conu Matei, om sănătos, de cincizeci de ani, le face toate cu rînduială, cu tabiet, sorbind din cafea, trăgînd din țigară, rînduind teancuri de monedă măruntă, în lei și gologani, la marginea catastifului deschis dinaintea lui.

Oamenii își așteaptă cu răbdare rîndul, își privesc banii, pe care îi privesc lung, uitîndu-se ne-

dumeriți în palmă, căutînd să scoată socoteală dreaptă din mintea lor întunecată. Ajutîndu-se între ei, răzlețindu-se departe lîngă grajd, pe un trunchi culcat de-a lungul gardului, fac grămăjoare de gologani cu mîini neîndemînatice, ca și cum ar da cu bobii. Femeile, cu buzele tivite, înnoadă banii în colțul tulpanului, pe care-l ascund în sîn, și, suflîndu-și nasul cu parapon, se șterg de fustă și ies blestemînd pe poartă. Încet-încet, răfuiala se isprăvește, oamenii pleacă, îndreptîndu-se fără să se îndemne, din instinct, spre crîsmă, unde, în fața sticlei cu rachiu, va izbucni nemulțumirea în vorbărie stearpă. Curtea s-a golit. Un singur om a mai rămas la fereastră.

— Neculai Boiangiu ?

— Eu, conașule.

— Ce vrei ?

— Ziceam că să-mi faci și mie socoteala.

— Tu n-ai de luat nimic.

— Păi dă, eu știi?... Mata știi... Ori c-oi mai avea de luat, ori c-oi mai avea de dat...

— Fugi, n-ai, nu mai pierde vremea.

— Amu, dac-am venit, socotește-mă și pe mine.

— Ce să te mai socotesc ? Vino al'dată. S-a făcut noapte.

— Văd, conașule, da' fiindcă am venit...

Conu Matei puse din nou ochelarii și, deschizînd catastiful înnegrit de socoteli, de pete și de ștersături, îi citește lui Neculai Boiangiu, care ascultă încordat, cu speranța vagă de a prinde pe boier cu oca cea mică.

— Boiangiu te cheamă ?

— Boiangiu Neculai, săru' mîna.

— Uite, omule. Ai rămas dator de anul trecut cu două sute șaptezeci și trei de lei și cincizeci de bani. Așa e ? Două sute de lei ți-am dat la Crăciun, așa e ?...

— Așa-i, conașule.

— Ai venit pe urmă aproape de Paște și ți-am dat patruzeci de lei, de ai îngropat fata. Așa e ?

— Așa-i, conașule.

— Face în total trei sute treizeci de lei și cincizeci de bani, așa e ?

— Așa-i, sǎru' mîna. Amu, dac-am venit, socotește-mă și pe ziuă...

— ...Șase zile de prașilă fac doisprezece lei ; opt zile de coasă fac șaisprezece lei...¹

— Cît ai socotit mata ziua de coasă ?

— Doi lei, cît s-o socotesc ?

— Tot doi lei ?

— Da' cît vrei ?

— Ziceam că doi și cincizeci, cum s-o plătit și la Valea-Satului.

— Nu știi ce s-a plătit la Valea-Satului, eu așa am plătit totdeauna.

— Ghini, conașule.

— În total ai de primit o sută șaptezeci de lei, așa e, ca să nu mai socotesc ?

— Așa-i, conașule.

— Scade o sută șaptezeci din trei sute treizeci și trei și cincizeci de bani...

— Da' ziua de la stupărit ai pus-o mata ?

— Am pus tot, bre, nu mai întreba.

— Și două zile la îngrădit ?

— Le-am pus.

— Și cinci zile cu caru ?

— Pus.

— Ei, de-acolo zece zile la bătut popușoi...

— Am pus tot, bre, nu mai întreba. Rămii dator o sută șizeci de lei. Uite socoteala. Eu n-am să te înșel, nu e așa ?

— Așa-i, conașule.

— Care va să zică, asta e. Mergi sănătos și caută să vii regulat la muncă, să te plătești de datorie... La anu să te alegi și tu cu ceva...

— Da' acu nu-mi dai nică ?

— Ce să-ți dau ?

— Să-mi hi dat și mie ceva.

— Dacă n-ai de luat.

— Cum, conașule, eu să muncesc degeaba ?

— Cum degeaba, măi ?

— Va să zică, eu la arat, eu la semănat, eu pis' tăt locu, și cînd la plată...

— Dacă ieî înainte, cine ți-i vinovat ?

— Așa-i, conașule, da-i păcat și de mine, c-am muncit toată vara... măcar douăzeci de lei să-mi dai.

— Nu mai dau înainte. Am trimis după tine de-unăzi și n-ai venit.

— Eram dus cu vaca la iarmaroc... Să spuie oamenii.

— Da' la împletit de ce n-ai venit ?

— Veneam, gîndești mata că nu veneam ? Dacă-s bolnav și mă dor șelele... aghे mă ridic de gios... Am pus de m-o călcat ursu, și tot degeaba.

— Ți-am spus, nu mai dau. Du-te și nu-mi bate capul.

— Dă-mi, zău, conașule, nu-ți fă pacat.

— Plătește-te întii de datorie.

— Ardi-o-ar focul de datorie, dă-mi barem de un rachiu... Să mă bată Dumnezeu dacă am o chi-cătură de gaz în lambă...

PETRECERE ÎNTRE PRIETENI

Musafiri mulți la domnul Nae Popescu în ajunul Anului nou.

Masă întinsă, acoperită cu bunătățile de tot felul, rînduită în veselă de gală. Icre de știucă (cu ceapă tocată, pusă deoparte, pentru cine vrea), două farfurii cu șuncă, despărțite prin altele cu felioare de salam, un curcan cocoșat ca un vlădică și un purcel, care chiar fript rîdea muieratic.

Sticle cu vin portocaliu și gogoșari deocheați, așezați ici-colo, înveseleau fața mesei.

Ospățul începu în liniște, cu eticheta severă. Nevasta judecătorului Tulea, soție de magistrat, se servi foarte puțin, imitată pe rînd de doamna Zoe Cerceluș, proprietară, și de doamna Gafencu, soția farmacistului din capul mesei.

În schimb, domnul judecător Tulea, rotund ca un poloboc, făcînd opinie separată, se servi cu icre din belșug, puse ceapă berechet și cîștigă simpatia tuturor prin acest act de îndrăzneală. Căci așa merg toate: aliotmanul se împiedică de un ciot, și un nimic stîrnește rîsul. Un polonic de icre dezlănțui veselia.

Cucoanele profitară de acest moment de înfrățire să ia cîte două felii de șuncă, iar bărbații să dea paharul peste cap.

Dintre mosafirii de seamă, domnul căpitan Degeratu din administrație propuse, impunînd aten-

ție, să se bea după fiecare schimb de mîncare două pahare la rînd, urmate imediat de un pãhãrel de coniac, cum obișnuiesc belgienii, spunea el, ca unul ce fusese la Paris și se oprise în Belgia la întoarcere.

— Ați fost în Belgia ?

— Da, doamnă, da' nu așa, prosteste... Cã sînt unii care nu știu cum să procedeze : se duc și se întorc pe aceeași rută. Apucă pe via Pesta—Berlin și retur. Eu de la Paris am luat-o pe la nord, am mers pe la Anvers (domnul căpitan zicea *Anverss*), *Lil* și m-am scoborît drept la *Turi*... Două de vin și unul de coniac, să facem gaură... S-a atacat purcelul ! Mie nu-mi trageți chișlul...

— Haz are !...

Cînd au sfîrșit brînzeturile, lucrurile s-au încurcat. Svaițerul are găuri multe ; trebuiau umplute. La desert cucoanele vorbeau amestecat cu tinerii care mestecau încet.

— Ați venit cu tramvaiul ?

— Da. Avem tramvaiul la poartă.

— La anul venim cu aeroplanul.

— Nu cred.

— Aveți să vedeți... Au să circule aeroplanele ca tramvaiele.

— Da' și cînd ni-o cădea în cap !...

— Nu mi-aș fi închipuit niciodată să umblăm așa, prin cer... Cerul era pentru mine ceva sfînt, o grădină plină de sfinți și de îngeri... Paradisul...

— O să ne întîlnim cu Adam.

— Da' nu știi că l-a gonit ?

— Așa, domnule... uitasem... Și șarpele, săracul, ce zile a ajuns !... Înainte vă oferea mere, și acum îl călcați în picioare. Știți că se poartă pantofi din piele de șarpe ?

— Eu, una, n-aș purta, să mă taie !

Spre coada mesii, domnii cu greutate vociferau aruncîndu-și în obraz teorii economice trase „à la minute”. Judecătorul, cu fața aprinsă ca turla unei

catedrale incendiată de scăpătatul soarelui, se ridică fumegînd, bătu în pahar, sprijinindu-se de masă, și cuvîntă :

— Domnilor și doamnelor,

Încep toastul meu cu urarea strămoșească (răcnind) : La mulți ani !

— Așa ?

— Bravo !

JUDECĂTORUL : Sst... Destul.. Atît... S-a terminat. Trecerea de la un an la altul e o clipă imperceptibilă, după teoria *anșteniană*, care nu contează în timp și în spațiu.

— Bravo, jude !

Judecătorul face un gest care însemna : „Habar n-aveți...” Apoi continuă :

— Și acum dați-mi voie, fiindcă sîntem în casa prietenului meu Nae, cu care am copilărit și ne cunoaștem de cînd sîntem împreună și pînă azi, dovadă că el nu s-a mulțumit să se căsătorească cu doamna aci prezentă în fața domniilor-voastre, ci ne-a chemat și pe noi la o bucățică bună ori de cîte ori a avut ocazie. Doamnă, aveți un bărbat pe care vă rugăm să-l iubiți cum îl iubim noi, dacă vreți să vă iubim și pe dumneavoastră... (Solemn :) Domnule Nae Popescu, ca cetățean al acestei țări, te somez, îți ordon, în numele celor de față, (bătînd repetat în masă :) să-ți pui candidatura, să te alegi deputat ! Dumneavoastră, doamnă, trebuie să vă plimbați cu automobilul. E o rușine ca un om de talia lui Nae Popescu să nu figureze în acest parlament de tilhari și de bandiți !... Mă, prostule, uite-te ici la mine... Eu te aleg... Doamnă, eu știu ce vorbesc ! Vă dau cuvîntul meu de onoare, vă rog să credeți că onoarea mea nu-i rahat... Cîte polițe am girat eu... Gafencu știe... Este, domnule ?...

— Parcă eu n-am girat ?

— (Vexat :) Tot mai multe am girat eu ca tine...

— Nu zic.

— Ei, tocmai d-aia. E bine ca omul să-și cunoască lungul nasului... Nu te poți dumneata compara cu mine !

— Domnu Gafencu, lăsați... Domnu Tulea, vă rog...

— N-are importanță... Vă garantez, doamnă, că soțul dumneavoastră va fi ministru ! Să n-aveți nici o grijă... Și pe Tache Ionescu, Dumnezeu să-l ierte... (evlavios :) și pentru că veni vorba de el, dați-mi voie să picur un strop de vin, cum cere dă-tina strămoșească.

— Nu pe masă.

GAZDA (amabilă) : Puteți, nu face nimic...

— M-ați întrerupt. Sînteți niște măgari... Hai, cucoană, acas' !... Cin' s-amestecă în tărîțe...

— Plecați ?

— Pardon, madam.

— Imposibil !

— Lasă-mă !...

— Lampa !...

Domnul judecător s-a dezbrăcat suflînd greu. Petrecerea a ținut pînă la ziuă, cu catastrofe intermitente.

— S-a spart oglinda.

— Nu face nimic.

— Domnișoară, v-aș pupa, dar miros a usturoi.

— (Suavă :) Nu face nimic, și eu am mîncat.

EPILOG

Au trecut două săptămîni de la Sf. Vasile. Tulea și Gafencu s-au întîlnit pe stradă.

— Unde umbli, haimanaua dracului ?

— De unde vii, mă ticălosule ? Ce mai nou ?

— Toate vechi.

— Cu Nae te-ai mai întîlnit ?

— A venit la judecătorie să-i girez o poliță. Credea că-s fraier !

- I-ai girat ?
- Ce, eram nebun ?... Un zevzec.
- Și ce nevestă...
- O bomboană !
- Craiule, îi făceai cu ochiul pe sub masă... Ba-
rim te-ai ales cu ceva ?
- Taci, nu mai spune la nimeni... E lucru de-
licat.
- Pe onoarea ta ?
- Măgar cin' te minte !

LA ORA RAPORTULUI

La regimente s-a dat comandantului și un locot.-colonel ajutor tactic, pe lângă cel administrativ.

Alarmat că dezertările în corp iau o proporție îngrijorătoare, colonelul, veteran a două clase secundare, a luat disciplina regimentului pe cont propriu. Încadrat între cei doi ajutoari, își face apariția în sala de judecată la ora raportului.

COLONELUL : Ce-i cu tine ?

SOLDATUL : Să trăiți, don colonel, eu, soldatul Galantaru Ion, am ieșit la raportul dumneavoastră, precum că mi s-a furat peria și am prepus pe camaradul Oprea, că și lui i s-a furat peria și o avea lipsă. Și dacă i-am zis : „Dă, mă camarade, peria...” el m-a înjurat de mamă, și eu, dacă am văzut așa, am fugit să fac rost de bani, ca să cumpăr peria, c-așa mi-a zis don *capural*.

COLONELUL : Ho !... Destul, ajunge... mama ta de măgar... Ajutorul administrativ... ascuți, domnule?... Uite, notez aci... va cerceta cheștiunea...

AJUTORUL TACTIC : Domnule colonel, cred că cheștiunea este de resortul meu.

COLONELUL : Ei așa !... Furt de mic echipament... Urmează procese, forme, istorii, comedii... Dumneata ai rol *tactic*. E mare deosebire între tactică și administrație. (Întorcându-se către ajutorul administrativ :) Dumneata ce părere ai ?

AJUTORUL AD-TIV (sinistru) : Eu, domnule colonel, nu contrazic superiorul în fața frontului.

COLONELUL : Mersi. (Către ajutorul tactic :) Te-ai luminat ?

AJUTORUL TACTIC : Nu.

COLONELUL : Va să zică n-ai înțeles... Bun... Trec mai departe... Ce-i cu tine ?

UN PLUTONIER : Să trăiți, don colonel, eu, plutonierul Negoită, mă cunoașteți dumneavoastră, dacă vă mai aduceți aminte, eu sînt care v-am adus atunci...

COLONELUL : Bine, bun, lasă, știu. Ce-i cu tine ?

PLUTONIERUL : Eu, plutonierul Negoită, am scos la raportul dumneavoastră pe soldatul Abălașei Grigore, pentru că a întâpat cu baioneta — unde, nu pot să vă spun dumneavoastră — pe soldatul Șchiopu Matei.

COLONELUL (după o clipă de cugetare adîncă) : Tot administrativ.

AJUTORUL TACTIC (cu sînge rece) : Pardon, atacul ofensiv, chestiune tactică.

COLONELUL : Să mă ierți dumneata, baioneta face parte din armătură, care ține de îmbrăcăminte, deci partea administrativă. (Întorcîndu-se către ajutorul administrativ :) Dumneata ce zici ?

AJUTORUL AD-TIV (sinistru) : Eu nu contrazic superiorul.

COLONELUL : Mersi. (Către ajutorul tactic :) Acum ai înțeles ?...

AJUTORUL TACTIC : Nu !

COLONELUL (ars) : Pofțiți la mine în birou... (Pornesc în șir, potrivit și pasul.)

COLONELUL (către planton) : Să nu intre nimeni !... Ședeți, v-am adunat deodată, în fața mea, pe amîndoi, ca să punem chestiunea la punct. Lucrul e simplu, simplu de tot, și mă mir de dumneata

că nu-l pricepi, dumnealui este ajutor administra-
tiv, înțelegi?... ad-mi-ni-stra-tiv... administreză...
Dumneata ești ajutor tactic, înțelegi?... tac-tic,
dumneata nu te amesteci în serviciul lui, și el nu
se amestecă în serviciul dumatăle. Tactica e una,
și administrația e alta... Sau rața și struțul... Amîn-
două ouă, dar nu se potrivesc : una ouă un măr
pădureț și cealaltă, un cap de copil... (Către aju-
torul administrativ :) Este ?

AJUTORUL AD-TIV (sinistru) : Eu nu contrazic...

COLONELUL : Mersi... Așa și cu dumneavoastră :
vine un vagon cu cartofi, depandă de serviciul ad-
ministrativ ; vine o listă de subscripție, intră în horă
serviciul tactic... (Către ajutorul tactic :) Acum
te-ai luminat ?

AJUTORUL TACTIC : Nu.

COLONELUL : (caracalean) : Trebuie că ești în-
căpăținat... Nu se poate...

[SE SUNASE MOBILIZAREA]

Se sunase mobilizarea. Pe stradă oamenii umblau în sus și în jos, alergau ca nebunii, schimbau două vorbe, se îmbrățișau între două șprițuri și se depărtau fumînd cu nervozitate. În piață muzica militară cînta arii naționale. Căruțele, deshămate în fața hanurilor, formau baricade. În pragul cîrcuimilor se iveau rezerviști beți, cu saci atîrnați de gît, descheiați la mantale, cîntînd răgușiți, cu ochii injectați de băutură și neodihnă: „*Boo, bo, bo, borul lui Traian*“... într-o cacofonie eroică. Un grataragiu își frigea degetele servind, fără să pridi-dească, mititei cruzi. Pe la răsplintii, gorniștii își făceau de cap, sunînd potpuriu nesfîrșit de semnale. Un popă în odăjdii trecea binecuvîntînd norodul, făcîndu-și drum, cu crucea sus, printr-o herghelie de cai mizeroși, ce săreau împiedicați de picioarele dinainte, mînați spre cazarmă de polițiști cu mustățile ude.

În curtea cazarmii, un plutonier, răgușit și el, îmbrăca oamenii aruncîndu-le în brațe, dinormanul de lucruri amestecate scoase în mijlocul curții, efecte de îmbrăcăminte, inventariindu-le cu voce tare :

— Turlan Ilie.

— Zînt !

— Ține ici, na... cămașă... izmene... obiele...

Și efectele zburau în aer, aruncate în obrazul oamenilor.

Depart, în marginea curții, medicul mobilizat, îmbrăcat pentru întâia oară în haine militare, cu pantalonii prea strâmți, cu tunică prea scurtă, cu chipiu recalcitrant, se vedea foarte priceput înjurând, vrînd să arate că cunoaște meseria armelor. Oamenii stăteau plini de speranțe nelămurite, așteptîndu-se să sufere de o boală minunată necunoscută, care să-i scape de urgie fără durere. Stăteau dezbrăcați înțeleniți, acoperindu-și cu rufe murdare goliciunea.

- Cine-i la rînd, tu ești ?
- Eu, să trăiți...
- De ce nu te-ai dezbrăcat pînă acum ?
- Eu sînt...
- Leapădă căldărușa, ce ții căldărușa aia în mîna ?... Ai venit la pomană ? Dezbracă-te.
- Numai o vorbă...
- Dezbracă-te, n-auzi ?
- Am venit...
- Dezbracă-te, mama ta de țilhar...
- Domnule, nu mă-njura, eu sînt...
- Dezbracă-te, fire-ai al dracului cu mă-ta și nu vorbi !...
- Domnule...
- Scoate cămașa.
- Trăiți... vă sărut mîna.
- Leapădă izmenele... Uite-l cum tremură... De pe acum ți-e frică, păcătosule... Dă-i un purgativ, să-și vină în fire !...
- (Înspăimîntat :) Domle...
- Nu vorbi... Descleștați-i fălcile... Hai, c-apoi pe urmă îți torn cu pîlnia... Așa vezi... P-ăsta să-l puneți în frunte... Cum te cheamă ?
- Simion.
- Ce meserie ai ?
- Dascăl.

- Învățător ?
- Nu, dascăl de biserică. Așteptam pe părintele... Zise : „Du-te tu, Simioane, înainte, că viu și eu...” Mă tem că pentru sfeștanie.
- Așaa?... Ei, fire-ai al dracului de tîmpit !... De ce nu spuneai de la început, idiotule?... Stai colo și așteaptă...
- Acu ce să mai aștept?... Mă duc acasă.

CUNOȘTIȚĂ VECHĂ

E Sfântul Gheorghe. Soarele se ridică strălucitor, împrăștiind veselie, deschizând florile și inimile.

Tramvaiele, luate cu asalt, treceau împodobite cu verdeață, și midinete, cu pantofi noi, cu buze trandafirii, erau ajutate să se urce de cavaleri galanți, rași, tunși și frezați ultima oră.

Cu haine de culoarea fumului ce se destramă, cu mănuși galbene ca untul de vacă, cu pălărie juvenilă, Popescu, fericit că trăiește, venea pe mijlocul trotuarului, învîrtind umbrela, săgetînd cu priviri cuceritoare vestalele de ceară, care întindeau, cu mîini ideale, ciorapi diafani la vitrine.

Din partea opusă venea domnul Gheorghe Al. Gheorghe, bărbat mălăieț, moldovean blajin, fost ajutor de judecător la Moinești, oaspete de curînd sosit în capitală, unde urma să se instaleze, locuind deocamdată la hotel.

— Noroc, Ghiță !... Ce faci tu ?... Mă mai cunoști ?
îl întîmpină Popescu, fericit ca fericitul cîștigător al unui loz mare. Pariez că nu știi cine sînt...

— Te cunosc... Stai, să-mi aduc aminte...

— Vezi c-ai uitat ?...

— Nu ești domnu Georgescu ?...

— Popescu, avocatul Popescu... Nu știi cînd am venit la Moinești... într-un proces la judecătorie, pe care l-am cîștigat în două vorbe, de m-ai felicitat în ședință ? Mă cunoști, îți spun eu, da' ai uitat... Bine că te-am întîlnit... Nu te mai las, ai fost foarte drăguț cu mine... Azi ești musafirul meu.

— Vezi că eu...
— Nimic... Nu se poate... resping orice incident.
— Dacă ții și vrei mata numaidecît...
— Absolut... Mergem la nenea Fănică.
— Da' nici nu-l cunosc...
— Ce are a face?... Eu mă duc la el ca la mine acasă.

— Dumneata, înțeleg, da' eu...

— Noaptea, să-i bat în geam, se scoală și pune masa, că are vin în pivniță... Vin vechi, de Drăgășani... nu bea alt vin să-l omori...

— Da' bine, omu lui Dumnezeu...

— Și are o nevastă, o frumusețe !... Nu tocmai tânără, dar cîntă la pian și face niște clătite admirabile... Să vezi ce bine o să-i pară cînd te-o vedea !

— Bine, cucoane, dacă zici mata, și-ți iei angajamentu...

— Nu, parol, n-ai idee ce om cumsecade e... Hai să intrăm ici, să ne aprovizionăm cu țigări, că nenea Fănică nu fumează să-l tai... Ai mărunte ?...

— Am.

— Ia o cutie, să avem, că de la nenea Fănică nu scapi cu una, cu două... Ia și chibrituri...

— Am luat... Da' nu-i prea devreme ?

— Mergem să luăm cîte un aperitiv... Avem timp berechet... Că eu nu plec niciodată pe țanc... Mai bine să fii c-un ceas mai devreme decît un minut mai tîrziu... Stop... Intrăm aci... Nu te așeza lîngă ușă... nici lîngă fereastră, că se face curent.

— Mata crezi, pesemne, că eu...

— Nu zi așa... April este lună înșelătoare... Ei... pst ! Băiete !... Garson !... Poftim și pe la noi... Ia comanda de la domnu judecător și dă două pelinuri mari la iuțală... Spală paharele... Servește bine, să nu mă faci de rușine, că domnu e boier...

— Apăi chiar c-ai nimerit-o. Eu, cucoane, sînt nepotul lui Cozadini, dacă-l știi mata, care se rudește cu Țicu Eliza, vară cu regentul...

— Se vede... Nu-mi spune mie, că eu știu să apreciez... Băiete, umple paharele... Luăm cîte o plachie ?

- Să nu ne stricăm pofta...
- Nu te teme, nenea Fănică mănîncă tîrziu... Dă, domnule, două porții de crap mai de la mijloc și cu ceapă multă... Aici se prepară bine, da' numai pește... Friptură dacă vrei, am să te duc eu pe urmă în alt loc...
- Mi-e că ne săturăm...
- Parcă o să mîncăm cine știe ce... Ia, acolo, o bucățică, de gust, ca să-ți faci idee, că nu oricine e în stare să aprecieze...
- Eu, cucoane, nu că mă laud...
- Las', că știi... Dumneata nu te îndopi cu curcani, îți place să mănînci, că una e să fii găman și alta e să alegi ce mănînci. Prostul e mîncăcios, aristocratul de rasă... Băiete, umple paharele...
- Să mergem, că te-o aștepta...
- Aș !... La nenea Fănică mă duc cînd vreau. Prepară imediat, are bucătăreasă. Să trăiești ! N-ai idee ce bine îmi pare că te-am întîlnit... Vin' să te pup... Nu, zău, să nu crezi că sînt amețit, dar ți-o spun sincer, mi-ai plăcut de la început cum ai sesizat chestiunea... Era vorba de o epitropie... Că judecătorul trebuie să judece cu inima, nu cu capul ! Capul, pardon, să te p... pe el, nu face două parale, inima e totul ! D-aia spun că mi-ai plăcut... Nu-i vorba, că și eu am vorbit dumnezeiește... Băiete, trimete să vină o mașină și umple paharele... Ai să mănînci o friptură...
- O să ne ducem prea tîrziu !
- Mergi cu mine.
- Oricît...
- Ce-ți pasă, eu răspund ! Plecăm imediat. Ai să vezi că nu te-am mințit... Plata !...
- Lasă mata...
- Dă-i și lui o sută de lei, că-l cunosc... Dacă nu eram eu, nu mîncam așa... E chelnerul meu, mă servește regulat... Ascultă, șofer, uite ici la mine... Eu sînt avocatul Popescu... Dumnealui e magistrat, are să fie în curînd prezident... E văr cu regentul. Prin urmare, vezi ce te așteaptă... Să ne duci ca gîndul,

să nu ne bată vîntul, pînă la Băneasa... Ia-o ușurel și dă-i drumul... Ce mașină e asta ?...

— Craislăr...

— Bun ! D-astea are și palatul... Vezi tu... adică, pardon... îmi dai voie... Eu, monșer, cînd sînt prieten cu cineva, dau și inima din mine... De ce crezi c-am luat mașină ? Ca să nu întîrziem, să nu zică omul că vii pentru întîia oară și... Să oprești la „Gîndacul vesel”...

— Să nu se supere domnu Fănică.

— El ?!... Îmi pare rău... Înseamnă că nu-l cunoști... Unde ne așezăm ?... Nu acolo, e prea retras... Mie îmi place să fiu în lume... Ai furat ceva ?

— Pîn-amu...

— Nici eu. Ce nevoie avem să ne ferim ?... Ține, băiete, ți le dau în primire : pardesiul, umbrela și pălăria... Ia și de la domnu... Sărută-i mîna...

— Nu pretind.

— Nu, las' să-ți sărute mîna... E domn regent, prostule...

— Rudă...

— Paparudă ! Ha, ha, ha !... Nu te supăra, că glumesc. Nimeni nu te stimează și nu te iubește cum te iubesc eu... Nici nu știi ce prieten ai căpătat... Eu sînt ca un copil, simt de la prima vedere simpatie sau antipatie. Dumneavoastră, domnule judecător, m-ați captivat de la început prin tactul, cultura, inteligența dumneavoastră, pentru care... vin' să te sărut și îți urez să te văd în curînd prezident la Casație ! Băiete, să ne dai mai pe urmă... vezi cu cine ai a face, și adă-ne o sticlă cu capsă, două scrumbii de Dunăre, doi mușchiuleți cu ridichi și salată verde, rocfort și portocale... Pînă una-alta, dă-ne cîte o iahnie de ciuperci, că o ai gata...

— N-o să mai putem mîncă.

— Ce te grăbești ?...

— Trebuie să mergem oleacă...

— Eu răspund...

— Măcar de politeță... Are să se supere domnu Fănică, și mi-e mai mult de cucoana...

— Ce-ți pasă?... N-ai să regreti... Vin aici și dame, lăutari...

— Parol ?

— Se face tãmbãlãu mare. Ai noroc cã nu m-ai gãsit în fonduri... Te luam eu altfel... Cã eu nu-s boier ca dumneata, sînt fecior de țãran, dar am obraz... Nu-mi place sã plãteascã altul... Da' m-ai prins, azi e ziua dumitale... Am intrat în horã, trebuie sã joc... Da' te prind eu alt' datã, n-ai grijã...

— Lasã, cucoane.

— Cîte parale mã țin chefurile, numai eu știu... Da' nu-mi pare rãu... Am învățat sã petrec... Bãietele !... Dã o sticlã de șampanie și trimete sã vinã lăutari !

ANCHETĂ

Era o căldură nesuferită. Tramvaiele treceau rare, cu caii blegi, nădușiți, incapușonați cu bonete albe.

O mașină de lux lunecă strălucitoare, goală, cu un ciine lup, ce căsca o gură însîngerată, lingă șoferul tolănit lingă volan. Țigănci, întinse impudic, dormitau înfrățite la umbra stivelor de cărămidă, rînduite pe trotuar. O vrabie se scâldea într-un ochi de baltă din mijlocul drumului.

La secție, ferestrele erau deschise; un gardist moșia pe scară, în exercițiul funcțiunii. Subcomisarul, ras de mustăți, scria cu chipiul pe ceafă, cu cravașa pe birou, alături de el. Tocul fugea pe hîrtie, mîna luneca, plimbînd, de la o margine la alta, inele colorate. Scria nădușit, cu nasul gătit de sărbătoare națională, necăjit de o muscă îndărăt-nică.

Era liniște. În fața lui, depărtați cu respect de birou, așteptau două persoane: o femeie, mică, neagră, suptă, bine pieptănată, cu cercei lucitori, fixa tavanul cu ochi mici, răzimată în umbreluță, cu fața învrăjbită, întoarsă într-o parte. La un pas de ea, întors în cealaltă parte, se înălța un pui de lele, cu breton și ras la ceafă, care ținea dinainte o caschetă de șofer, cu ochii pironiți în dușumele.

Din cînd în cînd comisarul îi ancheta fără a se opri din scris.

— Ce ai făcut carnetul femeii, mă?

— Nu știu.

Subcomisarul continua să scrie zorit, fumînd ca o locomotivă de ajutor.

— N-auzi, mă, ce ai făcut carnetul femeii?

Întrebarea revenea ca un leitmotiv de simfonie ori de cite ori respirația subcomisarului era în defect.

— Spune, mă, de ce i-ai luat carnetul femeii?

— Ce carnet i-am luat?

În sfîrșit, isprăvi. Puse tamponul peste slovele mari, neregulate, întinînd cerneala violetă, apoi, frecîndu-și genunchii, strîngînd din măsele, își revizui raportul, punctînd proza cu semne aprobative, clătinate din cap cu satisfacție. O puse în plic, o sigilă confidențial cu cinci peceți în numele regatului, închise sertarul, încinse sabia, luă cravașa și porni hotărît să isprăvească.

— Cum ți-a luat carnetul?

— Nu mi l-a luat, i l-am dat eu... La ce să zic că mi l-a luat dacă nu mi l-a luat?...

— Auzi, mă, zice că ți l-a dat.

— Parcă eu zic că nu mi l-a dat?

— Care va să zică, recunoști că ți l-a dat.

— Cum să nu recunosc, domle?

— Unde-i carnetul?

— Nu știu.

— Cum nu știi? I-ai dat carnetul, femeie?

— Nu ți-am dat, mă, carnetul?

— Zic eu că nu mi l-ai dat?

— La ce i l-ai dat?

— Să-l avizeze precum că sînt văduvă de război, ca să-mi trag pensia... Că dacă bărbatu-meu o murit pe front și-s amărită... Cînd i l-am cerut, a sărit să mă bată, mi-o dat o palmă de-am gîndit că nu-s eu... Că ce-i cer eu lui contul...

— Trăiești cu el?

— Ne-am luat împreună... Dacă-s orfană și n-am pe nime'... Că de asta l-am adus, să-l iei, săru' mîna, din scurt, să declare el cum de mi-o luat el mie carnetul, de nu pot să-mi trag pensia, nicicacum, și mă lasă să trăiesc singură, și el bate crîșmele și nu vrea să știe de mine, că-s femeie vă-

duvă, și s-a înhăitat cu alta, și are de gând să-mi mănince banii.

— Ce ai făcut carnetul ?

— Nu știu...

— Faci pe prostul cu mine ?...

Și repezindu-se de după birou, răsturnând scaunul, se propti crăcănat, cu chipiul pe ceafă, cu cravașa în mână, în fața zaplanului.

— Scoate carnetul, că te omor !

— De un' să-l scot ?...

— Scoate carnetul, n-auzi ?

— De un' să-l scot, domle, dacă l-am pierdut..

— L-ai pierdut ?!...

Cravașa, șuierînd în aer, brăzda fața voinicului cu o dungă aprinsă, vișinie, ce cuprindea gîtul și urechea.

Oțărîndu-se de durere, mugind ca o leoaică, femeia se repezi pe neașteptate și, cu buzele tivite, vinătă de minie, porni să dea cu umbreluța în capul subcomisarului.

Loviturile curgeau ca ploaia, repezi, fără răgaz, întretăiate de apostrofe :

— Vrei să omori omul ?! Vrei să omori omul ?! D-asta l-am adus eu, să mi-l omori ?... Tilharule, seca-ți-ar mîna ! Haide, mă, acasă...

Și femeia porni mititică, iute, albă ca varul, urmărită de vlăjganul care făcea pași mari s-o ajungă.

— Ce făcuși, fa ? îi șopti el înăbușit, ieșind lîngă ea pe poartă. Rupseși umbrela...

FILOTIMIE

Depart, la depozitul de furaj, afară din București, cîțiva soldați încărcau lemne tăiate la fierăstrău, cărîndu-le cu brațul pînă la furgonul tras pe cîntar. Se duc și vin sleiți de putere, moleșiți de căldura ce încingea pămîntul, și zarea, și tot ce apucau cu mîna.

— Destul... Ajunge, nu mai pune... Mișcă, mă, mai înainte !

Conducătorul smunci de dîrlogi, și caii se opin-tiră cu crupa încrețită, cu gîtul întins, urnînd greu furgonul, bătînd cu copitele podul de lemn, și se opriră gîtuiți, încolonîndu-se cîțiva pași mai departe, în coada altor furgoane încărcate, îndreptate spre poartă.

— Gata ?

— Gata, don sergent.

— Mai sînt ?

— Nu mai sînt.

— V-ați uitat bine ?

— Poftim, uitați-vă și dumneavoastră.

— Mîna, mă...

Furgoanele porniră clătînîndu-se grele, cu roțile ce se rostogoleau, împleticîndu-se ca femeile bete.

Pe urma lor, zece soldați peteciți, arși de soare, mergeau cu pași tîrîți, ca de mort, cu capelele pe ceafă, răsuceau țigări ajutîndu-se din sărăcie cu tutun și foiță, oprîndu-se în drum s-aprindă cu vorbe puține, scui-pînd gînditori, cu aceleași gesturi. Cînd pe marginea drumului se ivea cîte-o femeiușcă cu

sîinii tari, cu rochie scurtă, își dădeau cu cotul, întorcîndu-se după ea cu priviri bestiale, chemînd-o fără speranță.

— Nu vii încoa', fă ?

Femeia scuipa cu dispreț și iuțea pasul, necăjită și fudulă.

Dar cînd intrară în oraș, gheara nevăzută a discipline îi apucă din nou. Soldații își suflară nasul, îndreptîndu-și capelele, aliniindu-se, lihniti de foame, în urma furgoanelor, silindu-se, sărînd într-un picior, să-și potrivească pasul.

Cînd se opriră, soarele scăpăta. Generalul îi aștepta în poartă.

— Ați venit ?

— Da, să trăiți.

— De ce ați venit așa tîrziu ?

— Cînd ne-a dat drumul de acolo.

— Dați-le jos.

— Unde le descărcăm, să trăiți ?

— Colea.

— Ia puneți mîna, măi...

Îndemnîndu-se harnic sub ochii generalului, soldații se împărțiră și prinseră a descărca furgoanele. Lemnele zburau pe deasupra celor care le cărau de la poartă în magazia din fundul curții, străjuiți de nevasta generalului, care veghea, masivă ca o cate-drală, să le rînduiască cum trebuie.

Se întuneca văzînd cu ochii. Oamenii lucrau fără răgaz. Pe furiș, cîte unul încerca în dosul carului să-și ridice pantalonii sau să răsucească o țigară, dar cuprins de panică la vocea generalului, o stîngea în mînă și se apuca virtos de treabă, ca să înlătore bănuiala. Nu vorbea nimeni. Treceau cu brațele încărcate, întîlnindu-se unii cu alții ca furnicile ce se duc și vin fără sfîrșit cînd scot larvele la soarele cald al primăverii.

Generalul și nevasta lui stăteau acum satisfăcuți, ei în papuci, ea armată cu un coculeț de nimica toată, pe scaune, lîngă poartă, privind obosiți de supraveghere, înduioșați la gîndul că nu vor suferi de frig.

La o parte, pe o masă lângă magazie, ordonanța din casă, gătită cu papuci croiți dintr-o pereche de bocanci, tăiase un pepene verde, felii-felii, potrivite pe numărul oamenilor.

— Na, mă, ține aici... zise, cu un gest vag de generozitate, generalul, după ce schimbă două vorbe franțuzești cu nevastă-sa.

— Ciți sinteți ?

— Zece inși, să trăiți.

— Ia atunci două piini negre... și dați zor, că se răsuflă pepenele... Un pepene v-ajunge ?

— Ne-ajunge.

— „Laisse, dragă, qu'il coupe encore un...”¹

— Bine, dar atunci să isprăvească întâi de cărat lemnele.

Luna, o lună splendidă, se ridica, rîzînd, sarbădă, pe cer.

FRIPTA

În mantale subțiate, roase pînă la urzeală, oamenii tremurau de frig, strînși în jurul sobei.

Lumina lămpii, prinsă în straturile de fum ce se îngroșau înălțîndu-se înspre tavan, forma o pată alburie, translucidă, ca un felinar sleit în ceață. Ne-maiputînd răbda fumul ce ieșea din sobă în valuri, oamenii, cu ochii micșorați de lacrimi, deschiseră ferestrele, înjurînd de toți dumnezeii.

— Care ești ăla care înjuri ?

— Trăiți, don plutonier, am înghețat de frig.

— Deschideți ferestrele, boue !

— Le-am deschis, și degeaba.

— Deschideți-le și pe alea din față, dă să se facă *corent*...

— Se sparge sticla, don plutonier...

— Nu se sparge.

— S-a spart... nu v-am spus eu ?!

— Dacă ai știut că se sparge, la ce-ai deschis ferestrele ?

— Dumneavoastră ați spus.

— Mișcă de cumpără sticla, și nu mai vorbi !

— Se poate lipi o bucățică de hîrtie... Care aveți, mă, hîrtie ?

— Nu-i nevoie, s-a spart la gură. Ține și așa.

— Închideți ferestrele.

— Eu zic să dăm focul afară, don plutonier.

— Așa, mă băiete. Stingeti-l binișor în zăpadă, că se poate aprinde un incendiu... Că la soba asta

nu vă mai încălziți voi... Face fum de cînd am venit eu *recute*... sînt nouă ani de-atunci.

— Să nu iasă fum, ar încălzi bine, că-i mare.

— E mare, și degeaba !

— Nu trage coșul.

— Ce vorbești, mă, că-s burlanele noi... Nu s-a atins nimeni de ele.

— O avea vreun beteșug.

— Trebuie să aibă ea ceva de nu trage, că doar nu-i neroadă.

— O fi supărată.

— N-a primit solda.

— Mă tem că nu i-a dat drumul în conced...

Și martirii, copii nevinovați, lesne uitători de suferințe grele, se întreceau să glumească pentru a străluci în fața superiorului.

— La noapte nu doarme nimeni.

— Da' de ce, don caporal ?

— Sîntem *comandați de sirvici*.

— Ce *sirvici*, don caporal ?

— Avem de făcut *pepteni*.

— Hă, hă, hă, hă... așa e, bine zice don caporal... Știi ce, hai să jucăm fripta !

— Bine zici. Ia treci colea la rînd... Faceți cerc... Stați să aleg eu : A-la-ba-la por-to-ca-la ce-ai mîncat de te-ai um-flat șap-te pi-te și-un pi-toi și-un ca-val de u-stu-roi !

Ultima silabă, într-adins socotită, căzu pe capul lui Gligore, stîrnind o explozie de strigăte și urlete de veselie.

— Auuu... treci, camarade !...

Și așezîndu-l sub lampă, potrivindu-i mîinile la subțiori, caporalul se opinti din răspuțeri și-i arse o palmă care răsună înfundat, fără să clintească din loc pacientul.

Gligore era un soldat cu mintea întîrziată, cu ochii mici, cu mîini păroase de gorilă.

El nu făcea instrucție, nici teorie, nu ieșea la paradă, nici la inspecție. Din cînd în cînd, pătruns de un dor războinic nelămurit, atavic, smucea cîte o

armă, cu care amenința pe cei dimprejur cu mișcări de atac furioase, care puneau soldații pe fugă.

Gligore avea în primire bivolița colonelului, pe care o îngrijea ca pe ochii din cap, dormea alături de ea, încălzindu-se la suflul ei puternic, și primăvara o ușura de lapte, sugînd o dată cu malacul, în rîsetele camarazilor, care se oțărau, veselindu-se cu scîrbă.

Jocul era în toi. Oamenii nu mai simțeau frigul. Loviturile cădeau grele pe o parte și pe alta. Gligore se întorcea rîzînd prostește și arăta la fiecare dată pe don plutonier, insistînd cu încăpăținare bolnăvicioasă.

De altfel, nu-l cunoștea decît pe dînsul.

După încorporare, îl bătuse cîteva săptămîni la rînd, pînă cînd medicii, seduși de membrele lui puternice, îl trecură, în loc să-l reformeze, în serviciul auxiliar.

În fierbințeala jocului și minat din palme, Gligore ajunsese pe nesimțite alături de soba de tablă, care se înălța, dreaptă, lucitoare, lîngă el.

Plutonierul stătea pe marginea mesei și privea interesat, apreciînd loviturile, încurajînd oamenii din ochi, alegînd cu plăcere diabolică pe cei mai puternici, care loveau, repezindu-se apoi cu toții să-i bage degetele sub nas.

— Poc !... bîz...

— Trosc !... bîz...

— Don plutonier, arăta Gligore, stîrnind chiulhan de veselie în jurul lui.

Dar iată că, prins în horă, furat de joc, plutonierul, care pînă aci stătuse în rezervă, provocat de îndărătnicia lui Gligore, se ridică cu ochi isteț, să-i ardă și el cu sete o palmă, pe care o dorea nepomenită.

Plini de bucurie reținută, scontînd rezultatul, oamenii lărgiră cercul, pentru a lăsa superiorului cîmp de manevră. Scuișînd în palme, șeful se lăsă pe spate, se cumpăni în aer și dete drumul loviturii, care, prea mult calculată, căzu moale, și degetele

plutonierului rămaseră prizoniere în mîna de om primitiv a lui Gligore.

— Don plutonier, răsuflă ușurat vlăjganul și, strîngîndu-l în brațele lui păroase, îl așeză lîngă soba instalată acolo fără folos de nouă ani de zile.

Pierzîndu-și cumpătul, plutonierul n-avu timp să reflecteze și nu se împotrivi. Încrezător în teama ce le inspira, convins că nu va îndrăzni să-l lovească nimeni, se lăsă potrivit de Gligore, rîzînd silit, cu un început de îngrijorare, sperînd în orice caz să ghicească repede, cu ajutorul oamenilor binevoitori și lași.

Dar nu trecură multe clipe, și primi de la Gligore o palmă brutală, care îl culcă peste soba ce se răs-
turnă o dată cu el. Oamenii înlemniseră, se făcuse tăcere ca-n așteptarea judecății din urmă. Cînd se dezmeticiră, plutonierul, alb ca varul, greu lovit în coastă, abia își mai trăgea sufletul.

Vrînd să ridice soba, soldații aflară, în fine, de ce scotea fum de nouă ani de zile : n-avea coș.

CÎND PLEC MARȚI LA DRUM...

Sever Popescu, 49 de ani.

Marioara, soția lui, 29 ani.

Aurică, 32 de ani.

În iatacul soților Popescu, cu salonaș alături, birou de avocat și cameră de baie. În zilele noastre.

— Pleci ?

— Plec. [...]

— Nu stai la masă ?

— N-am vreme.

— Stai de mănîncă.

— Iau ceva în gară... *Orevoar !*

— Cînd vii ?

— Azi ce-i ?... Marți ?

— Cum dracu s-a nimerit tocmai marți...

— Ce ești proastă... Mie mi-aduce noroc... Zi, azi e marți... miercuri ajung... pînă isprăvesc... joi, cel mai tîrziu vineri, sînt înapoi.

— Să vii sănătos... Adu-mi ceva de acolo.

— Ce să-ți aduc ?

— Ce vrei tu.

— Nu știu, poate... Să văd cum stau.

Cum a plecat domnul Popescu, Marioara a ridicat transperantul, a deschis fereastra, a stins luminile, s-a așezat la pian și a început să cînte crescendo, cu voce transportată de dor :

„Dragă, nu-i nimeni în crîng,
S-a scoborit și noaptea,
Vino la piept să te strîng...”

— Zent ! strigă cineva, năvălind pe fereastră.

— Cine-i?... Tu ești, Aurică?... Vai, cum m-am speriat !... Nu te-a văzut nimeni?... Stai să închid fereastra... De unde vii ?

— De la Ploiești. Am vîndut via.

— Ai mîncat ?

— Nu. Bărbatu-tău unde e ?

— A plecat...

— Serios ?

— Pupă-mă ! Vine poimîine... Ce vrei să mă-nînci?... Sînt fără servitoare, închipuiește... Am friptură rece, struguri și brînză...

— Vin ?

— Bate în perete, că vine băiatul de la cîrciumă...

Au mîncat și, firește, s-au culcat, cum ar fi făcut oricine în locul lor.

Dar la un lucru nu s-ar fi așteptat nimeni.

În puterea nopții, după zgomotoase ciocănituri în geam, vocea lui Popescu răsună la fereastră :

— Deschide, Marioară !... Nu te speria, eu sînt. Recomandația era crudă.

— Pe un' să ies ?

— N-ai pe unde ieși, că te întîlnești cu dînsul...

Ascunde-te în dulap.

— Deschide, n-auzi ?

— Așteaptă, nu găsesc chibriturile...

Adunînd hainele pe întunec, le aruncă sub pat și porni să deschidă ușa.

— Cum se face că ai venit ?

— A deraiat trenul.

— Ce ghinion afurisit !

— De...

— Ți-am spus eu că marțea nu e bine să pleci.

— Adevărat, zău...

— Ce faci?... N-aprinde... Cînd ai ști cît mă doare capul... Parcă am avut un presentiment... N-am închis ochii toată noaptea, mă gîndeam la tine... Du-te și-mi ia un piramidon...

— De ce nu mi-ai spus?... Acușa m-am dezbrăcat.

— Ia-ți numai pantalonii și pardesiul.

— Lasă, miine.

— Fii drăguț... Nu mai pot.

— Poate n-o fi deschis la farmacia noastră.

— Este, c-am citit în jurnal.

Dibuind, Popescu luă pantalonii de pe spătarul scaunului, pardesiul din antreu și plecă, cu gulerul ridicat peste cămașa de noapte, la farmacia din colț.

— Ce doriți ?

— Iartă-mă, nene Grigoriu... Dă-mi un piramidon... Nu pentru mine, e pentru nevasta mea... Altfel, nu te-aș fi deranjat... Eu nu iau doctorii să mă tai... Am cincizeci de ani și, crede-mă, nu iau o curățenie, care alții...

— Poftim.

— Cît costă ?

— Luați un tub... E bine s-aveți... Treizeci de lei.

— Poftim...

Și nu putu spune mai mult. Simțea că i se umflă capul. Tot sîngele îi năvălise în obraz.

Băgînd mîna în buzunarul cel drept, unde știa că are gologani, dădu peste un pachet de hîrtii de o mie de lei. Ducînd mîna la celălalt buzunar, era să piardă ochii de mirare cînd descoperi și acolo alt pachet cu hîrtii mari. Se uită nedumerit și abia băgă de seamă că pantalonii nu erau ai lui. De altfel, îi erau prea strîmți, și, pipăindu-se la spate, îi veni să țipe de bucurie, căci simțise alt pachet.

— Viu de la drum, se socoti el obligat să explice farmacistului. Am făcut o afacere... N-am mărunte.

— Nu face nimic...

— Schimbați dacă voiți...

— Lăsați să-mi dați miine.

Întors acasă, Popescu aprinse lumînarea, deschise dulapurile, căută pe sub paturi, inspectă toată casa

și se culcă liniștit lângă nevastă-sa, care dormea dusă.

Dimineața, cînd s-au sculat, el privea gîndindu-se în vag. Ea încremenise cu ochii la pantaloni.

— Ce te uiți ?

— Dragă, iartă-mă : sînt vinovată...

— Nu ești vinovată de loc. I-am murdărit în tren. Trimete să-i curețe, și cînd i-o aduce, n-ai să-i mai cunoști. Numai vezi te rog să fie gata repede, marți plec la drum. Eu cînd merg marți la drum, îmi merge bine...

DE LA MANEVRE

Ploua și trăsnea. Trăsnea și ploua cu găleata. O ploaie deasă, cu fire lungi, ce părea de sticlă, cădea neîncetat, c-un uruit de tobe îndepărtate. Se înnopta. Manevra încetase. Trupele intrau în cantonamente, înotînd prin noroiul ce le îngreua bocancii. Din toate părțile răsunau semnale, comenzi și înjurături variate. Satul se pierdea în întuneric. Ici-colo, pete de lumină sarbădă indicau reședințele comandanților. La marginea satului, în marmite¹ înșirate pe drugi de lemn, ciopliți în repezeală, fierbea, afumîndu-se latent, o ciorbă de fasole, chinuită la un foc de lemne verzi.

Hăt, încolo, la vreo trei kilometri de sat, dincolo de podul primitiv aruncat peste o gîrlă capricioasă, o companie de pionieri își îndeplinise misiunea și aștepta ordine.

Se înnoptase de tot. Oamenii zăceau trîntiți în noroi, zgribulindu-se uzi pînă la piele în mantale jerpelite.

Și ploua. Din cînd în cînd, căpitanul, un țigan înalt, întreba cu voce leneșă, agravată de un teribil accent moldovenesc :

- Cît i șiasul, bre ?
- Zece, don căpitan...
- Și spui, bre !... Samoilă !
- *Ordinați !*
- Adă calul.

La lumina unui foc sărac, în jurul căruia se strînseseră ofițerii și fruntașii companiei, înfrățiți de

mizerii, se desprinsese din umbră, ieșind ca din gura iadului, un soldat ce țira de căpăstru o gloabă feștelită, cu coamă lungă, cu gîtul lung, cu coadă lungă, ce se poticnea la fiecare pas.

Căpitanul încălecă, strecurînd piciorul pe deasupra animalului, cum încălecă copiii cumpăna. Iapa, luată de rechiziție, porni în zigzag, împleticindu-se ca un om beat.

Și ploua mereu. Ofițerul nu vedea drumul. Moțîind în șea, se lăsa la voia dobitocului, care, mirosind aerul, se oprea să necheze, tremurînd din tot trupul cu scîncet de copil, sperînd călărețul. „Ptiu, gloabă !” ...

Amărit, frînt de oboseală și de foame, neștiind încotro merge, călăuzindu-se de lătratul cîinilor, ofițerul se dete jos de pe cal ca de pe bicicletă, trecu șanțul, de-a lungul căruia mergea fără sfîrșit, și, intrînd în apă pînă la genunchi, trase, cu chiu, cu vai, gloaba după dînsul, care, opintindu-se, sări anevoie pe celalalt mal, umplîndu-se de noroi pînă în albul ochilor. În fine, dete Dumnezeu și intră în sat.

Dibuind, întrebînd pe la porțile oamenilor, legă iapa de un gard și intră la comandament.

— Domnule colonel, nu știu dacă am făcut bine sau rău, dar eu am venit să vă întreb : mai stau la pod, că plouă ? ! Oamenii sînt nemîncăți.

— Cum, domnule ? ! răcni furios colonelul. Dumneata n-ai intrat în cantonament pînă acum ? !

— Nu, domnule colonel, că n-am avut ordin.

— Să vie căpitanul Popescu !... Cum, domnule, dumneata n-ai comunicat pionierilor să se retragă ?

— Nu, pentru că dumnealui n-a trimes agenți de legătură.

— De ce n-ai trimes agenți de legătură ?

— Pardon, am trimes și i-ați întors... Ați zis că aveți călăreți.

— Nu-i adevărat !

— Uite ordinul scris.

— Atunci dumneata n-ai trimes.

— Am trimes, domnule colonel, da' poate nu l-au găsit.

— Se putea să nu mă găsească ? !

— Dar dumneata n-ai văzut că trupele se retrag ?

— Dacă n-am avut ordin.

— Du-te, domnule, și adu oamenii numaidecît !...

Să intre imediat în cantonament ! Unde este cantonamentul pionierilor, Popescule ?

— Pe liziera de nord a satului.

— Auzi, pleacă, du-te, ce mai stai ? !... Să vii să-mi raportezi că te-ai instalat.

O oră mai târziu, cam pe la miezul nopții, un convoi de oameni, rezerviști îmbătrâniți de munci și de bărbi crescute în voie, răzlețiți de greutatea drumului, veneau fără spor ; încărcați ca niște cămile cu fel de fel de lopeți, de joagăre, de pari și material telefonic, pe urmele unor căruțe grele, lungi de șapte metri, pline și ele cu grinzi de lemn și de fier.

— Mai fulgeră, Doamne ! se rugau oamenii, rătăcind drumul, luptându-se cu întunericul, ridicînd cu necaz și trudă căruțele lunecate în șanțuri.

Ploaia, ce contenea în răstimpuri, relua cu furie nouă, semănînd jale și deznădejde. Căpitanul se opri, în fine, la liziera satului. Neputînd descoperi nordul, rătăcea, întrebînd pe la curțile oamenilor, gonit de pretutindeni, fără să afle unde este cantonamentul rezervat pionierilor. Casele erau înșesate de lume. Nu mai era loc nicăieri.

Deznădăjduit, ofițerul strînse oamenii în capătul satului și plecă la comandament.

— Ai sosit ?

— Da, domnule colonel, da' mă întorc înapoi.

— Ce să faci ?

— Să mă odihnesc.

PE PATUL DE MOARTE

Conu Tache Grosu era mic și sfrijit ca un mîț părăsit, purta chelie, barbișon și umbrelă.

Dimpotrivă, coana Victorița, nevasta lui, era un munte de femeie, colorată ca un jandarm rural, mustăcioasă ca un dascăl de țară. Din ziua nunții ocupase tot patul, toată trăsura, îl acoperea cînd ședeau alături pe scaune și era gata să-l ia la subsuoară ori de cîte ori treceau strada, atît părea de neisprăvit alături de ea.

Conu Tache îi știa de frică. N-avea voie să fumeze în casă, unde nu mai era primit dacă întîrzia la un pahar de vin între prieteni. Lucrul acesta i se întîmpla acum regulat o dată pe săptămînă, joia, cînd de obicei rămînea la masă Fănel, nepotu-său, vagmistru la Regimentul 4 roșiori, pe care-l lăsa jucînd tablanet¹ cu nevastă-sa.

De la o vreme, coana Victorița devenise mai îngăduitoare. Îl lăsa să se strecoare în casă, prefăcîndu-se că nu-l vede. Atît doar îi spunea, cînd se întîlneau fără voie, privindu-l cu viclenia omului care ascunde ceva : „Ai venit, haimanao ?...”

Uneori soțul încerca să-i țină piept. Dar după o slabă împotrivire, își relua jugul, fulgerat de priviri încruntate.

Conu Tache Grosu era un îmbogățit de război. Trebuie să spunem însă, spre onoarea lui, că nu speculase nici grînele, nici furniturile armatei. Avea i-a venit pe neașteptate : vînduse pe preț bun, după încheierea păcii, casa de zestre a nevastă-sa.

Trei milioane de lei, pentru cincizeci de mii, cît fusese constituită dotă la tribunal. Trăiau acum din venit, după ce-și cumpăraseră o casă mai mică, două odăi, pentru că n-aveau copii, antreu mare, curticiă singură, bucătărie, electrică și baie.

El n-avea nici o treabă. Se odihnea după douăzeci și cinci de ani în serviciul primăriei, gustînd fiecare clipă. Sorbea aerul rece al dimineții, cafeaua cu lapte, îmbrăca o cămașă călcată cu lustru și pleca, furișîndu-se, ca un spion ce duce un secret mare, să se plimbe în Cișmigiu, sau să stea de vorbă la cafenea.

În schimb, coana Victorița nu-și afla locul. De dimineață se ducea la biserică, căci era fată de preot, și credea în puterea lui Dumnezeu și în veșnicia iadului. Apoi scotea așternutul, perne cu broderii de mîină și plăpumi înfocate, pe fereastră, la aer, întindea scoarțe pe frînghie, toca vinete, lustruia, ceruia, da muștele afară, și cînd venea domnul Tache Grosu, se așezau la masă, el fără haină, cu nasturi de mărgean la manșete, ea în capot, pudrată din belșug, cu părul rărițat, împărțit în alee, ca o grădină englezească.

După prînz, în timp ce dîmnealui cetea ziarul la umbra caisului, coana Victorița găsea totdeauna ceva de făcut: rufe de călcat, saltele de prefăcut, sau se pregătea de iarnă, făcea dulcețuri, umplea ardei borcânați cu morcovi și varză roșie, spăla castrevociori sau învîrtea bulionul ce forfotea în cazan, ca păcura pentru judecata supremă.

— Dă sarea, Mario, unde umbli ?...

— Am fost de-am luat oțet...

— Ține de coala... Adă sita... Mai pune lemne...

Maria, femeiușcă de țară, tinără, cu sîinii neastîmpărați, se dezghețase la oraș, purta ciorapi roz, era dornică de flirt la colțul străzii și se înnebunea după cinematograf, la care însă nu se putea duce, seara mai ales, pentru că stăpîină-sa încuia poarta și lua cheia.

Dar slugile nu mai sînt proaste. Își dau stăpînii în stambă, se sfătuiesc între ele și se pun la cale cînd se întîlnesc între două treburi.

— Ce faci, Mario ?

— Fac pe dracu !

— Ce te-ai uscat așa, parcă ești moartă !...

— Lasă-mă, Veto, nu mă mai otrăvi și tu, că-s destul de amărită...

— N-o duci bine cu stăpînii ?

— Ba, slavă Domnului, mîncare este, treaba n-ar fi grea... Ei, da' bine, soro, n-ai și tu răgaz să te duci să tănuiești cu cineva, să mai vezi lume... Mă ține din scurt, mai rău ca pe hoți...

— Taaci !...

— „Unde ai fost ?... De unde vii ?”... numai ce-o auzi...

— Dacă ești proastă...

— Nu-s proastă... Așa mi-a fost, se vede, nenorocul... Ți-i lesne a vorbi dacă ți-ai găsit loc la Micșuneasca... Las', c-am auzit eu... O aia, care joacă teatru... Lipsește toată ziua, și seara are casă plină de musafiri, care dau bacșisuri. Tu te-ai schimbat de huzureală, și eu de inimă rea... Că și tu ai slăbit... Oricum, să fiu în locul tău, n-aș mai zice nimic. Tu te joci...

— Mi-a ieșit joaca prin nas...

— Nu cumva ?...

— Cin' ți-a spus ?

— Am auzit și eu... El ce zice ?... I-ai spus ?

— Gîndești că-i pasă... Și-a pus capelul pe o ureche și s-a dus după stăpînu-său, că-i *ordinanț*... Arde-m-ar focu, că n-am avut eu minte... S-a mutat la Brașov...

— Acu ce faci ?

— O să caut un loc mai liniștit. Nu mai pot ține... Obosesc repede.

— Știi una ?

— Ce ?

— Hai să facem schimb... Vino tu în locul meu, să merg eu în locul tău ; vrei ?

— Da' boieru tău e cuminte ? Că vezi, sînt unii...

— Cuminte... Îl ține cucoana din scurt... Și-i bătrîn, dă-l dracului...

— Las', c-am mai văzut eu... Țștia bătrînii s-aprind mai repede decît cei tineri...

— Tu cînd împlinești luna ?

— La întii...

— Taman bine, și eu tot la întii.

— Așa, Mario, spune coana Victorița servitoarei seara, după ce-i luase socoteala și-i da de cheltuială pentru a doua zi... Facem o musaca și scoți două bucățele de friptură... Iei un pepene verde, ardei grași și un chil de roșii.

— Altceva ?

— Atît... Vara nu prea mîncăm. La întii plecăm și noi, o să rămii singură... Să fii cuminte și să ai grijă de casă dacă vrei să-ți aduc un șorț, și ție, cînd ne-om întoarce.

— Știu, sãru' mîna, da' eu nu mai stau... A venit o femeie din sat de la noi și mi-a adus vorbă că e mama bolnavă și n-are cine să umble cu plugul...

— Vrei să te duci ?

— Eu nu m-aș duce, da' dacă n-are cine să umble cu plugul și-i mama bolnavă...

— Mă rog, mă rog, n-am nevoie de explicații... Adă femeie în loc și pleacă.

— Am femeie, sãru' mîna.

— Cine știe ce soi rău...

— Dacă n-ai fi mata mulțumită...

Recomandată de doamna Micșunescu, Veta intră două zile mai tîrziu la coana Victorița, în locul Mariei, care trecu de la doamna Grosu la doamna Micșunescu, artistă.

La dejun, coana Victorița își puse soțul la curent :

— Știi că am dat drumul Mariei ?

— Ducă-se !

— Ce ușor e de vorbit !

— Parcă n-ai să găsești alta...

— Pînă cînd o înveți... Da' vouă ce vă pasă ? !...

Parcă știți cu cîtă trudă se ține curățenia.

- Parcă iei servitoare numai pentru mine...
- Vii numai să te așezi la masă.
- Am muncit destul, am drept să mă odihnesc.
- Și eu să muncesc ca o proastă.
- Ai femeie.
- Cu servitoarele de azi trebuie să muncești și pentru ele...
- Atunci, nu mai tocmi.
- Ia, te rog, sfârșește... Eu nu-mi văd capul de grijă, și dumitale îți arde de glumă!
- Caută femeie.
- Mersi... N-am așteptat să mă înveți ce trebuie să fac.

Dar cînd servitoarea cea nouă intră cu jumările, bietul om abia își stăpîni mințile să nu se dea de gol.

- Ce te uiți la ea?
- Nu mă uit.
- O cunoști?
- N-o cunosc, dragă.

Înghiți cu noduri. După prînz stătu ca pe ghimpi, și cum se făcu ora patru, alergă într-un suflet la doamna Micșunescu, artistă, cu care întreținea relațiuni o dată pe săptămînă, joia, cînd venea nepotu-său la dejun, pentru opt mii de lei pe lună, plătiți înainte, cîștigați în mici afaceri făcute la primărie, cu ajutorul foștilor săi colegi.

— Conașul!... îl întîmpină strigînd Maria, gata să cadă, ducînd mîna la gură să-și țină rîsul.

— Aici ai intrat?... Vrei să vii înapoi?... Eu mă duc... îngăimă boierul, făcîndu-se nevăzut.

De atunci domnul Tache Grosu nu mai iese din casă. Se învîrtește în jurul nevesti-si, spală paharele, îi ajută la călcat și la pecetluit borcanele.

De cîteva zile au început să i se îngălbenească ochii. Coana Victorița îi dă să bea țuică, în care au zăcut coji de ouă, privindu-l bănuitoare prin ochelarii-i vechi de aur.

Dar domnul Tache Grosu preferă să moară. La gîndul că secretul lui e în gura servitoarelor, i se face inima cît un poruce.

Nemaiputînd răbda tortura catastrofei ce-l pîndea dintr-un moment într-altul, se gîndea cu orice risc să-și mărturisească vina.

Într-o seară i-a fost mai rău ca de obicei. Avea temperatură și sufla greu.

— Simt că mor... Aprinde lumînarea... Am să-ți spun ceva.

Coana Victorița s-a apropiat, gata să-i închidă ochii creștinește.

— Ascultă, Victorio, începu el gîfiind exagerat. Eu, joia, cînd venea Fănel și lipseam de acasă...

Dar ea nu-l lăsă să isprăvească. Strecurîndu-i lumînarea, bănuind că știe tot, căzu peste el să-l turtească și, cuprinsă de panică, se spovedi înaintea despărțirii, ca să nu-i ducă păcatul pe cea lume.

— Te-am înșelat, iartă-mă... Nu jucam tablanet...

Conu Tache o privi o clipă nedumerit, apoi adormi, zîbind fericit ca un copil.

A doua zi era sănătos tun.

Acum iese cînd vrea.

CONSULT

Sanatoriile nu sînt, cum ar putea crede medicii, pline de bolnavi. Mai degrabă toți bolnavii din sanatorii sînt medici. Fiecare e gata să-ți dea o consultație, să-ți propună un remediu, să-ți ofere un rest de medicament, aproape întreg, pe care l-a plătit scump și nu-l întrebunțează, fiindcă s-a făcut bine. Dintre toți, mai pricepuți sînt militarii, care au văzut multe și știi de toate.

La Techirghiol-sat se adună vara ofițeri din toate părțile, puși la porție : două feluri, un tutun și țuica jucată la table, cu zarul aruncat din băierile inimii, cu pulurile plesnite cu sete :

- Arde-l !
- Dă-i la cap !
- Ia-o !

La o parte, în drumul celor ce se întorc de la baie, stau pensionari serioși, grade mari, care se privesc murind. Își descriu suferințele pe larg și schimbă leacuri, cu toate că nici unul nu dă mult de trăit celuilalt. Cînd, din întîmplare, întîlnesc un bolnav nou, fac consult, cu păreri împărțite pe grade și vechime.

- Ce plîngi, conică ?
- S-a îmbolnăvit băiatul.
- Ce are ?
- Nu știu... A mîncat niște alune americane.
- Rău... Vezi, nu trebuia... Alea e boală curată... pretinde un colonel de intendență, în uniformă, purtînd baston de promenadă și pălărie de paie, în

semn de libertate. (Pipăindu-se cu mîna :) Vin de se cristalizează ici, în stomac, și nu le mai scoți să dai cu tunul ! Da' uite ce să faci dumneata... Să-i dai un *Zainiț Pauler*... că dublu ve nu se pronunță... Se scrie *Polwer* și se pronunță *Pauler*... Îl iei de la farmacie... Dacă vrei, spune c-am trimes eu, că mă cunosc ăia... Îi trece la moment... Eu iau regulat, pe onoarea mea ! Scrie pe hîrtie, să nu uiți : *Zainiț Pauler*...

— Fugi, domnule colonel, îmi pare rău de dumneata, că ești om serios ! *Zaidițu* e pentru limpezierea sîngelui.

— Zău ?... Cin' ți-a spus dumitale ?... Ai auzit-o la casierie ?

— Da' dumneata unde ai auzit-o, la îmbrăcăminte ?... Ce spun ei știe toată lumea...

— Habar n-ai de ortografie ! *Zainițu*, s-o știi de la mine, vine de la *șez*, adică de la scaun, cum se zice pe franțuzește, pentru că limba engleză, dacă vrei să știi, e formată din cuvinte franțuzești spuse de-a-ndoasele... E mură-n gură : *Zainiț Pauler*, adică pulbere pentru scaun...

— Nu te potrive, conia, intervine serios un ofițer tînăr. Trimete după doctor.

— Din ce vă luarăți ?... Nu știu nimic... Viu de la baie... S-a îmbolnăvit cineva ?

— Nu, domnule general, doamna e soția capelmaistrului și a căpătat ceva la stomac...

— Nu eu, băiatul...

— Și tocmai cînd veneați 'mneavoastră, spuneam să ia un *zainiț*...

— Băiatul, nu eu...

— Poți să iei și dumneata... Puteți lua și dumneavoastră, domnule general... Ți se bea ca un sprîț... în Anglia, *zainițu*...

— Nu face două parale !

— Domnule general...

— Ascultă colea, că-s mai bătrîn. Un ban nu face *zaignițu* dumitale !

— Păi ați luat vreodată ?

— Am luat chiar în ziua cînd am ieșit la pensie...

Adică nu, pardon... Fac greșală... A doua zi... Și nici a doua zi, că a doua zi a fost banchetul, că d-ăia m-am și îmbolnăvit... A treia zi am luat d-ăla... cum îi ziseși... Da' nu mi-a făcut nici un efect...

— N-ați știut cum să-l preparați... Trebuie să-l bei repede și să te ții de nas, că vine de răbufnește...

— Eu am zis, domnule general — nu știu dacă și dumneavoastră sînteți de aceeași părere — să cheme doctorul.

— Nu trebuie doctor, maiorule. S-o îndreptăm *antr nu...* A la franse'... (Întorcîndu-se către doamnă, scurt :) Ce are copilul ?

— Se vaietă de cap și îi e greață.

— A vomat ?

— N-a fumat, mititelul de el.

— Vreau să zic, a debordat ?

— Aș, de unde ! Înțeleg eu ce vrei să spui dumneata, da' nu e... Adineauri l-am desfăcut... Poate să-l sărute oricine, așa e de curat... (Rîzînd :) N-a brodat nimic, săracu...

— Răspunde romînește, cucoană, a vărsat ?

— Ce să verse, domnule general, dacă n-a mîncat de trei zile ?

— (Eroic :) Bagă-i două degete pe gît.

— Nu-i mai bine să cheme doctorul ?...

— Ce să facă doctorul ?... Natura lucrează, domnule maior. Doctorul, dacă e bun, poate ajuta naturii, dar știința n-ajută doctorului... Stai zi și noapte în soare, ca maimuța din care ne tragem, și scapi de orice boală, fiindcă e *radio ultraviolet* care lucrează... Da' doctorul ce știe ?... Ascultă-mă pe mine... Bagă-i două degete pe gît... Nu mult, cît încapă ! Pe urmă dă-i un ceai de mentă cu un corn sărat...

— Sărat ?

— Vezi dumneata, ca să-i deschidă pofta.

— Mă tem.

— Nu te teme. Eu am avut, să mă ierte lumea, nouă copii, cocoană... Cum se îmbolnăvea unul... la lighean... două degete, și gata ! E natura care lucrează, madam !

ROBII BANULUI

Orășelul, împărțit în pătrățele regulate, prin străzi drepte, nisipoase, paralele, moare câte puțin în fiecare zi. Respectîndu-i agonia, bătrînul fluviu îl scaldă încrețindu-și apele, lunecînd pe lîngă el fără zgomot. Case umede, legate la cap turcește, se strîng răsărînd neregulat, ca o droaie de copii orfani.

Deodată strada se însuflețește. O căruță a intrat pe barieră, trece cu căișori iuți stîrnind praful, pîndită de negustori ieșiți în prag cu toată familia. Țăranul oprește, sare fudul într-o ipingea nouă ce-i bate călcîiele, merge silabisînd firmele cu socoteală, se întoarce înapoi, scărpinîndu-se în cap, scoate din paie o traistă grea și, apucînd-o de batiere, urmărit de priviri asasine, intră de-a dreptul la

M. ISOFTESCU

Opincărie și coloniale angro

Băiatul, venit de departe și pentru întîia oară în orășel, aducea plocon, din partea tătine-său, un crap pe care îl desfășea din cîrpe, mîndru de isprava lui, în fața mulțimii ce se minuna la ușă : „Hi, hii !”

— De la cine e peștele ?

— De la alde tata.

— Pentru mine ?

— Nu ești dumneata domnul Isoftescu, opin-carul ?

- Eu... Nu ți-a dat bilet ?
- Ba mi-a dat, dar nu-ș' ce-l făcui.
- Al cui ești tu ?
- Al lui Mărin Izmană.
- De la Ghindici ?
- De la Cetate.
- Bine. Spune-i că-i mulțumesc.
- Să-mi dai scrisoare.
- Nu-i nevoie, mă întilnesc eu cu el... Nu mai stai ?
- Nu, că mi-e degrabă... Batem porumbul... Cu bine !
- Mergi sănătos !

După plecarea țaranului, domnul M. Isoftescu puse crapul pe cîntar. Are șapte kilograme.

— E cam mare, zise nevastă-sa, apărînd legată la cap, strîngînd cămașa în jurul gîtului slab cu miini încrețite de leșie.

— Asta mă gîndeam și eu, răspunse bărbatul, cu același simț de ordine. Ia dă fuga, Gheorghe, hotărî el inspirat, și cheamă pe domnu Nicołae...

Domnul Nicolae Isoftescu era cumnatul lui Mărin Isoftescu — țineau două surori — și se ocupau cu același comerț, intitulat scurt, spre deosebire, pe o tablă identic spălată de ploi :

N. ISOFTESCU

Delicatese & opincărie

- Mă chemași ?
- Vrei o jumătate de crap ?
- Cu cît ?
- Patruzeci și cinci.
- Cîtii ?
- Dacă vrei... Am cui să-l dau, nu mă vaiet... Domnul N. Isoftescu aprecia peștele în general, și în special crapul.
- Iau, ce mai vorbă... Să-l cîntărim...
- L-am cîntărit.
- Nu știu, mă reped să-i spun nevestii... Spintecă-l, că mă întorc, și cît o fi...

— Da' vii ?
— Viu, viu.
— Ai, mă, fire-ați ai dracului de orbeți !... Și por-niră uitînd toate, chirăind, fugărindu-se ca un stol de vrăbii.

Domnul N. Isoftescu, dintr-o săritură, nimeri acasă.

— Unde-i cucoana ?

— În dos.

— Cheam-o.

— Coană, ăă !...

— Cine mă strigă ?

— Te cheamă jupînul.

— Ce vrei ? Spune repede, că mi-e săpunul pe foc.

— Am cumpărat o jumătate de crap.

— Ce faci cu el ?

— Scoate zeamă de varză și pune oala cea mare să fiarbă cu ceapă mărunță... Pune și ceaunul.

— Cu cît l-ai plătit ?

— De la cumnatu-tău, cu patruzeci și cincî.

— Scump ți-a luat.

— Las', că i-o fac eu...

Nu vorbiră mai mult, zoriți amîndoi...¹

— L-ai tăiat ?

— Te-am așteptat pe tine... Pune mîna...

Ținînd peștele, unul de cap, celălalt de coadă, îl pintecară de la ceafă, mînjindu-se de sînge, tăind anevoie șira spinoasă, dezvelind o carne trandafirie.

— Dă, Gheorghe, un castron din raft... Alege unul mai mare... Șterge-l cu șorțu... Ține ici, jos... Mai la margine, dobitocule...

Din burta aurie se răsturnă un val de icre, care umplu castronul cu o plămădeală pămîntie.

— Cam slab peștele...

— Slab din cauza icrelor... îl mai iei ?

— Mă rog, ce are a face... Am zis, s-a isprăvit !

— Care parte vrei ?

— Care-o fi... Asta.

— Asta să fie... *Izact*, trei două sute.

— Cu bătaie.

— Trei kilograme, poftim... Să nu zici că sînt om rău... A patruzeci și cinci de lei, vine o dată nouăzeci și cu patruzeci și cinci o sută treizeci și cinci... Alea două sute de grame nu le mai socotesc... Scoate gologanii...

— Să cîntărim și icrele.

— Icre nu dau.

— Cum nu dai?... Ce fel de vorbă e aia?...

— Icrele e două sute cincizeci de lei kilogramul, cît vrei să iei?... De fapt, trei sute se vînd ele, dar fiindcă apucaii de zisei, ducă-se...

— Ce, mă, ești nebun?

— Cumpără din altă parte, eu nu ți le dau cu de-a sila.

— Glumești?

— Ba nu glumesc de loc... Întreabă, să vezi cît se vînd la bodegă...

— Așa?... Poftim, ia-ți peștele! Dar să știi, cu mine nu mai ai vorbă!

— Te superi degeaba.

— Mă, ascultă ice la mine... Ai înfiat un copil... Să trăiască, mititelul, că nu-i vinovat. Dar tu, na, fac cruce, să te îneci ca vulpea, să-ți stea oasele-n gît, să te-nvinețești ca pătlăgeaua...

— Nu vorbi așa...

— Să dea Dumnezeu și Maica Domnului, uite, mă întorc cu fața la răsărit, că e zi de post, să te usuci de dor de pește pe lumea ailaltă, să te zbați ca un crap, uite așa, uite așa, și să nu-ți faci ni-meni pomană pe pămînt.

— Mă Nae...

— Așa, fire-ai al dracului de păcătos!

— Bine, mă nerodule, tu în locul meu n-ai fi făcut la fel?

— Ferească Dumnezeu! Mi-aș fi oprit cît mi-ar fi trebuit, și restul dam la lume, să apuce fiecare o bucătică. Cît pește, cît icre...

— Ei iacă, fiindcă mă pui la ambiție, nu-ți dau.

— Bagă-ți-l în ochi!

Dar cearta luă o întorsătură neașteptată, adunînd iarăși mulțimea.

— Adă, domnule, peștele... Vrei să mă-nșeli dumneata pe mine? zise intrînd pe ușă băietanul care adusese ploconul. Am găsit biletul. Nicolae te cheamă pe dumneata?

— Nu pe el, pe mine mă cheamă Nicolae.

— Dumneata ai vorbit cu tătucu să-i faci nu știu ce?

— Cu Mărin Izmană?

— Ei...

— Eu... Auzi, mă, mie mi l-a trimes... La ce-l tăiași? Adă peștele! La ce ai pus mîna pe el, pun-gășule?!...

— N-am știut.

— Ce n-ai știut?

— Gîndeam...

— Ce gîndei?

— Lasă-mi și mie.

— Nu-i lăsa, domnule, c-a vrut să mă-nșele.

— Afurisit să fie cin' ți-o lăsa!

— Bine, mă, adineauri ziceai că dai la toată lumea.

— Treaba mea ce-oi face... Zi, două sute cincizeci de lei kilogramul de icre?!... Fire-ai al dracului, că nu te mai sature de bani! Ce ai să faci, mă, cu banii?... Parcă ai să-i iei cu tine? Tot între patru scînduri ai să te duci la groapă...

A doua zi de dimineață, surorile, deschizînd prăvăliile, ieșiră să privească în prag, ca de obicei.

— Mneața... Te-ai săturat de pește?

— Vai, dragă, zău, nu fi supărată... Să moară cine l-a văzut în ochi!

— Păi ce l-ați făcut?

— L-a vîndut.

— Cu cît?

— Cu patruzeci și cinci, cum spunea și cum-natu... Fără icre... Icrele le-a dat ofițerilor, cu trei sute de lei kilogramul... Noi am pus făsui...

A JURAT...

Nenea Caton e o rubedenie care a avut ceva stare și dezamăgiri conjugale. Din asta s-a ales cu un birt economic și cu nasul roș.

L-am găsit în gară pe neașteptate. Întîlnirea noastră a fost, după spusele sale, o *miracolă*. Și avea dreptate : eu călătoresc greu, și el, foarte rar. Miracolul ne-a făcut plăcere la amîndoi, așezîndu-ne față în față, într-un vagon de clasa II-a, să călătorim împreună — altă *miracolă* — spre Constanța.

Nu ne văzusem de mult. Conversația a început imediat, dornici și unul și altul de noutăți familiale. Minunîndu-ne din nou de întîlnirea noastră, ne informarăm, după un minut de tăcere solemnă, de toate țatele și tușile din familie, apoi veni vorba despre noi.

Nu știu pentru ce, în tren nu ne jenăm unii de alții. Vorbim vrute și nevrute, vorbe aruncate vîntului.

- Da' tu ce mai faci ?
- Rău, nene Alecule.
- Merge prost ?
- Sînt foarte supărat.
- Criza ?
- Aș...
- Atunci din ce pricină ?
- Ce, nu știi?... N-ai auzit ?
- Nu.
- Divorțează doctorul...

— Taaci !...
— Te așteptai ?
— De unde dracu !... Dar, în definitiv, ce are a face divorțul lui cu supărarea ta ?... Unde ai petrecut Crăciunul ? l-am întrebat eu, ca să schimb vorba.

— Acasă.
— Cu cine ?
— Singur, singurel... Adică, pardon... cu sticluța dinainte...

— Nimeni lângă sticluță ?
— Zău, nene Alecule — ne zicem nene — întâmplarea asta m-a amărit de tot.

— Și de ce divorțează ?
— Păi să vezi cum a fost... Mă cam îmbolnăvisem, și dau un telefon doctorului, să vină pe la mine când o avea vreme. Când colo, mă pomenii cu amîndoi... Ea, cum intră pe ușă, începe să plîngă. Doctorul zice : „Mă Catoane, am venit la tine, ca membru al familiei, să-ți dai și tu părerea, ce e de făcut ?...” „Ce s-a întîmplat ?” zic eu... „Să spună ea...” „Ba să spună el”, zice Eliz, și hî, hî, hî, cu capul pe umărul meu...” „Ci spuneți, mă, odată, ori ăla, ori ăla, ce e cu voi ?” În fine, tot ea, printre suspine, spune că a greșit, mai demult, cu un locotenent, dar că l-a lăsat, și acum vrea să se facă femeie cumsecade... Eu, de, știam de așa ceva, dar ce, era să stric casa omului ? !... O dusei pe Eliz alături, în camera de consumație, și rămăsei cu doctorul, să discutăm ca de la bărbat la bărbat...

— Sigur, l-ai sfătuit s-o lase, nu ?
— Ba, dacă și-a cerut iertare și vrea să se facă femeie cumsecade, de ce s-o lase ?

— Păi tu pe Mierluța n-ai lăsat-o ?
— La noi a fost altceva... Cu mine nu merge... Da' dacă mi-ar fi stat în genunchi și-mi cerea iertare, de, poate că n-o lăsam, cu toate că n-o mai sufeream... La două săptămîni după nuntă trebuia s-o las, că eu imediat am simțit... Da, mi-a fost rușine de lume...

— Dar doctorul cum a aflat ?... I-a prins el, sau...

— Ce să-i prindă?!... Eliz trăia cu un ofițer, un locotenent. Și acu de curînd nu se mai ducea la el, că-l schimbase c-un avocat. Cînd a aflat ofițerul, de necaz, a aținut calea doctorului și i-a spus în față: „Domnule, nevasta dumitale ne înșeală pe amîndoi...” „Cum îți permiți, domnule, ce, nu ești în toate mințile? i-a zis doctorul. Cu ce dovedești?” „Ce să dovedesc?! A trăit doi ani cu mine, și acum ia pe altu...” „Și crezi că e faptă de cavaleri ce faci dumneata?...” „Domnule, face ăla, eu am iubit-o întîi, și o iubesc...” „Fugi, domnule... zice doctorul. Altu-n locul meu te-ar lua la palme...” Că eu, să spun un lucru, nene Alecule, cu toate că mi-e rudă și sîntem veri, doctoru e un prost.

— Parcă tu...

— Pe mine numai una m-a păcălit... Da' cînd m-am hotărît o dată, s-a isprăvit! Eu am ambiție... Nu mă cunoști...

— Ei, și pe urmă?

— Pe urmă am luat pe Eliz deoparte și i-am spus: „Eliz, cu mine nu merge... Eu știu toată *proveniența* ta... Să spui drept...” „Păi drept... nu-ți spuse el? Așa a fost. Tocmai de aia m-am despărțit de ofițer, fiindcă vreau să mă fac femeie cumsecade...” Și dă-i plîsete... Săraca, mi-era milă... E fată muncitoare... Mierluța era leneșă... M-am dus la el și i-am spus: „I-ascultă, doctore... Ești doctor și știi că femeia nu e ca bărbatu... Zice că s-o ierți, și zic și eu să tragi cu buretele, să nu rămînă urmă, că de acum o să se facă femeie cumsecade.” I-am mai spus și ei, pe urmă m-am dus la ofițer și i-am cerut și lui cont... Eram cu Brătănescu, unchiu-său... I-am spus: „Fii cavaler, că de unde nu, te pocnesc!” În fine, ce să mai spun, credeam că s-a isprăvit, și mă duc pe la nenea Costică să văd ce mai fac... Și ce să vezi, aflaseră și ăia de la o bătrînă... Foc și pe mine, că de ce țin cu Eliz... Ba încă îmi spune în față că m-oi fi ținut și eu cu ea... Ei, asta n-am putut s-o rabd, nene Alecule, și... am plecat.

— Bine c-ai plecat... Ômu, la supărare... Doamne ferește !... Cine știe ce erai în stare să faci ?

— Mă cunoști... Adică, aș, nu mă cunoașteți de loc... Eu am obraz.

— Ascultă, nene Caton, nu te supăra, da' așa, puțin, câteodată, hm...

— (Flatat :) Ei, asta e, vrei să mă prinzi ?... (Rizind satisfăcut :) El e prost... Avea inele. Cine i le-a dat ?... Cu haină de blană, cu brățări. De unde bani ? Și-un chior ar fi observat... El, nimic ! Acum s-a încurcat c-un avocat, de aia l-a lăsat pe ofițer... Numai de ăsta trebuie să se păzească... Pe ăilalți, uite așa îi joacă... Și pe bărbatu-său, ăl mai mult... Eu, ce să-ți spun, am stimă pentru ea...

— Păi bine, nene Catoane, și p-asta o stimezi, care umblă azi cu ofițerul, mâine cu avocatul, poi-mîine...

— Nu, nene Alecule, a jurat că se face femeie cumsecade !

PROPUS LA AVANSARE

Veneam încetinel spre casă. Era o zi superbă, cum numai toamna știe să le dăruiască, o toamnă care se pregătea să moară în apoteoza unei regine detronată după ce a împărțit poporului toate bunătățile lumii.

În jurul meu, la răs-pintii, trec camioane supra-încărcate cu mobilă desperecheată, urmărită de femei credincioase, ce duc în mână globul de lampă, pendulul purtat în brațe ca un copil de țită, îngrozite, țipînd înspăimîntate cînd carul, greu ca un dric de clasa I, se clatină, amenințînd să se răs-toarne.

Pe un loc viran, printre bălării, un soldat mă-lăieș, pistruit, cu dinții îngălbeniți de mașorcă, po-posea în haine sărace lîngă o etajeră fină.

Oamenii necăjiți, ce se odihnesc în drum, sînt gata să se spovedească trecătorilor.

I-am oferit o țigară și ne-am împrietenit.

— Săru' mîna, conașule...

— Ești moldovean ?

— Sînt de la Botișeni.

— O poți duce singur ?

— D-apoi ce să fac... O duc la o soră a lu don colonel.

— Ești ordonanță la el ?

— Eu sînt la don colonel... Adică nu sînt la don colonel, mă ține numai așa, de mă trimete unde are dumnealui nevoie, că încolo are și în casă, și

la bucătărie... Întîi era să mă ieie pi mini, da' n-o vrut duduca să mă primească... Nici nu m-o lăsat don plutonier. O zîs : „Văcariule, pe tine nu te poci da, că cu tine am treabă, tu ești bun la *istrupție*“... Și așa am rămas numai di dau agiutor... Cum se luminează, aduc gheață...

— De unde aduci gheață ?

— Di diparte... Dincolo de *Cotorceni*.

— Te duci cu tramvaiul ?

— Da' di unde, pi gios...

— Păi nu se topește ?

— Mărg iute, că trebuie să mă răpăd la pîine...

— Da' pîinea de unde o iei ?

— Pîinea o iau de la *malotanța*. O *franzoală* albă, doar ce o scoate din cuptor, că e numai don colonel cu duduca...

— Și e departe manutanța ?

— Nu-i așa departe... De la Spitalul *Meletar*, cîr-nești la dreapta, și la stînga, dacă mai mergi ole-cuță, se vede *malotanța*... De acolo, mătur curtea, tai lemne, și cînd îi soarele aniază, mă duc la ca-zarmă să minînc...

— Cum, tu nu mănînci la domnul colonel ?

— Nu... O zîs don colonel : „Mă Văcariule, eu te-aș hrăni la mine, că nu-i mare lucru, da' vezi și tu că nu se poate... N-are cine s-aducă mîncare la ceilalți“, că mai are doi... Unul în casă, și altul în bucătărie... Da' o zîs : „Poartă-te bine, și la Crăciun te fac fruntaș...“ Amu, eu știu...

Parc-a fost ieri !...

LA TEORIE

- Să trăiți, don căpitan, o dezertat Pricop...
- Ce spui, mă ?
- De azi-dimineață nu-l găsește nicăieri.
- O fi la tir.
- Nu e.
- Caută-l la manutanță, în magazie... Vezi, poate doarme undeva.
- Nu e, că-i lipsește și *amuniția*.
- Trimete acasă după el.
- Nu e... Mă tem c-o trecut Dunărea, că nu i se găsește nici arma.
- Ei, cum ?... De ce o fi fugit, că era soldat vrednic ?...
- Bun, nimic de zis... Făcea *istrupție* mai dihai decît mine, care dumneavoastră știți cum lucrez eu, că doar m-ați primit de răcute și m-ați făcut grad... Dar cam avea obiceiul de mișca în *frunt*...
- Nu cumva l-ai bătut ?
- Cum era să-l bat...
- Minți... L-ai bătut, nu se poate.
- Nu l-am bătut, i-am dat numai două labe.
- Ei, cum se poate, măgarule ? !
- Dacă o mișcat în *frunt*...
- Am să te dau în judecată.
- Cum binevoiți dumneavoastră.
- Idiotule, ai făcut compania de rîs ! Marș, și adună oamenii ! Să știi că te dau în judecată.

— Acu, cum socotiți și dumneavoastră... Eu nu stric nimic... Să nu hi mișcat în *frunt*...

— Care sînt drepturile soldatului? întrebă mai tîrziu ofițerul oamenii strînși în jurul lui. Spune tu...

— Drepturile soldatului, să trăiți, don căpitan, este să meargă în conced...

— Ała nu e drept, e recompensă, adică răsplată... Soldatul pleacă în concediu numai dacă se poartă bine... Ce drept are soldatul?... Tu!

— Soldatul are drept să primească soldă.

— Bun... Altul?

— Să asculte.

— Aia e datorie, nu drept... Care știe?

— Eu, să trăiți.

— Spune.

— Soldatul are drept să *lăcrame*.

— Așa, bun, bravo, foarte bine!... exclamă ofițerul, ușurat că-i adusese unde țintea. V-am spus de atîtea ori, soldatul are drept să reclame. Calea reclamației e deschisă soldatului pînă la majestatea-sa regele, afirmă căpitanul sonor, răspicat, în liniște mare, apoi rămase o clipă gînditor, căutînd un mijloc intuitiv pentru a-i face să înțeleagă. Inspirat, pîrînd a fi găsit ce dorea, plimba privirea în ochii oamenilor și zise sincer, dornic de a-i instrui: Cînd nu te înțelegi cu vecinul tău, unde te adresezi pentru dreptate?... Stoian...

— La judecătorie, să trăiți, don căpitan.

— Bun. Dar judecătorul e om și el, poate vede lucrul altfel decît tine, și nu îți dă dreptate... Unde mergi cînd nu ești mulțumit cu hotărîrea judecătorului?

— La curtea cu juri.

— De unde ești?

— De la Opișor.

— Ești oltean?

— Da, să trăiți.

— De ce zici că mergi la curtea cu juri?

— Fiindcă bag cuțitu-n el...

NEBUNUL

Imbrăcat ca un gologan nou, colonelul brigadier, absolvent al Școalei de război, trecuse regimentul în inspecție, privind totul cu indiferență, declarînd, superior, că nu-l interesează decît războiul, care este piatra de încercare.

În așteptarea lui, se îndreaptă grăbit, escortat de ofițeri, spre trăsura ce stătea cu vizitiu și cai, încremeniți parcă de veacuri, la poarta cazărzii.

Dezlipindu-se de lîngă zid, un bătrîn în șalvari peteciți, cu capul învelit în zdrențe murdare, împletite ca o pască moldovenească, se apropie fără veste și, ducînd mîna, ritual, de la barba rară de țap la fruntea încrețită și la lingurea, prinse a se tîngui, îndoit în unghi drept, cu voce guturală, monotonă :

— Tarla n-ai, efendi... Fier iai... cherbuni iai, bani n-ai, efendi... Poltoner batai dai...

— Ce vrea ăsta ? întrebă generalul, ferindu-se cu repulsiune temperată de rangul la care fusese înălțat. E turc ?

— Turc e.

— Ce vrea ?... Turcii sînt simpatici... Spune, moșule, ce vrei ?

— Tarla n-ai, efendi... Fier iai, cherbuni iai...

— Nu înțeleg... Ia vezi, maiorule, ce vrea...

— *Les lui... Il e¹ fiu-fiu...* afirmă ofițerul întărind spusele sale cu o mimică elocventă. Hai, du-te, turcule... Aferim...

— Vezi mata colonel! îi strigă și brigadierul, însușindu-și limba turcă din oficiu, dispărînd în trăsura cu coșul ridicat, în trapul cailor arși de sete și de bici.

— E nebun?... întrebă mizericordios un sublocotenent proaspăt ieșit din școală, pe cînd moșneagul se depărta micșorîndu-se în zare, jălindu-se cu mersul frînt: „Tarla n-ai, fier iai... Poltoner bantai dai...” A înnebunit de mult?

— De cînd potcovește caii regimentului pe datorie.

ȘEDINȚĂ DE EDUCAȚIE

...Nu-mi place !... Vă mișcați greu... N-aveți fa-son... Ține-te drept, căpitane... Răsuțește mustața... Pleacă chipiul la o parte... Dați-i o oglindă... Uite-te și dumneata, să vezi, semeni cu ăl dinainte?... Țista-i ofițerul...

COLONELUL : V-am adunat ca să vă citesc un ordin al corpului de armată, partea care vă privește : „...în fine, doresc — spune domnul general — să văd ofițerul, militar desăvârșit, dublat de omul de salon, să poarte la fel uniforma și fracul, să vorbească cu spirit, să danseze cu elăganță, lucru despre care voi căuta să mă conving la inspectia de toamnă”... Ați auzit ? Dracu ne-a luat ! Adică pe voi, nu pe mine, că mie n-are ce-mi face... Leafa n-o să mi-o ia, și general n-o să ajung... (Disprețuitor și jalnic :) Apoi bine, domnule căpi-tan, dumneata, care ți-a venit muștarul la nas, ce ispravă mi-ai făcut ?

CĂPITANUL : Cum ce ispravă ?

— Nu-ți zice dumitale Hălălău ?

— Nu știu... În orice caz, mie, în față, nu îndrăz-nește nimeni...

COLONELUL : (izbucnește într-un rîs sardonice, tropăind pe loc, ținîndu-se de burtă ca un holerice) : Hă, hă, hă !... (Calmîndu-se subit :) De ce?... Fiindcă ai luat pe fata cîrciumarului, pe domni-șoara Tălălău... Bălălău... Schelălău...

CĂPITANUL : Domnule colonel, este soția mea...

COLONELUL : Foarte rău !

CĂPITANUL : Nu dau voie nimănui !

COLONELUL : (compătimator) : Fugi, domnule... (Către ofițeri :) Ați auzit?... Cică-i deștept... (Imi-tîndu-l, miorlăindu-se :) „Este soția mea și nu vă dau voie...” (Calm, sever :) Nu este soția dumitale ! Este nevasta camarazilor, este soția garnizoanei întregi ! (Corect, demonstrativ :) Vă iau la rînd : ce a fost socrul dumitale ?

— Comersant...

— Ce comersant... Zi-i măcelar ! Ți-e rușine ? Și al dumitale ?

— Debitant.

— Cîrciumar sadea ! A luat pe fata cîrciumarului, dumneata pe fata brutarului, altul pe fata...

— Fiindcă numai ăștia pot să asigure zestrea reglementară.

COLONELUL (miorlăindu-se) : Daaa ?

TOȚI (cu curaj gălăgios) : Cele de familie sînt sărace, pretențioase, și cînd au avere, nu iau ofițeri...

COLONELUL (liniștit, ca un răzbunător divin) : Ei bine, domnilor, aici am vrut să v-aduc... Ați recunoscut singuri : nu vor să vă ia aristocratele... Și bine fac ! Să vă învățați minte...

— Ce stricăm noi ?

— Ce stricați?... Să vă spun eu ! (Sentențios :) Nu știți să vă purtați în lume... (Lovit de inspirație :) Pofțiți cu mine.

Colonelul porni cu pas hotărît, legănîndu-se, cu chipiul la o parte, cu sabia de capul ei, îndreptîndu-se spre cabinetul său de lucru.

— Ia ședeți... (Bătînd repetat în clopoțelul de pe masă :) Adă scaune... Luați loc... O să vă fac, în fiecare zi, cîte o ședință de educație, și pe urmă o să pornim în *corpore* pe la toți bogătașii : „*Madam... Mosie... Mamoazel...* (Zgribulit :) Frig al dra-

cului!... Mi-a înghețat nasul..." (Către ofițeri :) Asta o spun ca să ridă... Acum mergem mai departe. (Admirativ :) „De, dumneavoastră ce vă pasă ?!... Casă aveți, și ce casă!... E proprietate ?" (Răspunde tot el, pițigăiat :) „Da." (Continuînd :) „N-aș fi crezut... Lemne aveți, slugi berechet... Noi, sărăcuții, o săbioară, o mântăluță, o ordonanță... Dar ne încălzim și noi pe lângă dumneavoastră." (Către ofițeri :) Asta o spun ca să-i fac pontu... (Continuînd :) „...fiindcă avem inimă mare, inimă largă, inimă nobilă... Bani au și țiganii... (Mieros :) Ce zici, duduie ?" (Căutînd-o nedumerit :) Unde-i ? Nu-i... A fugit... S-a evaporat... (Descoperind-o :) Uite-o, vine cu dulceața ! (Galeș :) „Ce v-ați mai deranjat?... Sărut mînușitele... Dulceață iau, (fin:) apa nu-i bună nici în bocanci, fiindcă nu mai purtăm cizme." (Către ofițeri :) Asta iar o spun ca să ridă... Pe urmă te apropii elegant, o privești în ochi, îi predai farfuria și zici frumos : „*Mersi bienn*¹" ca să vadă lumea că știi și tu două boabe franțuzești...

— Dar dacă în vreo casă se vorbește nemțește ?

— Cu nemțeasca merge repede : o stringi de mînă și o întrebi : „*Vigheț*² ?..." Și după nouă luni... Spirt!... Ista-i ofițerul !

JURĂMÎNTUL

— Vezi, maiorule, ocupă-te dumneata cu aranjarea jurământului... Poate să vină și generalul... Ai grijă... Pregătește corul, anunță popa, spune ofițerului cu aprovizionarea să ia vin...

— Am înțeles.

— Nu uita să anunți și pe rabin.

— Prea bine !

Ofițerul ieși din cabinetul colonelului cu inima crescută de importanța misiunii ce reprezenta în regiment, culmea onoarei și a întregului exercițiu militar.

În ziua hotărîtă, recruții, adunați pe platou, istoviți de oboseală, moleșiți de căldură, înfășați în uniforme bătoase, chinuiți de bocanci prea mici, mistificați de capele prea mari, așteptau îngrijorați, neștiind ce are să se petreacă cu ei. În jurul lor, frunțași, caporali, sergenți, pedagogi aleși pe sprânceană se frământau fără spor, injurau pe toate tonurile, considerînd solemnitatea momentului, numai de tămîie.

Peste puțin sosi maiorul, cu pași măsurati, important și grav. Trupa fu așezată în careu, ocrotind masa de rugăciune, pe care se aflau — cum zic stat-majoriștii — *impedimentele*, care aveau să servească la sfințirea apei : castronul împrumutat de la vecin, mănunchiul de busuioc, o gamelă cu cărbuni aprinși ce împrăștia un miros de sfîrșit, jertfă oferită sfîntului Gheorghe, patronul regimentului.

Apoi, maiorul scoase din cingătoare un dosar de hîrtii, le dezdoi fluturată de vînt și porunci sonor și vorbitor :

— Cînd oi fluiera eu, cei care nu sînteți creștini să treceți pe *profesiuni*, adică : catolicii deoparte... Ce te rizi ?

— Nu rîd.

— Crezi poate că e revistă de fasole ?...

Înveselit de ilaritatea stîrnită de noutatea expresiei, ofițerul continuă, mai împlînzit :

— Hai, umblați mai repede... Treci catolicii la dreapta... Unitii, mai încolo... Treci evreii la locul tău... Dar tu ce ai rămas ?

— Eu nu știu unde să trec.

— Ce profesiune ?

— Sînt licențiat.

— Ce religie, n-auzi ?

— Sînt liber-cugetător.

— Ce e aia ?

— Nu mă închin.

— Ești adventist ?

— Nu, domnule maior, nu aparțin nici unei confesiuni, nu țin de nici o sectă, sînt ateu.

— Cum ziseși ?

— Nu cred în Dumnezeu.

— Ia ascultă, nu fă pe nebunul cu mine, că te trimet în stratosferă ! Marș la catolici !...

ȚĂRANII NOȘTRI

- Ți mai trebuie fin, nașule ?
- Nu, fine... Am cumpărat coceni.
- Mulți ?
- Două pogoane.
- Cu cât ?
- Cinci sute pogonul... E mult ?
- De unde... Adică, eu știu ?... Cum o fi pogonul.
- Pogon, cum să fie...
- Poate să fie rar, poate să fie mic.
- Eu cred că nu-i scump... O mie de lei, două pogoane... cu știuleți, are și drugi...
- L-a bătut piatra, altfel nu ți-l vindea el... De la cine l-ai luat ?
- Ion mi l-a găsit. El a umblat, el l-a tocmit, el a cărat.
- I-ai dat banii ?
- Nu, a zis că mai așteaptă... De treabă, Ion.
- De treabă.
- Vrednic om.
- Și foarte cinstit.
- Este.

- Nu știi că m-a înșelat ? !
- Cine ?
- Ion al dumitale.
- Ba al dumitale, nu al meu. Cum te-a înșelat ?
- N-am strîns nici un car de coceni.
- I-ai dat banii ?
- I-am dat.

— Nu trebuia să-i dai pînă nu vedeai porumbul.
— A venit cu o citație că are un proces la Craiova.

— Cine ?

— Zicea că e a omului de la care a cumpărat porumbul.

— Minte... Numai pămîntul e al omului, porumbul era al lui Ion. A luat de la om două pogoane, și dacă l-a bătut piatra, ce era să facă cu el ? Ți l-a vîndut dumitale !

— Mare pungaș !

— Ăl mai mare hoț din tot satul !

— Păi deunăzi parcă ziceai...

— Dumneata spuneai... Eu trebuie să zic ce zice nașul. Dumneata, care știi carte, cunoști lumea mai bine decît mine... Ți a stat și-n pușcărie.

— Ion ?!

— Da, așa e lumea... Caută țărani de treabă. Cine mai e de treabă azi ?

— Cum, mă, toți sînteți ticăloși ?

— Parcă noi nu căutăm boieri cumsecade ?!

IDILA

Ea, fată fină, doctoriță aruncată de soartă într-o plasă de țuicari, dă consultații gratuite — colecționa feți în borcane de spirt.

El, locotenent de jandarmi rurali, produs al războiului, cu trei medalii, [...] fotografiat în mărime naturală, alături de capul banditului Axinte, ucis cu mâna lui pe cînd încerca să fugă de sub escortă, făcea *sirvici*.

Cu o poftire scurtă ca un timp de mînuire, ofițerul puse la dispoziția doctoriței vehiculul companiei, de formă bizară, tras de doi cai vineți.

De atunci făceau inspecțiile împreună. Ea, mică, delicată, blondă, se simțea în siguranță lângă bărbatul ars de soare, cu fața rotundă, rasă ca o burtă de somn.

Și azi, mîine, continuară să călătorească amîndoi. El îi povestea pe drum viața lui Napoleon, pe care o cetise în fascicole. Ea îl iscodea șireată și aflase tot ce dorea să știe : că nu era jucător, avea economii și trăia singur.

Sătulă de bătut drumurile, aproape fără familie, se atașă pe nesimțite de bărbatul care îi inspira încredere prin autoritatea hotărîită cu care cerceta țărani, prin sobrietatea deprinderilor sale ; o țuică, un covrig, o bucată de brînză pe colțul mesei, la repezeală, îl îndestulau.

El o curta în felul lui, o da jos din căruță ca pe un copil, îi săruta mîna, înțepînd-o cu mustața

aspră tunsă în perie de dinți, sau îi da hirtii noi când primea leafa în gologani.

Se deprinsese cu ea. Când ploua, înfășurat în pelerină, cu capișonul pe ochi, era mulțumit s-o știe adăpostită sub un ciot de umbreluță, alături de el. Nu se gândise încă s-o ia de nevastă. Era intimidat de știința ei și beneficia de considerația ce i se arăta în cale, minunat de îndemânarea cu care mînuia bolnavii.

Și s-au logodit fără ca nimic să se schimbe în raporturile lor, sau ceea ce se schimbase era lucru neînsemnat: în loc s-o ajute, o lăsa acum să se urce singură în căruță, invitînd-o scurt, familiar: „Urcă-te”, sau: „Dă-te mai încolo”, după ce se urcase.

Observînd că el ține banii mototoliți printre hirtiuțe și notițe de cancelarie, îi oferî un „portefeuille” frumos lucrat în mătase verde.

Pentru a-i întoarce politețea ei, îi trimise, printr-un jandarm desculț, de ziua ei, o cutie, pe care, desfăcînd-o, a găsit, dormind sub firma „Zamfirescu”, o cărticică intitulată *Manualul demimondenei*.

Ea a plîns toată noaptea.

El — să fie al dracului — nici pînă azi nu știe pentru ce s-a stricat logodna.

DE CE ?

La berărie. Clienții se răresc. Chelnerii ridică zgomotos scaunele deasupra meselor. Ca stelele unei nopți de vară, becurile se sting și se reaprind la intervale din ce în ce mai scurte. În fund, la o masă dosnică, pîndiți de picoli care veghează somnoroși, un domn uscat, cu guler negru, unghii negre, cu păr ce evada în șuvițe unsuroase de sub bordura unei borsaline turtite, neagră, se spovedea — vorbind în răstimpuri, cu voce cavernoasă, cu ochii împăienjeniți — unui prieten scund, gras, cu fața roșie, cu mîini roșii, cu ghetete roșii.

— Să știi de la mine, femeia nu face un ban !

— Dă-mi voie...

— Da, un ban nu face... Iei din greșală o umbrelă dintr-o cafenea și te bagă în pușcărie. Iei o nevastă — bagă de seamă — tot din greșală, și nu îți face nimenea nimic.

— Ce vrei să zici cu asta ?

— Că o umbrelă valorează mai mult decît o femeie.

— Te-ai îmbătat...

— Eu ?... Îmi pare rău. Băiete, mai dă-ne doi țapi !... Nu știi ce vorbești... Am avut un coleg la Domenii, băiat elegant, frumos, manierat... Ce crezi că s-a întîmplat ?... L-a înșelat nevasta după o lună de căsătorie... De ce ?

— Poate că...

— Nu poate, spune-mi, de ce ? De ce, domnule, de ce ?

— Eu știu... Moda, luxul...

— Vrei să zici că n-avea parale... Bun ! Dar atunci, dă-mi voie... Popescu...

— Care Popescu ?

— Popescu-Snagov, ăl cu fabrica de cașcaval, de are milioane... De ce l-a înșelat nevasta ?... Că avea automobil și o ținea numai în mătăsuri...

— Dă-l dracului, ăla prea era prost !

— Așa... Atunci, iartă-mă că ți-o spun... ești un dobitoc !

— De ce ?

— (Rece :) Cunoști pe Nae ?

— Care Nae ?

— Cîrnul, de la Finanțe.

— Îl cunosc.

— E deștept ?

— E...

— E deștept, ori nu e deștept ?

— E deștept, ce să zic...

— Rîzi o zi întregă cînd are el chef de povestit și nițel damf ?

— Rîzi.

— De ce l-a înșelat nevasta ?

— Bine, mă, așa, cînd ăi sta să descoși...

— Nu, pardon ! Să-mi spui, de ce l-a înșelat ?

— Cine știe...

— Care va să zică nu știi ? Bine. Băietate, adu doi țapi... Dar poate ar spune cineva că ăla e mic, slăbuț, una-alta și cutare... Bun, admis ! Dar atunci dă-mi voie... Pe Dempsey¹ de ce l-a înșelat nevasta ?... L-a înșelat, ori nu l-a înșelat ?...

— Tu știi...

— L-a înșelat, pe onoarea mea ! Să nu ies pe ușă ! Crezi ?

— Cred.

— Crezi, ori nu crezi ?

— Cred, mă, cred !

— Bun ! Acum uită-te la mine și spune drept .. Să nu minți, că te pocnesc ! Sînt eu frumos ?

- ...
- Ai curaj și spune.
- Nu ești, ce să zic...
- Bine... Deștept sînt ?... Spune, nu te jena...
- ...
- Tînăr sînt ?
- De...
- Sînt, ori nu sînt ?...
- Așa tînăr-tînăr nu prea ești.
- Destul, te-am înțeles. Voinic sînt ?
- Și eu te-am înțeles... Vrei să spui că nu te-a înșelat nevasta.
- Ba da ! Tocmai ! M-a înșelat și pe mine. Sînt ani de zile de cînd beau și mă întreb mereu, de ce ?... Că eu nu semănam cu nici unul din cei pe care i-am descris. Nu sînt bogat, nici frumos, nici deștept, nici boxer... Pe mine de ce m-a înșelat, mă ? De ce ?

AVEM SOLDAT...

Maria Pritocescu, domiciliată în Popa-Nan, e fata lui Tănase Pritocescu. A fost bursieră la Paris, s-a înapoiat menajeră, s-a logodit cu un slujbaş de la primărie și iscălește :

„Mary Drăgoi,
Née ¹ Pritocescu.”

Are ordonanță *cado* din partea cumnatului său Romeo Vîrlănescu, căpitan artificier.

Familia este adunată la dejun, disecînd fiecare cu tacîmul și gura apă scrumbii de Dunăre, servite de Vasile, vlăjgan nădușit, cu șorț și cu tîrligi făcuți din poale de mantale vechi. Au și musafiri.

— Sînt minunate... Astea cu untdelemn, piper și nițică lămîie... Avem lămîie?... Mi se pare că nu e !

— Nu e.

— Fără lămîie...

— Dă fuga, Vasile, și ia de la colț !

— Dă-i să ia și vin.

— S-a dus. Nu-i nimic, ia pe urmă ; tot trebuie să ia și sifon.

— Ai venit ? Bravo ! Repede-te și ia un chil de vin și un sifon. Vreți vin roș sau alb ?

— Alb, alb !

Strigînd după el, la poartă :

— Alb, Vasile, să iei vin alb !

- Să-mi ia și un pachet de țigări Regale.
- De ce n-ai spus? Acuma, când s-o întoarce.

- E rece?
- Cum mi l-o dat de acolo.
- Prostule! altă dată să ceri de la gheață. Du-te și ia un pachet de țigări lui domnu... Ai venit?
- Să-mi dea și mie o telegramă, că tot se duce în oraș.
- Se duce pe urmă... Poșta e în altă direcție... Du-te și vino repede, că ai să te duci c-o telegramă.
- Nu, lăsați...
- Da' de ce?... Dacă avem soldat...

SKODA LA ȚARĂ

Sedeam în pridvor. Fericit, încălzit de soare, urmăream înduioșat zborul unei berze, mesager proaspăt, ce plutea alb și negru în albastrul cerului, ca o capeluță cu bride de pe timpul bunicăii. Portița scîrții cu motiv de operetă, cîinii lătrară alene, și un unchiaș, înflorit la față, înaintă cu mersul frînt de munci grele...

— Hristos a înviat !

— Adevărat a înviat... Ce mai faci, moș Niță ?... Ia loc... Anico, adă un pahar de vin...

— Ai mai venit pe la noi...

— Ca de obicei...

— Cum văd eu, numai toamna pleci...

— O dată cu berzele.

— Doamneee !

— Ia gustă, să vezi cum ți se pare...

— E bun, dar nu e ca al meu... Nimeni nu face vin ca mine... Fiincă de ce ?... Eu n-am spus-o la nimeni, ți-o spun numai duminică, în *secret*... Știu de la tata-mare — nu de la tata tatii, ci de la tata tatălui tatii... A murit de o sută douăzeci de ani.

— Nu mai spune !...

— De o sută douăzeci de ani a murit, și tot nu murea, da' a căzut un butoi peste el cînd îl scobora în pivniță... Altfel, nu murea... Să nu fi căzut butoiul peste el, de loc nu murea... Eu nu l-am cunoscut, dar spunea că sfîntul Trifon ajută la vii. Măcelarii au pe sfîntul Arhanghel... Fetele se țin cu sfîntul Anton, sfîntul Pafnutie ajută bețivilor...

— Glumești ?

— Ce, nu știai ?... El ajută bețivilor să se ridice de jos și scoate dascălul în calea copiilor când se țin după el, de le rupe urechile... Cum îți spuneam, m-am apucat să prăznuiesc pe sfântul Trifon. Cheltui în fiecare an o sută de lei, dar sînt răsplătit... Ba, să nu mint, anul ăsta m-a costat mai puțin, fiindcă mi-a murit un porc... Am făcut coliva în casă, vezi, n-am mai dat-o la *confetărie*, s-o înflorească... Și popii i-am dat numai un pol, nu l-am mai dus cu trăsura, să stropească via cu sfînta aghiazmă... Și, slavă Domnului, am făcut vin mai mult ca în toți anii... Chiar mă gîndesc, la vară nici să nu-l mai prăznuiesc, fiindcă Dumnezeu nu se uită la bani, ci la sufletul omului... Dacă te închini din toată inima... Vrei să știi un lucru ?

— Vreau.

— Ei, ține minte ce-ți spun eu... Să faci guvernul rugăciuni, și găsește *țifru* ¹...

— Ei așa !...

— Te prinzi cu mine ?

— E tîrziu, moșule.

— Cînd vrea Dumnezeu...

— Știu, dar s-au rugat ceilalți să nu-l găsească.

— Care ceilalți ?

— Șperțarii.

— Hoți, domnule !.. Zi-i, le-a dat în gînd...

— Hoți, nehoți, vorba e că li s-a împlinit ruga... S-au închinat, se vede, din toată inima, și au rămas cu banii.

— Păi eu ce vă spuneam ?... Dumnezeu nu se uită în punga omului, ci în sufletul lui.

ACU A SPUS DREPT

Căpitanul Radu cîştigase la cărţi o sumă bunicică. Sătul de viaţă zbuciumată, hotărî să-şi creeze un interior plăcut şi să se pregătească în linişte de Şcoala de război.

Acum trăia fericit. De la serviciu venea direct acasă. Nu se apucase încă de cetit, dar se pregătea, cumpăra cărţi, le tăia filele, şi după ce scria caligrafic, dar cu oarecare îndoială: Ex me libri¹ pe foaia de gardă, o rînduia în bibliotecă.

Colonelul îl dădea de exemplu, îl propusese la avansare excepţională, iar nevasta lui îl recomanda cucoanelor care aveau fete de măritat.

— N-aveţi idee, spunea căpitanul Radu camarazilor săi, ce înseamnă să ai mobila ta, vesela ta...

— Găteşti în casă?

— Am bucătăreasă...

— O plăteşti scump?

— Opt sute la toate...

— Craiule...

— Puteam să găsesc mai ieftin, dar m-am gîndit la curăţenie... Asta, ce e drept, e curată...

— Bravo, camarade!

— Face nişte plăcintă, mă...

Dar mobila, albiturile, instalarea costaseră scump. Capitalul era pe drojdie, solda se plătea cu întîrzieri mari. Azi plătise leafa servitoarei şi nu mai avea de piaţă pentru a doua zi. Cu ochii ţintă la flacăra albăstruie ce se juca deasupra jarului

aprint, căuta o idee care să-l scoată din încercătură.

Cineva bătu la ușă.

— Intră !... A, tu ești, Veto...

— Eu, don căpitan.

— Ce dorești ?

— V-aș ruga, dacă sînteți bun și nu vă supărați, să-mi păstrați leafa la dumneavoastră... Eu n-am ce face cu ea...

— Da' dacă ți-o cheltuiesc ?

— Nu ni-i frică... Să am eu de luat de la mata.

— Bine, Veto... Cît ai ?

— Pi două luni, de cînd sînt la dumneavoastră, adică numai o mie cinci sute, că o sută i-am împrumutat lui Vasile.

— Nu trebuia să-i dai.

— Dacă s-o rugat de mine și o zis că are tată și mamă bătrînă... Da' mi-i dă el, că se vede a hi om di treabă...

Căpitanul văzu deodată mîna providenței. Sună ordonanța, se îmbracă cu hainele numărul 1, își umplu tabacherea cu tutun și plecă la club, încredințat că va da lovitura.

Dar primi una grăzavă. Jucă după principiul lui o carte studiată, pierdu, făcu paroli, pierdu din nou, și plecă trîntind ușa.

Acasă dormi greu. Cînd se trezi, era tîrziu și gălăgie.

— Ce este, ce vă certăți ?

— Veta...

— Vasile e un hoț și jumătate ! Bine ați spus dumneavoastră... Ni-o făgăduit că mă ie, și amu trăiește cu alta... ardi-l-ar focu... Dați-mi banii, că plec...

— Ai înnebunit ?

— Nu stau, să știu ghine că mor.

— Ce i-ai făcut, mă ?...

— Nu i-am făcut nimic, să trăiți, domnule căpitan.

— Lovi-te-ar boala... Gîndești că-s proastă... Să-nșeli pe cine ai mai înșelat !

— De ce ai fost măgar ?...
— Să trăiți, domnule căpitan...
— Să faci ce știi... Dacă miine dimineață nu-mi spune că te-a iertat, să știi că te-ai ars !

— Ei, v-ați împăcat ? L-ai iertat ?
— L-am iertat...
— Bravo !
— Da' tot m-aș ruga, dacă sînteti bun și nu vă supărați, să-mi dai mata banii.
— Ce să faci cu ei ?...
— Să-i dau lui Vasile, că amu ni-o spus drept, săracu, n-are nici mamă, nici tată...

MARTIRII

În trecut, toate familiile cumsecade creșteau cite o copilă luată de suflet, fetișoară de șapte-opt ani, care aducea apă, căra lemne, servea la masă, freca tacîmurile, alerga după cinci parole oțet, după chibrituri, favorizată de noroc cînd era trimisă din marginea tîrgului să aducă, în zile de sărbătoare, o birjă de la centru. Fetița se zărea venind de departe, roșie de plăcere și de ispravă, în picioare pe scara trăsorii. Cuminte, simțea că nu-i de nasul ei să stea pe perne, „că doar nu e cucoană”... Cînd ne sculam dimineața, țața Eliza, mătușa care ne creștea, apărea înaltă, slabă, dreaptă, pieptănată frumos, sulemenită și încondeiată, în sufragerie, unde Marghiolița — sufletarul nostru — rînduise ceștile de cafea în ordinea învățată pentru vecie : pîinea pe șervețele, cratița cu lapte la mijloc și cana cu flori de mac, pentru țața Eliza, în capul mesei.

Atunci avea loc prima ședință de educație a Marghioliții — Marghiolița, bivolița, cum o necăjeam noi — cu a cărei creștere se însărcinase mătușa noastră, urmînd, sub teamă de păcat, s-o înzestreze și s-o mărite cum se cuvine cînd o crește mare.

După cafea, țața Eliza lua o coajă de franzelă de la care mîncase miezul și, ținînd-o covrig în aer, se îndura în fine și de ea :

— Sărută mîna, proasto !... Și maicii Leonora (sora țaței Eliza), și la duduia Olimpia, du-te și la Cocuța... Dă pe ici, nu pe colo, proastă !... Na, hai, fugi, du-te de mîncă ! Nu lua cu stînga, ți-am

mai spus... Unde ți-s mințile?... Ia-o de la început !...

— Iart-o, sărăcuța, se ruga timid maica Leonora.

— *Me les, dragă... Elle n'est pas dans la forêt...!*
Nu vreau să zică lumea că a stat la mine atîta vreme și n-a învățat nimica...

Și scena începea din nou : „Vin' la mine, treci la maica Leonora...”

Fata pleca îmbujorată, cu tava plină de ibrice, de pahare, de cești răsturnate, mergînd anevoie în ghetе vechi, mari, încheiate pe sărite, încălțate pe piciorul gol. Era ghețuș. Peste o clipă, un huruit de sticle sparte anunța de afară catastrofa.

— Bătu-te-ar Dumnezeu și Maica Domnului ! striga țața Eliza, luînd de martor tavanul, repezindu-se pe urma ei s-o buchisească. Ai să te măriți cînd mi-oi vedea ceafa !...

O întîmplare tragică m-a făcut să-mi amintesc această scumpă icoană din trecutul copilăriei mele.

Veneam pe jos de la vie. În dreptul cazărmii, surghiunită la isprăvitul pămîntului, recruții — copii și ei, îmbrăcați ca niște sperietori de ciori înfipte în lanuri coapte — făceau *tiurie* la marginea drumului.

Soarele ardea cumplit. Căruțe deșarte, cu cai trudiți, cite o mașină hodorogită trecînd ca un meteor stîrneau nori de praf ce se rostogoleau ca un fum pe coș de fabrică, învăluind cîmpul, oamenii și zarea înainte de a se pierde în văzduh.

Un caporal, întărit de trei ajutoare — un soldat mai deștept și doi frunțași — era însărcinat cu educația oamenilor și le vorbea despre ierarhie :

— Ascultă aici la mine... Care n-ai ști, mă pun cu bătaia pe voi... În armată avem dooșpatru de grade, care sînt următoarele : soldat, frunțaș, caporal — ăsta de mă vezi înaintea ta — sergent, sergent-majur, ajutor de don *sulocotent*, *locotent*, căpitan — ăl de se plimbă colo — *maiur locotent*-colonel, colonel, colonel cu stea, don general de brigadă, don general de divizie, don

general de corp de armată, don general *inspector* de armată (Doamne, ce mai sînt !...), șef de stat-majur, *menestrul* armatei, alțea-sa regală principele Nicolae, măria-sa voievodul Mihai, pînă la majesta-te-sa regele Carol al II-lea, care este șeful armatei supreme din România...

Apoi, ștergîndu-se de nădușală, strigă țândăros, privit de recruți cu admirațiune :

— Liță !

— Zînt !

— Repetă și tu.

— Să trăiți, don *capurar*, răcni un flăcău mălă-ieț, ieșind un pas înainte, noi în armată avem dooșpatru de grade : soldat, don *capurar*, majur...

— Ho, stai, c-ai sărit !... Ia-o de la-nceput !

— Să trăiți, don *capurar*, noi în armată avem : soldat, majur...

— Va să zică nu vrei să spui... Stai, că te-nvăț eu... Culcat !... Drepti !... Culcat !... Drepti !... Culcat !...

Flăcăul, îndobitocit, se trîntea cu burta la pămînt, se ridica la comandă, din ce în ce mai greu, trăgîndu-și sufletul, cu ochii bulbucăți, șuierînd astmatic ca o locomotivă ce luptă ca să iasă din nămeți.

— Iartă-l, domnule caporal, l-am rugat eu.

— Cin'te întreabă ?... Vezi-ți de drum !

— E learcă de apă, dumneata nu vezi ?

— Pleacă, domle, de aici !

— L-ai dat gata.

— Pleacă, domle, de aici, n-auzi ?

— Te-am rugat frumos.

— Nu te-ncontra cu mine, c-apoi știi...

— Îl omori cu zile.

— Ce-ți pasă ? Ești spion ?... Pleacă d-aci !

Spunea bine. El era caporal... Eu nu eram nici măcar spion.

Osînda reîncepu grea : „Culcat !... Drepti !... Culcat !...“

Dar de data asta recrutul mălăieț, înconstrându-se cu superiorul, căzu pe spate, impecabil, ca un actor provincial, rănit de moarte în scenă.

— Duceți-l la *fermelie*, porunci caporalul jignit de neputința omului.

Cămarazii se repeziră pe întrecute să-l ridice, încercînd să proptească ca pe un sac gol recrutul mălăieț ce se sfîrșea cu capul înclinat, cu ochi de capră moartă.

Era, se vede, zi de vizită medicală. Pe cîmpul de instrucție, un doctoraș aferat, în halat imaculat, însoțit de un sanitar ce ținea clondirul cu sublimat — „aqua pura” — și purta, aruncat pe umeri, un ștergar pămîntiu, trecea harnic de la un grup la altul și, apucînd pleoapele oamenilor, le întorcea cu pensa, sîngerînde ca buzele unei prostituate de barieră.

— Ce e cu ăsta ?

— I-a venit rău, să trăiți !

— N-are nimic, hotărî omul de știință cu mîinile în șolduri, luîndu-și timp să-l privească. Trebuie pus sîngele în mișcare... Și, fără a sta pe gînduri, comandă scurt, zelos, ca un neofit : Culcat !... Drepti !... Culcat !...

PREGĂTIRI DE RĂZBOI

...Pana de motor m-a silit la o staționare prelungită pe marginea șoselei, lângă cîmpul de instrucție al unui regiment de dorobanți. Iulie. Căldură copleșitoare. Ici-colo, grupuri de cîte trei-patru ofițerași discutau nimicuri, tachinîndu-se între ei, scoțînd efecte fulgerătoare din *șantiuri*. La umbra destrămată a unor pui de salcîmi ce se înșirau de-a lungul drumului, triști ca un șir de berze într-un picior, recruții, strînși în jurul gradaților, fac teorie cu lux de amănunte, vădit adresate mie, care mă oprisem să-i privesc.

— Ce datorie ai tu ca cercetaș în patrulă ?

— Noi, să trăiți, don *capurar*, ca cercetași în patrulă, avem de datorie să cercetăm inamicul, să scotocim terenul, să nu lăsăm nimic necercetat, pădure ori altceva, să se ascundă vrăjmașul, să ne ia pe la spate.

— Tufișurile le cercetezi ?

— Cercetăm și tufișurile.

— Dar cășile oamenilor ?

— Ne uităm numai pe ferestre, ori batem în geam să iasă cineva afar' !... Înăuntru n-avem voie să intrăm.

— De ce n-avem voie să intrăm în cășile oamenilor ?

— Fiindcă poate sînt niscai copii și se sperie sau poate chirăie muierile și ne dau de gol.

- Aaşa... Dar la fîntînă ce-i faci ?
- Cercetăm şi fîntîna.
- Ce nevoie avem noi să cercetăm fîntîna ?
- Noi, trăiţi, don *capurar*, avem nevoie să cercetăm fîntîna ca să *costăntăm* dacă vrăjmaşul n-a otrăvit cumva apa.
- Şi cum facem noi ca să dovedim precum că inamicul n-a turnat în apă gază ori altceva ?
- Noi, ca să dovedim precum că inamicul n-a otrăvit apa cu gază ori altceva, luăm o furnică şi o aruncăm în apă, şi dacă moare fără să se zbată...
- Dar dacă nu găseşti furnică ?
- Noi atuncea, dacă nu găsim furnică, luăm o gonghiţă...
- Dar dacă nu găseşti nici gonghiţă ?
- Noi, dacă nu găsim nici gonghiţă, luăm o frunză de dafin...
- Numai de dafin ?
- Ori de stejar...
- Numai de stejar ?
- Orice frunză, *pliop*... ori de care găsim noi atuncea, şi o aruncăm în fîntînă, şi dacă frunza păleşte, înseamnă că apa e otrăvită şi facem un semn cu creta pe marginea fîntîinii.
- Bine... Ălălalt !... Cum te cheamă ?
- Să trăiţi, don *capurar*, pe mine mă cheamă Nătărău Dumitru.
- Ce faci tu cînd *iscortezi* un *prizoner* ca să nu fugă ?
- Să trăiţi, don *capurar*, noi, ca să nu fugă, cînd *iscortăm* un *prizoner*, ne apucăm şi îi tăiem nasurii şi beteliile de la pantaloni, că vine de-i cad la vale şi nu mai poate fugi...
- Dar în *pozunare* îl cauţi ?
- Nu-l căutăm, să trăiţi, că n-avem voie să-l căutăm în *pozunare*... li luăm doar ceasul...
- De ce îi luăm ceasul ?
- Ca să nu se poată *orinta*, să nu cunoască vremea.

— Așa... Bagă de seamă, tot așa să răspunzi... Să nu mă faceți de rîs în fața lui don general, să zică poate că nu v-am învățat, că eu toate vi le-am spus, cîte una, *lăgurat*, precum ați văzut... Da' cu bocancii lui ce faci ?

— Dacă sînt mai buni ca ai noștri, îi luăm.

— Da' banii îi lași lui ?

— Nu-i lăsăm nici banii.

— Da' ce facem cu ei ?

— Îi dăm mai-marilor noștri...

— Așa... Bine, treci la loc.

POLITICA

— Eee !... Ce surpriză, ce surpriză !... Bine că m-am învrednicit să te mai văd o dată... Unde ai fost ?... Te-ai dat la fund, nu vrei să te mai arăți de loc ?... Ce mai faci ?...

— Bine.

— De unde vii ?

— De la vie.

— Am bănuțit. Zic, să știi că el s-a dus la vie de nu se mai arată... Hai să ședem colea... Ce bei, țuică, vin, bere ?...

— Țuică.

— Mare ?

— Mică... Tu nu știi că eu nu beau mare ?

— Așa e, că ție mică îți place... De cînd nu ne-am văzut, uitasem... Băietele, una mare, una mică și două mășline... Cînd ai venit ?

— Aseară.

— Cum o duci ?

— Greu.

— Criza ?

— Aș !... Bani ar fi, slavă Domnului, dar nu mă înțeleg cu nevasta.

— Din ce pricină ?

— Face politică.

— Ce-ți pasă ?

— Cum ce-mi pasă ? ! Vrea să intre în consiliul comunal.

— Ei și ?...

— Costă parale.

- Ce poate să coste ?
- N-auzi, vrea casă cu hol de teatru...
- Păi ce-are a face ?
- De !...
- Tu nu-i spui ?
- Ba îi spun.
- Și ea ce spune ?
- Spune că nu poate să primească alegătorii în două odăi și o antreluță. Și minte... că n-avem numai două camere, avem trei.
- În definitiv, dacă reușește...
- Dar dacă nu reușește ?
- Se dezgustă și se vindecă... Sînteți două persoane, nu cățel, nu purcel... Afară de asta, ție îți mai pică, ba de la ăla, ba de la ăla... Puteți plăti o chirie mai mare... Un pui v-ajunge toată ziua...
- Crezi ?... Nouă nu ne ajunge un vițel... Ne-vasta e doar șefă de culoare... Trebuie să recruteze partizane... Curg invitatele ca la birt... Și dacă s-ar mulțumi cu ce se găsește !... Dar sînt obraznice, vin cu pretenții... Una vrea friptură la tavă, alta grătar, o țată — căci vin mai multe femei — cere vin roș, alta poștește vin alb... Cheltuiesc o groază de bani cu coșnița, și cînd să ne așezăm la masă, mă trimete după brînză.
- Și tu nu-i spui ?
- Ba-i spun.
- Și ea ce spune ?
- Spune că să tac dacă nu mă pricep... Cum o să mănînce musafirii mere fără brînză ?...
- Și tu ce faci ?
- Cumpăr brînză... Alergăm toată ziua ; eu pe o parte, servitoarele pe alta...
- Da' cîte servitoare ai ?
- Două... Una în casă, și alta la bucătărie...
- Ce vă trebuie două ?
- De !...
- Păi tu nu-i spui ?
- Ba îi spun.
- Și ea ce spune ?

— Spune : Biz !... Să miroasă a ceapă cînd o veni cu treabă pe la primărie ?...

— Asta nu-i socoteală.

— Știu, da' dacă nu-i pot scoate din cap... În privința asta, ce să-ți spun, monșer, nu că ești de față și vreau să-ți fac compliment, dar admir pe nevastă-ta... O comoară... Așa femeie, mai rar !... Chibzuită, ordonată, gospodină... Eu îți mărturisesc sincer, numai cînd mînc la tine mă satur...

— Ce mînci ?... Un fel de mîncare...

— Da' bine gătit și din belșug... Sărmăluțe mici, grase, rumenite, ca la voi acasă n-am mîncat nicăiri... Voi cumpărați lemne în august, tu porți gulere scrobite, copiii tăi au ghetе și cărți, nevastă-ta umblă bine îmbrăcată, din opt mii de lei pe lună... Cum o scoți la capăt, nenisorule ?... Spune-mi și mie, cum faci ?

— Întreabă-mă cum am făcut, nu cum fac... Băiete, să dai și pe la noi !

— Eu, mersi, nu mai beau.

— Bea, să uiți necazul... Dragă, femeia trebuie stăpînită. Faci orice din ea dacă îi dai la timp copii, șoșoni și minte... Cînd m-am însurat și m-am dus acasă, după nuntă, nevastă-mea pretindea să mă culc în salon... Auzi dumneata comedie !... Eu n-am vrut, ea s-a încăpățînat, atunci am luat-o de mîna și am trimes-o la maică-sa...

— În noaptea nunții ?

— Nu crezi ?

— Cred, cred...

— A doua zi a venit, a plîns, eu m-am lăsat greu, și cînd a văzut fata că nu e glumă, și-a recunoscut vina și ne-am împăcat... De atunci, slavă Domnului, altă neînțelegere cu nevasta n-am avut...

— Ce coincidență !... D-aia te-am întrerupt adineaori... Și eu cînd m-am însurat am pățit la fel, închipuiește-ți !...

— Ei, fugi, nu mai spune... Adică ce mă mir eu, cînd ele au fost colege de școală...

— Ce vorbești ?... Atunci să știi că erau înțelese... Și nevastă-mea ținea morțiș să facem cameră se-

parată. Eu n-am vrut, ea a zis „plec”, i-am răspuns „du-te”, și a plecat. Dar mi-a părut așa de rău!... Țineam la ea... Am căutat-o toată noaptea, întâi în jurul casei, crezînd că s-a ascuns, apoi la maică-sa, am dat de veste la poliție... O sfeclisem! Mi-era frică să nu se fi aruncat în Dîmbovița... Am găsit-o a doua zi la mătușă-sa, o divorțată... Stă tocmai la Bucureștii Noi... Un ceas am rugat-o pînă cînd s-a înduplecat să vină acasă, după ce i-am făgăduit ce a vrut, adică să luăm și pe tăntică-sa să stea cu noi.

— Rău ai făcut... Plecase, plecată să fi rămas.

— Țineam la ea...

— Înțeleg, dar acum n-ai ce dracu să faci. Dacă n-ai rupt pisica de la început... Cunoști povestea miresei care voia să doarmă cu pisica în pat?...

— O știu.

— Ei, dacă n-ai rupt gîtul pisicii de la început, s-o arunci pe fereastră, acum, orice ai încerca, e de prisos. Las-o să intre în consiliul comunal.

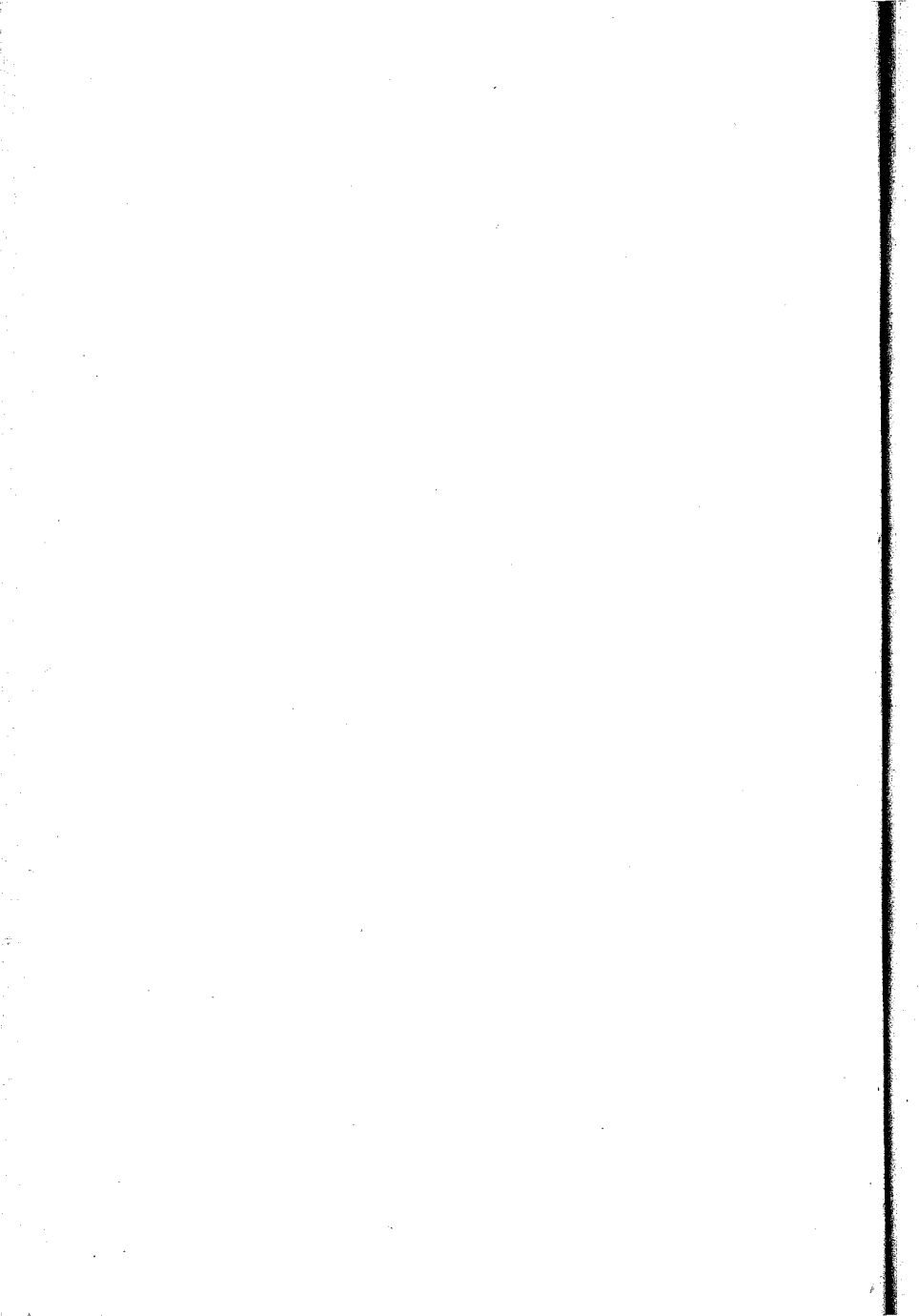
— Mare ispravă!

— Roagă-te lui Dumnezeu să capete vreo delegație, și ai să vezi.

— Ce?

— Prostule!... În două luni vă faceți case.

ADDENDA

SPOVEDANIE

...Eu cred că toate păcatele noastre izvorăsc dintr-o cauză unică : lipsa de pudoare, de simț moral la clasa conducătoare.

Aceasta este rezultatul unei educații predicate și neîntemeiată pe exemple sănătoase. De aici, acea nepotrivire generală între vorbe și fapte, care ne scutură de multă vreme și, ce e mai trist, amenință să fie fără leac. Am pierdut liberul nostru arbitru, denaturăm totul : devenim furioși pînă la nebunie, sau generoși pînă la prostie. În drum spre casă, luăm la palme un birjar care refuză să ne ia în trăsură, și cîțiva pași mai încolo asmuțim lumea asupra unui gardist care se luptă cu un pungaș ce nu se dă prins.

Am pierdut sensul vorbelor și relativitatea faptelor. Exagerăm aprecierile și termenii. Ne întîlnim însă totdeauna într-un elan înduioșător la antipodul moralei : un casier care fură nu-și zboară creierii, sigur fiind că va fi achitat ca fiind prea tînăr, împovărat de copii, sau prea bătrîn ; un funcționar superior, grav și bine acuzat, circulă surizător cu decorație la butonieră, în mijlocul indiferenței generale.

Cînd un spion, un dezertor sau un trădător mai scuturat este adus la judecată, toate somitățile baroului defilează la bara justiției, unde, ca niște fiasnete obosite, cîntă pe aceeași coardă incompetența magistraturii.

În chestiuni care interesează societatea întreagă, lumea noastră se împarte în două tabere : una care n-are nici o părere, și alta, mai periculoasă, care e de părerea tuturor. Între aceste două tabere, cresc, ca între două straturi de pământ prielnic, ciuper-cile politice și pescuitorii în apă tulbure. [.....]

Nimic nu se cucerește cu nimic și o idee rămîne o idee dacă nu este însoțită de o sforțare, de un sacrificiu. Patriotismul zgomotos nu este un patriot-ism curat. Politicienii gălăgioși, conducătorii care exploatează puterea ce dețin de la oligarhii asupri-toare devin și proxeneții patriotismului, pe care-l prostituează cui oferă mai mult.

Idealul feciorilor de boieri noi-nouți, de boieri ai banului, este să se scuture de orice obligațiuni către țară. Au petrecut fără nici o grijă în momentele tra-gice și se înveselesc în aceeași dispoziție în cele solemne de astăzi. În special capitala e plină de epicurieni.

Era natural : onoarea scade într-o societate hip-notizată de valoarea banului. Onoarea și banul duc o căsnicie foarte rea ; cine trebuie să comande : ba-nul sau onoarea ?... adică interesul sau datoria ?

Cînd într-o asemenea societate oamenii nu sînt călăuziți decît de dorința de a trăi bine cu orice preț, decadența morală nu întîrzie să-i cuprindă în mijlocul satisfacției prosperității materiale.

REALITATEA

...Ieri de dimineață m-am întîlnit cu un prieten, șef de birou — unde, n-are importanță — însurat și cu trei copii.

— Ce faci ? îl întreb eu.

— Pe dracu... Dă-mi o țigară... Mor, asta fac... mor de foame, să mă bată Dumnezeu dacă am ce mânca !

— Cum se poate ?

— Socotește și tu : am cinci mii ; o mie costă chiria, patru sute de lei tramvaiul, ce să cumpăr mai întîi din trei mii șase sute, cînd patru sute de lei dau numai pe apă și pe gunoi ?

— Așa e, că voi sînteți cinci persoane.

— Te cred. Șase sute de lei pe lună se duc numai cu pîinea, apoi nu-ți trebuie și ție un zarzavat, o bucățică de carne, o țigară...

— Mai rabdă și tu, că poate se măresc lefurile.

— Dă-o dracului, că m-am uscat așteptînd. Sînt trei ani de cînd nu mi-am făcut un rînd de haine, și nevasta, săraca, nu și-a făcut o rochie, ba a stricat și din ce a avut, ca să facă hăinuțe la copii... M-am luat de gînduri, zău dacă nu-mi vine să mă omor...

— Fugi !...

— Da' de ce ?... Mor și isprăvesc, decît să văd cum mă omoară statul în rate... Guvernului ne amăgește ca pe niște copii. Ne ofticăm între două promisiuni : ieftinirea traiului și sporirea salariilor.

— Nu, lefurile se sporesc sigur.

— Douăzeci și cinci la sută, mare pricopseală !... Am să mai iau o mie de lei, și nici aia întregă, că o să-mi rețină birul.

— Oricum, asta dovedește că guvernul...

— Ce tot vorbești, mă mir că nu li-e rușine !... N-am luat cafea cu lapte de nu țin minte...

— Ei, acum, vara, orice ai spune, e mai ușor, a plouat destul, au ieșit zarzavaturile.

— Știu, îți dă mâna să vorbești, ești director, ai opt mii pe lună, ore suplimentare, comisiuni, para-comisiuni... Vrei să-ți spun ceva ?...

— Ce ?

— M-am certat cu nevasta.

— Ce spui, nenisorule, ei cum, de ce ? îl întreb eu bucuros că schimbă vorba.

— Tot din cauza mîncării.

— Se poate ?

— Cum îți spun. M-a întrebat ce să gătească. „Ce să mai gătesc, zice, că numai patru sute de lei mai am, și mai va pînă la leafă...” M-a împins dracul să zic : „Fă un ghiveci”. Nu mîncasem de anul trecut, și cînd ți-e foame, îți vin în minte numai lucruri bune.

— Bine, dar un ghiveci nu-i cine știe ce...

— Așa socoteam și eu... E, cît crezi că m-a costat un ghiveci ?

— Eu știu...

— Trei sute de lei ! Să nu mă urnesc din loc dacă te mint ! Apoi să n-o dai dracului de țară ? !...

— E trist, ai dreptate, văd și eu, dar atunci explică-mi și mie, cum faci, cum faceți, cum o scoateți la căpătii ?

— Vrei să știi ?... Mă împrumut și joc cărți. Cîștig, mîncînc cozonac ; nu cîștig, mîncînc...

— Nici asta nu-i bine.

— Rău, știu. Dar vezi, cînd joci, uiți necazurile... Nu toată lumea poate să bea...

— Dar spune drept, aud că la unii vă mai pică.

— Ce să pice ?... Cui să pice ?... Vai de capul nostru ! Pică jalbarilor de la judecătorie, dar nouă ce să ne pice ? !... Ești șef de birou, la dracu, nu poți

să ceri un pol, și o mie nu-ți dă nimeni. Pică tot la cei de au, și le pică gras, dar nouă ce să ne pice?!... Nu ținem licitații, nu facem aprovizionări, nu dresăm contravenții...

Ne-am despărțit. Mergeam singur, reflectam și-i dam dreptate. Ca să sfârșești în pielea unui om la adăpost de nevoi, trebuie, astăzi, să știi să ai noroc la cărți, să fii cîrciumar sau să joci teatru, iar cînd ești destul de abil să fii achitat pentru delapidări în stil mare, ești un cuceritor, o vedetă, te poți fotografia în picioare, cu capul gol, gîtuit de decorații... Ai ajuns, ești un șmecher, și lumea e a șmecherilor.

[LA NOI...]

La noi, și astăzi încă, asistența continuă să fie ocupațiunea doamnelor fără ocupațiune, a domnilor care n-au făcut nimic la Paris. Bărbați care nu știu să deosebească mărarul de pătrunjel sînt confortabil instalați în numele carității publice, și femeii care n-au cunoscut durerile maternității conduc crescătorii de sugaci.

Pentru ei, domnul care se clatină e bolnav, și moșic, pururi beat. Se înduioșează însă și dau ajutoare celor care se pretind nenorociți pentru că — zic ei — au fost crescuți altfel. Căci e un fapt : cer numai acei care n-au fost deprinși să muncească.

— N-am ce mîncă.

— Cu ce vă ocupați ?

— Cu nimic. Numește-mă dumneata funcționară, poftim.

— Toate funcționare, nu se poate. Găsiți altceva.

— Ce ?

— Știu eu, vînzătoare.

— Eu nu pot să fac orice... Cînd ai ști dumneata cine a fost bărbatu-meu...

Și cum nu vă îndoiiți, cred, buna societate o ajută ca să stea degeaba. [.....]

Mila se revarsă uneori ca un val de căldură. La Paris, guvernul a autorizat săptămîna bunătății, în care negustorii sînt solicitați să ieftinească viața, coborînd prețurile, iar patronii să mărească salariile muncitorilor, fără bineînțeles ca statul să micșoreze impozitele.

Bunătatea ? Ce meserie rentabilă !

Cine a luat în întreprindere fericirea poporului, adică cine practică oficial bunătatea, devine milionar cu o singură condiție.

— Care ?

— Să fie porc doi-trei ani de zile.

— Și pe urmă ?

— Să rămână tot porc.

Și e foarte natural. Românul nu-i formalist. La noi lucrurile se fac pe față.

— Țipă gazetele.

— Ei și ?

— Aude lumea.

— Ei și ?

În Franța totul sfârșește cu un cîntec, la noi se isprăvesc toate cu o interpelare.

Așadar, să nu vă mirați dacă se va decreta în curînd săptămîna jafului. Toate fondurile vor fi declarate secrete.

Guvernul care se cară le va căra cu drept de la patriarhie în șapte zile, cu carul, escortat de un general activ și acoperit, în caz de ploaie — a guverna înseamnă doar a prevedea — cu barba guvernatorului ¹ Băncii Naționale.

1927

ORFANII

Comandantul de regiment nu era ceea ce numesc ofițerii un cărturar. Avea însă o inimă de aur. Alese cincizeci de copii printre orfanii de război, pe care-i hrănea cum cresc vagmiștrii porceii: din economii. Unde mănâncă doi, mănâncă, slavă Domnului, și trei, și la cazarmă, chiar 33. Vara umblau desculți, „c-așa e sănătos”, și iarna stăteau în cameră, „să nu răcească”.

În schimb, le dădea educație îngrijită. În cui, sus, lângă ușă, erau bucăți de ziare, tăiate simetric în formă de calendar, etichetat cu litere gotice: „Hîrtie pentru privată”, cum se vedea scris, de altfel: „Cofru de gunoi” pe o ladă de lemn, păstrată curat pentru inspecție. Afară de aceste semne de civilizație, copiii erau purtați cu frontul pe la monumente și feriți de orice contact cu trupa. Aveau camera lor și o porțiune de curte îngrădită cu sîrmă ghimpată, la care se opreau înjurăturile și unde sta în admirațiune căpitanul Talpă¹, însărcinat cu educația copiilor, așteptînd pe colonel. El țărruise copiii cu sîrmă ghimpată și făcuse o poartă monumentală cu frontispiciul ornat de o banderolă în stil național, pe care scrisese cu litere mari, roșii ca de foc: „Garden party”, adică grădina de copii!

Gornistul a sunat prelung, garda s-a înșirat pe două rânduri, căpitanul a tușit, și-a rectificat ținuta, a făcut trei pași înainte, i-a contramandat și, încremenind salutînd reglementar, așteptă verdictul.

— Frumos, a opinat colonelul. Da' să faci o porțiță alături, una mai mică, și pentru copii.

1 9 2 5

D-LUI PROF. S. B. NICOLAU

GĂEȘTI

Ați reacționat repede. Iau act cu mulțumire, căci sînt convins că sensibilitatea dumneavoastră pornește din conștiința datoriei împlinite. Chestiunea cere însă o discuție care iese din cadrul unui ziar. Mă veți ierta dacă răspund pe scurt.

1) În trecut, în afară de solemnitatea distribuirii premiilor, nu se făcea nici o serbare. Astăzi, o recunoașteți și dumneavoastră, serbările au devenit prea numeroase. Sîntem în drept să ne întrebăm: sînt ele cerute în această măsură de pedagogia modernă? Ridicatu-s-a cineva împotriva lor, și cu ce rezultat?

2) Și altădată erau lucrări de cancelarie. Nu se suspendau însă cursurile pentru efectuarea lor, cu toate că pe atunci profesorii erau ocupați toată ziua.

3) Nu importă de unde deține cineva informațiile, sau dacă ele sînt completate cu observațiile lui personale. Comisiunile examinatorii pentru diferite candidaturi vor declara — dacă nu vor prefera să se solidarizeze cu un fals sentiment de colegialitate — că elevii se prezintă slab pregătiți.

La un concurs ținut anul trecut la un liceu din capitală, numai trei absolvenți din candidații la clasa I-a de liceu au dezlegat, și aceștia incomplet, problema dată la examenul în scris. Din două una :

ori problema era mai presus de puterile lor, deci lipsă de pedagogie, ori elevii erau prea slabi, și atunci a cui e vina ?

Acuzația că arunci cu noroi cînd ai curajul să arăți cu sinceritate o stare de lucruri dăunătoare interesului general face parte din arsenalul formulilor învechite, în dosul cărora am adormit cîntînd *Deșteaptă-te, romîne !*

Sînt și astăzi, desigur, profesori care își fac datoria, și nu-mi închipui că domnul profesor S. B. Nicolau mi-ar face injuria să presupună că eu cred altfel.

Dar să ne întrebăm sincer : cîți profesori studiază firea și caracterul unui elev ?

Cîți se silesc să descopere părțile bune ale copilului, ca, acționînd asupra lor, să vindece pe cele rele ?

Cîți fac apel la amorul lor propriu atît de dezvoltat mai ales cînd sînt judecați în fața camarazilor ?

Și iarăși, cîți profesori cred că și-au îndeplinit datoria pentru că au dat nota trei unui elev nepregătit ?

Asta n-ar putea-o stabili decît o anchetă printre părinți, care să răspundă, obiectiv și fără teamă, dacă sînt mulțumiți de activitatea școlară a copiilor lor, pentru care fac atîtea sacrificii.

Învățămîntul e slab. Tineretul face politică, și face politica profesorilor, pentru ca să fie răsplătiți cu indulgență.

Vreți dovezi ?

Armata, biserica și școala sînt cele trei instituții de educație și cultură întreținute cu sacrificii mari de stat. Cînd două trenuri se ciocnesc, se găsește totdeauna un țap ispășitor, fie chiar numai în persoana acarului. Dar, în definitiv, trași pe cineva la răspundere. Cînd se pierde însă un șir de bătălii, sau cînd conducătorii sînt din ce în ce mai slab pregătiți pentru posturile înalte ce ocupă, cine

poartă atunci răspunderea ? Dumneavoastră nu vedeți că de cîte ori pierdem un medic distins, sau un profesor de seamă, ne uităm îngrijorați în jurul nostru și nu vedem cu cine îl putem înlocui ?

E trist, dar e adevărat, și e adevărat tocmai pentru că e trist.

E desigur în firea omului să ofteze după trecut. Aveți dreptate. Dar cît de criminali trebuie să fie aceia care angajează viitorul fără să ofteze !

[ALEGERI LIBERE !]

Alegeri libere ! Cuvînt pe care-l auzim cum deschidem ochii. Ce zîină răufăcătoare a prezidat nașterea primului om și pentru care greșală l-a blestemat să fie toată viața victima iluziilor, după ce l-a făcut regele inteligenței ?

Alegeri libere ! Dar avem noi în viață un moment măcar libera alegere ?

Reflectați puțin : venim oare pe lume la alegere ? V-ați întrebat vreodată cîte fete ar dori să fie băieți ? Și, mai tîrziu, cine-ți alege dădaca, pe care n-o poți suferi, mîncările silnice, pe care ai să te deprinzi și ai să le înghiți apoi toată viața, liceul X, pentru că e aproape de casă, și cariera ? Cîți tineri buni de jandarmi s-au pomenit preoți, și cîți jandarmi ar fi dorit să fie stareți de mînăstire ?

Dar nevasta ? Cine-i oare Carol Scrobul, care a lansat expresia „ALEASA INIMII MELE” ?... Femeia frumoasă n-o alegi, se impune. Și care femeie e urîță cînd are ceva zestre ?

Așadar, slăbiți-mă cu alegerile libere ! Chiar dacă n-ar vota morții, nu s-ar fura urnele și n-ar mîncea bătaie cetățenii, cine îndrăznește să boteze LIBERTATEA DE ALEGERE fapta unor oameni beți de rachiu și de vorbe, care decid că Mierloiu, bunăoară, să fie deputat ? Cine-i Mierloiu ? Ce-a făcut Mierloiu ? Ce garanție inspiră Mierloiu ? [.....]

A, dacă s-ar înființa o dată pe an săptămîna lui Vlad Țepeș, să vedeți atunci cum s-ar schimba lucrurile. Să tragem în țepă, în fața Teatrului Na-

țional, doi, trei miniștri, o duzină de senatori, două de deputați, cincizeci la sută din precupeți și nouăzeci și nouă la sută din cârciumarii care ne otrăvesc.

Dar nu e posibil, sîntem prea proști, buni, sau prea civilizați s-o facem fără judecată, și judecata i-ar achita.

A venit înaintea curții un ticălos care-și ucisese părinții cu toporul pe cînd dormeau, ca să-i moștească.

— Ce mai ai de spus pentru apărarea ta ? îl întreabă magistratul.

— Aveți milă de un biet orfan...

Jurații l-au achitat.

[MAI SÎNT OAMENI...]

Mai sînt oameni care protestează împotriva călării legilor. E o naivitate. Legile sînt făcute să fie călcate. Nici nu se poate altfel. Cei care le fac sînt chemați să le aplice nu lor, altora. Povestea celor care amestecă și taie singuri cărțile.

De altfel, nu mai crede nimeni în ele. Interesele și le apără fiecare nu cu domnia legilor, ci cu atotputernicia bacșișurilor. Te-mpedici de o lege ? Bani să ai. Se face imediat alta. Parcă e greu de făcut o lege ? Orice nepregătit ajunge ministru. Un ministru nepregătit nu poate aplica legile. Ce vreți să facă el ca să arate că e ministru ? Face legi.

Se-ncearcă acum o tranzacție : două partide de guvernămînt. Beneficiile s-ar împărți astfel egal între guvernanții care ar călca pe rînd legile în favoarea partizanilor.

Sistemul nu e nou. A fost experimentat cu succes de defunctul rege Carol [...] Schimbarea regimurilor se făcea în liniște. Gardiștii treceau de la o poartă la alta în treizeci și două de județe.

Ce s-a schimbat de atunci ? S-au înmulțit județele.

Bine. Au să se schimbe mai mulți gardiști, căci în ultima analiză guvernul nu-i decît un schimb de gardiști între burtoși.

Este însă o lege, legea cea mare, legea care va hotări în curînd de soarta țării și la care colaborează, fără să-și dea seama, încet dar sigur, toți feciorii de familie și de bani gata de la declararea independenței.

Este legea mă-si.

Ea va fi cu atît mai implacabilă cu cît o promulgă și o aplică poporul la orice pas.

1 9 2 7

[ALEGERILE...]

Alegerile dau naștere la o faună și floră specială. Ca efemerele, apare pentru scurtă vreme o legiune de lighioane care se nasc, trăiesc și mor cînd se-nchide perioada de propagandă electorală.

O, bețivul care perorează în tramvai, mormăind cu indexul în zigzag, cu limba împleticită : „*Năiască Ium Bătreanu*“, și bărbosul cu pantalonii tocați, care împarte manifeste din goana automobilului ; între ei se profilează dama. Căci dacă femeia n-are vot, are voal, umflat, apropo de vîntul politic, ca pînza unui barcagiu iscusit.

Într-un orășel de provincie, unui fripturist de ultima oră, cu toată solemnitatea declarațiunii că momentele grele, prin care trece țara, îl silesc să se înscrie în partidul de la „putere“, cei de la centru nu i-au oferit măcar scaunul de politețe care se cuvine unui musafir nou.

— De cine depinde ? îl întrebă nevastă-sa.

— De doctorul. El e tare și mare în partid.

— Mă duc să-l văd.

— Cheltuiești parale degeaba.

— Am eu idee că am să reușesc. Tot trebuia să mă duc la București.

— Pentru ce trebuia să te duci la București ?

— Vreau să consult un doctor.

— Da' ce ai, ești bolnavă ?

— Prostule, ai uitat ? să-l întreb pentru ce nu fac copii.

— Nu era urgență,

— Ba vreau să știu, poate îmi dă ceva. Tu stai acasă și roagă-te lui Dumnezeu să capăt un băiețel, și eu am să mă rog să te alegă deputat.

Azi se plimbă toți : doamna cu mașina ministerului, domnul cu mâinile la spate prin buduarul doamnei, și Bebe — bărbatul s-a rugat așa de fierbinte, că le-a dat Dumnezeu și un copil — în Cișmigiu, într-un cărucior cu perdeluțe, împins de o nemțoaică bosumflată.

Dar flora ? Ziarele dintr-o foaie și într-un număr, mînăstiri într-un picior, care dau *alarma*, sau *cheamă* cetățenii cu litere mari „de închiriat” la datorie.

Căci politica este arta de a face tot ce-i posibil, dar mai ales imposibil.

Nu se cer oameni capabili, ci oameni capabili de orice, și mai ales să trîncănească.

Inginerul unei case importante de automobile explica unui îmbogățit de război calitatea mașinii pe care voia să o cumpere : „Merge, zicea el, fără să se audă, luacă fără să se simtă, arde esență fără să miroase, și cînd îi dai drumul, fuge de nu se vede”.

— Hai, dragă, zice soția parvenitului, trăgîndu-l afară din garaj. Ce folos să ai mașină dacă nu te știe nimeni ?

Un deputat din „Romînia Mare” trebuie să facă zgomot ca o mașină hodorogită, să se afle că e dispus să lunece, să împrăstie gaze puturoase, să fileze, sau să se fofileze, dintr-un partid într-altul, la momentul oportun, dacă ține să se vorbească rău de dînsul.

Căci un deputat fără cazier n-are clientela, presa nu se ocupă de el, deci nu e ministeriabil.

[SE SPUNE CĂ...]

Se spune că proverbele sînt înțelepciunea popoarelor. Cred, însă, că cer să fie revizuite și ridicate la valuta înțelepciunii de azi.

Așa, bunăoară, părinții ne-au sfătuit : *să ne ferim de omul însemnat*, dar cine n-a ieșit însemnat din război ? Unii, prin infirmitățile care le-au dobîndit ; o samă, prin gradele care le-au căpătat fără să le viseze, și alții, prin milioanele care le-au furat de la patria-mumă, singurul dușman pe care l-au ochit în război.

Nu ne mai putem feri de oameni însemnați. Invalizii ne ies în cale la fiecare pas, și îmbogățitii de război ne ocolesc ei singuri.

Se zice, de asemenea, că : *nu se împrumută calul, pușca și femeia*. Dar cine mai are pușcă, cui îi dă mîna să cumpere cal, și cine vine să te întrebe cînd îți împrumută femeia ? Că de tot n-o ia nimeni.

Și pentru că veni vorba de ea, întreb iarăși ce noimă are proverbul *poale lungi și minte scurtă* astăzi, cînd s-au scurtat poalele fără să se lungască mintea ? [.....]

Un singur proverb pare a căpăta drept de în-cetățenire în tot cuprinsul țării. Am să-l parafrazez în interesul cititorilor : NU DA, DOAMNE, FUNCȚIONARULUI CÎT POATE SĂ RABDE, sau, mai pe șleau :

FEREȘTE-MĂ, DOAMNE, DE CURBA LUI LALESCU, CĂ DE ARMONIZARE NE-A FERIT VINTILĂ.

[ÎN TRECUT...]

În trecut nu se putea da nici o soluție în repetatele conflicte dintre greci și turci. Era parcă o înțelegere între beligeranți, ca să fie cînd unul, cînd altul învingător sau învins. Cînd să impună un tratat de pace, învingătorul mîncă trînteală, și învinsul cucerea un orășel care schimba situația.

În luptele noastre politice lucrurile se petrec la fel. Cînd să se întărească în scaun Alexandru, dă proclamație Ionel, și din te miri ce cade Ionel, și vine Alexandru fără proclamație.

Alegeri libere face fiecare partid. Libere de orice pudoare, bineînțeles. Se fură urnele. Dovadă că de atîția ani n-o putem urni din loc. Jocul va dura. Circul e deschis : cîte două reprezentatii de gală în fiecare zi.

De remarcat în program : *Validarea deputaților*, potpuriu monstru. *Mingea autorității morale*, carambolaj între reprezentanții națiunii. *Atacarea și salvarea prestigiului armatei și al magistraturii*, adică ce a mai rămas din prestigiul magistraturii și al armatei, acuzate și salvate de atîtea ori. Pauză, bufet.

PARTEA II-a

Așezarea statului pe baze solide, care se năruiesc ca biserica meșterului Manole. Intermezzo comic : Adolf, răsfațatul publicului, propune îngroparea

damei voalate în temeliile statului. *Economia și sporirea diurnelor*, echilibristică de forță. *Strângerea funcționarului* cu curba Lalescu. La sfârșit, *Adorațiunea cu contact al cîinelui armenesc din majoritate*. [.....]

Doi prieteni stăteau de vorbă la terasa unei cafenele. O femeie desculță, ca toate femeile din popor, legată la cap cu testemel negru, prezenta consumatorilor, cu sfială, un taler și o lumînărică, cerînd, cu mîna la gură, de maslu¹. Unul din ei scoase un bilet de o sută de lei și zise adresîndu-se nenorocitei :

— Ține, schimbă, oprește-ți zece lei și adă-mi restul.

Cînd se întoarse femeia să-i aducă cusurul², îi mai dete zece lei.

— Nu te mai recunosc. De cînd te-ai făcut așa generos ? îl întrebă celălalt.

— Nu te mira. Am făcut trei fapte bune : am dăruit o piine, am întărit o prostie și am strecurat biletul, care era falș.

Întrețineți prostia suverană, domnilor deputați. Altfel, nu veți putea guverna. Va trebui să puneți urnele la locul lor.

[ÎN PROVINCIE...]

În provincie, țiganii lăutari cîntau mai demult un cîntec pe care-l ascultau școlărițele, ghiontindu-se cu ochii plecați, iar bătrînii, cu muștarul la nas.

Iată inspirația poetului doljean :

Verbul a iubi, iubire
Este un verb neregulat,
Îl cunosc acum prea bine
După ce l-am conjugat...

Nu tot astfel se poate spune și despre verbul a fura, care e foarte regulat. Se fură la toate timpurile. Civilii și militarii fură pe capete. Civilul, mai cu prudență ; militarul, cu pieptul deschis, cum știm că-i șade bine militarului : încasează mandatele, pleacă la București, își pune bani pe numele lui, doi, trei ani de-a rîndul. Mai simplu nici că se poate.

Știți cine supraveghează această simplitate de măreție cazonă ? N-aveți să credeți, dar eu tot vă spun :

Șeful biroului
Subșeful secției
Șeful secției
Subșeful serviciului
Șeful serviciului
Subdirectorul
Directorul
Directorul superior și
Inspectorul tehnic.

Sinteti poate curiosi să știți cum funcționează aparatul? Tot simplu.

Șeful biroului ia hîrtia și o prezintă, fără să-i bănuiască importanța, subșefului secției, care, ridicînd sprîncenile și pantalonii, o duce urgent șefului de secție. Acesta, dînd din umeri, înaintează, cetînd nedumerit, pînă la subșeful serviciului, și împreună sucesc corespondența, o învîrtesc, iar o mai sucesc și apoi fiecare zice celuilalt: „Du-o tu”... Sfîrșind tocmeala, intră numai unul, căci celălalt a tulit-o îndată ce l-a băgat pe ușa. Șmecher, șeful serviciului profită de absența directorului superior, ca să-i lase hîrtia incognito. Dînd cu ochii de dînsa, directorul superior, înspăimîntat, o întoarce la rîndul lui pe față și pe dos, pornește hotărît spre ușa inspectorului tehnic, moaie pașii, rămîne pe loc, se uită pe gaura cheii, trage cu urechea și o rupe de fugă înapoi, speriat numai de pașii lui, căci inspectorul tehnic e la moșie.

Cum să nu se fure!... Un singur inspector tehnic la atîția directori, cînd ar trebui cîte unul de fiecare. Dar să fim drepți. De unde să ia țara atîția tehnicieni? Care cum își face suma, pleacă.

...Credeam că de cînd am părăsit oștirea, intenția a făcut progrese, dar văd că se fură ca pe vremea țarului Alexandru. Ard depozitele. Dispar nu numai materialele, ci și magaziile. Se fură casa de fier cu totul. Încasează mandatul, cumpără mașină și se plimbă pe Calea Victoriei.

Nu mănîncă trupa? Dar cine știe! Oamenii sînt dezbrăcați? Dar cine-i vede! Țipă furnizorii? Dar cine-i aude!

— Bine, frate, nu-i controlează nimeni? am întreat pe unul din atîția directori.

Știi ce mi-a răspuns?

Pe franțuzește, pentru că era un planton de față:

— *Il na pa dinteres.*¹

[ÎN TOATE ÎMPREJURĂRILE...]

În toate împrejurările ne pierdem capul. Măsurile pe care le luăm sînt extreme : trec sau rămîn dincoace de scop. În război a venit legea înaintărilor în masă. Nu s-a ținut seamă de nevoile armatei, nici de antecedentele și de pregătirea celor avansați.

Aveam acum șasesprezece ani un furier, caporal cu patru clase primare, pe care-l pedepseam regulat pentru că vindea pîinea oamenilor. Nu-l puteam schimba, nici pedepsi altfel, pentru că era scump căpitanului meu. După război l-am văzut locotenent.

Răul continuă și azi. În loc să se selecționeze corpul ofițeresc prin eliminare, se cheamă în activitate, pentru satisfacerea obligațiunilor politice, ofițeri de patruzeci de ani și mai ceva, veniți anume pentru pricopseală, după ce au încercat toate meseriile. Fără cultură, necunoscînd nici instrucția, nici regulamente, e firesc ca comandantii să-i întrebuințeze în diferite servicii. [...]

În civilitate este același lucru. În loc să scadă, numărul funcționarilor crește. Îmbunătățirea soartei lor prin reducerea numărului este iluzorie. Nu se fac impiegați, dar sporesc subsecretarii de stat, care înghit cît cincizeci de impiegați. Nu s-a ținut seamă de legea armonizării salariilor și s-a menținut legea nesocotită a chiriilor, fără ca guvernul să vină în ajutorul funcționarilor prin taxa de unu la sută asupra contractelor. Azi funcționarii plătesc

drept chirie jumătate din salariul lor. Cum să nu fure? Ce s-a făcut cu taxele încasate?

Fiți însă liniștiți... Funcționarii nu fură. Tîlharii sînt în tabăra celor care-i îndeamnă să rămînă cinstiți. În orice caz, exemplele pornesc de la ei. Am aflat de existența unei societăți numită de „cooperare”. Înalți demnitari de pe la diferite ministere, legați să se apere și să-și sprijine interesele reciproc.

Cum vedeți, am ajuns la favorismul pus pe acțiuni, la furtul organizat de sus. Numai așa se explică opt ani de contabilitate fără control, fapt care, orice s-ar spune, chiar pentru Balcani este un record, și dacă nu mă-nșel, singurul pe care-l deținem și nu-l merităm.

1 9 2 7

[AM LĂSAT SĂ TREACĂ...]

Am lăsat să treacă ziua aviației, pentru ca să nu stînjenesc cheta, adică să nu privez pe cei mulți și buni de plăcerea de a dărui o dată mai mult. Românul dă bucuros, dar să nu creadă guvernul că ne poate prosti la infinit. Această guvernare *prin noi înșine*¹ este foarte comodă. Cu o mîină iei tot, și cu alta nu dai nimic. Parcă am fi averescani. Nu e zi lăsată de Dumnezeu să nu ne cadă în cap o cărămidă, oriunde ne-am așeza. Cu cheta s-au clădit cele o sută de școli cu care se laudă guvernul. Cu cheta s-a potolit focul pompierilor și s-a salvat salvarea. Cu cheta se combate oftica și mai toate boalele care se propagă prin scuipat. Cu cheta, în fine, se miluiesc invalizii, orfanii, văduvele și sinistrații, oricît s-ar pare de sinistru.

Tot cu cheta vreți să întrețineți și oștirea? Mîine o să ne vie ziua îmbrăcăminte, căci se vede cît de colo că soldații n-au pantaloni.

„Dați pentru izmene!” vor ciripi domnișoarele prin bodegi. Și pentru ca plugarul să-și are ogorul mai sigur, domnul Stelian Popescu va dărui cel dintîi o pereche. Dar *Universul*, care e de origină italiană, ar trebui să știe că: „un fiore non fa girlanda ed una rondine non fa primavera”.² Sau, pe romînește, cu un avion și cu o pereche de pantaloni, dacă nu-s de damă — și de damă nu mai sînt — nu se ia [...]. Domnul Stelian Popescu, știm, stă bine cu Mussolini, dar nu mai înghițim

macaroane, căci *per mangiare macaroni italiani hanno perduto i pantaloni* [.....]

Să se retragă dar cochetele care umblă cu chetele, să nu-și mai tocească ghetetele.

Vreți să înzestrați oștirea? Desființați automobilele ministerelor, prefecturilor și primăriilor. Să înceteze jaful, hoțiile și afacerile. Ca să nu piară în noaptea de unde a ieșit ziua aviației, să răsară odată cea de control a averilor funcționarilor publici și a politicianilor patrioți.

Cu cheta se pot strînge bani. Cu banii se pot cumpăra avioane, dar nu se poate întemeia morală, și fără morală nu zbori departe chiar cînd ai avioane.

[ÎNTÎRZIATĂ CA PRIMĂVARA...]

Întîrziată ca primăvara și zglobie ca dînsa, a apărut, în fine, pe Calea Victoriei, domnișoara spoită cu lut galben, purtînd sub braț poșeta în formă de javră.

Căci după cum ați citit, desigur, cîinii sînt la ordinea zilei. Pretutîndeni expoziții de cîini. La Longchamp, curse de ogari, gătiți cu culorile femeilor la modă.

...Fetele, neputînd legăna la sîn băiețelul, înșeală instinctul maternității purtînd sub braț cățelul.

Incomodă ca formă, noua poșetă e practică pentru că ridici codița și te uiți în oglindă. Nu putem prevedea ce ne va aduce ziua de mîine, dar azi vedem bine, cîinii sînt la cot cu stăpîinii ; au tacîm la masă și sînt serviți de lachei ce așteaptă, galonați ca niște amirali, să roadă oasele.

Am spus de mult, proverbele trebuiesc revizuite. Nu se mai poate spune : „Flămînd ca un cîine”. Cîinii, slavă Domnului, sînt sături, și dacă din coada lor nu se face sită, o răsfață țînînd-o covrig pe mătase.

La Paris — spune cronica scandaloasă — un șef de cabinet a ajuns subsecretar de stat pentru că sta la cabinet pînă cînd cățelul ministrului își expedia afacerile.

Ne plîngem că timpurile sînt grele. Cum o să fie altfel? Bebelele curg. Am intrat la lanț în locul cîinilor, care ne tîrăsc după ei, să ne arunce în obraz pe la toate stîlpurile de felinare disprețul lor.

Ciobanul flocos, care năvălea din cînd în cînd în odaie, gudurîndu-se ud de ploaie, umplînd casa și veselia copiilor, a dispărut. Ca și Popescu-Sovata, cîinii s-au înnobilat. Îi cheamă Baby-Miss sau Master. Tabloul conjugal, icoană veche, familia care se întorcea de la grădină, mama împingînd căruțul cu noul-născut, și tata venind în urma ei, cu cel mai mărișor adormit în brațe, se vede din ce în ce mai rar. Creștem și-mbunătățim cu îngrijire rasa cîinilor, căutăm pentru ei căsătorii demne, aristocratice, în timp ce pentru pruncii zămisliți din greșeală avem rezervat „tout-à-l'égout”.

Ce vreți? S-a întors lumea pe dos. Azi numai javrele trăiesc bine.

BACALAUREATUL

Cui s-a cerut vreodată dovezi de capacitate și n-a țipat ?!

Căpitanii vor să comande corpuri de armată cu noțiunile de strategie căpătate în Dealul Spirei, iar liceenii vor să ajungă doctori, ingineri, ambasadori fără bătaie de cap.

Se zice că bacalaureatul ar fi o loterie.

Nimic mai adevărat : leneșii nu cunosc decît prea puține chestiuni și trebuie să aibă mare noroc, într-adevăr, ca să fie întrebați din puținele chestiuni pe care le cunosc.

Eu n-am învățat niciodată geografia militară. Am avut însă în școala de ofițeri norocul lui Schroeder. Prima lecție pe care o învață orice elev proaspăt este despre Masivul Făgărașului. Am fost ascultat și am dobîndit nota optsprezece, căci nu știu pentru ce, spre deosebire de civili, tăria elevilor din școlile militare era apreciată în cifre pînă la douăzeci de grade.

N-am mai fost interogat în urmă, pînă la Crăciun, cînd, la repetiția pe părți de materie, am fost întrebat tot despre Masivul Făgărașului.

La finele trimestrului al doilea, pentru că nu avea timp să ne asculte pe toți — eram o sută patruzeci și cinci de elevi, împărțiți în două divizii — ni s-a dat la extemporal Masivul Făgărașului.

Norocul nu m-a părăsit nici la sfîrșitului anului.

Cînd am apărut în fața comisiunii pentru proba finală, căpitanul profesor — îi port recunoștință —

m-a recomandat generalului : „E cel mai tare la geografie” ; apoi, adresîndu-se mie : „Spune, ce vrei ?”

Am început, fireşte — după ce am tuşit ca să-mi dreg glasul — Masivul Făgăraşului.

Să fim sinceri. Nu s-a învăţat niciodată cum trebuie. În Franţa, vrute-nevrute trebuie să ne întoarcem ochii spre apus, şcolarii buni dublează, în vederea unui concurs, anul care încheie o perioadă de învăţămînt. Noi facem cîte două şi chiar trei clase într-un an, ca să ne scăpăm mai repede de şcoală şi să luăm — zic părinţii — o carieră.

Cu rari excepţii, şcolarii noştri nu întreprind nimic serios. Bazîndu-se pe inteligenţa lor vioaie şi pe darul romînului de a se exprima cu uşurinţă, citesc superficial, şi care cum a fost ascultat, nu mai pune mîna pe carte o bună bucată de vreme.

Strînşi cu uşa, studenţii prepară un examen în trei zile, după ce au beneficiat de toate amînările posibile.

Mai tîrziu, cînd se strîng la un loc cîţiva colegi de şcoală, povestesc, rîzînd cu lacrimi, chiulurile — pardon de expresie — ce trăgeau profesorilor : foaia din carte agăţată la spatele dascălului, care supraveghea cu străşnicie proba scrisă, cum ieşau la lecţie unul pentru altul şi chiar, conform devizei naţionale, unul pentru toţi, precum şi cele treizeci şi două mijloace de copiat.

Apoi, ruşinaţi, funcţionarii superiori privind pe generalii aşezaţi în faţa lor, vexaţi că au vorbit poate în vecinătatea vreunui licean, se reconfortau clătînînd din cap cu compătimire, exclamînd cu jale : „Azi nu se mai învaţă carte”.

Cine vrea, poate să protesteze. Aşa s-a învăţat totdeauna, şi, ce este mai grav, aproape toţi se mulţumesc în urmă cu învăţătura din şcoală, cînd ştiut este că adevărata luptă de a se instrui începe după terminarea liceului.

Azi, numeroşi părinţi şi profesori sînt de acord : elevii trebuie să treacă o probă înainte de a intra în şcoli superioare.

Se discută numai dacă această dovadă de capacitate trebuie să fie botezată bacalaureat sau examen de admitere. Discuția mi se pare anodină.

Ne-am deprins să-i zicem bacalaureat. Nu văd pentru ce i-am schimba titulatura. E o denumire care are prestigiul tradițiunii. Diploma de bacalaureat încheie adolescența.

Este primul act serios, cu care elevii pășesc într-o viață nouă. Ziceți-i altfel dacă vreți. Oricum îi veți zice, însă, și admitînd că toți profesorii și-ar face datoria integral, studenții nu vor învăța carte dacă veți continua să faceți din ei instrumentele unei politici oarbe și colportori de publicațiuni ațîțătoare la ură între fiii țării.¹ [.....]

[LA MINISTERUL MUNCIL...]

La Ministerul Muncii s-au dat gratificații de Anul nou. [...] Desigur, ministrul n-a făcut rău.

Este cunoscută tuturor starea precară mai ales a funcționarilor mărunți. Ajutorul a venit la timp. Forma însă lasă de dorit. Funcționarii s-au dus ca să-l felicite și, natural, ministrul i-a răsplătit, sau

*„Anul nou cu bucurie
Noi cu drag azi vi-l vestim“*

Factor

(ss) Tănase Telemea

Cursa III-a

Legea nu prevede gratificațiuni, iar dacă criza prin care trecem justifică un gest excepțional, el trebuia să cuprindă pe toți funcționarii de la toate departamentele. Altfel, este un tratament de favoare, adică un abuz, la fel cu cel comis de parlamentarii care și-au luat diurnele pe câteva luni înainte.

Nu protestez, nu întreb de ce, nici nu mă mir. Este o stare de toleranță lasă, de nevolnică indiferență, care duce la anarhie sau la mizerie definitivă. Cît o dura, nu se știe... Poate cît lumea, dacă vom rămîne tot așa de proști. Jucăm cum ni se cîntă, așteptînd vremea să joace și cei care ne-au cîntat după cum le-om cînta noi.

Ascultați o poveste :

Young, poet englez, celebrul autor al *Nopților*, se găsea într-o excursie de plăcere pe Tamisa și cânta din flaut, ca să distreze societatea în mijlocul căreia se găsea. Ajunși din urmă de altă barcă, plină de militari gălăgioși, poetul încetă de a mai cânta și băgă flautul în buzunar.

— Pentru ce ai încetat ? îl întrebă un ofițer mai zvăpăiat.

— Pentru motivul care m-a făcut să încep.

— Anume ?

— Pentru că așa am avut poftă.

— Dacă nu cânti, te arunc în apă !

Poetul, văzînd că femeile începură să tremure, cedă, și cântă tot drumul.

Ajuns la Wauxhall, se luă după agresor și, oprindu-l, îi spuse confidențial :

— Teama de-a indispune doamnele, în compania cărora mă găseam, m-a făcut să cedez pretențiunii dumitale ; dar ca să-ți dovedesc că un civil cuminte poate fi tot atît de curajos ca și un militar obraznic, te invit să te găsești mîine dimineață la ora zece la Hyde-Park. N-am nevoie de martori. Motivul pricinii trebuie să rămînă între noi. Ne vom bate cu spada.

Ofițerul acceptă provocarea. Întîlnindu-se la ora indicată, militarul trase spada și se puse-n gardă. Young scoase însă un pistol lung de un metru și i-l puse sub nas.

— Ai venit să m-ասսսսսսս ? întrebă ofițerul.

— Nu, dacă bați sabia-n teacă și joci imediat chindia ; altfel, ești un cadavru.

Ofițerul se codi la început, dar după figura severă și tonul hotărît al poetului văzu că nu-i de glumit, și se apucă să joace.

— Ajunge, spuse Young după un timp. M-ai silit să cînt, te-am forțat să joci. Sîntem chit [...]

[MAI SÎNT...]

Mai sînt încă dascăli care nu pricep că trebuie să modifice raporturile dintre profesori și elevi. Au rămas cu mentalitatea vagmiștrilor de pe timpul cînd soldații învățau să scrie pe nisip. Numai așa se explică nesocotințele celor botezați apostoli ai culturii.

Îmi crapă obrazul de rușine cînd scriu aceste rînduri, gîndindu-mă cît sîntem de înapoiți sub fardul de civilizație grotesc cu care mascăm ignoranța și brutalitatea.

Veți fi indignați ca și mine, părinți care vă adorați copiii, cînd veți afla că la un pensionat de fete din capitală o elevă de clasa V-a, deci domnișoară de 16 ani, a fost pedepsită să stea în genunchi pentru că a intrat în clasă, pe ger, cu jerseul.

Și decît mentalitatea profesorului, mă îngrijește mai mult lipsa de demnitate a elevei, care a suportat asemenea pedeapsă, și pasivitatea colegelor sale.

Acum două sau trei luni un ofițer a dat unui soldat să mănînce o insectă găsită pe cămașa lui.

Indiscutabil, gestul este oribil. Dar cît de scăzută trebuie să fie o societate pentru ca cineva să-și permită, și alții să rabde asemenea porcării!

Am pus într-adins cazarma alături de școală pentru că școala și cazarma sînt, dragă Doamne, cele două focare de cultură națională.

Domnilor ofițeri, domnilor profesori, nu se face educație fără suflet. Nu vi-s dragi soldații, nu iubiți copiii, degeaba faceți pedagogie. [...]

[NU SÎNT BOCITOR PUBLIC...]

Nu sînt bocitor public. Viața s-a scumpit, însă, în așa fel, încît, fără să fie cineva prea bătrîn, e în drept să se întrebe cu îngrijorare, unde mergem ?

Nu-s parale și se înmulțesc crișmele și drogheriile.

Nu se găesc alimente și nu poți trece pe stradă din cauza tarabelor și precupeților. Comercianții se plîng că nu-i vînzare. Niciodată femeile n-au fost mai costisitor și mai elegant dezbrăcate de negustori, de croitori și de amanți.

Un părinte care a tîrgruit de Paști îmbrăcăminte pentru copii a obținut o reducere de o mie de lei la un preț de trei mii cinci sute. Cu ce încredere mai cumperi și cine nu se ține păcălit, cu tot rabatul ce i se acordă ?...

E vina clientului, zice negustorul, pentru că se tocmește, sau vechea poveste cu hoțul de păgubaș.

Cum dracul să nu te tocmești, cînd ai o amărită de leafă sau de pensie pe care tabără toți rechinii ?

Alimentele sînt scumpe nu din cauza lipsei, ci pentru că se caută, precum ar fi ieftine dacă nu s-ar cere.

Curios este însă că la cofetărie, la bărbier sau la birt, bunăoară, nu se tocmește nimeni. Frizerul ia șaizeci de lei (socotind și bacșișul) ca să-ți tundă copila, și bucățica de carne mîncată afară din casă îți revine la trei sute de lei kilogramul.

Primul simptom de descompunere morală este dezechilibrul dintre vorbe și fapte, între venituri și

cheltuieli. Desfrînarea cheltuielilor ne ametește ca beția vorbelor. Cumpărăm tot ce vedem cu ochii, cu bani scoși din piatră seacă. Socotind că n-au să se mai isprăvească, ne credem bogați. Nimic nu ni se pare prea scump. Disprețuim banul câștigat cu trudă pentru a ne răzbuna pe mediocritatea zilelor obișnuite.

Obicei nenorocit, rest din suferințele unui popor asuprit, deprins să trăiască bine — ca robii și pușcăriașii — de două ori pe an : la nașterea și la învierea Domnului. Din cauza acestei stări de lucruri, speculanții nu mai au margine.

Un profesor doctor ia zălog umbrela clientului pentru că nu i-a plătit integral suma la care binevoise să-și prețuiască consultația.

Farmacistul n-are nici un control. Avocatul cere cinci sute de lei ca să prezinte magistratului o procură. Pensionarii scotează pensia la cămătari. Funcționarii trăiesc din acțiuni. Tutunul se scumpește. Dările cresc. Te naști cu timbrul în frunte și mori cu el în gură. De la școală nu e zi lăsată de Dumnezeu să nu vină copilul cu o cheltuială nouă : cărți peste cărți, chete de contribuții, serbări, loterii și cadouri. Profesorii de gimnastică sînt dictatori, înclinați spre panglicării : pantofi albi de tenis, pantofi de dans, costume de gimnastică, stegulețe etc., căci maestrul crede că elevii practică sportul dacă ridică brațele în sus, o dată pe săptămîină, îmbrăcați tricolor.

Sînt sigur, fiecare cetitor ar mai avea ceva de adăugat la cîte am înșirat eu.

Toate sînt însă de prisos. N-avem opinie, sîntem lipsiți de inițiativă și statornicie. Ne aprindem lesne și ne potolim cu o făgăduință. Ciupim un ou și pierdem căciula. [.....]

Pe urmă înjurăm și uităm, pentru ca la necaz să înjurăm din nou și să uităm, iară. Ce să faci ?... Așa sîntem învățați : să plîngem în fiecare an pe Fiul omului, deși cei de sus ne răstignesc în fiecare zi în numele Domnului.

LA AFGANI

Nu protestăm. Ar fi o stupiditate. Cine să ne audă? Ne mulțumim să înregistrăm. Desigur, cronicile noastre nu vor rămâne veșnic ca hrisoavele închise în biblioteci. Dar lăsate moștenire prin grai, vor deveni mai târziu basme de pe cînd povestitorul încăleca pe o prăjină și spunea o minciună.

Din nefericire, nu mai putem spune minciuni. Realitatea e crudă și nu se poate ascunde. Cresc dările și se scumpesc alimentele. Aveți răbdare, spun guvernanții. Dar răbdarea cere tutun, și tutunul se scumpește mereu. Însă oricît ai fuma de mult, cum o să ai răbdare cînd plătești patruzeci de lei un kilogram de chișleag¹?

Lumea n-are ce mînca, și cel puțin o dată pe lună capitala e pavoazată în semn de bucurie generală.

Toate se scumpesc. [...]

O, precupeții!

Afganii, unul din cele mai sălbatice triburi de negri, nu sînt lipsiți de bun-simț. Orice negustor acuzat de speculă este condamnat la o sută de bețe, date la talpă, și închis într-o cușcă de fier în mijlocul tîrgului. Trecătorii au drept să-l batjocorească în tot felul timp de o săptămînă de zile.

Se spune că din șapte cuști se ocupă foarte rar una, două din ele.

Din nenorocire, ideea nu se poate aplica în București.

Ar trebui prea multe cuști.

1 9 2 9

IAR AMERICANISME

Îmi pare rău pentru tinerii care mă citesc, dar banul, care creează tot, a omorât amorul, înțelegeți amorul care-l visează domnișoarele, nu acela care se găsește în comerț.

Știți că Roza, una din celebrele Dolly-Sisters, a trebuit să restituie un colan de perle, pe care soțul ei, pus sub interdicție, i-l oferise fără a plăti vânzătorului. S-a făcut tărăboi mare.

„Cît scandal pentru o bijuterie de șapte milioane de franci!... spunea o americană. Biata femeie, n-avea decît să divorțeze dacă bărbatul ei nu era în stare să-i ofere atîta lucru.“

Această americană, povestește *Fantasio*, care are cîteva sute de milioane venit anual, risipește în dreapta și în stînga cumpărînd ce vede cu ochii. Nimic nu i se pare prea scump, nimic imposibil și totul de vînzare.

S-a amoretat de un pictor, bărbat frumos și de talent, căruia îi comandă tablouri scumpe.

— Sint fericită, îi spunea nevastă-sa, că vă place pictura bărbatului meu !

— Nu mă pricep în artă... Bărbatul dumitale avea nevoie de bani, și i-am dat !

— Să nu-ți pară rău... are atîta talent !

— Am auzit, dar, adăogă ea după un moment, aș vrea să posed și pictorul... Cît ceri?... nu te mira. Tratăm o afacere. Dacă nu te interesează...

— Mă interesează, dar nu înțeleg...

— E totuși foarte simplu : îmi place bărbatul dumatăle, dar dumneata ai drepturi oficiale asupra lui. N-aș vrea să ți-l iau în ascuns. N-ar fi corect. Socot că ți se cuvine o despăgubire. Trăiești după urma lui în chip larg și ai rang în societate. Alta, în locul meu, ți l-ar momi. Eu te întreb cinstit, cât ?

— Dar dacă...

— Nu te rușina, știu, ai fi în stare să mă bați, dar te gîndești să nu-l superi. Trebuie să-i menajezi clientela. Are nevoie de bani și tablouri de vînzare. Hai, spune, cât ? Cu ce vrei să-ți cumpere toaleta ? Uite, îți ofer două milioane de franci : primul cînd divorțezi și al doilea cînd mă mărit cu el.

— Asta este o infamie !

— Bagă de seamă, aș putea să ți-l iau fără să-ți dau un gologan, cel mult tribunalul l-ar obliga să-ți plătească una mie de franci pe lună pensie alimentară...

— Și dacă ți-aș scoate ochii ?

— Mi-ar părea rău, dar, crede-mă, nu s-ar schimba nimic. Nu ții la frumusețea mea... Știu că nu-s frumoasă...

— Ai putea să-l iei cu chirie pentru un sezon.

— Atunci riști dumneata ; se poate întîmpla să fiu dezamăgită și să rezilies contractul...

— Sau satisfă-ți capriciul, și atunci costă mai scump...

— Trei milioane ajunge ?...

— Să mă gîndesc...

— Bine, dar numai douăzeci și patru de ore...

Povestea este adevărată. Pictorul a plecat la Lido, eterna cetate a îndrăgostiților, cu americana putred de bogată.

S-A FĂCUT !...

Sînt expresiuni fericite, care lămuresc o situație, caracterizează o epocă. N-aveți să le găsiți în cronici, dar le înregistrează poporul, lăsîndu-le moștenire. Una care s-a încetățenit, pe care o auzi la tot pasul, pe stradă, prin cafenele și birouri, este formula lapidară, elocventă... *S-a făcut !*

S-a făcut, înțelegeți, afacerea, cum știți că se fac toate afacerile.

— Ia vezi, șefule !

— Nu se mai dau asemenea aprobări.

— S-a dat ieri.

— Vrei să zici de Ionescu... Țăla are alt cîntec, e cu totul altceva.

— (După ce i-a șoptit la ureche :) S-a făcut ?

— Să încerc.

— Va să zică, s-a făcut !

— Se face.

— Vin aici, sau acasă ?

— Acasă.

— Atunci vin eu la dumneata, și cînd îmi dai aprobarea...

— În regulă !

S-a făcut ! Ce titlu admirabil pentru un cîntec de revistă !

Alergi cîteva zile să scoți de la comisariat un bilet de populație, în cele din urmă, sătul de alergătură, te hotărăști, dai o sută de lei și... s-a făcut !

Ai de scos un act la tribunal, vorbești cu grefierul și... s-a făcut!

Ești ambițios grozav și vrei să te avanseze excepțional, trimiți nevasta la ministru și... s-a făcut!

Vrei să moștenești averea soțului și n-ai copii, chemi verișorul și... s-a făcut!

Căci pînă nu dai ceva, nu se face nimic. Am dat opt sute de mii de oameni și s-a făcut România Mare, arcul de triumf de la Șosea, s-a făcut Popescu ministru, și cetățeanu — scoabă [.....].

MILOZI ¹ ȘI MILOGI

Cu bîta, din bun faci rău și din rău nu faci bun.

Polițiștii mai cred însă că bătaia e ruptă din rai. Vrînd să-l trimită în rai, Milozi l-a rupt în bătaie.

„Dacă n-are milă de milogi, de Milozi nu trebuie să ai milă o zi...” au zis judecătorii și l-au condamnat la muștrare.

Pedeapsa a început imediat. I s-a dat să bea must tare.

— Eu, îmi declara nu demult un polițai, am un principiu...

— Nu există comisar fără principii.

— Tocmai. Cum mi-l aduce la poliție, îi dau două palme, de crede că s-a pavoazat Bucureștii.

— Dar dacă e nevinovat ?

— Asta nu se poate... N-ar avea ce căuta la poliție, înțelegi ?

— Dar l-aduce cu sila...

— Atunci e vinovat.

— Presupune că e nevinovat...

— Nu, că n-are ce căuta la poliție... Este ? întrebă el, întorcîndu-se triumfător la cei din jurul său.

— Atunci, dă-mi voie, nene Drăgănescu — nu-l chema Drăgănescu, dar n-are nici o importanță, toți sînt la fel — dă-mi voie, zic, să-ți spun și eu una.

— Nu pot să te ascult.

— N-ai vreme ?

— N-am vin.

— Așa, da, bun... Băiete, dă un vin lui domnul polițai... Un comisar...

— Nu te ascult...

— Uite că a venit vinul.

— Nu pot să te ascult.

— Ce-ți lipsește ?

— Paharul e mic și povestea o să fie lungă.

— Nu te teme, e mai mică povestea decît paharul.

— Atunci dă-i drumul repede.

— Un comisar, mic ca dumneata, lua din scurt delicvenții, pînă îi lăsa lați. Azi pe unul, mîine pe altul, nu scăpa nici unul. Într-o zi, cineva îl bătea măr în stradă. „Ce-i, domnule comisar?...” îl întrebă un necunoscut, stropindu-l cu apă, după ce se săturase să-l ciomăgească agresorul. „Nimic, dragă... răspunse comisarul, izbutind să se țină pe picioare ; dădusem niște bețe unui om mai zilele trecute și mi le-a dat înapoi...”

Căci se mai întîmplă și așa. Cîteodată le sare și milogilor muștarul, și iau Milozii la muștrare.

PLOCOANELE

Cadourile întrețin, se zice, prietenia. La noi se cumpără cu ele toleranța și se încurajează lăcomia dregătorilor, care profită de nevoile celor mici.

Pentru căutarea unui drept, cei umili nu pornesc de acasă cu mîna goală. Orice iscălitură se cumpără. Oriunde te duci, trebuie să dai. Ca să scoți un act, ca să obții o amîinare, ca să se ocupe de copilul tău cine e plătit pentru treaba asta, trebuie să dai. Sub o formă sau alta, ploconul și bacșișul s-au încetățenit. Oamenii care își fac datoria în mod dezinteresat devin din ce în ce mai rari. De aceea cînd întilnești vreunul, trebuie să-l semnalezi ca pe o vietate rară.

La un batalion izolat, într-un orășel de provincie, locotenentul-colonel, proaspăt venit la comandă, primește pe neașteptate în dar, de ziua lui, un serviciu costisitor de birou : „Din partea plutonierilor...” spune cel cu inițiativa.

Ofițerul se roși pînă în albul ochilor. Îi venea greu să-l refuze și tot atît de greu să-l accepte. Dar cum era om de bun-simț, plecînd de acasă, luă cu el și cadoul și, adunînd plutonierii în sala de conferințe, le mulțumi pentru intenție, declarînd că regulamentul oprește pe superior de a primi cadouri de la cei mai mici în grad și că, la rîndul lui, dăruiește serviciul de birou cazinoului subofițerilor, ce tocmai se înființa în batalion.

Spuneți, nu e frumos ?

Interesîndu-se în urmă, ofițerul a aflat că majoritatea subofițerilor habar n-aveau de inițiativa luată de camaradul lor, care înțelesese să se recomande pe această cale.

După cît sînt informat, [...] acceptarea bacșișului sub formă de cadouri se practică încă pe o scară întinsă.

De altfel, e destul ca întîmplarea să te pună la gară, în fața soldaților care se întorc din concediu, ca să vezi că nici unul nu se întoarce cu mîna goală.

Din fiecare desag răsare un cap de găină, ori de gîscă, sau guțăie și se agită în el un purcel de lapte.

A trecut o jumătate de secol de la șapșapte, și, constatăm cu regret, moravurile au rămas aceleași.

TINERI ȘI BĂTRÎNI

Aflăm din ce în ce mai des că tînărul X sau domnișoara Y s-au sinucis pentru că părinții nu consimțeau să-i unească cu alesul inimii lor. Este o hotărîre stupidă, o dezertare de la bătăliile vieții, care dovedește că sinucigașii au fost niște nătăfleți.

În trecut, și fetele și băieții erau proști. Fetele — îmi dă mîna s-o spun, pentru că s-au ratapat ¹ de atunci cu prisosință — erau chiar mai proaste decît băieții. Ele, cu deosebire, trebuiau să primească, cu ochii închiși, orice mălăieț ales de părinții lor, pe care nu-l vedeau decît pe sub gene și numai cînd prezentau logodnicului tava cu dulceață, în salon, în ziua învoielii.

Lucrurile s-au schimbat. Fetele s-au instruit. E foarte greu să le impui astăzi să ia un burtoș cu pălărie de paie și chel, cînd iubesc un brun cu păr lustruit, ras de mustați. Cu atît mai mult e ridicol, în secolul invențiilor temerare, ca un tînăr să se sinucidă pentru că părinții nu-i dau voie să ia pe cine vrea el. Cînd ai trecut de douăzeci de ani, nu scîncești ca Vlăduțul din piesa lui Alecsandri: „Însoală-mă, mamă...”

Legile care conduc societatea sînt într-o prefacere continuă. Nu putem pretinde ca o generație nouă să se miște în cadrul celor vechi. Alte timpuri, alte moravuri. Oricît li s-ar pare de curios, bătrînii trebuie să priceapă că părinții n-au drep-

turi absolute asupra copiilor : nici să-i facă popi, nici să-i însoare cum vor.

Întrucît poate cineva să ofenseze un părinte că s-a căsătorit cum îi place ?

— N-are avere, spune tatăl.

— O să muncească.

— Nu-i de familie, pretinde mama.

— Cîți feciori de familie nu se fac de rușine !

— E urît !

— N-ai să trăiești dumneata 'cu el.

— E un stricat...

Aici chestiunea se schimbă. Fără îndoială, este datoria părinților să deschidă ochii tinerilor. Dar dacă, cu toate stăruințele, nu-i poți întoarce de la hotărîrea lor, fac ca Pilat : se spală pe mîini. Cel mult pot să-i dezmoștenească dacă au avere și țin la bani mai mult decît la copiii lor.

Dar dacă tinerii trec și peste această considerație, sînt cu atît mai demni de interes.

Amorul face minuni : o căsătorie ce se arată prost poate să sfîrșească mai bine decît altele care se prezentau cu toate garanțiile de fericire.

Pentru părinții care nu înțeleg acest lucru, legea dă dreptul oricui să treacă peste consimțămîntul lor. Desigur, faci ce poți ca să-i convingi, dar dacă nu reușești, atunci îți iei libertate de acțiune și faci ce vrei.

Este rușinos pentru un tînăr să spună fetei care s-a încrezut în el că renunță la ea pentru că nu-l lasă mămuca, și felicit fata care a scăpat, fie și pe această cale, de un papă-lapte sau de un egoist.

Azi nu mai sînt copii. Tinerii trebuiesc lăsați să-și ia răspunderea viitorului. Cum și-or așterne, așa vor dormi. Să nu vă fie teamă de greutățile ce se întrevăd. Pentru oamenii de inimă, sînt un îndemn la muncă, pentru ceilalți, este indiferent cum pleacă din casa părintească, căci nu vor ajunge departe.

Un lucru e cert : bazați pe experiența lor, unii părinți uită prea ușor c-au rămas și ei corigenți și repetenți, că le-a bătut și lor odată inima după cineva și cer copiilor toate calitățile care le-au lipsit lor.

E timpul să schimbăm metoda, căci, să fim sinceri : judecînd după calitățile pe care le pretindem astăzi tineretului, cîți oameni ar fi demni să aibă [copii ?] ?

1930

ALARMA

Semnalul gornistului francez care a sunat încetarea focului la Chemin-des-Dames pare a nu fi fost un semnal de pace, ci de îngrijorare pentru viitor.

Soldatul care s-a înălțat măreț să trîmbețe în zarea cîmpului de bătălie liniștea lumii a sunat alarma generală. De atunci s-au prăbușit și se prăbușesc toate : tronurile și moneta, morala și edificiile. Înregistrăm zilnic cutremure catastrofale, incendii fără sfîrșit, inundații ce înghit provincii înfloritoare, alături de altele, uscate de secetă, apoi crahuri, falimente, în fine, atentate, jafuri și crime.

Trăim cuprinși de panică. Ne ferim clănțănind ca lupul încolțit de cîini. Ne sculăm alarmați că ni s-au rupt pîngelele alergînd după slujbă și ne culcăm îngrijorați că n-avem cu ce plăti chiria.

Cel însurat trăiește alarmat de grija că poate fi în curînd tată și se gîndește ce să dea de mîncare, cu ce să îmbrace acest musafir nepoftit, care, vîzîndu-se trecut cu vederea, s-a invitat singur.

Becherul trăiește intoxicat încetinel, dar sigur, de birtășii zoriți să facă avere, otrăvit de rudele, prietenii, cunoscuții și necunoscuții care umblă să-l însoare cu orice preț, și mai ales fără preț.

Trăim într-o alarmă veșnică : sîntem alarmați cînd trebuie să traversăm strada, cînd trebuie să luăm trenul sau vîzînd cu ochii cum se lungesc din ce în ce mai mult rochițele.

În cele din urmă s-a alarmat și guvernul. Nu fac politică, exprim o părere : [...] incontestabil, a procedat rău. Eu nu m-aș fi repezit asupra presei de toate zilele.

Aș fi oprit alarma pompierilor, aș fi distrus semnalele de alarmă din trenuri „Notbremsen“, „Signal d'alarme“, care alarmeză publicul în toate limbile, invitându-l pe față să tragă de mîner : „Tirare la maneta“, desigur, împotriva domnului Maniu [...]

1 9 3 0

SCUMPIREA ZAHĂRULUI

Ca să ne amărăscă viața, Maniu a întrebuițat cu perfidie un mijloc dulce : a scumpit zahărul. De cînd a venit la putere, ne-a plimbat cu zăhărelul. Trebuia să ne așteptăm. Prea vorbea romînește și, vai,

Ce dulce și frumoasă
E limba ce vorbim

* * * * *

Din nefericire, limba dulce mult aduce, și, trebuie să recunoaștem, mai multe dări de cîte ne-a adus limba dulce a domnului Maniu n-ar fi fost în stare să ne aducă pelteaua nici unui politician.

Zahărul s-a scumpit, și mă gîndesc cu strîngere de inimă la pregătirile de iarnă pe care le făceau odinioară părinții noștri... La mama, care spărgea căpățîna de zahăr învelită în hîrtie tare, la tingirile care forfoteau pe foc, împrăștiind miros pofcios de acadele arse, la nerăbdarea cu care așteptam să aleagă spuma rubinie și parfumată de zmeură, pe care o găseam delicioasă.

Hotărît, copiii de azi sînt fără noroc : nu capătă jucării, duc dorul fructelor, căci ca să cumperi un kilogram de cireși trebuie să vinzi douăzeci de grîu ; postesc în fine de bomboane și prăjituri.

Și vorba cîntecului :

Vara trece,
Iarna vine,
Tu nu te gîndești la mine...

cum nu se gîndește domnul Maniu la cei nevinovați.

Cum vor bate bieții copii alvița de Crăciun, și spuneți dacă nu este o crimă ca un băiețel cu cămașa scoasă, cu mucii la nas, să înghețe, fără speranță, în fața unui cocoșel de zahăr roș ce stă triumfător înfipt în băț pe tava alvițarului de la Sfintul Elefterie !

1 9 3 0

CABALA ¹

Știți că filozofii antici aveau două doctrine: una exoterică — adică publică — și alta esoterică, secretă, rezervată numai celor inițiați în misterele ei.

Binar este termenul întrebuițat în științele esoterice, cu deosebire în cabală — arta de a comunica cu duhurile — pentru a indica numărul doi și proprietățile care îi sînt atribuite, acest număr fiind considerat în genere ca piață-rea.

Binar simbolizează lupta dintre bine și rău, dualitatea nefastă în care este încercuit omul.

Vă cer iertare pentru această introducere doctorală. Era necesar să demonstrez că societatea noastră este sub influența cabalei. Nu sîntem ca alte țări stăpînite de numărul treisprezece, cum se crede de la-o vreme, ci sub influența nefastă a numărului doi, pe care n-o bănuiește nimeni.

Ascultați și judecați :

Din trei copii care se nasc, doi mor.

Din trei condamnați la bacalaureat, doi cad.

Din trei trenuri care pleacă, două deraiază.

Din trei aeroplane care se înalță, două se prăbușesc.

Din trei ofițeri avansați, doi sînt generali.

Din trei bărbați însurați, doi sînt îmbrobodiți.

Din trei deputați, doi spun minciuni. [...]

Din trei datornici, doi... aici sistemul dă greș,
din trei datornici, nu plătește nici unul.

Și mai am o excepție :

Din trei candidați la pușcărie, unul scapă și doi
ajung bărbați politici.

Și tot mai am o excepție :

Din trei domnișoare, nu vrea să se mărite nici
una — zic ele — dar nu le crede nimeni.

PÎINEA

Pîinea s-a ieftinit și pare-se că ne amenință o nouă ieftinire a pîinii. Consiliem pe onor. domni consilieri să se astîmpere. Brutarii nu vor renunța la cîștigul cu care s-au deprins de la o vreme. Pîinea neagră se ieftinește și se acrește. Pîinea zilnică a devenit pîinea silnică, la care ar trebui condamnați toți edilii comunali, pînă cînd vor înțelege că a sosit în fine timpul să se impună, în afară de cornuri și franzele, un tip de pîine pentru toată lumea, cu preț raportat la valoarea grîului.

A ieftini pîinea săracului scoborîndu-i-se neconținut calitatea înseamnă a condamna muncitorii la mizeria definitivă.

Dacă e vorba să ieftinim traiul, silind lumea să renunțe la mîncare, un mucalit a găsit un mijloc mai practic, pe care îl recomand capilor de familie numeroasă. Să se așeze la masă și, după ce s-a adunat toată lumea, să strige tare : „Cine se culcă nemîncat, îi dau doi lei !”

Toți cei mărunței și chiar din cei mai măricei vor primi schimbul grăbindu-se să se urce în pat, vișînd să cumpere tot ce au văzut pe la ferestre.

A doua zi, tatăl să anunțe la deșteptare : „Cine vrea să mănînce azi, să-mi dea doi lei”. Morți de foame, copiii se vor repezi să dea înapoi gologanul. Cu chipul acesta părinții vor economisi o masă.

E tocmai ce urmărește primăria. Silește cu orice preț muncitorimea să renunțe la pâinea de seară pentru ca să poată mânca o felie de piine convenabilă la prînz.

Am zis la prînz, pentru că omul seara se culcă, visează codri și se satură. De aceea poate spune francezul: „Qui dort, dine”, adică cine doarme, mănîncă.

BABILONUL...

Societatea nu mai vrea copii. Bătrînii n-au loc pe lume. Pretutindeni incendii, jafuri, crime, pogromuri. [.....] Totuși, se serbează Ziua mamei, se omagiază în public moșnegi ajunși centenari, în timp ce cîțiva inși agită ideea păcii generale.

Lumea e un balon de Moși. Mic la început, a fost umflat peste măsură de șarlatanii care au suflat în el atîta vreme : preoți vînd locuri în rai, judecători iau vaca săracului și o dau bogatului. Mafalde în papuci ghicesc trecutul ce nu reprezintă nimic, prezentul care e mizerie și viitorul care nu e decît moartea.¹

Oamenii se succed urmînd calea robilor, pentru a intra în infinitul din care au ieșit întîmplător la iveală. Sîntem toți rătăcitori. Plecăm în lume, cum am deschis ochii, pentru a ne odihni numai în mormînt. În drum spre lutul comun, ne batem joc de viață : facem din zi noapte, risipim comorile tineretii, transformăm plăcerile în vicii, sau viața își bate joc de noi și ne trezim deodată surzi, chiori, pleșuvi, lipsiți de inimă și de minte.

Lumea, curată cînd s-au despărțit apele de uscat, a devenit cu timpul o țesătură încîlcită de ură, de intrigi, de crime asemănătoare unei cîmpii pline de vipere, unui izvor nesecat de lacrimi și de muncă fără profit. Trăim o viață amărită de șmecherii care ne făgăduiesc fericirea și ne prelungesc agonia, întreținîndu-ne cu speranță, ca să-și

facă ei mendrele. O morală nouă, cuprinsă în
cîteva porunci, formează crezul lumii de azi.

Iat-o :

Cinstea și munca e partea proștilor.

Banul, înaintea onoarei.

Nu te gîndi să-ți plătești datoriile, ai timp.

Fură ca să dormi liniștit.

Nu fi politician cu omul de la care n-ai nici un
profit.

Guvernul care te trece în buget e bun.

Nu te însura tînăr, că e prea devreme, nici bă-
trîn, că e prea tîrziu.

Tot secretul fericirii e să crești ciori și să le
vinzi drept porumbei, să preferi o zi pe pămînt de-
cît un veac în istorie...

Ploua cînd am scris aceste rînduri și eram trist.
Dar dumneavoastră nu vă potriviți. Dansați înainte.

1930

EXPERIENȚA

Fiți veseli, orice s-ar întâmpla în jurul vostru. Ca Figaro, grăbiți-vă să rîdeți, ca să nu fiți nevoiți să plîngeți. Veselia este sănătate. Întocmai ca pilulele „Pink”, alungă răul, calmează nervii, fac să crească părul pe cheliile cele mai rebele. „Fă haz de necaz”, ziceau cu drept cuvînt bătrînii. Orice nenorocire are partea ei comică, care consolează. Pregătirea de război este cea mai catastrofală nenorocire din cîte apasă omenirea. De aceea poate gustăm, ori de cîte ori avem ocazia, comicul strîns legat de tragedia pregătirii de război în timp de pace.

Nu demult, o baterie de artilerie făcea exerciții de tragere.

Pentru ca să arate puterea nimicitoare a proiectilelor, colonelul a cumpărat din economiile regimentului două duzini de capre, adică douăzeci și patru de capre în cap, pe care le-a legat să pască la un loc pe culmea unui deal, concentrînd în urmă tirul artileriei asupra lor.

După un ceas de bombardament, condus pe rînd de către ofițerii aspiranți la comandamente, au plecat, în frunte cu colonelul, să vadă cîte animale rămăseseră în picioare.

Numărîndu-le, găsiră douăzeci și cinci de capre, care pășteau liniștite.

Una din ele fătase în timpul bombardamentului.

PRIMĂVARĂ

Natura se deșteaptă. Soarele strălucește harnic. Aerul e cald. Regreți că ai luat pardesiul. Te uiți în dreapta, în stînga, îți vine să sari, să joci, să cînți...

E primăvară !

Ieri protestai împotriva impozitelor, cereai controlul averilor, trimiterea *băieților de familie* la muncă. Azi ai uitat tot. Perceptorul ți se pare simpatîc.

E primăvară !

Femeia care apare la fereastră, în pragul porții sau pe stradă, femeia brună sau blondă, slabă sau grasă, tînără sau bine conservată — în orice femeie vezi o amantă posibilă — pare aceea pe care o așteptai de mult.

E primăvară !

Ai nevastă zgîrcită sau risipitoare, te ceartă necontenit sau plînge din te miri ce, ai patru fete de măritat, coker de scos la plimbare, radio, soacră... nu-ți pasă ! Te așezi la orice terasă, bei bere, aduni prietenii, faci cu ochiul Tiței Trotuar, sau Ernestinei Gata, fără să te gîndești că e ultimul sutar...

E primăvară !

Primăvară cu lumină, cu flori, cu rîndunele, cu țigănci leneșe, însărcinate, ce crăinicesc cu gura căscată, ascuțit, cu dinții albi :

— Violeta, violeta, hai cu violeta !...

Fetițe închise în pension, domnișoare prizoniere în magazin, fecioare care vă ofiliți pe mașina de

cusut, gospodine cu casă grea, femei dezamăgite,
bătrîne fără mîngîiere, ieșiți, alergați la fereastră.
A sosit primăvara !

O, primăvară, cuvînt magic, simbol al tinereții,
al speranței, al amorului, balsamul rănilor înve-
chite, al sufletelor necăjite, al dușmăniilor neîmpă-
cate, slavă ție !

Căci primăvara e bucuria noastră, a celor mulți.
Bogații poartă deja pălării de iarnă.

NOTE

AMINTIRI

Volumul a fost publicat la București (Editura Cartea Românească), în 1937.

Deși cartea se numără printre ultimele volume tipărite de autor, în cronologia creației brăesciene o întâlnim printre primele încercări scriitoricești, din anii de ucenicie literară. Corespondența purtată cu Ana Ștefănescu (soția scriitorului) atestă că în 1902 (cu 16 ani deci înaintea apariției volumului de debut) sublocotenentul Brăescu era preocupat de elaborarea unei atare cărți. Cităm :

„Acum scriu o nouă carte literară : «amintiri din copilărie» este subiectul, dar nu știu încă ce titlu-i voi da” (vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. XXIX, și vol. II, planșa nr. 7). În aceeași corespondență regăsim și evocarea unor momente din anii copilăriei (ex. : ceremonia căsătoriilor religioase de la biserica 40 de Sfinți din Iași). De asemenea, ecoul unor amintiri străbate în surdină pînă la cartea ofițerului Brăescu, *Educația socială a națiunii armate...* publicată în [1914].

Preocupări asemănătoare întâlnim și în creația scriitorului din anii prizonieratului, [1917]. În caietul datînd din această perioadă, găsit în arhiva familiei, identificăm fragmente care reprezintă embrionul unor schițe viitoare cu caracter autobiografic. Spre deosebire de alte lucrări din același manuscris (*Vine doamna și domnul general, Un om dintr-o bucată, Legea progresului, Ca la Galați*), aceste pagini au o tentă lirică :

„Copilăria ! O, scumpa noastră copilărie ! Ești om bătrîn, plecat pe groapă, și totuși cită melancolie nu stîrnește în sufletul tău un zgomot, un miros îmbălsămat, un freamăt de pădure, o melodie veche, ce te transportă ca prin farmec în sînul ei.

Doamne, unde sînt timpurile cînd fiecare din noi nu mîncase încă din «pomul cunoștințelor»? Zilele pline de soare, cînd ne rostogoleam pe iarba înflorită, sau stam în nemișcare, cu ochii țintă la cerul albastru, în nădejdea de a zări vreun înger! Noaptea de iarnă petrecute la gura sobei, purtați de moș Neculai prin grădinile fermecătoare, în care paseri măiestre, cu ochi de pietre nestimate, puneau, cu ciocul lor de aur, fructe dulci în gurile copiilor cumiți?

[...] Unde sînt timpurile petrecute în școală în mijlocul atîtor tovarăși noi de joc?

— Cum te cheamă pe mata? Că pe mine mă cheamă Georgică... Tătușu stă lingă biserică... Avem un ciine mare!!!

Dar ștregăriile liceului? Tava cu alviță pe care o răsturnam din nebăgare de seamă! Frigurile lecțiilor neînvățate!

— Tu știi lecțiile?

— Nu, da' tu?

— Nici eu! Hai la scădat.

— Hai.

[...] Toate aceste imagini ne apar, după un șir îndelungat de ani, cu aceeași intensitate dinaintea ochilor. Vesele sau triste, ele sînt deopotrivă de scumpe, pentru că toate la un loc alcătuiesc epoca fără grijă a adolescenței [...]

Așa reflectam plimbîndu-mă pe una din aleile singuratice ale parcului de prizonieri de la Stralsund, gîndindu-mă la jălnicia soartei mele. Și cînd omul e trist peste măsură, se întoarce cu gîndul la epoca fără grijă a vieții."

E surprinzător că în același manuscris identificăm texte foarte apropiate ca idee și formulare de unele pagini tipărite cu ani în urmă, [1914]:

„Nu cunosc clipă mai solemnă, scenă mai înălțătoare de suflet, ca aceea în care un general bătrîn, cu vocea înecată de emoțiune, cu lista în mîna-i tremu-

„Nu cunosc scenă mai duioasă, mai înălțătoare ca aceea în care un general

rîndă, face apelul tovarășilor de bancă de acum patruzeci de ani, și cînd o lacrimă ștearsă pe furiș conține o poemă întreagă la adresa celui dispărut !...

Școala cu zidurile ei înalte și goale, clasele cu pupitrele lor corect aliniate, dormitoarele cu paturile împetrițate, înșirate de-a lungul camerei, rectorul cu mirosul lui caracteristic, curtea animată de turbulența elevilor, foamea de lup a unuia, ghidușiile sau puterea herculeană a unui vestit camarad de școală... sînt strofele acelei poeme."

(*Educația socială a națiunii armate*, [1914], pp. 46—47.)

Variantele de mai sus prezintă interes nu numai pentru depistarea genezei volumului de amintiri, dar și pentru cunoașterea condițiilor în care au fost elaborate lucrările de debut ale scriitorului. Cercetătorul atent al operei sale este îndreptățit să se întrebe dacă nu cumva și alte pagini din manuscrisul amintit nu *reproduc* lucrări dintr-o perioadă mai veche, dar pînă atunci nepublicate. Nu este exclus ca piesele de debut să fi fost scrise într-o etapă anterioară *reproducerii* lor în manuscrisul anilor de lagăr. Ceea ce îndreptățește această coniecturare este, pe de o parte, uluitoarea similitudine a textelor citate, *indicație de susținut laboriu artistic*, iar pe de altă parte, aspectul de *finit* al celorlalte lucrări. Manuscrisul nu conține reveniri, tatonări proprii unui laborator de creație, ci se înfățișează cristalizat, definitiv, aproape identic cu forma ulterior tipărită. Nu poate fi ignorat nici faptul că, din punct de vedere tematic, respectivele

bătrîn, cu lista în mîna tremurîndă, face apelul tovarășilor de bancă de acum patruzeci de ani, și cînd o lacrimă ștearsă pe furiș conține o poemă întreagă la adresa celui dispărut.

Clasele cu pupitrele lor pline de inscripții, dormitoarele cu paturile aliniate, rectorul cu mirosul lui caracteristic, curtea plină de viață, forța herculeană a unuia, ghidușiile altuia sînt strofele acestei poeme."

(Manuscrisul cenzurat în [1917] de *Offiziergefängenenlager-Neisse*, p 84.)

lucrări se referă la o atmosferă și la situații străine de realitățile momentului, ale războiului. O excepție ar constitui-o schița de la finele caietului, intitulată *Cauze mici, efecte mari*, cu aluzii directe la realitățile lagărului. Dar tocmai această lucrare poartă — sub aspectul realizării artistice — pecetea provizoratului. Numeroase corectări autografe* atestă stadiul de *prelucrare preliminară*. Este semnificativ că schița nu intră în sumarul ediției din 1918, *Vine doamna și domnul ghegeneral*, ci apare abia în 1920, într-o formă *radical îmbunătățită*, sub titlul *Recunoștința***.

Faptul că în unele interviuri scriitorul datează primele sale lucrări în perioada lagărului nu anulează pe deplin ipoteza de mai sus. Nu trebuie uitat că în 1902 — cu cincisprezece ani înainte de această epocă — în corespondența purtată cu logodnica sa, Brăescu atestă existența unor pasionate preocupări literare.***

Printre primele schițe publicate de scriitor după întoarcerea din lagăr se găsesc și unele lucrări cu un pronunțat caracter autobiografic. Tipărite la început fiecare într-o formă de sine stătătoare, ele vor fi ulterior prelucrate și înglobate, alături de alte schițe, în volumul de amintiri. Succesiunea acestor pagini, publicate în perioada 1920—1935, nu respectă cronologia evenimentelor din copilărie. Cu toate acestea, din lectura lor se degajă impresia de ansamblu. Putem aprecia că în majoritatea cazurilor schițele, deși izolate, au fost publicate cu perspectiva întregului. Asamblarea lor în varianta *Amintirilor*, publicată în Revista Fundațiilor între 1936—1937 (vezi Bibliografie, nr. 843, 845), o demonstrează cu prisosință. Iată acum cronologia apariției lor în periodicele *Sburătorul* (toate seriile), *Dimineața*, *Adevărul literar și artistic*, *Rampa*, *Universul literar*, *Realitatea ilustrată*, *Viața literară*, unde apar de-a lungul unei perioade de 15 ani :

Recunoștința (vezi Bibliografie, nr. 44), *Echipă specială* (vezi Bibliografie, nr. 49), *Manșonul țaftei Eleonora* (vezi Bibliografie, nr. 82), *Din săptămîna mare* (vezi Bibliografie, nr. 128), *Iașii între două trenuri* (vezi Bibliografie, nr. 207), *Servitorii* (vezi Bibliografie, nr. 215), *Dintr-una într-alta* (vezi Bibliografie, nr. 269), *Nespălații* (vezi Bibliografie, nr. 275), *Amintiri*

* Vezi vol. II al ediției de față, planșa nr. 12.

** Vezi Bibliografie, nr. 59.

*** Vezi Studiul introductiv al ediției de față pp. XIV și XV.

(vezi Bibliografie, nr. 295), *Iarna* (vezi Bibliografie, nr. 312), *Ieri și azi* (vezi Bibliografie, nr. 313), *Moș Ajun* (vezi Bibliografie, nr. 349), *Ciinii* (vezi Bibliografie, nr. 374), *Bătrînii* (vezi Bibliografie, nr. 401), *Herșcu Parizer* (vezi Bibliografie, nr. 423), *Ouă roșii* (vezi Bibliografie, nr. 430), *Amintiri* (vezi Bibliografie, nr. 437), *Tous en rond* (vezi Bibliografie, nr. 473), *Amintiri* (vezi Bibliografie, nr. 478), *Joia Moșilor* (vezi Bibliografie, nr. 495 și 603), *Amintire* (vezi Bibliografie, nr. 511), *Bădia Ionică* (vezi Bibliografie, nr. 515), *Calicu* (vezi Bibliografie, nr. 537), *Cum am petrecut vacanța* (vezi Bibliografie, nr. 544), *Ieri și azi* (vezi Bibliografie, nr. 615), *Orașul natal* (vezi Bibliografie, nr. 621), *Schitul lui Tăriță* (vezi Bibliografie, nr. 651 și 693), *Vuluță* (vezi Bibliografie, nr. 838).

Nu este exclus ca în afara acestor amintiri să fi fost publicate și altele de același gen în paginile unor periodice încă neidentificate. Dintre lucrările menționate, numai șase au fost introduse în sumarul volumelor de schițe și nuvele (*Recunoștința*, *Echipă specială*, *Manșonul țafei Eleonora*, *Din săplămîna mare*, *Amintiri*, *Calicu*).

Studierea comparată a paginilor consacrate amintirilor din copilărie, publicate în periodice și mult mai târziu în volum, este revelatoare nu numai pentru precizarea genezei cărții, ci și pentru îmbogățirea cunoștințelor biografice cu noi date. Cu ajutorul unora dintre ele se fixează cu mai multă exactitate unele împrejurări legate de anii copilăriei. Cităm din fragmentul *Amintiri* publicat în *Adevărul literar și artistic**:

„Nu mai țin minte cum am plecat de la moșu Nicu. Mă văd din nou acasă singur, căci frații mei erau la școală, cutreierînd în lung și-n lat curtea de la noi din Sărărie, ce-mi părea nesfirșită, tîrînd în urma mea o cutie de sardele, plină cu nisip, pe care o deșertam și o umpleam din nou, în locuri anumite, desculț, fără haină, așa cum obișnuiau căruțașii.

Tata murise de supărare, fără să-l cunosc. Pe mama, care divorțase, n-o văzusem niciodată, nici n-aveam voie să întreb de ea.

Într-o seară, după ce țata Eliza, sora tatei, care ne creștea, plecase cu fetele la plimbare, stăteam la poartă privind cu

* *Adevărul literar și artistic*, VIII (1927), nr. 341 (19 iunie).

dădaca la ciinii ce suflau cu limba scoasă pe un petec de umbră.

[...] Când se întoarse mai târziu la poartă, mă găsi vorbind cu o cocoană blondă, îmbrăcată în rochie albastră de mătasă, cu umbrelă și pene albe la pălărie, care mă sărutase după ce-mi dăduse un ban de argint. Frăsina* se repezi mînioasă, mă smuci din miinile ei și m-aduse fără vorbă în casă. Era mama."

În *Bădia Ionică* (vezi Bibliografie, nr. 515) pregătirile atente ale mătușii Eliza pentru primirea unei rude avute sînt în totală opoziție cu lipsa de grijă față de nepotul crescut de pripas în casa ei: „Le-am lăsat să se înțeleagă și am ieșit în curte, mușcînd lacom dintr-o felie de pîine rămasă din ajun”.

De remarcat că în alte variante ale *Amintirilor* seninătatea copilăriei este evocată în opoziție cu realitățile triste ale orînduirii burgheze din primele decenii ale secolului nostru. Așa, de pildă, în *Nespălații* (vezi Bibliografie, nr. 275), găsim printre fragmentele neintroduse în volum următoarele notații:

„Azi, cea mai mare parte din copii n-au nici Crăciun, nici Anul nou... Se trece vara întreagă, și copiii nu cunosc gustul fructelor. Azi, copiii... dar ce vorbesc eu, azi nu mai sînt copii. Mizeria i-a îmbătrînit înainte de vreme. La cinci ani trebuie să muncească ca să aibă ce mînca, părinții lor ce bea și Salvarea ce lucra.”

Alteori evocarea unor amintiri din copilărie constituie doar un prilej de aprofundare a realităților imediate (*Iarna, Ciinii, Tous en rond, Cum am petrecut vacanța* etc.).

(Nu mai puțin adevărat este faptul că în evocarea anilor copilăriei tendința de idilizare a relațiilor sociale de la sfîrșitul secolului trecut străbate pe-alocuri creația lui Gh. Brăescu, fenomenul explicîndu-se prin limitele de clasă ale scriitorului. Amintindu-și de bunăstarea rudelor sale, în preajma cărora își petrece copilăria, ajunge uneori la false generalizări în ceea ce privește condițiile de viață din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea.)

* Dădaca, „vătăjița de la Dolhasca”.

Apariția *Amintirilor* în *Revista Fundațiilor* (1936—1937) și apoi în volum (1937) a fost primită la început cu oarecare neîncredere. Această reacție era explicabilă întrucât, creația scriitorului, risipită cu prea multă ușurință în paginile unor ziare și reviste, se afla în declin. Pe de altă parte, încercările neizbutite din roman (în 1936 apăruse *Conașii*) înșelaseră așteptările unor critici. După relatările lui M. Sebastian („*Amintirile*” d-lui Gh. Brăescu, *Revista Fundațiilor*, IV, nr. 4, aprilie 1937), Camil Petrescu este acela care a remarcat printre primii valoarea operei.

„Nu e ușor, desigur, să provoci o restabilire de valori atunci când o judecată este prea bine instalată în opinia generală. Noi înșine — când, într-una din consfăturile noastre redacționale, d. Camil Petrescu ne-a vorbit pentru întâia oară despre interesul deosebit al *Amintirilor* ce erau încă în curs de publicare — am ezitat un moment să le citim mai îndeaproape. Surpriza lecturii a fost cu atât mai mare.”

Cronica lui M. Sebastian, scrisă după apariția *Amintirilor* în *Revista Fundațiilor*, are meritul unei ample și documentate judecăți de valoare. Reținem aprecierile judicioase ale criticului, cu atât mai mult cu cât, cu ani în urmă, același M. Sebastian publicase articolul *Chestiunea Caragiale-Brăescu* (vezi Bibliografie, nr. 914), în care concluziile polemicii sale cu E. Lovinescu se răsfrângeau nemeritat asupra lui Gh. Brăescu.

Considerându-le „remarcabile”, M. Sebastian nu ezită să sublinieze locul „eminent” al *Amintirilor* în istoria noastră literară, caracterizându-le drept o operă de „poezie delicată, de ironie melancolică [...] tulburătoare prin materialul ei omenesc, și prin sentimentul grav ce o străbate de la prima la ultima pagină, în ciuda momentelor ei de comedie, pierdute în tristețea nuanțată a întregii opere”.

Cităm, în continuare, unele dintre aprecierile critice ale lui M. Sebastian.

„Sint în aceste amintiri unele pagini, unele accente care ne-ar lăsa să așteptăm o evocare sadovenistă a trecutului. Există o poezie a regretelor, și ea este aproape inevitabilă în scrierea unor amintiri.

Totuși, nu acesta este accentul dominant al paginilor d-lui Brăescu. Este desigur o ușoară ceață melancolică, ce acoperă

uneori faptele re trăite, este un suflu de nostalgie ce trece prin aducerea lor aminte, dar, sub cenușa regretelor, viziunea vieții nu este mai puțin pătrunzătoare, incisivă și pregnantă. D. Brăescu nu se lasă sedus de mirajul trecutului: o privire lucidă, scrutătoare, nu lipsită de îngăduință ironică, dar nici amăgită de prestigiul *lucrurilor ce au fost*, cuprinde tabloul unei îndepărtate copilării, din care oamenii și întâmplările se desprind cu o precizie de contur și cu o acuitate psihologică deseori necruțătoare.

[...] Ceea ce în primul rînd realizează scriitorul este un mediu de familie, cu decorul, cu moravurile, cu psihologia, cu legile lui, un mediu pitoresc, învechit, demodat, dar în care oamenii trăiesc nu prin evocare lirică, ci prin proprie existență, direct și convingător creată.

O lume de mame, tați, mătuși și unchi este văzută prin luciditatea nemiloasă a unui copil care știe să privească. Memoria d-lui Brăescu reține mici fapte, mici trăsături care, la prima vedere, par numai pitorești sau numai glumețe, dar care ascund drame, uneori teribile, judecăți, uneori necruțătoare.

[...] Sînt în aceste amintiri unele accente de duioșie, de părere de rău, de emoție. Mi se pare că nici unul nu este adresat familiei. Vecinilor, da, copiilor din mahala, da, micilor furnizori terorizați de *țata Eliza*, da, dar niciodată familiei.

[...] Sînt în *Amintirile* d-lui Brăescu momente care îmi amintesc de Jules Renard, prin zîmbetul amar aruncat asupra sentimentalismelor familiale, prin oboseala sceptică a copilului față de *oamenii mari*. Este la Renard o anumită ferocitate psihologică, o anumită îndîrjire în a surprinde și a fixa grimasele — paterne — ceea ce în paginile autorului român nu se află, și în orice caz nu cu această implacabilă oroare.

Dar în delicatețea notațiilor sale, în pudoarea cu care refuză să insiste, în lipsa totală de efuziuni — fie ele de dragoste sau de repulsie — povestitorul nostru nu cuprinde mai puțin o dureroasă conștiință de copil care a înțeles totul și nu va uita nimic.

Numai câteva rînduri sînt dedicate părinților, dar nu e greu de citit între ele o dramă.

[...] Calitățile *Amintirilor* d-lui Brăescu sînt numeroase și diverse — calități de culoare, de plasticitate, de siguranță expresivă, de pitoresc, dar ceea ce cred că e înainte de orice remarcabil în această operă, ceea ce face valoarea ei profundă, este sufletul de copil pe care îl realizează, suflet sensibil la ridicolul și tristețea vieții, învățat de mic să privească lumea ca pe un spectacol, la care asistă ca un judecător sceptic, lipsit de iluzii, reprimîndu-și elanurile înterioare și păstrîndu-le în intimitatea lui, în care nici unul din *oamenii mari*, nici cu gîndul, nu va pătrunde.

Sînt multe comedii sau tragedii pe care copilul acesta le-a înțeles cu o precoce sensibilitate morală. A participat la ele cu acea seriozitate ingenuă a copilăriei, sub care nu ne dăm niciodată seama cîtă neiertătoare luciditate se află. Le-a primit fără să clipească, fără să dezaprobe, iar astăzi, după șaizeci de ani, le redă vieții cu un fel de indiferență mai severă decît orice indignare.

[...] Nu e desigur just să insistăm exclusiv asupra elementelor grave ale *Amintirilor*. Dacă o facem, este pentru a-l obliga pe cititor să privească mai cu atenție arta de *umorist* a d-lui Brăescu și să convie că acest cuvînt este cu totul insuficient spre a da măsura unui astfel de scriitor.

[...] Găsim și în corpul *Amintirilor* numeroase momente comice, de o reală savoare anecdotică. Găsim și aici acel dialog scurt, nervos, dramatic, ce pune în valoare o replică fericită, un gest sau o tăcere expresivă. Sînt pagini care ar putea fi cu ușurință desprinse și prezentate drept schițe de sine stătătoare, așa cum de altfel cu câteva din ele autorul a și făcut. Cu o pereche de foarfeci, nimic n-ar fi mai ușor decît să transformi aceste *Amintiri* într-o culegere de schițe.

[...] Dar niciodată o schiță de Brăescu — oricît de strălucită — n-a avut semnificația pe care o capătă astăzi în corpul acestor *Amintiri*. Nu e greu de spus pentru care motiv. Simți de astă dată că nu anecdota primează, că nu faptul în sine, nu *poanta* comandă scrierea operei, ci un lucru turburător, mai adînc, mai grav și mai complex. Toate aceste scurte

schite devin acum incidentele unei vieți : ele sînt străbătute de un suflet unitar, care, cu fiecă nou incident, capătă o nouă nuanță și în fiecare *anecdotă* o nouă dimensiune psihologică."

În a sa *Istorie a literaturii romîne...*, G. Călinescu relevă stilul „plin de viteză, spumos franțuzesc” al *Amintirilor*. Apreciind valoarea artistică a cărții, criticul subliniază sintetic limitele ei : „Lipsește adîncimea unui sens propriu sau, în sfîrșit, coloarea extraordinară care să illustreze o epocă. Azi, «amintirile» chiar scrise cu un condei superior, ca acestea, se pot ridica cu greu, fără o mare vocație literară, la interesul acelora ale lui Ghica, bunăoară, bogate ca un muzeu” (p. 700).

— Vezi și Studiul introductiv al ediției de față, pp. VIII—XIII, XVIII, XXIX, LXVI.

1. *pestilențial* : dezgustător, infect.

2. *Manneken Pis* : statuie-fintină într-o piață din Bruxelles, reprezentînd un băiețel care urinează.

În legătură cu geneza statuii se menționează o împrejurare reală : pierzîndu-și copilul un tată și-a regăsit odrasla — după căutări disperate — făcîndu-și dezinvolt „micile nevoi”. În amintirea bucuriei ocazionate de această regăsire, părintele a comandat construirea respectivului monument, chiar pe acel loc.

3. *Cafe ai pus ?* : adăugat după textul publicat în *Revista Fundațiilor*.

4. *ostrețe* : șipci din care se fac garduri sau diferite îngrădituri.

5. *zăplaz* : gard (de scînduri, de uluci).

6. *păpușoi în țintă* : porumb aproape copt.

7. *prostire* (reg.) : cearceaf.

8. *bagdadie* (reg.) : tavan.

9. *dînd* : corectat după textul publicat în *Revista Fundațiilor*; în ediția de bază : *cînd*.

10. *balie* (reg.) : vas mare, circular, făcut din doage.

11. *opărească* : corectat după textul publicat în *Revista Fundațiilor*; în ediția de bază : *oprească* (sic !).

12. *fionc* (fiong) (înv.) : fundă făcută din panglici cu ciucuri.

13. *Coco* : Alexandru Brăescu, fratele cel mare al scriitorului (1862—?). Traectoria vieții lui anticipează, dintr-un anu-

mit punct de vedere, drumul parcurs de Gh. Brăescu după majorat. Abandonându-și școala, se angajează voluntar în armată (1883), ajungând ofițer în 1886. O vreme — după înaintarea lui Gh. Brăescu la gradul de sublocotenent — cei doi frați se reîntînesc și funcționează împreună în garnizoana din Calafat (Al. Brăescu avînd gradul de căpitan).

14. Surorile scriitorului : Olimpia Porfiriu, Felicia Negel, Eugenia (Zuzuca) Buzdugan și Elena Tăutu.

15. *chitărie* (pitărie) (reg.) : brutărie.

16. Vezi planșa nr. 1.

17. *Eliza* [Tomșa].

18. *drot* (reg.) : fier de frizat.

19. *spelcă* (reg.) : ac de păr.

20. Fragmentul referitor la soldații ruși — aliați în războiul de independență de la 1877 — este dezvoltat în spațiul unei schițe de sine stătătoare : *Amintire*, publicată în *Universul literar*, XLIV (1928), nr. 11 (11 martie).

21. *mundir* (mondir) (inv.) : tunică militară.

22. *crivățâl* (reg.) : pătuț.

23. *mindir* : saltea umplută cu paie.

24. *macat* : cuvertură de lînă, de bumbac (cu desene).

25. *cit* (inv. și pop.) : material ieftin de bumbac, înflorat și apretat.

26. *polcă* (reg.) : haină femeiască de stofă (obișnuită la țară), croită pe talie și care acoperă partea de sus a corpului.

27. *gavanoase cu povidlă* (reg.) : borcane cu marmeladă.

28. *chitonag* : pistil obținut din pastă de gutui.

29. *dracilă* : arbust spinos, cu flori galbene și cu fructe (boabe) roșii.

30. *hrib* : varietate de bureți.

31. *chiup* (reg.) : vas mare de forma unei amfore.

32. *hantiță* (reg.) : muieroaie, matahală.

33. *molomană* (reg.) : moliie, leneșă, bleagă.

34. *Les... Elle non pas dans la foré* (fr. incor. — *Laisse... Elle non pas dans la forêt*) : Lasă... Ea nu în pădure.

35. *canaf* : ciucure.

36. *cernite* : în textul publicat în *Revista Fundațiilor* : *ceruite*.

37. *a meni* : a descînta.

38. *cățuie* : lopățică pentru jăratice.

39. Descărca lemnele năruindu-le fără habar de zgomot... ; în ediția de bază : ...mărindu-le...

40. *Ea l-o luat și pace* : replică de sine stătătoare, greșit transcrisă în ediția de bază. Corectat după textul publicat în Revista Fundațiilor.

41. *cu durligele goale* (reg.) : cu picioarele goale.

42. *prostime* (arh.) : masa populației de bază a țării, în special țărănimea ; mulțime, norod, sărăcime, gloată.

43. *bariș* : broboadă de lână foarte subțire și ușoară.

44. *carboavă* : veche monedă rusească, egală în valoare cu o rublă (odinioară cu circulație în Țările Românești).

45. *iandișan* : deformarea cuvintelor fr. *femme de chambre* (fată în casă).

46. *crohmolită* (în ediția de bază : *crocmolită*) (reg.) : scrobită, rigidă, țepăună.

47. „*Plînge și suspină tinăra domniță, / Dulce și suavă, ca o garofiță*” (D. Bolintineanu : *Muma lui Ștefan cel Mare*.)

48. *bortă* (reg.) : gaură.

49. *șip* (reg.) : sticlă pentru păstrat lichide.

50. *brunel* : stofă de lână de culoare închisă, din care odinioară se confecționa încălțăminte.

51. *colțun* (reg.) : ciorap.

52. *inc* (reg.) : poftă de joc, de hîrjoană, de zburdălnicii.

53. *vagmistru* : grad în vechea armată, corespunzător sergentului-major de cavalerie sau de artilerie.

54. „*Tu n'es pas beau, tu n'es pas riche, / Tu manques par dessus le marché d'esprit...*” (fr.) : Nu ești frumos, nu ești bogat / Și pe deasupra ești și prost.

55. *Dormez, dormez, ma belle...* (fr.) : Dormi, dormi, frumoasa mea...

56. *perje* (reg.) : prune.

57. *feredeie* (reg.) : băi.

58. *bujeniță* (reg.) : pastramă (de vînat).

59. *galantină* : rasol de pasăre în gelatină.

60. *buhur* (turcism) : stofă de mătase cu bumbac de toate culorile.

61. *o masă* : adăugat după textul publicat în Revista Fundațiilor.

62. *cu flori de romaniță* : idem, nota 61.

63. *vermină* (franțuzism) : insecte parazite.

64. *oțărindu-se* : corectat după textul publicat în Revista Fundațiilor. În ediția de bază : *...arătindu-se...*

65. *pestelcă* (reg.) : șorț.

66. *...priveam culcat în iarbă, cu fața la norii ce fugăreau...* : corectat după textul publicat în Revista Fundațiilor. În ediția de bază : *...priveam culcat cu fața în iarbă la norii ce se fugăreau...* (sic !).

67. *hasana* (de la turc. *hassá*) : varietate de pînză albă.

68. *Boccaccio* : operetă a compozitorului austriac Franz Suppé (1815—1895).

69. *Stau colea, lingă biserică...* *Avem un cîine mare...* : corectat după textul publicat în Revista Fundațiilor. În ediția de bază : *Stam... Aveam...*

70. *colonie* : corectat după textul publicat în Revista Fundațiilor. În ediția de bază : *colivie*.

71. *medean* (reg.) : loc deschis, neacoperit cu clădiri ; maidan ; prin extensiune, piață.

72. Figurează în matricolele școlii din 1880 pînă în anul școlar 1885—1886 (după N. Sorin, prefața la volumul Gh. Brăescu — *Secretul*, publicat de Editura Tineretului în 1962).

73. *refector* : sală unde se ia masa în comun.

74. *parapon* (înv.) : supărare, necaz, ciudă.

75. *gloabă* (înv.) : bir.

76. *Lesebuch, erster Teil* (germ.) : *Carte de citire, Partea întâia*.

77. *ja, ja* (germ.) : da, da.

78. *martirul* : în ediția de bază : *martorul* (sic !).

79. *ușori* : părțile laterale ale tocului ușii sau ferestrei.

80. *Vive les vacances, / Adieu les pénitences, / Les livres au feu, / Les professeurs au milieu!* (fr.) : Trăiască vacanța, / Adio pedepsele, / Cărțile pe foc, / Profesorii la mijloc !

81. *Point de mérite décerné à l'élève Georges Braesco pour application à la langue allemande* (fr.) : Notă de merit, acordată elevului George Brăescu pentru silință la limba germană.

82. *preferanț (preferans)* (înv.) : numele unui joc de cărți.

83. *chilug (pilug)* (reg.) : pisălog.

84. *chimbrică (chembrică)* (reg.) : țesătură de bumbac vopsită și lustruită.

85. „*Cei ce rabdă jugul ș-a trăi mai vor, / Merită să-l poarte spre rușinea lor!*” (D. Bolintineanu : *Cea de pe urmă noapte a lui Mihai cel Mare*.)

86. *Grégoire, écoute le conseil de ton père...* (fr.) : Grigore, ascultă sfatul tatălui tău...

87. *Non, papa, je ne peux pas trahir mes camarades...* (fr.) : Nu, tată, nu pot să-mi trădez colegii...

88. *Zoriți să ne punem la adăpost, căutam drumuri lăturalnice, ne strecuram prin văgăuni, mergînd pe după dealuri, printre vii...* Corectat după textul publicat în Revista Fundațiilor. În ediția de bază : ...pe două dealuri...

89. *chinghir (cinghir)* (reg.) : vas din care iese rachiul și trece în serpentină, în timpul preparării lui.

90. *epistat* (inv.) : cel mai mic grad de ofițer de poliție.

91. *egretă* : mănunchi de pene de egretă (specie de pasăre migratoare de baltă) sau de fire albe folosite în trecut la chipie militară, turbane etc.

92. Un fragment asemănător din punct de vedere tematic îl găsim și în cartea lui Brăescu, *Educația socială a națiunii armate — Viitorul ofițer în școală, în armată și în societate*, [1914], pp. 46—47. Cursivitatea stilului contrastează cu didacticismul celorlalte pagini ale volumului amintit, reliefind resursele scriitorului.

93. *Ludovic* [Cazaban].

94. *Theodor* [Cazaban].

95. *chiulhan (chiolhan)* : petrecere.

96. *Dieu, qu'il est drôle!* (fr.) : Doamne, nostim mai e!

97. *face-à-main* (fr.) : ochelari cu mîner.

98. „*Wiener Stadt, Wohl und Pracht...*” (germ.) : Oraș vienez, /Bun și încântător...

99. Vezi planșa nr. 2.

100. *Bois de Boulogne* : parc renumit din Paris.

101. *Bayard* : căpitan francez de la începutul secolului al XVI-lea, rămas celebru pentru vitejia sa.

102. Vezi planșa nr. 2.

103. *Voici le grand roumain* (fr.) : Iată marele român.

104. *Décerné à l'élève Georges Braesco* (fr.) : Acordat elevului George Brăescu.

105. *Va-t-en... Je ne veux plus de toi... Tu as perdu ta couronne* (fr.) : Du-te... Să nu te mai văd... Ți-ai pierdut „feciția”.

106. *le père Wohlgemuth* (fr.) : „tata” Wohlgemuth.

107. *pince-nez* (fr.) : ochelari fără brațe, prinși de nas printr-un mic resort.

108. *Grand nigaud... Est-ce qu'on se laisse prendre ?* (fr.) : Mare nătărău... Te lași prins ?

109. *Attention, eh, là-bas !* (fr.) : Atenție, voi de colo !

110. *Ah, bien... c'est encore vous, n... d... D...* (fr.) : Ah, iarăși dumneata, fir-ar să fie...

111. *Dis donc... passe-moi un louis...* (fr.) : Ascultă... pasează-mi un pol...

112. *Ja, mein Herr, so ist es* (germ.) : Da, domnule, așa este.

113. *Das, ja* (germ.) : Aceasta, da.

114. *Sie sind Rumäner ?* (germ.) : Sinteți român ?

115. *Vergiss mein nicht* (germ.) : Nu mă uita.

116. *Andenken* (germ.) : Amintire.

117. *a bate ciamburul* (reg.) : a umbla lela, degeaba, fără rost, fără treabă, fără țintă, a șede a degeaba, a nu face nimic, a-și pierde vremea în plimbări, a nu se mai astîmpăra.

118. *Il pleure, le pauvre garçon... Quand un enfant pleure...* (fr.) : Plînge, bietul băiat... Cînd un copil plînge...

119. *goblezan (coblizan)* (reg.) : lungău, băiat mare, ieșit din rîndul copiilor, măgădău, flăcău crescut înainte de vreme, vlăjgan, găligan.

120. *Georges, gravement malade* (fr.) : George, grav bolnav.

121. *Qu'a-t-il Georges, maladie améliorée ? Répondez* (fr.) : Ce are George, boala ameliorată ? Răspundeți.

122. *Pneumonie aiguë, médecin ne répond pas, arrivez* (fr.) : Pneumonie acută, medicii nu-și iau răspunderea, veniți.

123. *Pour tirer une carotte,*

L'autre jour j'écris chez nous,

Que j'avais dans une ribotte

Cassé mon coupe-choux.

„Veuillez bien, chère père,

Lui dis-je en deux temps,

De vite m'envoyer

Une pièce de vingt francs" (fr.) :

Ca să scot o sumă grasă,

Am scris repede acasă,

Că mîncînd și bînd grozav,

Am căzut apoi bolnav.

„Tată dragă, scump părinte,

L-am luat eu cu dulci cuvinte,

Să-mi trimiți numaidecît
Douăzeci de franci, atît."

(Tălmăcire liberă de T. Măinescu)

124. *Assez ! Ôte-toi de là...* (fr.) : Destul ! Cară-te de-acolo...
125. *Voilà... Qu'est-ce que tu veux, il n'y a rien à faire, mon vieux... Essaye autre chose...* (fr.) : Asta-i... Ce mai vrei, dragul meu, nu e nimic de făcut... Încearcă altceva...
126. *a face zîmbre* : a dori ceva foarte mult, a râvni.
127. *Vous êtes digne de coiffer un prussien !...* (fr.) : Ești bun de prusac !...
128. *A la porte !* (fr.) : Afară.
129. *Mais, permettez-moi...* (fr.) : Dar, dați-mi voie...
130. *Conspuez-le !* (fr.) : Huiduiți-l !
131. *Un triple ban pour le grand roumain !* (fr.) : De trei ori ura pentru marele român !
132. *C'est bien ça, jeune homme... Ne vous inquiétez pas, c'est ma tournée* (fr.) : Asta-i, tinere... Nu vă neliniștiți, e rîndul meu.
133. *Bon pour la Légion* (fr.) : Bun pentru Legiune [Legiunea Străină].
134. *aba* : țesătură groasă de lînă (albă).
135. *étudiant* (fr.) : student.
136. Concluzie valabilă pentru viața socială a orînduirilor bazate pe exploatare.
137. *la patience* (fr.) : răbdarea.
138. *ceauș* (inv.) : căpetenie, șef, comandant (în orînduirea feudală).
139. „*à charge de revanche*” (fr.) : cu condiția de a se revanșa.
140. *ghiftuiți* : corectat după textul publicat în Revista Fundațiilor. În ediția de bază : ...îngîmîați.
141. *a părădui* (reg.) : a (se) irosi, a (se) pierde (despre averi, bunuri).
142. *Braéscu, on l'appelle chez l'adjutant* (fr.) : Brăescu, ești chemat la adjutant.
143. *Eh bien, vous êtes libre... Bonne chance* (fr.) : Ei bine, sînteți liber. Noroc.
144. *Sacré veinard... Ah, le cochon... Il faut boire ça* (fr.) : Mare băftos... Porcul... Trebuie băut.
145. *Tiens, te voilà, Braéscu ! Qu'est-ce que tu f... donc ?* (fr.) : Iată-te, Brăescule ! Ce dracu faci ?

146. *Voulez-vous zouer écarté?* (fr. incor. — *Voulez-vous jouer écarté?*): Vreți să jucați *écarté*? (*écarté*: joc de cărți).

147. *non, merci* (fr.): nu, mulțumesc.

148. Pentru a înlesni și altor cercetători cunoașterea vieții scriitorului — prin consultarea materialului arhivistic — comunicăm în plus câteva date biografice referitoare la cariera sa militară.

Indicarea localităților unde s-a desfășurat activitatea ofițerului Brăescu contribuie la identificarea surselor de inspirație. În majoritatea cazurilor, împrejurările legate de aceste etape ale vieții sale își găsesc corespondență în operă: 18 mai 1893: soldat voluntar în Regimentul 7 Rahova; 18 noiembrie 1893: caporal; 18 mai 1893: sergent; 1 august 1894: sergent-major; 10 noiembrie 1894: adjutant; 18 mai 1896: reangajat pe 5 ani cu gradul de plutonier; 1 noiembrie 1897 — 1 iulie 1899: elev al Școlii de ofițeri în garnizoana București; 1 iulie 1899: sublocotenent în garnizoana Calafat; februarie 1902: în garnizoana Birlad, unde stă un an; 1903: revine la Calafat; 1905: înaintat la gradul de locotenent; 25 zile lucrează în garnizoana Fălticeni, după care revine la Calafat; 1 iulie 1910: avansat căpitan; 1910: mutat pentru o vreme la Batalionul 5 vânători; 1911: un timp se află la Regimentul 3 Olt; 1 aprilie 1912: numit la Școala de infanterie ca inspector de studii; 1 aprilie 1914: în evidențele Regimentului 21 infanterie din București; 1915: căpitan la Școala de infanterie; 1 octombrie 1915—1916: căpitan și maior (1 noiembrie 1915) în Regimentul 30 Muscel.

149. Vezi planșa de la p. 4.

150. *pauvre garçon* (fr.): bietul băiat.

151. M. Tăutu (vezi planșa nr. 4).

152. *Blagoveștenie* (termen bisericesc): Bunavestire.

153. *zaplan*: vlăjgan.

154. *inexpugnabile*: corectat după textul publicat în *Revista Fundațiilor*. În ediția de bază: *inexplicabile* (sic!).

155. *mălăieș* (reg.): prostălău.

156. *Anch' io son' italiano* (ital.): Și eu sint italian. Adaptare a faimosului *Anch' io son' pittore* — exclamația lui Correggio (1494—1534) în fața tabloului lui Rafael (1483—1520), *Sfânta Cecilia*.

157. *muscal* (reg.) : birjar.

158. *iaşmac* (turcism, inv.) : vâl cu care turcoaicele îşi acopereau faţa.

159. Din cercetarea materialului arhivistic, ofiţerul superior, amintit de Gh. Brăescu, este colonelul Constantin Sorescu, comandantul Regimentului 31 Calafat, în perioada la care se referă scriitorul. El este fără îndoială unul din prototipurile personajelor satirizate de autor. De remarcat că înaintea publicării volumului de amintiri, episodul inspecţiei generalului la regimentul în care a fost repartizat noul sublocotenent fusese tipărit ca o schiţă de sine stătătoare (*Echipa specială*).

Relaţiile ofiţerului Brăescu cu comandantul său n-au fost de loc fericite. Citim în memoriul de ofiţer al scriitorului :

„La 13 decembrie 1899, pedepsit de colonelul Sorescu, comandantul regimentului, cu 6 zile de arest, pentru că în răspunsul ce a făcut regimentului relativ la reţinerea de 8 lei pentru cărţi privitoare la instrucţia sa, a avut un stil necorespunzător şi puţin cuviincios.”

În acelaşi loc se menţionează, în septembrie 1900, că ofiţerul „are răul de a fi influenţat de relele exemple... care îl pot opri de la avansare”.

Correspondenţa dintre realităţile vieţii şi lumea schiţelor satirice este vizibil marcată de *calitatea* însemnărilor din memoriul de ofiţer. Menţionăm un fragment din caracterizarea colonelului Gheorghiu — comandantul brigăzii a II-a infanterie — la 16 octombrie 1900 :

„[...] Are cunoştinţele generale gradului său, dar unele din ele trebuie a le mai ceti, iară reglementele le scrie bine.”

NEPUBLICATE ÎN VOLUM

Cuprinde o selecţie de 53 de nuvele, schiţe, momente publicate în paginile periodicelor *Sburătorul*, *Cugetul românesc*, *Flacăra*, *Adevărul literar şi artistic*, *Dimineaţa*, *Rampa*, *Universul literar*, *Realitatea ilustrată* şi *Viaţa literară*, între anii 1920—1935.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Sburătorul*, II (1920), nr. 5 (12 iunie).

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. XXXIX.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Cugetul românesc*, II (1923), nr. 4—5 (aprilie-mai).

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, pp. XXXVI, XXXVIII, XLIX.

1. *cîntată* : în textul de bază : *căutată* (sic !).

2. *Merișor* : vezi Notele ediției de față, vol. I, p. 431, nota 18.

3. *chirie* (de la grec. *kir*) : domnule.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Flacăra*, VIII (1923), nr. 12 (18 mai).

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. XLI.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Adevărul literar și artistic*, VI (1923), nr. 136 (24 iunie).

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Adevărul literar și artistic*, IV (1923), nr. 151 (28 octombrie).

Numele personajelor din schiță sînt autentice, identificate în garnizoana Calafat.

O lucrare asemănătoare din punct de vedere tematic este *Locotenentul Starcovici*, publică în *Adevărul literar și artistic*, IV (1923), nr. 157 (9 decembrie 1923).

Ambele schițe contrastează cu restul creației, fiind singurele care reflectă momente de eroism din primul război mondial, cu personaje din mediul ofițeresc.

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, pp. XLV, XLVIII.

1. *Ja, jawohl* (germ.) : Da, da, bine.

P. 193

T.T.R.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXI (1924), nr. 6.340 (7 iulie).

1. *Errare humanum est* (lat.) : A greși este omenește.

P. 196

„DACĂ NU-I, ȘI NU-I, ȘI NU-I...”

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Rampă*, VII (1924), nr. 2.017 (19 iulie).

1. *simili-argint* : imitație de argint.

P. 200

GHINION

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Rampă*, VIII (1924), nr. 2.083 (5 octombrie), la rubrica „Filmul meu”.

Tema tripourilor și a jocurilor de cărți revine cu o anumită constanță în scrisul lui Gh. Brăescu, care, după informațiile noastre, nu era cu totul străin de această patimă.

În publicistică scriitorul își valorifică experiența de viață luind o atitudine critică față de această plagă morală. Spre deosebire de unele schițe în care aspectul de haz gratuit poate sugera impresia unei judecăți indulgente, în articole blamul autorului este direct, fără echivoc (vezi *De-a lungul tripourilor*, în *Bibliografie*, nr. 513, 514).

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Rampa*, VIII (1924), nr. 2.090 (13 octombrie), la rubrica „Filmul meu”.

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. LXII.

1. *nuvelă* (de la fr. *nouvelle*): veste, noutate.

2. *echeștră* (de la fr. *équestre*): călare (despre opere plastice care reprezintă o persoană călare).

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Rampa*, VIII (1924), nr. 2.116 (13 noiembrie), la rubrica „Filmul meu”.

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. LXII.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Rampa*, VIII (1924), nr. 2.226 (24 noiembrie).

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. XXXVII.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Rampa*, VIII (1925), nr. 2.349 (27 august).

Persiflarea „negustorilor de glorie” revine cu insistență în publicistica scriitorului. Brăescu satirizează cu acuitate acordarea nemeritată a decorațiilor, ajunse mijloc de căpătuială (împroprietăriri, pensii, felurite avantaje materiale etc.). Articolul *Les chevaliers* (vezi Bibliografie, nr. 439) este edificator în această privință. Imaginea preotului decorat revine și în acest foileton, provocând autorului o justificată reacție de stupeoare :

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXIII (1927), nr. 7.372 (13 iunie).

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. LXII.

1. *nos* (transcrierea fonetică a fr. *noce*) : nuntă.

2. *Pola Negri* : pseudonimul actriței poloneze de film Apollonia Șalupltz, celebră în primele decenii ale secolului nostru.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Adevărul literar și artistic*, VIII (1927), nr. 348 (7 august), cu titlul *Bune și rele*. În manuscris schița este intitulată *Ambiție*.

După toate probabilitățile, tipărirea lucrării a suportat intervențiile cenzurii. În manuscris, aluziile la rangul ierarhic indică : *patriarh* ; în revistă apare corectat : *mitropolit*.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXIII (1927), nr. 7.807 [7.507] (26 octombrie), la rubrica „Bune și rele”.

1. *Împăratul Traian* : numele unui vas poștal maritim românesc.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXIII (1927), nr. 7.547 (5 decembrie).

1. *bersaglier* : infanterist în armata italiană.

Publicată o singură dată în timpul vieţii scriitorului, în *Universul literar*, XLIV (1928), nr. 6 (5 februarie).

Schiţa a apărut cu următoarea prezentare din partea redacţiei :

„Cînd alţii încep să publice de îndată ce au terminat întîia parte a abecedarului, Gh. Brăescu a dat la iveală primele nuvele şi schiţe după ce a trecut de 40 de ani. Dar a fost de ajuns să publice cîteva din aceste nuvele şi schiţe, pentru ca să fie socotit printre fruntaşii prozei noastre. Umorul lui Brăescu, precis, tăios, ajunge de atîtea ori mari înălţimi de artă. Amintiţi-vă de acea capodoperă *Sufletarul*.”

— Vezi Studiul introductiv al ediţiei de faţă, pp. LX—LXI.

Publicată o singură dată în timpul vieţii scriitorului, în *Dimineaţa*, XXIV (1928), nr. 7.677 (23 aprilie).

— Vezi Studiul introductiv al ediţiei de faţă, p. LXII.

1. *conabie* (de la turc. *kunebi*) : vişinie.
2. *a sta într-un peş* : a sta pe o coastă, într-o latură.
3. *besactea* : cutioară (de lemn) ornamentată, în care se păstrau bijuterii, obiecte de cusut, tutun etc.

Publicată o singură dată în timpul vieţii scriitorului, în *Dimineaţa*, XXIV (1928), nr. 7.747 (6 iulie).

Publicată o singură dată în timpul vieţii scriitorului, în *Realitatea ilustrată*, II (1928), nr. 32 (25 august).

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Realitatea ilustrată*, II (1928), nr. 39 (13 octombrie).

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, pp. LVI, LXIV.

1. *lăicer* (reg.) : covor țărănesc de lână care se așterne pe jos sau cu care se împodobesc la sat lavițele și pereții.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Realitatea ilustrată*, II (1928), nr. 41 (27 octombrie).

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. LII.

1. Textul ultimelor două replici a fost cules greșit în revistă :

— *Așa-i, săru' mîna.*

— *Amu, dac-am venit, socotește-mă și pe ziua, fac douăzeci de lei; șase zile de prașilă fac doisprezece lei; opt zile de coasă fac șaisprezece lei...*

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.928 (7 ianuarie).

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.987 (8 martie).

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.012 (6 aprilie), la rubrica „Bune și rele”.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Realitatea ilustrată*, III (1929), nr. 23 (1 iunie).

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. XXIX.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Adevărul literar și artistic*, IX (1929), nr. 445 (16 iunie).

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.156 (2 septembrie).

1. *Laisse... qu'il coupe encore un (fr.)*: Lasă... să mai taie încă unul.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Universul literar*, XLV (1929), nr. 37 (8 septembrie).

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, pp. XLVII—XLVIII.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXVI (1929), nr. 8.262 (16 decembrie).

O variantă a schiței a fost publicată anterior în *Realitatea ilustrată*, II (1928), nr. 45 (24 noiembrie), anecdotică fiind și mai pronunțată, ceea ce dăunează valorii sale literare. Sfirșitul acestei variante culminează cu fuga din farmacie a eroului principal — un funcționar — în momentul în care se descoperă îmbrăcat într-o manta... militară.

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, pp. LX—LXII.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXVI (1930), nr. 8.362 [8.363] (1 aprilie), cu mențiunea : *Schițe fugitive*.

1. *marmită* (franțuzism — *marmite*) : vas mare, de fier, în care se transportă mâncarea caldă.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Adevărul literar și artistic*, IX (1930), nr. 504 (3 august).

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, pp. XXIX, LX—LXI, LXIV.

1. *tablanet* (după fr. *table nette*) : tabinet (joc de cărți).

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXVI (1930), nr. 8.490 (11 august).

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, pp. XXIX, XXXVIII, XLI—XLIV.

1. *antr nu...* *A la franse* (fr. incor. — *entre nous, à la français*) : între noi, pă franțuzește.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXVII (1931), nr. 8.652 (25 ianuarie).

Sursa de inspirație a schiței este autentică. Recunoaștem în persoanele celor doi negustori figuri reale dintre locuitorii Calafatului de odinioară (frații Encioiu, negustori de opinci și cîrciumari).

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, pp. XXIX—LXII.

1. Text trunchiat de zețarul primei tipăriri. În ziar : *Nu vorbire mai mult, zoriți amîndoi care încurcă rostul de toate zilele.*

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXVII (1931), nr. 8.664 (6 februarie).

Ancheta întreprinsă în scopul depistării împrejurărilor și personajelor ilustrate în opera scriitorului ne duce la concluzia că, în cazul de față, ele sînt autentice. Astfel, în persoana lui „nenea Caton” și a fostei sale soții „Mierluța” identificăm pe „Anton Ioan” și „Cateluța”, rude ale scriitorului.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXVII (1931), nr. 8.936 (9 noiembrie).

Soarta mizeră a soldaților, ajunși slugi pe lingă casele ofițerilor, a inspirat și cu alte prilejuri condeiul satiric al lui Brăescu, majoritatea scrierilor cu această temă rămînînd în paginile unor ziare și reviste (vezi Bibliografie, nr. 480, 528, 769, 818).

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXVIII (1932), nr. 9.044 (29 februarie).

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXVIII (1932), nr. 9.139 (6 iunie), cu mențiunea : *Viața e un vis*.

1. *Les lui... Il e...* (fr. incor. — *Laisse lui... Il est...*) : Lasă pîe el... El este...

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXVIII (1932), nr. 9.242 (19 septembrie).

Semnată cu pseudonimul *Ghiță Toboșarul*.

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. XLIX.

1. *mersi bienn* (fr. incor. — *merçi bien*): mulțumesc.
2. *Vigheț?* (germ. incor. — *Wie geht's?*): Ce faci?

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXVIII (1932), nr. 9.242 (19 septembrie).

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, pp. XXIX, XXXII, XXXVII, LXVII.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXVIII (1932), nr. 9.244 (21 septembrie).

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. LV.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXVIII (1932), nr. 9.270 (17 octombrie).

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXVIII (1932), nr. 9.299 (14 noiembrie).

Semnată cu pseudonimul *Ghiță Toboșarul*.

1. *Jack Dempsey*: renumit pugilist american, fost campion mondial.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXVIII (1932), nr. 9.299 (14 noiembrie).

1. *Née* (fr.) : născută.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Realitatea ilustrată*, VII (1933), nr. 328 (11 mai).

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, pp. LIII—LIV, LXV.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Dimineața*, XXIX (1933), nr. 9.606 (25 septembrie).

1. *Ex me libri* : deformarea expresiei latinești *ex meis libris* — din cărțile mele.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Realitatea ilustrată*, VIII (1934), nr. 413 (19 decembrie).

Schița de față prezintă interes din punct de vedere istoric-literar prin aceea că genericul ei — inspirat din anii copilăriei — face legătura cu lumea celor oropsiți din cadrul vechii armate, subliniind constanța sentimentelor de compasiune ale scriitorului față de cei mulți și obidiți.

1. *Me les... Elle n'est pas dans la forêt* (fr. incor.) : *Mais laisse... Elle n'est pas dans la forêt* : Dar lasă... Ea nu-i în pădure.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Realitatea ilustrată*, IX (1935), nr. 415 (2 ianuarie).

Persiflarea pregătirilor de război, ca și a războiului însuși, se face simțită în mai multe foiletoane publicate cu precădere în perioada 1928—1935. Poziția pe care se situează scriitorul este cea a intelectualului lucid, avertizat, conștient de consecințele nefaste ale unui nou război mondial (vezi *Război sau pace*, Bibliografie, nr. 545).

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. LXXV.

Publicată o singură dată în timpul vieții scriitorului, în *Viața literară*, IX (1935), nr. 167 (10—20 februarie).

ADDENDA

Cuprinde pagini din articolele apărute sub semnătura scriitorului sau sub pseudonimul *Ghiță Toboșarul*, apărute în *Pregătirea*, *Rampa* și *Dimineața*, între anii 1919—1931.

În legătură cu publicistica lui Gh. Brăescu, vezi Studiul introductiv al ediției de față, pp. LXXIV—LXXXIII.

Publicat în *Pregătirea*, I (1919), nr. 4 (29 iunie).

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, pp. XXI—LXXVII.

Publicat în *Dimineața*, XXII (1926), nr. 7.028 (24 iunie).

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. LXXIX.

Publicat în *Dimineața*, XXIII (1927), nr. 7.388 (27 iunie).

1. Aluzie la Burileanu, fost guvernator al Băncii Naționale.

Publicat în *Rampa*, VIII (1925), nr. 2.363 (12 septembrie).

1. *Căpitanul Talpă*: personaj real, întâlnit de noi în evidența Regimentului 31 Calafat (anul 1900), unde a activat o bună parte din vreme și ofițerul Brăescu. Același nume revine în corespondența scriitorului cu Ana Ștefănescu: „...O să stau sublocotenent vreo 6 ani de zile. O să-mi treacă toți Talpii, toți Tröcenii înainte.”

Publicat în *Dimineața*, XXIII (1927), nr. 7.403 (14 iulie), la rubrica „Bune și rele”.

Articolul este un răspuns la polemica stîrnită de foiletonul lui Brăescu publicat în *Dimineața* la data de 7 iulie 1927, [*La orice sfîrșit de an școlar...*]. În acest foileton scriitorul critică cu vehemență situația deficitară a sistemului de învățămînt. Cităm din cuprinsul articolului: „Profesorii fac cursurile în grabă. Explicațiile sînt insuficiente. Notarea pripită. Pedagogia nulă.

[...] Învățămîntul a devenit costisitor. Taxele cresc. Cărțile se scumpesc.”

Probleme ale sistemului de învățămînt burghez revin și în alte articole (vezi Bibliografie, nr. 538, 546, 571, 572, 727, 739 etc.).

Publicat în *Dimineața*, XXIII (1927), nr. 7.403, [7.406] (17 iulie), la rubrica „Bune și rele”.

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, pp. XXVII, LXXXII.

Publicat în *Dimineața*, XXIII (1927), nr. 7.407 (18 iulie), la rubrica „Bune și rele”.

Publicat în *Dimineața*, XXIII (1927), nr. 7.410 (21 iulie), la rubrica „Bune și rele”.

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. LXXXII.

Publicat în *Dimineața*, XXIII (1927), nr. 7.418 (29 iulie), la rubrica „Bune și rele”.

Vezi și pamfletul îndreptat de asemenea împotriva guvernării liberale, apărut în *Rampa*, VIII (1925), nr. 2.346 (23 august), sub titlul *Contra incendiului*, precum și articolul [*In fine...*], *Dimineața*, XXIII (1927), nr. 7.438 (18 august), cu aceeași tematică.

Publicat în *Dimineața*, XXIII (1927), nr. 7.424 (4 august), la rubrica „Bune și rele”.

Vezi vol. II al ediției de față, p. 365, [*Se spune că...*].

1. *maslu* : slujbă religioasă care se oficiază pentru un om greu bolnav sau la anumite sărbători bisericești.

2. *cusur* : rest.

Publicat în *Dimineața*, XXIII (1927), nr. 7.447 (27 august), la rubrica „Bune și rele”.

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. LXXX.

1. *Il na pa dinteres* (fr. incor. — *Il n'a pas d'intérêt*) : N-are nici un interes.

Publicat în *Dimineața*, XXIII (1927), nr. 7.453 (2 septembrie), la rubrica „Bune și rele”.

Publicat în *Dimineața*, XXIV (1928), nr. 7.668 (11 aprilie), la rubrica „Bune și rele”.

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. LXXXII.

1. *prin noi înșine* : lozincă demagogică a partidului liberal.

2. *Un fiore non fa girlanda ed una rondine non fa primavera* (ital.) : Cu o floare nu se face cunună, nici cu o rîndunică, primăvara.

Publicat în *Dimineața*, XXIV (1928), nr. 7.710 (30 mai), la rubrica „Bune și rele”.

Publicat în *Dimineața*, XXIV (1928), nr. 7.788 (16 august), cu mențiunea : *Părerile mele*.

Vezi vol. II al ediției de față, p. 356 (*D-lui prof. S. B. Nicolau*).

1. Este vorba de publicațiile cu caracter naționalist ale partidelor burgheze.

Publicat în *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.932 (11 ianuarie), la rubrica „Bune și rele”.

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. XXVIII.

Publicat în *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.952 (1 februarie), la rubrica „Bune și rele”.

Vezi vol. II al ediției de față, p. 356 (*D-lui prof. S. B. Nicolau, Găești*).

Publicat în *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.014 (7 aprilie), la rubrica „Bune și rele”.

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. LXXVIII.

Publicat în *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.115 (21 iulie), la rubrica „Bune și rele”.

Accente de pronunțată satiră la adresa partidelor istorice, în legătură cu degringolada economică pe care acestea au patronat-o (specula fiind unul dintre efectele ei cele mai nefaste), se întîlnesc și în alte articole antiliberale și antițărăniste (vezi Bibliografie, nr. 468, 585, 722, 753 ș.a.).

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. LXXVIII.

1. *chișleag* (reg.) : lapte prins, lapte acru.

Publicat în *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.180 (30 septembrie), la rubrica „Bune și rele”.

Publicat în *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.185 (5 octombrie), la rubrica „Bune și rele”.

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. LXXXI.

Publicat în *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.240 (24 noiembrie).

1. *Milozii*: Comandant superior de poliție, cunoscut prin cruzimea anchetelor sale. Articolul de față a fost publicat puțin timp după maltratarea unui om cinstit în beciurile Siguranței, acuzat, în mod fals, de spionaj. Justiția — sesizată de opinia publică — a manifestat față de Milozii multă înțelegere, absolvindu-l de orice răspundere.

Publicat în *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.271 (25 decembrie), la rubrica „Bune și rele”.

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. LXXXI.

Publicat în *Dimineața*, XXVI (1930), nr. 8.295 (22 ianuarie), la rubrica „Bune și rele”.

1. *ratrapat* (de la fr. *ratrapper*): despăgubit (prin ceva).

2. [*copii*]: în text, neciteț. Adăugat după sens.

Publicat în *Dimineața*, XXVI (1930), nr. 3.879 [8.372] (9 aprilie); iscălit cu pseudonimul *Ghiță Toboșarul*.

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, pp. LXXIX, LXXXII.

Publicat în *Dimineața*, XXVI (1930), nr. 8.454 (7 iulie), la rubrica „Bune și rele”.

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. LXXXII.

Publicat în *Dimineața*, XXVI (1930), nr. 8.510 (31 august), la rubrica „Bune și rele”.

1. *cabală*: doctrină mistico-religioasă ebraică, bazată pe interpretarea *Vechiului Testament*; fig.: uneltire, intrigă.

Publicat în *Dimineața*, XXVI (1930), nr. 8.543 (3 octombrie), la rubrica „Bune și rele”.

Un articol asemănător din punct de vedere tematic — *Pîinea se scumpește* — publicase Brăescu la începutul anului 1929 (vezi Bibliografie, nr. 585), satira fiind îndreptată împotriva guvernării liberale.

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, p. LXXXII.

Publicat în *Dimineața*, XXVI (1930), nr. 8.546 (6 octombrie).

— Vezi Studiul introductiv al ediției de față, pp. LXXXI—LXXXIII.

1. Reflecție decepționistă generată de dezamăgirea scriitorului față de realitățile orînduirii burgheze.

P. 407

EXPERIENȚA

Publicat în *Dimineața*, XXVII (1931), nr. 8.709 (23 martie), la rubrica „Bune și rele”.

Vezi vol. II al ediției de față, p. 407 (*Pregătiri de război*) și Studiul introductiv, p. LXXVII.

P. 408

PRIMĂVARĂ

Publicat în *Dimineața*, XXVII (1931), nr. 8.737 (22 aprilie), la rubrica „Bune și rele”.

BIBLIOGRAFIE

1. Bibliografia ediției de față încearcă să înmănușeze pentru prima oară scrierile lui Gh. Brăescu din periodice și volume. În alcătuirea ei am plecat de la cele aproximativ 140 de lucrări cunoscute de istoriografia literară (ne referim în special la sumarele volumelor editate de scriitor), ajungând la un număr de 936 de titluri (împreună cu bibliografia criticii despre opera lui Brăescu). Cu toate acestea, nu avem pretenția de a fi epuizat tot materialul din periodice. Depistarea unor colaborări sporadice la reviste și cotidiene ca *Vremea*, *Bilete de papagal* și *Cuvîntul liber* ne demonstrează posibilitatea de a se identifica în viitor și alte periodice în paginile cărora să fi publicat autorul.

Inclinăm totuși a crede că n-au rămas prea multe scrieri din creația lui Gh. Brăescu în afara bibliografiei de față. Colaborarea masivă în paginile *Sburătorului* (toate seriile), *Revistei Fundațiilor*, ca și întreținerea unor rubrici permanente în coloanele *Rampeii* și *Dimineții* nu i-au permis scriitorului să se desprindă *pentru lungă durată* de coloanele respective-lor periodice. Mai mult decît atît, pentru susținerea acestor rubrici, Gh. Brăescu este nevoit să apeleze uneori la reeditarea unor scrieri mai vechi, publicîndu-le aiidoma sau cu titlul schimbat.

Colaborarea scriitorului la *Pregătirea* *, *Lectura pentru toți*, *Luceafărul*, *Adevărul literar și artistic*, *Spre ziuă*, *Cugetul românesc*, *Flacăra*, *Năzuința*, *Universul literar*, *Mișcarea literară*, *Banatul*, *Revista vremii politice*, *Realitatea ilustrată*,

* Descoperirea revistei înființate de Gh. Brăescu după întoarcerea din prizonierat și difuzată în cîteva sute de exemplare (în total s-au tipărit 10 numere de-a lungul a 9 luni) prezintă un interes deosebit. Cercetarea articolelor și schițelor tipărite în această publicație înlesnește cunoașterea evoluției ideologice a fostului ofițer în preajma debutului său literar.

Universul, Viața literară, Magazin, Vremea, Bilete de papagal, Cuvîntul liber ș.a. ne este cunoscută, reflectîndu-se în bibliografie.

Frecvența scăzută a colaborărilor din publicații în perioada 1932—1942 o explicăm prin pregătirea și editarea lucrărilor de mai mare amploare. Ne referim la *Conașii* [1935], *Aminiri* (1937), *Primii și ultimii pași* [1938], *Margot* (1942).

2. Bibliografia alăturată se compune din :

I. Bibliografia scrierilor lui Gh. Brăescu (de la nr. 1 la nr. 873).

II. Bibliografie despre viața și opera scriitorului (de la nr. 874 la nr. 936).

În organizarea materialului am adoptat criteriul cronologic. În cazul volumelor, clasarea bibliografică a fost făcută în funcție de data recenzării lor în presă, anunțarea editării prin note de popularizare etc.

Fixarea apariției unor titluri nedatate de către editurile ce le-au tipărit este comentată în Note, în cazul lucrărilor *Cum sînt ei, Schițe umoristice, Nuvele, Un scos din pepeni, Alte schițe vesele*, și direct în bibliografie, în cazul volumelor neintroduse în sumarul ediției de față (exemplu : romanul *Moș Belea*).

3. În cazul lucrărilor tipărite fără titlu la rubrica „Bune și rele” (*Dimineața*) se specifică între paranteze drepte primele cuvinte ale respectivelor scrieri.

În dreptul titlurilor reeditate în paginile altor publicații se fac trimiterile de rigoare.

Titlurile volumelor semnate de Gh. Brăescu s-au cules cu majuscule. Sumarul acestora este specificat în Notele ediției de față.

Scrierile semnate cu pseudonimul „Ghiță Toboșarul” sau „G. B.” sau „Gh. Br.” sînt semnalate ca atare.

Pentru a nu dilata bibliografia de față, am renunțat să trecem numărul paginilor din periodice. Din aceleași motive nu a fost menționată reeditarea lucrărilor din ediția pentru provincie a ziarului *Dimineața*.

Î. BIBLIOGRAFIA SCRIERILOR LUI GH. BRĂESCU

(Periodice și volume)

— 1 9 1 4 —

1. — *EDUCAȚIA SOCIALĂ A NAȚIUNII ARMATE. Viitorul ofițer în școală, în armată și în societate.* București, Ed. Ig. Hertz, [1914], 207 pp.

— 1 9 1 8 —

2. — *Camarazi.* Pregătirea, I (1918), nr. 1 (23 decembrie).

3. — *Renașterea.* Pregătirea, I (1918), nr. 1 (23 decembrie).

4. — *Școala.* Pregătirea, I (1918), nr. 1 (23 decembrie).

5. — *Apel.* Pregătirea I, (1918), nr. 1 (23 decembrie).

6. — *Criminalii.* Pregătirea, I (1918), nr. 1 (23 decembrie).

7. — *Calul.* Pregătirea, I (1918), nr. 1 (23 decembrie).

8. — *Caritatea.* Pregătirea, I (1918), nr. 1 (23 decembrie).

9. — *Către cititori.* Pregătirea, I (1918), nr. 1 (23 decembrie).

Articol nesemnat.

10. — *Către învățători.* Pregătirea, I (1918), nr. 1 (23 decembrie).

11. — *Dezarmarea.* Pregătirea, I (1918), nr. 2 (27 decembrie).

12. — *Patriotismul și drapelul.* Pregătirea, I (1918), nr. 2 (27 decembrie).

13. — *Ordine.* Pregătirea, I (1918), nr. 2 (27 decembrie).

Publicat inițial în *Educația socială a națiunii armate.* Vezi bibliografia ediției de față, nr. 1.

14. — *Vonii.* Pregătirea, I (1918), nr. 2 (27 decembrie).

15. — *Faptele și acțiunile*. Pregătirea, I (1918), nr. 2 (27 decembrie).

16. — *Un tip*. Pregătirea, I (1918), nr. 2 (27 decembrie).

17. — *Risipă și datorii*. Pregătirea, I (1918), nr. 2 (27 decembrie).

Publicat inițial în *Educația socială a națiunii armate*. Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 1.

18. — *Oișterul în fața frontului*. Pregătirea, I (1918), nr. 2 (27 decembrie).

Publicat inițial în *Educația socială a națiunii armate*. Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 1.

19. — VINE DOAMNA ȘI DOMNUL GHENERAL. Nuvele umoristice. Iași, Tip. Națională, 1918, 47 pp.

Vezi sumarul la Note, vol. I, p. 423.

— 1 9 1 9 —

20. — *Metodă nouă*. Pregătirea, I (1919), nr. 3 (1 ianuarie).

21. — *Uniforma militară a țării*. Pregătirea, I (1918) [1919], nr. 3 (1 ianuarie).

22. — *Despre pedepse*. Pregătirea, I (1919), nr. 3 (1 ianuarie).

23. — *Ciinii de război*. Pregătirea, I (1919), nr. 3 (1 ianuarie).

24. — *Oastea țării*. Pregătirea, I (1919), nr. 3 (1 ianuarie).

25. — *Salutul*. Pregătirea, I (1919), nr. 3 (1 ianuarie).

Publicat inițial în *Educația socială a națiunii armate*. Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 1.

26. — *O lămurire*. Pregătirea, I (1919), nr. 3 (1 ianuarie).

Articol nesemnat.

27. — *Spovedanie*. Pregătirea, I (1919), nr. 4 (29 iunie).

28. — *Decorațiile*. Pregătirea, I (1919), nr. 4 (29 iunie).

29. — *Nu mai e de trăit*. Pregătirea, I (1919), nr. 6 (13 iulie).

30. — *Atențiune!* Pregătirea, I (1919), nr. 5 (6 iulie).

31. — *Lume nouă*. Pregătirea, I (1919), nr. 6 (13 iulie).

32. — *Ofițerul și căsătoria*. Pregătirea, I (1919), nr. 7 (20 iulie).

33. — *Cum să ne purtăm cu ostașii*. Pregătirea, I (1919), nr. 7 (20 iulie).

34. — *Critica*, Pregătirea, I (1919), nr. 7 (20 iulie).

Publicat inițial în *Educația socială a națiunii armate*. Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 1.

35. — *Credința*. Pregătirea, I (1919), nr. 8 (27 iulie).

36. — *Bătaia în armată*. Pregătirea, I (1919), nr. 8 (27 iulie).

37. — *Un om dintr-o bucată*. Pregătirea, I (1919), nr. 9 (10 august).

38. — *Noi și străinii*. Pregătirea, I (1919), nr. 9 (10 august).

39. — *Feminismul*. Pregătirea, I (1919), nr. 9 (10 august).

40. — *Metodă nouă*. Sburătorul, I (1919), nr. 32 (22 noiembrie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 20.

41. — *Legea progresului*. Sburătorul, I (1919), nr. 33 (20 [29] noiembrie).

42. — *Un om dintr-o bucată*. Sburătorul, (1919), nr. 36 (20 decembrie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 37.

— 1 9 2 0 —

43. — *A căzut Turtucaia*. Sburătorul, I (1920), nr. 38 (3 ianuarie).

44. — *Recunoștința*. Sburătorul, I (1920), nr. 41 (24 ianuarie).

45. — *Punerea la punct*. Luceafărul, XV (1920), nr. 1.

46. — *Un revoltat*. Sburătorul, I (1920), nr. 43 (7 februarie).

47. — *Maiorul Bojan*. Sburătorul, I (1920), nr. 44 (14 februarie).

48. — *Ca la Galați*. Lectura pentru toți, I (1920), nr. 12 (februarie).

49. — *Echipă specială*. Sburătorul, I (1920), nr. 47 (3 aprilie).

50. — *Jocul de război*. Sburătorul, I (1920), nr. 51 (1 mai).
51. — *Vine doamna și domnul gheeneral*. Lectura pentru *toți*, II (1920), nr. 1 (mai).
52. — *R. E.* Lectura pentru *toți*, II (1920), nr. 2 (iunie).
53. — *Sîrșit de manevră*. Sburătorul, II (1920), nr. 5 (12 iunie).
54. — *Balul prefecturii*. Sburătorul, II (1920), nr. 7—8 (26 iunie — 3 iulie).
55. — *Cum sînt ei*. Sburătorul, II (1920), nr. 20 (25 septembrie).
56. — *Un om spălat*. Sburătorul, II (1920), nr. 21 (2 octombrie).
57. — *Select-club*. Sburătorul, II (1920), nr. 22 (9 octombrie).
- Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 378.
58. — *Declin*. Sburătorul, II (1920), nr. 23 (16 octombrie).
59. — *Bolocan*. Sburătorul, II (1920), nr. 24 (23 octombrie).
60. — *O comedie tragică*. Sburătorul, II (1920), nr. 29 (27 noiembrie).

— 1 9 2 1 —

61. — *Pricopsitul*. Sburătorul, II (1921), nr. 37 (22 ianuarie).
62. — *Rugăciune*. Sburătorul, II (1921), nr. 39 (5 februarie).
63. — *O carieră*. Sburătorul, II (1921), nr. 41 (19 februarie).
64. — *Răzvrătita*. Sburătorul, II (1921), nr. 38 (29 februarie).
65. — *O audiență la Ministerul de Război*. Sburătorul, II (1921), nr. 43 (8 martie).
66. — MAIORUL BOȚAN. Schițe umoristice. București. *Viața românească*, 1921, 167 pp.
- Vezi sumarul la Note, vol. I, p. 423.
67. — *Dureri mărunte*. Sburătorul, II (1921), nr. 47 (2 aprilie).

68. — *Soldații noștri*. Sburătorul, II (1921), nr. 50 (23 aprilie).

69. — *Oale sparte*. Sburătorul literar, I (1921), nr. 1 (17 septembrie).

70. — *Ciinți de război*. Sburătorul literar, I (1921), nr. 2 (25 septembrie).

71. — *Țăranii noștri*. Sburătorul literar, I (1921), nr. 3 (1 octombrie).

72. — *Soldatul Busuioc*. Sburătorul literar, I (1921), nr. 4 (8 octombrie).

73. — *Între camarazi*. Sburătorul literar, I (1921), nr. 5 (15 octombrie).

74. — *Cele două școli*. Sburătorul literar, I (1921), nr. 6 (22 octombrie).

75. — *Criminalul*. Sburătorul literar, I (1921), nr. 8 (5 noiembrie).

76. — *Burdulea*. Sburătorul literar, I (1921), nr. 10 (19 noiembrie).

77. — *Furgonul*. Sburătorul literar, I (1921), nr. 13 (10 decembrie).

78. — *Superstiție*. Sburătorul literar, I (1921), nr. 15 (24 decembrie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 383.

— 1 9 2 2 —

79. — *Doi vulpoi*. Sburătorul literar, I (1922), nr. 17 (7 ianuarie).

80. — CUM SÎNT EI. Schițe umoristice. București, Ed. Ancora, [1922], 149 pp.

Vezi sumarul la Note, vol. I, p. 436.

81. — *Contabilitate dublă*. Sburătorul literar, I (1922), nr. 19 (21 ianuarie).

82. — *Manșonul țafei Eleonora*. Sburătorul literar, I (1922), nr. 21 (4 februarie).

83. — *Toașturi cazone*. Sburătorul literar, I, (1922), nr. 22 (11 februarie).

84. — *Eresuri*. Sburătorul literar, I (1922), nr. 28 (25 martie)

85. — *Nevinovatul*. Sburătorul literar, I (1922), nr. 32 (22 aprilie).

86. — *Nenea Guță*. Sburătorul literar, I (1922) nr. 35 (13 mai).

87. — *Mulțămită*. Sburătorul literar, I (1922), nr. 36 (20 mai).

88. — *Ancheta*. Sburătorul literar, I (1922), nr. 38 (3 iunie).

89. — *Moș Belea*. Sburătorul literar, I (1922), nr. 40 (17 iunie).

Această schiță, precum și nuveleta *R. E.* (vezi Bibliografia ediției de față, nr. 52) stau la baza romanului *Moș Belea* (vezi Bibliografia ediției de față, nr. 427).

90. — *Sufletarul*. Sburătorul literar, I (1922), nr. 42 (13 octombrie).

91. — *În retragere*. Sburătorul literar, I (1922), nr. 46 (10 noiembrie).

92. — *Mină de fier*. Sburătorul literar, I (1922), nr. 47 (17 noiembrie).

93. — *Un scos din pepeni*. Sburătorul literar, I (1922), nr. 50 (8 decembrie).

— 1 9 2 3 —

94. — DOI VULPOI. Schițe umoristice. București, Ed. Ancora, 1923, 143 pp.

Vezi sumarul la Note, vol. I, p. 443.

95. — *Colonelul Ionescu*. Cugetul românesc, II (1923), nr. 1 (ianuarie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 390.

96. — *Primul pas*. Cugetul românesc, II (1923), nr. 2 (februarie).

97. — *Tocmeală*. Spre ziuă, I (1923), nr. 1 (11 martie).

98. — *Provinciale*. Spre ziuă, I (1923), nr. 3 (25 martie).

99. — *Cobea*. Spre ziuă, I (1923), nr. 6 (15 aprilie).

100. — *Specialități*. Adevărul literar și artistic, IV (1923), nr. 129 (13 mai).

101. — *Colonelul Beroneanu*. Flacăra, VIII (1923), nr. 12 (18 mai).

102. — *La urlătoare*. Adevărul literar și artistic, IV (1923), nr. 130 (20 mai).

103. — *Tinerii*. Adevărul literar și artistic, IV (1923), nr. 131 (27 mai).

104. — *O excursiune de plăcere*. Cugetul românesc, II (1923), nr. 4—5 (aprilie-mai).

105. — *De sărbători*. Adevărul literar și artistic, IV (1923), nr. 132 (3 iunie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 308, 388.

106. — *În iren*. Adevărul literar și artistic, IV (1923), nr. 136 [135] (24 iunie).

107. — *Cum nasc dramele*. Adevărul literar și artistic, IV (1923), nr. 139 (22 iulie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 300.

108. — *O revedere*. Adevărul literar și artistic, IV (1923), nr. 140 (29 iulie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 292.

109. — *Curba Lalescu*. Adevărul literar și artistic, IV (1923), nr. 143 (19 august).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 298.

110. — *Chirurgie cazonă*. Adevărul literar și artistic, IV (1923), nr. 144 (26 august).

111. — *Mila*. Adevărul literar și artistic, IV (1923), nr. 145 (2 septembrie).

112. — *Școala*. Adevărul literar și artistic, IV (1923), nr. 147 (30 septembrie).

113. — *Moșu*. Adevărul literar și artistic, IV (1923), nr. 149 (14 octombrie).

114. — *Locotenentul Florian*. Adevărul literar și artistic, IV (1923), nr. 151 (28 octombrie).

115. — *Cînd vrea Dumnezeu*. Adevărul literar și artistic, IV (1923), nr. 154 (18 noiembrie).

116. — *Între sublocotenenți*. Rampa, VII (1923), nr. 1.832 (3 decembrie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 791.

117. — *Locotenentul Starcoviți*. Adevărul literar și artistic, IV (1923), nr. 157 (9 decembrie).

118. — *Necazuri*. Adevărul literar și artistic, IV (1923), nr. 158 (16 decembrie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 197.

119. — *Între două surprize*. Adevărul literar și artistic, IV (1923), nr. 159 (23 decembrie).

120. — SCHIȚE UMORISTICE. București, Ed. Ancora, [1923], 32 pp. (Biblioteca Universală, nr. 100—100 bis).

Vezi sumarul la Note, vol. I, p. 453.

— 1 9 2 4 —

121. — *Glorie și decadență*. Năzuința, II (1923) nr. 8 (februarie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 262.

122. — *Profilaxie*. Dimineața, XXI (1923), nr. 6.227 (10 martie).

123. — *Pentru țară*. Adevărul literar și artistic, V (1923), nr. 171 (16 martie).

124. — *Economie*. Dimineața, XXI (1923), nr. 6.241 (24 martie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 206.

125. — *Conferența*. Rampa, VII (1924), nr. 1.925 (27 martie).

126. — *La dentist*. Rampa, VII (1924), nr. 1.929 (31 martie).

127. — *Ne varietur*. Dimineața, XXI (1924), nr. 1.929 (31 martie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 198.

128. — *Din Săptămîna mare*. Dimineața, VII (1924), nr. 1.932 (4 aprilie).

129. — *De la popotă*. Dimineața, XXI (1924), nr. 6.255 (7 aprilie).

130. — *Ultimul model*. Rampa, VII (1924), nr. 1.935 (7 aprilie).

131. — *Reproșuri*. Rampa, VII (1924), nr. 1.938 (11 aprilie).

132. — *Dambla*. Dimineața, XXI (1924), nr. 6.286 (12 mai).

133. — *Leacuri*. Rampa, VII (1924), nr. 1.963 (15 mai).

134. — *La bărbier*. Rampa, VII (1924), nr. 1.965 (17 mai).

135. — *Cabula*. Rampa, VII (1924), nr. 1.967 (19 mai).

136. — *Ceasul*. Dimineața, XXI (1924), nr. 6.293 (19 mai).

137. — *Pisălogul*. Rampa, VII (1924), nr. 1.969 (22 mai).

138. — *Nimic nou*. Rampa, VII (1924), nr. 1.971 (24 mai).

139. — *Încăpăținare*. Rampa, VII (1924), nr. 1.972 (26 mai).
140. — *Unde stă norocul*. Dimineața, XXI (1924), nr. 6.299 (26 mai).
141. — *Răzbunare*. Rampa, VII (1924), nr. 1.977 (1 iunie).
142. — *Vine doamna și domnul gheeneral*. Comedie în două acte. Adevărul literar și artistic, V (1924), nr. 183—184 (8 iunie—15 iunie).
143. — *Pe Calea Victoriei*. Rampa, VII (1924), nr. 1.983 (9 iunie).
144. — *Urlătorul*. Dimineața, XXI (1924), nr. 6.313 (10 iunie).
145. — *Recomandațiuni*. Rampa, VII (1924), nr. 1.984 (11 iunie).
146. — *De la popotă*. Dimineața, XXI (1924), nr. 6.319 (16 iunie).
- Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 361, 387.
147. — *Modern-stil*. Rampa, VII (1924), nr. 1.993 (21 iunie).
148. — *Din stradă*. Rampa, VII (1924), nr. 1.995 (23 iunie).
149. — *Roabele*. Rampa, VII (1924), nr. 2.003 (3 iulie).
150. — *T.T.R.* Dimineața, XXI (1924), nr. 6.340 (7 iulie).
151. — *Dacă nu-i, și nu-i, și nu-i*. Rampa, VII (1924), nr. 2.017 (19 iulie).
152. — *Tăietor de frunze*. Rampa, VII (1924), nr. 2.019 (21 iulie).
153. — *Regim*. Rampa, VII (1924), nr. 2.025 (28 iulie).
154. — *Cine nu riscă*. Rampa, VII (1924), nr. 2.031 (4 august).
155. — *Un om bun*. Dimineața, XXI (1924), nr. 6.368 (5 august).
156. — *Mamaia-Tataia*. Rampa, VIII (1924), nr. 2.062 (11 septembrie).
157. — *Forța publică*. Rampa, VIII (1924), nr. 2.066 (15 septembrie). „Filmul meu.” *
158. — *Limba strămoșească*. Dimineața, XXI (1924), nr. 6.410 (15 septembrie).
159. — *Liliacul*. Rampa, VIII (1924), nr. 2.067 (17 septembrie). „Filmul meu.”
160. — *Rațe cu repetiție*. Rampa, VIII (1924), nr. 2.068 (18 septembrie).

* Titlul unei rubrici întreținute de Gh. Brăescu în paginile *Rampel*.

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 371, 373.

161. — *Clauzele unui contract*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.070 (20 septembrie).

162. — *Gospodărie la țară*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.071 (21 septembrie). „Filmul meu.”

163. — *Monumentul*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.072 (22 septembrie). „Filmul meu.”

164. — *Ecouri de la cafenea*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.073 (24 septembrie). „Filmul meu.”

165. — *Propunere*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.076 (27 septembrie). „Filmul meu.”

166. — *Interviu*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.077 (28 septembrie). „Filmul meu.”

167. — *Zestrea*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.078 (29 septembrie).

168. — *Agonie*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.079 (1 octombrie). „Filmul meu.”

169. — *Tragedie modernă*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.082 (4 octombrie). „Filmul meu.”

170. — *Ghinion*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.083 (5 octombrie).

171. — *O, tempora!* R a m p a, VIII (1924), nr. 2.085 (8 octombrie). „Filmul meu.”

172. — *Ah, bărbații!* R a m p a, VIII (1924), nr. 2.087 (10 octombrie). „Filmul meu.”

173. — *La curse*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.088 (11 octombrie). „Filmul meu.”

174. — *Gușă de porumbel*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.089 (12 octombrie). „Filmul meu.”

175. — *Omor prin imprudență*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.090 (13 octombrie). „Filmul meu.”

176. — NUVELE. București, Ed. Adevărul, [1924], 72 pp. (Biblioteca Dimineața, nr. 11).

Vezi sumarul la Note, vol. I, p. 465.

177. — *Spre vecii vecilor*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.113 (9 noiembrie). „Filmul meu.”

178. — *Riglas Moară-Verde*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.014 (10 noiembrie).

179. — *Porcării*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.115 (12 noiembrie).

180. — *Roata*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.116 (13 noiembrie). „Filmul meu.”

181. — *Talionul*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.119 (16 noiembrie). „Filmul meu.”

182. — *Record*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.120 (17 noiembrie). „Filmul meu.”

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 620.

183. — *Feministele*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.123 (21 noiembrie).

184. — *Aproape de umbrelă*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.124 (22 noiembrie).

185. — *Panta sau contrapanta*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.226 (24 noiembrie). „Filmul meu.”

186. — *Fesul*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.132 (1 decembrie).

187. — *High-life-club*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.133 (3 decembrie).

188. — *În păpușoi*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.135 (5 decembrie). „Filmul meu.”

189. — *Blana*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.138 (8 decembrie).

190. — *Pionierii*. R a m p a, VIII (1924), nr. 2.152 (25 decembrie).

191. — SCHIȚE VESELE. București, Ed. Cultura Națională (1924), 109 pp.

Vezi sumarul la Note, vol. I, p. 454.

— 1 9 2 5 —

192. — *Afaceri*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.153 (1 ianuarie). „Filmul meu.”

193. — *Primul pas*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.162 (10 ianuarie). „Filmul meu.”

194. — *Cartușe oarbe*. (Scenetă în 3 tablouri.) R a m p a, VIII (1925), nr. 2.163 (12 ianuarie).

195. — *Societatea de azi*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.169 (19 ianuarie). „Filmul meu.”

196. — *Durere*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.170 (21 ianuarie).

197. — *Necazuri*. Mișcarea literară, II (1925), nr. 11 (24 ianuarie).

- Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 118.
198. — *Ne varietur*. Mișcarea literară, II (1925), nr. 11 (24 ianuarie).
- Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 127.
199. — *Flagrant delict*. Scheci. Rampa, VIII (1925), nr. 2.180 (2 februarie).
200. — *Telefonie oficială*. Dimineața, XXI (1925), nr. 6.542 (2 februarie).
201. — *La vremuri noi, industrii noi*. Rampa, VIII (1925), nr. 2.181 (4 februarie).
202. — *Moravuri noi*. Rampa, VIII (1925), nr. 2.182 (5 februarie). „Filmul meu.”
203. — *Interviu-expres*. Rampa, VIII (1925), nr. 2.183 (7 februarie).
204. — *Destinul*. Rampa, VIII (1925), nr. 2.186 (9 februarie).
205. — *Așa e piesa*. Adevărul literar și artistic, VI (1925), nr. 220 (22 februarie).
- Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 861.
206. — *Economie*. Adevărul literar și artistic, VI (1925), nr. 220 (22 februarie).
- Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 124.
207. — *Iașii între două trenuri*. Adevărul literar și artistic, VI (1925), nr. 224 (29 martie).
208. — *Coșmar*. Mișcarea literară, II (1925), nr. 21 (5 aprilie).
209. — *Ful de damă cu valeți*. Adevărul literar și artistic, VI (1925), nr. 233 (24 mai).
210. — *1 april*. Dimineața, XXI (1925), nr. 6.662 (8 iunie).
211. — *„La Ursul de aur”*. Rampa, VIII (1925), nr. 2.324 (27 iulie).
212. — *Poterașii*. Rampa, VIII (1925), nr. 2.325 (29 iulie). „Filmul meu.”
213. — *Roman sans paroles*. Rampa, VIII (1925), nr. 2.326 (30 iulie). „Filmul meu”.
214. — *Expresii consacrate*. Rampa, VIII (1925), nr. 2.327 (31 iulie).
215. — *Servitorii*. Rampa, VIII (1925), nr. 2.328 (1 august). „Filmul meu.”
216. — *Ieri și azi*. Rampa, VIII (1925), nr. 2.329 (2 august). „Filmul meu”.
217. — *Donjuanii*. Rampa, VIII (1925), nr. 2.330 (3 august).

218. — *Ĉleptomania*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.331 (5 august).
219. — *La farfurie*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.332 (6 august).
220. — *Geantă latină*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.333 (7 august).
221. — *Din viața lor*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.335 (9 august). „Filmul meu.”
222. — *Vilegiatură*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.336 (10 august).
223. — *Sîrșit de contract*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.337 (12 august). „Filmul meu.”
224. — *Căsnicia*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.338 (13 august). „Filmul meu.”
225. — *Bătrînii noștri*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.339 (14 august). „Filmul meu.”
226. — *Balcic... două minute*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.340 (15 august).
227. — *Ave Maria*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.341 (16 august).
228. — *Lapte bătut*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.342 (19 august).
229. — *Politica*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.343 (20 august). „Filmul meu.”
- Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 606.
230. — *Incorigibilul*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.344 (21 august).
231. — *Din comediile alcovului*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.345 (22 august).
232. — *Contra incendiului*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.346 (23 august).
233. — *Consultație*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.347 (24 august).
234. — *Evrica*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.348 (26 august). „Filmul meu.”
235. — *Trei doamne și toți trei...* R a m p a, VIII (1925), nr. 2.349 (27 august). „Filmul meu.”
236. — *Carré de dame*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.351 (29 august).
237. — *Mizerii*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.352 (30 august). „Filmul meu.”

238. — *Revuiștii noștri*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.353 (31 august).
239. — *Vizite*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.354 (2 septembrie). „Filmul meu.”
240. — *De pe peron*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.355 (3 septembrie). „Filmul meu”.
241. — *Împărțeață cazonă*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.356 (4 septembrie).
242. — *Supă și rasol*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.357 (5 septembrie).
243. — *Politețe*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.358 (6 septembrie). „Filmul meu.”
- Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 600.
244. — *Aliații noștri*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.359 (7 septembrie).
245. — *Lustragiii*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.360 (9 septembrie).
- Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 682.
246. — *Bizanț*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.361 (10 septembrie). „Filmul meu”.
247. — *Un proiect de lege antifeminist din secolul XVII*, R a m p a, VIII (1925), nr. 2.362 (11 septembrie).
248. — *Orfanii*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.363 (12 septembrie). „Filmul meu.”
249. — *Midinetele noastre*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.364 (13 septembrie). „Filmul meu”.
250. — *De revelion*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.365 (14 septembrie).
251. — *Noapte bună*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.366 (16 septembrie). „Filmul meu.”
252. — *Om necăjit*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.367 (17 septembrie).
253. — *Panica*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.368 (18 septembrie).
254. — *Variațiuni pe aceeași temă*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.369 (19 septembrie).
255. — *Din una în alta*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.370 (20 septembrie).
256. — *Cînd nu-i să fie*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.371 (21 septembrie).

257. — *C.F.R. Rampa*, VIII (1925), nr. 2.372 (23 septembrie).

258. — *Recunoștința*. *Rampa*, VIII (1925), nr. 2.373 (24 septembrie).

259. — *Credința*. *Rampa*, VIII (1925), nr. 2.374 (25 septembrie).

260. — *Pocherul vieții*. *Rampa*, VIII (1925), nr. 2.375 (26 septembrie). „Filmul meu.”

261. — *„La Carul cu bere.”* *Rampa*, VIII (1925), nr. 2.376 (27 septembrie).

262. — *Glorie și decadență*. *Rampa*, VIII (1925), nr. 2.377 (28 septembrie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 121.

263. — *Poveste arabă*. *Rampa*, VIII (1925), nr. 2.378 (30 septembrie). „Filmul meu”.

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 619.

264. — *Mamele*, *Rampa*, VIII (1925), nr. 2.379 (1 octombrie). „Filmul meu”.

265. — *De la manevre*. *Rampa*, VIII (1925), nr. 2.381 (3 octombrie).

266. — *Quo vadis*. *Rampa*, VIII (1925), nr. 2.382 (4 octombrie). „Filmul meu.”

267. — *Movila-Techirghiol, Vila „Pe loc repaus”*. *Rampa*, VIII (1925), nr. 2.383 (5 octombrie).

268. — *Doi săraci*. *Rampa*, VIII (1925), nr. 2.384 (7 octombrie). „Filmul meu.”

269. — *Dintr-una-ntr-alta*. *Rampa*, VIII (1925), nr. 2.385 (8 octombrie). „Filmul meu.”

270. — *Norocul ciobanului*. *Rampa*, VIII (1925), nr. 2.386 (9 octombrie).

271. — *Noi și copiii*. *Rampa*, VIII (1925), nr. 2.387 (10 octombrie). „Filmul meu.”

272. — *Moda*. *Rampa*, VIII (1925), nr. 2.388 (11 octombrie). „Filmul meu.”

273. — *Nocturne*. *Rampa*, VIII (1925), nr. 2.389 (12 octombrie).

274. — *Duelul (Massofi-Baldovin)*. *Rampa*, VIII (1925), nr. 2.390 (14 octombrie). „Filmul meu.”

275. — *Nespălații*. *Rampa*, VIII (1925), nr. 2.391 (15 octombrie).

276. — *Între maestri*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.392 (16 octombrie).

277. — *Mizerii*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.394 (18 octombrie). „Filmul meu.”

278. — *Scurt circuit*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.395 (19 octombrie).

279. — *Emancipare*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.396 (21 octombrie).

280. — *Vechituri*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.398 (23 octombrie).

Reeditare cu titlul schimbat ; vezi *Cadre vechi*, în Bibliografia ediției de față, nr. 860.

281. — *Joacă ursul*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.400 (25 octombrie).

282. — *Ruj și pudră*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.401 (26 octombrie).

283. — *Greve*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.402 (29 octombrie). „Filmul meu.”

284. — *Din fugă*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.403 (30 octombrie).

285. — *Femeia în revistă*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.405 (1 noiembrie). „Filmul meu.”

286. — *Regim*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.406 (2 noiembrie).

287. — *Cornuri și coarne*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.407 (3 noiembrie). „Filmul meu.”

288. — *Pe aripile vântului*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.408 (4 noiembrie). „Filmul meu.”

289. — *Giștele*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.409 (5 noiembrie). „Filmul meu.”

290. — *Adulterul la domiciliu*. Scheci. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.410 (7 noiembrie).

291. — *Atenție!* R a m p a, VIII (1925), nr. 2.411 (8 noiembrie). „Filmul meu.”

292. *Viitorul*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.412 (9 noiembrie).

Reeditare cu titlul schimbat ; vezi *O revedere*, în Bibliografia ediției de față, nr. 108.

293. — *Sîntul Mihai*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.413 (11 noiembrie). „Filmul meu.”

294. — *Secretul*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.414 (12 noiembrie).

295. — *Amintiri*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.415 (13 noiembrie).

296. — *Que vont devenir les cocotes*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.416 (14 noiembrie). „Filmul meu.”

297. — *Patriarhia*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.417 (15 noiembrie). „Filmul meu.”

298. — *Funcționarii*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.418 (16 noiembrie).

Reeditare cu titlul schimbat ; vezi *Curba Lalescu*, în Bibliografia ediției de față, nr. 109.

299. — *Mizerii ascunse*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.419 (18 noiembrie).

300. — *Cum nasc dramele*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.421 (20 noiembrie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 107.

301. — *Idei practice*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.422 (21 noiembrie). „Filmul meu.”

302. — *Viitorul*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.423 (22 noiembrie). „Filmul meu.”

303. — *Valuta*. R a m p a, VIII (1925) nr. 2.424 (23 noiembrie). „Filmul meu.”

304. — *Moda*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.426 (26 noiembrie). „Filmul meu.”

305. — *Căsnicia*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.427 (27 noiembrie).

306. — *Sodoma*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.428 (28 noiembrie). „Filmul meu.”

307. — *Les marchandes d'amour*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.429 (29 noiembrie). „Filmul meu.”

308. — *De sărbători*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.430 (30 noiembrie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 105, 388.

309. — *Cît costă prietenia*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.431 (2 decembrie). „Filmul meu.”

310. — *Cerșetoria*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.432 (3 decembrie). „Filmul meu.”

311. — *Căsătoria*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.433 (4 decembrie).

312. — *Iarna*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.434 (5 decembrie). „Filmul meu.”

313. — *Ieri și azi*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.435 (6 decembrie). „Filmul meu.”
314. — *La fintină*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.436 (7 decembrie). „Urlătoarea.” *
315. — *O revedere*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.436 (7 decembrie). „Urlătoarea.”
316. — *Mărul*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.436 (7 decembrie). „Urlătoarea.”
317. — *În fine*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.436 (7 decembrie). „Urlătoarea.”
318. — *Epilog*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.436 (7 decembrie). „Urlătoarea.”
319. — *Germania*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.436 (7 decembrie). „Urlătoarea.”
320. — *Vrăbiile capitalei*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.436 (7 decembrie). „Urlătoarea.”
321. — *Regina Alexandra*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.436 (7 decembrie). „Urlătoarea.”
322. — *Femeia în spațiu*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.437 (9 decembrie). „Filmul meu.”
323. — *Pardon*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.438 (10 decembrie). „Filmul meu.”
- Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 598.
324. — *Eunucii*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.439 (11 decembrie). „Filmul meu”.
325. — *Staturi*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.440 (12 decembrie). „Filmul meu.”
326. — *La gura sobei*. Scheci. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.443 (13 decembrie).
327. — *Serenadă*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.442 (14 decembrie). „Urlătoarea.”
328. — *Spicuri*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.442 (14 decembrie). „Urlătoarea.”
329. — *Trotuarul*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.442 (14 decembrie). „Urlătoarea.”
330. — *O cunoașteți p-asta?* R a m p a, VIII (1925), nr. 2.442 (14 decembrie). „Urlătoarea.”

* Titlul unei rubrici întreținute de Gh. Brăescu în paginile *Rampel și Dimineții*.

331. — *Dar p-asta ?* R a m p a, VIII (1925), nr. 2.442 (14 decembrie). „Urlătoarea.”

332. — *Pozne.* R a m p a, VIII (1925), nr. 2.442 (14 decembrie). „Urlătoarea.”

333. — *Nebunie.* R a m p a, VIII (1925), nr. 2.444 (17 decembrie). „Filmul meu.”

334. — *S.P.A.* R a m p a, VIII (1925), nr. 2.446 (19 decembrie). „Filmul meu.”

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 637.

335. — *Fum și scrum. Ce-i viața...* R a m p a, VIII (1925), nr. 2.447 (20 decembrie).

336. — *Străinii.* R a m p a, VIII (1925), nr. 2.448 (21 decembrie). „Urlătoarea.”

337. — *Cum se distrează lumea la Paris.* R a m p a, VIII (1925), nr. 2.448 (21 decembrie). „Urlătoarea.”

338. — *Adresa artistei.* R a m p a, VIII (1925), nr. 2.448 (21 decembrie). „Urlătoarea.”

339. — *Pășania nașei.* R a m p a, VIII (1925), nr. 2.448 (21 decembrie). „Urlătoarea.”

340. — *De la mobilizare.* R a m p a, VIII (1925), nr. 2.448 (21 decembrie). „Urlătoarea.”

341. — *Cunoașteți p-asta ?* R a m p a, VIII (1925), nr. 2.448 (21 decembrie). „Urlătoarea.”

În același număr al revistei se mai publică o anecdotă cu titlu similar.

342. — *Dar p-asta ?* R a m p a, VIII (1925), nr. 2.448 (21 decembrie). „Urlătoarea.”

343. — *Crăciunul săracilor.* R a m p a, VIII (1925), nr. 2.449 (23 decembrie). „Filmul meu.”

344. — *Cîinele și pisica.* R a m p a, VIII (1925), nr. 2.450 (24 decembrie). „Filmul meu.”

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 602.

345. — *Crăciunul.* R a m p a, VIII (1925), nr. 2.452 (25 decembrie). „Urlătoarea.”

346. — *Vorbe de clacă.* R a m p a, VIII (1925), nr. 2.452 (25 decembrie). „Urlătoarea.”

347. — *Spicuri.* R a m p a, VIII (1925), nr. 2.452 (25 decembrie). „Urlătoarea.”

348. — *Ariviștii.* R a m p a, VIII (1925), nr. 2.452 (30 decembrie).

349. — *Moș-Ajun*. R a m p a, VIII (1925), nr. 2.453 (31 decembrie).

— 1 9 2 6 —

350. — *Cuvinte încrucișate*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.454 (1 ianuarie).

351. — *O cunoașteți p-asta?* R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.456 (4 ianuarie).

352. — *Sfântul Vasile*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.456 (4 ianuarie).

353. — *Între sat și oraș*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.457 (6 ianuarie). „Filmul meu.”

354. — *Meserie nouă*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.461 (11 ianuarie). „Filmul meu.”

355. — *Voal și voal*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.462 (13 ianuarie).

356. — *Bacșișul*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.463 (14 ianuarie). „Filmul meu.”

357. — *Ce rămîne*. U n i v e r s u l l i t e r a r, XLII (1926), nr. 4 (24 ianuarie).

358. — *Gramaticale*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.474 (27 ianuarie).

359. — *Grecii și turcii*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.475 (28 ianuarie). „Filmul meu.”

360. — *Rețeta fericității în căsnicie*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.476 (29 ianuarie).

361. — *De la popotă*. U n i v e r s u l l i t e r a r, XLII (1926), nr. 7 (14 februarie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 146, 387.

362. — *Moș Belea* (fragment de roman). U n i v e r s u l l i t e r a r, XLII (1926), nr. 12 (21 martie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 89, 426, 427.

363. — *Vinul, prietenii și femeia*. S b u r ă t o r u l, IV (1926), nr. 1 (martie).

364. — *Ciorapii de mătase*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.563 (17 mai).

365. — *Săptămîna*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.565 (19 mai).

366. — *Din pragul uşii*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.566 (21 mai). „Filmul meu.”
367. — *Fraţi şi porci*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.567 (22 mai).
368. — *Iarăşi moda*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.569 (24 mai). „Filmul meu.”
369. — *Anonimă*. Scheci. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.572 (28 mai).
370. — UN SCOS DIN PEPENI. Schiţe umoristice. Ed. Ancora, [1926], 200 pp.
Vezi sumarul la Note, vol. I, p. 469.
371. — *Raţe cu repetiţie*. Viaţa literară, I (1926), nr. 15 (29 mai).
Vezi Bibliografia ediţiei de faţă, nr. 160, 373.
372. — *Dacă nu-i, şi nu-i, şi nu-i*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.575 (31 mai). „Filmul meu.”
373. — *Raţe cu repetiţie*. Banatul, I (1926), nr. 5 (mai).
Vezi Bibliografia ediţiei de faţă, nr. 160, 371.
374. — *Clinii*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.578 (4 iunie). „Filmul meu.”
375. — *Gorila*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.584 (11 iunie). „Filmul meu.”
376. — *Scurt*. Dimineaţa, XII (1926), nr. 7.017 (12 iunie).
377. — *Calea Victoriei*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.588 (16 iunie). „Filmul meu.”
378. — *Select-club*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.590 (18 iunie).
Vezi Bibliografia ediţiei de faţă, nr. 57.
379. — *Mica publicitate*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.593 (21 iunie).
380. — *Resemnare*. Dimineaţa, XXII (1926), nr. 7.026 (21 iunie).
381. — [Foileton], R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.594 (23 iunie). „Filmul meu.”
382. — *Realitate*. Dimineaţa, XXII (1926), nr. 7.028 (24 iunie).
383. — *Superstiţie*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.596 (25 iunie).
Vezi Bibliografia ediţiei de faţă, nr. 78.
384. — *Auzi, Petrică!* Dimineaţa, XXII (1926), nr. 7.033 (28 iunie).

385. — *Romeo și Julieta în 1926*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.599 (28 iunie).

386. — *În zilele noastre*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.600 [2.601] (30 iunie).

387. — *De la popotă*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.602 (2 iulie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 146, 361.

388. — *De sărbători*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.606 (7 iulie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 105, 308.

389. — *Să-ți fie somnul lin*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.608 (9 iulie). „Filmul meu.”

390. — *Purcelul*. D i m i n e a ța, XXII (1926), nr. 7.045 (10 iulie).

Fragment din *Colonelul Ionescu*; vezi Bibliografia ediției de față, nr. 95.

391. — *Banii*. D i m i n e a ța, XXII (1926), nr. 7.047 (12 iulie).

392. — *Mardeiașii*. S c h e c i. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.611 (12 iulie).

393. — *Liderul*. D i m i n e a ța, XXII (1926), nr. 7.050 (15 iulie).

394. — *O, bărbații!* R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.613 (15 iulie). „Filmul meu.”

395. — *Finețe cazonă*. D i m i n e a ța, XXII (1926), nr. 7.032 (17 iulie).

396. — *Articol de vară*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.616 (18 iulie). „Filmul meu.”

397. — *Unde dai și unde crapă!* R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.617 (19 iulie).

398. — *Mutu*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.619 (22 iulie) „Filmul meu.”

399. — *Sodoma*. D i m i n e a ța, XXII (1926), nr. 7.058 (23 iulie).

400. — *Fotografic*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.621 (24 iulie). „Filmul meu.”

401. — *Bătrâni*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.626 (26 iulie). „Filmul meu.”

402. — *La donna e mobile*. R a m p a, XI [IX] (1926), nr. 2.624 (28 iulie). „Filmul meu.”

403. — *Sic transit*. Dimineața, XXII (1926), nr. 7.063 (28 iulie).
404. — *Femeie la toate*. Rampa, XI [IX] (1926), nr. 2.639 (14 august).
405. — *Revistele*. Rampa, XI [IX] (1926), nr. 2.640 (15 august). „Filmul meu.”
406. — *Răzbunare*. Rampa, XI [IX] (1926), nr. 2.644 (20 august).
407. — *Noi și ele*. Rampa, XI [IX] (1926), nr. 2.646 (22 august).
408. — *Casca* (traducere după Alin Lambreaux). Rampa, XI [IX] (1926), nr. 2.647 (23 august).
409. — *Dovezile*. Rampa, XI [IX] (1926), nr. 2.650 (27 august).
410. — *În jurul cosifelor*. Rampa, XI [IX] (1926), nr. 2.652 (29 august). „Filmul meu.”
411. — *Un crai*. Rampa, XI [IX] (1926), nr. 2.653 (30 august).
412. — *Nașul nașului*. Rampa, XI [IX] (1926), nr. 2.657 (4 septembrie).
413. — *Bunul samaritean*. Rampa, XI [IX] (1926), nr. 2.659 (6 septembrie).
414. — *Decepție*. Rampa, XI [IX] (1926), nr. 2.661 (9 septembrie).
415. — *Ministrul*. Comedie în 3 acte. (Fragment.) *Viața literară*, I (1926), nr. 26 (6 noiembrie).
- Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 855, 856, 858.
416. — *Nu există fericire*. Rampa, XI [IX] (1926), nr. 2.725 (24 noiembrie). „Filmul meu.”
417. — *Păpușele*. Dimineața, XXII (1926), nr. 2.183 (25 noiembrie).
418. — *Feminismul*. Rampa, XI [IX] (1926), nr. 2.727 (26 noiembrie). „Filmul meu.”
419. — *Ionel*. Sburătorul, IV (1926), nr. 5 (noiembrie).
420. — *Moș Belea*. Fragment de roman. *Adevărul literar și artistic*, VI (1926), nr. 316 (26 decembrie).
- Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 89, 362, 426, 427.
421. — [Schită]. Sburătorul, IV (1926), nr. 6 (decembrie).

422. — *Inainte de culcare*. Dimineața, XXIII (1927) nr. 7.163 [7.216] (2 ianuarie).

423. — *Herșcu Parizer*. Adevărul literar și artistic, VII (1927), nr. 321 (30 ianuarie).

424. — *Un cavalier*. Adevărul literar și artistic, VII (1927), nr. 322 (6 februarie).

425. — *Surprise-party* (Doamnei Cella Delavrancea-Lahovary). Sburătorul, IV (1927), nr. 8 (februarie).

426. — *Moș Belea*. Roman din viața militară. Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.258 (14 februarie); nr. 7.260 (16 februarie); nr. 7.261 (17 februarie); nr. 7.262 (18 februarie); nr. 7.263 (19 februarie); nr. 7.264 (20 februarie); nr. 7.265 (21 februarie); nr. 7.267 (23 februarie); nr. 7.268 (24 februarie); nr. 7.269 (25 februarie); nr. 7.271 (27 februarie); nr. 7.274 (2 martie); nr. 7.276 (4 martie); nr. 7.277 (5 martie); nr. 7.278 (6 martie); nr. 7.279 (7 martie); nr. 7.282 (10 martie); nr. 7.283 (11 martie); nr. 7.284 (12 martie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 89, 362, 420, 427.

427. — *MOȘ BELEA*. Roman. București, Ed. Ancora, [1927*], 220 pp.

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 89, 362, 420, 426.

428. — *Circulați, domnilor!* Adevărul literar și artistic, VIII (1927), nr. 344 (10 iulie).

* Considerăm greșită indicația bibliografică din *Istoria literaturii române contemporane* de E. Lovinescu, potrivit căreia volumul ar fi apărut în 1926. (Greșeala a fost preluată ulterior de către îngrijitorii edițiilor postume din opera lui Gh. Brăescu.) Considerente:

a) În cenaclul *Sburătorului*, Brăescu încă mai citea la 16 ianuarie 1927 fragmente din romanul pregătit pentru tipar. Vezi *Universul literar*, XLIII (1927), nr. 4 (23 ianuarie).

b) Volumul apare apoi între 14 februarie—20 martie 1927 în paginile *Dimineții*.

c) *Sburătorul* anunță romanul într-o notă de popularizare printre „ultimele lucrări ale colaboratorilor...” cenaclului în aprilie 1927, *Sburătorul*, IV (1927), nr. 10 (aprilie).

d) Recenzii asupra volumului apar după martie 1927 (vezi Bibliografia ediției de față, nr. 906).

e) În interviul dat de scriitorul lui F. Aderca: *De vorbă cu Gh. Brăescu*, *Universul literar*, XLIII (1927), nr. 15 (10 aprilie) apariția romanului este subliniată ca o noutate editorială.

429. — *Surorile Vasilescu*. Fragment de roman. Sburătorul, IV (1927), nr. 9 (martie).

430. — *Ouă roșii*. (Pentru Monica.) Sburătorul, IV (1927), nr. 10 (aprilie).

431. — *De ce se însoară omul?* Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.332 (2 mai).

432. — *Un declasat*. Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.339 (9 mai).

433. — *Masă comună*. Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.345 (16 mai).

434. — *Propagandiștii*. Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.359 (30 mai).

435. — *Spleen*. Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.359 (30 mai).

436. — *Peste 10 ani*. Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.372 (13 iunie).

437. — *Amintiri*. Adevărul literar și artistic, VIII (1927), nr. 341 (19 iunie).

438. — *Madam Huruleț*. Adevărul literar și artistic, VIII (1927), nr. 342 (26 iunie).

439. — [*Les chevaliers...*] Dimineața, XXIII, (1927), nr. 7.385 (26 iunie). „Bune și rele.”*

440. — [*La noi...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.386 (27 iunie). „Bune și rele.”

441. — *Pocăința*. Sburătorul, IV (1927), nr. 11—12 (mai-iunie).

442. — *La clubul decavașilor*. Adevărul literar și artistic, VIII (1927), nr. 343 (3 iulie).

443. — [*Ați aflat desigur...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.392 (3 iulie). „Bune și rele.”

444. [*Noroc!*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.395 (6 iulie). „Bune și rele.”

445. — [*La orice sfârșit de an școlar...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.396 (7 iulie). „Bune și rele.”

446. — [*Bodegă...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.397 (8 iulie). „Bune și rele.”

447. — *Reportaj întârziat*. Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.400 (11 iulie). „Bune și rele.”

* Rubrică întreținută de Gh. Brăescu în paginile ziarului *Dimineața*.

448. — *D-lui prof. S. B. Nicolau, Găești.* Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.403 (14 iulie). „Bune și rele.”

449. — [*La nașul fetei...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.404 (15 iulie). „Bune și rele.”

450. — [*Alegeri libere!*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.403 [7.406] (17 iulie). „Bune și rele.”

451. — [*Mai sînt oameni...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.407 (18 iulie). „Bune și rele.”

452. — [*Unii împart...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.409 (20 iulie). „Bune și rele.”

453. — [*Alegerile...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.410 (21 iulie). „Bune și rele.”

454. — [*Să ia, lasă să ia, domle...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.412 (23 iulie). „Bune și rele.”

455. — [*Cunoașteți fabula...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.413 (24 iulie). „Bune și rele.”

456. — [*Vizitele...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.415 (26 iulie). „Bune și rele.”

457. — [*În general, cred, credeți și dumneavoastră...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.417 (28 iulie). „Bune și rele.”

458. — [*Se spune că proverbele...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.418 (29 iulie). „Bune și rele.”

459. — [*Foileton...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.423 (3 august). „Bune și rele.”

460. — [*În trecut...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.424 (4 august). „Bune și rele.”

461. — [*Doamnelor, exagerați...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.425 (5 august). „Bune și rele.”

462. — [*Căsătoria dispăre...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.426 (6 august). „Bune și rele.”

463. — *Bune și rele.* [*Ambiție.*] Adevărul literar și artistic, VIII (1927), nr. 348 (7 august).

Găsită printre manuscrisele scriitorului, cu titlul menționat mai sus în paranteze drepte.

464. — [*Am fost aseară la revistă...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.430 (10 august). „Bune și rele.”

465. — [*Doamna țigancă durdulie...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.432 (12 august). „Bune și rele.”

466. — [*Într-o zi...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.435 (15 august). „Bune și rele.”

467. — [Să nu ne plingem...] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.437 (17 august). „Bune și rele.”

468. — [În fine...] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.438 (18 august). „Bune și rele.”

469. — [Vremea trece...] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.439 (19 august). „Bune și rele.”

470. — *Devotamentul*. Adevărul literar și artistic, VIII (1927), nr. 350 (21 august).

471. — *Pe calea Domnului*. Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.442 (22 august).

472. — [O cititoare drăguță...] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.444 (24 august). „Bune și rele.”

473. — [Tous en rond...] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.445 (25 august). „Bune și rele.”

474. — [În provincie...] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.447 (27 august). „Bune și rele.”

475. — *Scheciul zilei*. Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.452 (1 septembrie). „Bune și rele.”

476. — [În toate împrejurările...] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.453 (2 septembrie). „Bune și rele.”

477. — [Circulați, domnilor !...] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.461 (10 septembrie). „Bune și rele.”

478. — *Amintiri*. Adevărul literar și artistic, VIII (1927), nr. 353 (11 septembrie).

479. — [Ești om care muncești...] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.462 (11 septembrie). „Bune și rele.”

480. — [Am să vorbesc...] Dimineața, XXIII (1927), nr. 746 [7.466] (15 septembrie). „Bune și rele.”

481. — SCHIȚE ALESE. București, Ed. literară a Casei Școalelor, 1927*, 127 pp.

În sumar : *Țăranii noștri / Nenea Guță / Oale sparte / Economie / Când vrea Dumnezeu / Tocmeală / Mila / Necazuri / Legea progresului / Metodă nouă / Între camarazi / Mina de fier / Doi vulpoi / Jocul de război / Vine d-na și d-l general / Rugăciune / Cîinii de război / Un scos din pepeni / În retragere / Credința / Rațe cu repetiție.*

482. — [Nu s-a văzut în trecut...] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.484 (3 octombrie). „Bune și rele.”

* Apariția volumului este anunțată în *Dimineața*, XXIII (1927), nr. 7.480 (29 septembrie).

483. — *Scheciul zilei*. Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.488 (7 octombrie).
484. — [*N-avem judecată...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.489 (8 octombrie). „Bune și rele.”
485. — [*Aji fost la Techirghiol...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.497 (16 octombrie). „Bune și rele.”
486. — *Comediile vieții*. Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.501 (20 octombrie). „Bune și rele.”
487. — [*Ieșind din port...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.807 [7.507] (26 octombrie). „Bune și rele.”
488. — [*Presa...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.511 (30 octombrie).
489. — [*Vă rugăm să ne slăbiți cu cinstea...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.512 (31 octombrie). „Bune și rele.”
490. — [*Regimentul...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.514 (2 noiembrie). „Bune și rele.”
491. — [*După ce a trimis o corespondență...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.515 (3 noiembrie). „Bune și rele.”
492. — [*Romînul își petrece viața protestînd...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.524 (12 noiembrie). „Bune și rele.”
493. — *O idee ingenioasă: Un conservator pentru papagali*. Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.530 (18 noiembrie).
494. — *În tramvai*. Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.530 (18 noiembrie).
Nesemnat.
495. — *Joia Moșilor*. Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.544 (2 decembrie).
496. — [*Așadar...*] Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.545 (3 decembrie). „Bune și rele.”
497. — *Avansatul*. Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.547 (5 decembrie).

— 1 9 2 8 —

498. — *În zigzag*. Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.582 (15 ianuarie). „Bune și rele.”
499. — [*Unii oameni...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.584 (17 ianuarie). „Bune și rele.”
500. — [*Constatăm cu toții...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.489 (22 ianuarie). „Bune și rele.”

501. — *Capcana*. Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.590 (23 ianuarie).
502. — [*Uf, bine că au trecut sărbătorile...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.595 (29 ianuarie). „Bune și rele.”
503. — *Nu te sinucide*. Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.599 (2 februarie). „Bune și rele.”
504. — *Risul*. Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.600 (3 februarie). „Bune și rele.”
505. — ALTE SCHIȚE VESELE. București, Ed. Adevărul, 1928, 79 pp. (Biblioteca Dimineața, nr. 86). Vezi sumarul la Note, vol. I, p. 428.
506. — *Sinucigașa*. Universul literar, XLIV (1928), nr. 6 (5 februarie).
507. — [*Nu v-ați gândit...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.613 (16 februarie). „Bune și rele.”
508. — [*Cunoașteți dumneavoastră pe domnișoara Sandvici?...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.614 (17 februarie). „Bune și rele.”
509. — [*Am ajuns să cred...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.622 (25 februarie). „Bune și rele.”
510. — [*Crima din strada Romei...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.635 (9 martie). „Bune și rele.”
511. — *Amintire*. Universul literar, XLIV (1928), nr. 11 (11 martie).
512. — [*La o masă așezată...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.638 (12 martie). „Bune și rele.”
513. — *De-a lungul tripourilor. Superstițiile jucătorilor*. Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.638 (12 martie).
514. — *De-a lungul tripourilor. Uniunea sacră a jucătorilor de cărți*. Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.640 (14 martie).
515. — *Bădia Ionică*. Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.649 (23 martie).
516. — *Femeia e mai curajoasă*. Dimineața, XXIV (1928), nr. 6.489 [7.659] (2 aprilie).
517. — [*Am lăsat să treacă...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.668 (11 aprilie). „Bune și rele.”
518. — [*O doamnă se plîngea...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.674 (20 aprilie). „Bune și rele.”
519. — *Gînd la gînd*. Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.677 (23 aprilie).

520. — *Tot mai ieftină e viața.* Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.687 (5 mai).
521. — [*Cunoașteți povestea popii...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.688 (6 mai).
522. — *Sposedanie.* Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.691 (9 mai).
Semnat „Ghiță Toboșarul”.
523. — *Cresc picioarele.* Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.697 (16 mai).
524. — [*Doamnelor, vă înșelați...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.699 (18 mai). „Bune și rele.”
525. — *Reparațiuni.* Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.602 (21 mai).
526. — [*Întirziată ca primăvara...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.710 (30 mai). „Bune și rele.”
527. — [*Nu știi cum a pornit flirtul...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.611 (31 mai). „Bune și rele.”
528. — [*Știți cu toții...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.715 (4 iunie). „Bune și rele.”
529. — *Cojocul.* Realitatea ilustrată, II (1928), nr. 24 (30 iunie).
530. — *Micul război.* Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.747 (6 iulie).
531. — [*Treceam pe stradă...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.750 (9 iulie). „Bune și rele.”
532. — [*Foileton...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.751 (10 iulie). „Bune și rele.”
533. — *Iar părul.* Realitatea ilustrată, II (1928), nr. 27 (21 iulie).
534. — *Liga tăcerii.* Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.593 (23 iulie).
535. — *Bazarul cu curiozități.* Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.772 (30 iulie).
536. — *Epicurianul.* Realitatea ilustrată, II (1928), nr. 29 (4 august).
537. — *Calicu.* Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.778 (6 august).
538. — *Bacalaureatul. Părerile mele.* Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.788 (16 august).
539. — [*Gheorghe Pușcă, funcționar...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.791 (19 august). „Bune și rele.”

540. — *Cînd vrea fata*. Realitatea ilustrată, II (1928), nr. 32 (25 august).
541. — [*Incep a dispărea vorbele...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.812 (9 septembrie). „Bune și rele.”
542. — *Întoarcerea de la băi*. Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.815 (12 septembrie).
543. — *Acuzata*. Realitatea ilustrată, II (1928), nr. 35 (15 septembrie).
544. — *Cum am petrecut vacanța*. Adevărul literar și artistic, IX (1928), nr. 409 (7 octombrie).
545. — *Război sau pace*. Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.841 (8 octombrie).
546. — [*N-avem măsură...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.844 (11 octombrie). „Bune și rele.”
547. — *Înzestrarea*. Realitatea ilustrată, II (1928), nr. 39 (13 octombrie).
548. — *Socoteala*. Realitatea ilustrată, II (1928), nr. 41 (27 octombrie).
549. — [*Domnilor, nu vă mai ridicați împotriva femeilor...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.882 (18 noiembrie). „Bune și rele.”
550. — [*Ați auzit de pălămarii...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.887 (23 noiembrie). „Bune și rele.”
551. — *Migrena*. Realitatea ilustrată, II (1928), nr. 45 (24 noiembrie).
552. — [*A trăi înseamnă a muri cîte puțin...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.889 (25 noiembrie). „Bune și rele.”
553. — [*Viața a devenit nesuferită...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.890 (26 noiembrie).
554. — [*În Africa...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.894 (30 noiembrie). „Bune și rele.”
555. — *O școală nouă*. Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.904 (10 decembrie).
556. — [*Nu poate tăgădui nimeni...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.911 (17 decembrie). „Bune și rele.”
557. — [*Foarte bine...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.915 (21 decembrie). „Bune și rele.”
558. — [*Alegerile s-au isprăvit...*] Dimineața, XXIV (1928), nr. 7.917 (23 decembrie). „Bune și rele.”

559. — *Poveste de Crăciun*. Adevărul literar și artistic, IX (1928), nr. 420 (23 decembrie).
560. — [*Un proces curios...*] *Dimineața*, XXIV (1928), nr. 7.919 (25 decembrie). „Bune și rele.”
561. — *Căința*. Realitatea ilustrată, II (1928), nr. 49 (25 decembrie).

— 1 9 2 9 —

562. — *Poveste fără sfârșit*. Realitatea ilustrată, III (1929), nr. 1 (1 ianuarie).
563. — *Pe cine să iubim*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.921 (6 ianuarie).
564. — *Petrecere între prieteni*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.928 (7 ianuarie).
565. — [*La un birt din centrul capitalei...*] *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.931 (10 ianuarie). „Bune și rele.”
566. — [*La Ministerul Muncii...*] *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.932 (11 ianuarie). „Bune și rele.”
567. — *În cantonament*. Realitatea ilustrată, III (1929), nr. 312—313 (12—19 ianuarie).
568. — *Cadoul*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.939 (18 ianuarie).
569. — [*Problema stabilizării e veche...*] *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.946 (25 ianuarie). „Bune și rele.”
570. — [*Fiecărui nume propriu...*] *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.951 (31 ianuarie). „Bune și rele.”
571. — [*Mai sint...*] *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.952 (1 februarie). „Bune și rele.”
572. — [*Sintem epicurieni ?...*] *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.958 (2 februarie). „Bune și rele.”
573. — [*Știți ce este A.B.C. ?...*] *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.954 (3 februarie). „Bune și rele.”
574. — [*Omul este călător...*] *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.955 (4 februarie). „Bune și rele.”
575. — *În clasa a doua*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.958 (7 februarie).
576. — [*Unde vă duceți ?...*] *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.959 (8 februarie). „Bune și rele.”

577. — [*Țîmpul e bani...*] *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.965 (14 februarie).
578. — *S-a făcut împrumutul*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.974 (23 februarie).
579. — *Furtună într-un pahar cu apă*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.980 (1 martie).
580. — *La ora raportului*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.987 (8 martie).
581. — *Antanta feminină*. *Realitatea ilustrată*, III (1929), nr. 11 (9 martie).
582. — *Apropo*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.994 (15 martie).
583. — [*Romînia e țară bogată...*] *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.996 (17 martie).
584. — *Femeia*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.998 (20 martie).
585. — *Piinea se scumpește*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 7.999 (21 martie).
586. — *Găinușa*. *Adevărul literar și artistic*, IX (1929), nr. 433 (24 martie).
587. — *Paștele*. *Realitatea ilustrată*, III (1929), nr. 14 (30 martie).
588. — *Drojdia în căsnicie*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.010 (31 martie).
589. — [*Se sunase mobilizarea...*] *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.013 (6 aprilie). — „Bune și rele.”
590. — [*Nu sînt bocitor public...*] *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.014 (7 aprilie). „Bune și rele.”
591. — [*Cum iei gazeta în mînă...*] *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.015 (8 aprilie). „Bune și rele.”
592. — [*Două drame...*] *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.019 (12 aprilie). „Bune și rele.”
593. — *Frumusețea*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.029 (13 aprilie).
594. — *Așa se cîștigă femeile*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.021 (15 aprilie).
595. — *Verzi și uscate*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.035 (29 aprilie).
596. — *Ce ne rezervă viitorul*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.037 (1 mai).

597. — *Pe datorie*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.038 (2 mai). „Bune și rele.”

598. — *Pardon*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.041 (6 mai).
Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 323.

599. — *Dramă sau comedie?* *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.045 (10 mai).

600. — [*În tren...*] *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.045 (10 mai). „Bune și rele.”

Reeditare cu titlul schimbat; vezi *Politefe* în Bibliografia ediției de față, nr. 243.

601. — [*Știu, vă cade părul...*] *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.047 (14 mai). „Bune și rele.”

602. — *Femeile și pisicile*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.051 (18 mai). „Bune și rele.”

Reeditare cu titlul schimbat; vezi *Ciinele și pisica* în Bibliografia ediției de față, nr. 344.

603. — *Joia Moșilor*. *Realitatea ilustrată*, III (1929), nr. 21 (18 mai).

604. — *Femeia de azi*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.053 (20 mai).

605. — *În relacere*. *Universul literar*, XLV (1929), nr. 22 (26 mai).

606. — *Operația*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.060 (27 mai).

Reeditare cu titlul schimbat; vezi *Politica*, în Bibliografia ediției de față, nr. 229.

607. — *Cunoștință veche*. *Realitatea ilustrată*, III (1929), nr. 23 (1 iunie).

608. — *Conașii* (fragment de roman). *Adevărul literar și artistic*, IX (1929), nr. 443 (2 iunie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 762, 839.

609. — *Luafii seama!* *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.069 (6 iunie). „Bune și rele.”

610. — *Cînd e primăvară*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.070 (8 iunie).

611. — *O! provincia!!* *Realitatea ilustrată*, III (1929), nr. 24 (8 iunie).

612. — *Doctorii*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.072 (9 iunie). „Bune și rele.”

613. — *Nimeni nu iartă*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.077 (14 iunie).

614. — *Ancheta*. Adevărul literar și artistic, IX (1929), nr. 445 (16 iunie).

615. — *Ieri și azi*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.080 (17 iunie).

616. — *O nouă organizare*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.083 (20 iunie).

617. — *Foca*. Realitatea ilustrată, III (1929), nr. 26 (22 iunie).

618. — *Un răspuns*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.088 (26 iunie). „Bune și rele.”

619. — *Judecată turcească*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.091 (29 iunie). „Bune și rele.”

O variantă este publicată cu titlul *Poveste arabă*. Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 263.

620. — *Recorduri*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.098 (4 iulie). „Bune și rele.”

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 182.

621. — *Orașul natal*. Universul literar, XLV (1929), nr. 28 (7 iulie).

622. — *Sfaturi practice*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.102 (8 iulie). „Bune și rele.”

623. — *Ce să păzească?* Dimineața, XXV (1929), nr. 8.104 (10 iulie).

624. — *Vacanță în căsnicie*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.106 (12 iulie). „Bune și rele.”

625. — *Decorații*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.107 (13 iulie). „Bune și rele.”

626. — *Ce trebuie să facă femeia*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.110 (16 iulie).

627. — *Pensia*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.115 (19 iulie). „Bune și rele.”

628. — *La afgani*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.113 (21 iulie). „Bune și rele.”

629. — *Experiența*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.120 (26 iulie).

630. — *Muștele*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.137 (12 august).

631. — *Căsătoria de ieri și de azi*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.140 (15 august). „Bune și rele.”

632. — *Ȕopescu. Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.141 (16 august). „Bune și rele.”

633. — *Fardul. Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.142 (17 august)

634. — *Prima vilegiatură. Realitatea ilustrată*, III (1929), nr. 34 (17 august).

635. — *Din seară-n seară. Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.143 (18 august). „Bune și rele.”

636. — *Jocurile de noroc. Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.144 (19 august). „Bune și rele.”

637. — *S.P.A. Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.148 (23 august)

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 334.

638. — *Sărutatul. Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.151 (26 august). „Bune și rele.”

639. — *Răspuns. Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.155 (31 august). „Bune și rele.”

640. — *Duelul. Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.156 (1 septembrie). „Bune și rele.”

641. — *Filotimie. Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.157 (2 septembrie).

642. — *Snobinetele. Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.159 (5 septembrie). „Bune și rele.”

643. — *Raziile. Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.160 (6 septembrie). „Bune și rele.”

644. — *Storul. Scheci. Realitatea ilustrată*, III (1929), nr. 37 (7 septembrie).

645. — *Fripta. Universul literar*, XLV (1929), nr. 37 (8 septembrie).

646. — *La ghicitoare. Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.165 (11 septembrie). „Bune și rele.”

647. — *Tocmeala. Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.166 (12 septembrie). „Bune și rele.”

648. — *Săptămîna bunății. Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.167 (13 septembrie).

649. — *Dreepti! Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.172 (18 septembrie). „Bune și rele.”

650. — *Băieții cei buni. Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.173 (19 septembrie).

651. — *Schitul lui Tăriță. Realitatea ilustrată*, III (1929), nr. 39—41 (21—28 septembrie).

652. — *Urmărirea*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.176 (26 septembrie). „Bune și rele.”

653. — *Iar americanisme*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.180 (30 septembrie).

654. — *Se plătește solda*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.180 (30 septembrie).

655. — *Invitație*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.183 (3 octombrie). „Bune și rele.”

656. — *S-a făcut!* *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.185 (5 octombrie). „Bune și rele.”

657. — *Radio*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.199 (14 octombrie). „Bune și rele.”

658. — *Grevele*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.204 (19 octombrie). „Bune și rele.”

659. — *Salate de sezon*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.206 (21 octombrie).

660. — *Civilizație*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.213 (28 octombrie).

661. — *Regrete*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.215 (30 octombrie). „Bune și rele.”

662. — *Povestea unui om vesel*. *Realitatea ilustrată*, III (1929), nr. 45 (2 noiembrie).

663. — *Sfântul Dumitru*. *Adevărul literar și artistic*, IX (1929), nr. 465 (3 noiembrie).

664. — *Un nou lux*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.219 (3 noiembrie). „Bune și rele.”

665. — *Trotuarul*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.225 (9 noiembrie).

666. — *Inventatorul*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.226 (10 noiembrie). „Bune și rele.”

667. — *Flecăreală*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.227 (11 noiembrie).

668. — *Varza*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.229 (13 noiembrie).

669. — *Mita*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.231 (15 noiembrie). „Bune și rele.”

670. — *Aurul*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.238 (22 noiembrie).

671. — *Milozi și milogii*. *Dimineața*, XXV (1929), nr. 8.240 (24 noiembrie).

672. — *A bea și a mânca*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.241 (25 noiembrie).

673. — *Cadoul*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.241 (25 noiembrie).

674. — *Tanti Vera*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.248 (2 decembrie).

675. — *Luna*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.257 (11 decembrie). „Bune și rele.”

676. — *Bărbierii*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.258 (12 decembrie). „Bune și rele.”

677. — *Cerșetoria*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.261 (15 decembrie). „Bune și rele.”

678. — *Cînd plec marți la drum*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.262 (16 decembrie).

679. — *Plocoanele*. Dimineața, XXV (1929), nr. 8.271 (25 decembrie). „Bune și rele.”

680. — LA CLUBUL DECAVAȘILOR. Schițe umoristice. București, Ed. Cartea Românească, 1929, 163 pp.

Vezi sumarul la Note, vol. I, pp. 483—484.

— 1 9 3 0 —

681. — *Dacă nu cîștig și anul ăsta*. Dimineața, XXV (1930), nr. 8.276 (2 ianuarie).

Semnat „Ghiță Toboșarul”.

682. — *Glumă nereușită*. Dimineața, XXV (1930), nr. 8.280 (6 ianuarie).

Reeditare cu titlul schimbat; vezi *Lustragiii*, în Bibliografia ediției de față, nr. 245.

683. — *După Crăciun*. Dimineața, XXV (1930), nr. 8.282 (9 ianuarie). „Bune și rele.”

684. — *Provinciale*. Dimineața, XXV (1930), nr. 8.283 (10 ianuarie). „Bune și rele.”

685. — *Acte și vorbe*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.290 (17 ianuarie).

686. — *Exagerare*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.290 (17 ianuarie).

687. — *Legenda Vinerii marți*, *Universul literar*, XLVI (1930), nr. 4 (19 ianuarie).

688. — *Tineri și bătrâni*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.295 (22 ianuarie). „Bune și rele.”
689. — *Destinul*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.311 (7 februarie).
690. — *A fura, furare*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.312 (8 februarie).
691. — *Mandatul lui nea Mitache*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.318 (14 februarie).
692. — *Cariera escrocului*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.322 (18 februarie).
693. — *Schitul lui Tăriță* (fragment). Adevărul literar și artistic, IX (1930), nr. 481 (23 februarie).
694. — *Modă*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.328 (24 februarie).
695. — *Bucureștenii*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.333 (1 martie).
696. — *Un nou decan*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.338 (6 martie). „Bune și rele.”
697. — *Lanțul iericirii*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.341 (9 martie).
698. — *Cișmigiul, paradisul copiilor*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.340 (17 martie).
699. — *Moda*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.352 (20 martie). „Bune și rele.”
700. — *Minunile secolului*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.358 (24 martie).
701. — *Avocații*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.357 (26 martie).
702. — *Războiul*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.361 (30 martie). „Bune și rele.”
703. — *De la manevre*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.362 (1 aprilie).
704. — *Alarma*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.372 (9 aprilie).
- Semnat „Ghiță Toboșarul”.
705. — *Catifele*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.377 (14 aprilie).
706. — *Oameni noi și oameni vechi*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.377 (14 aprilie).
707. — *Ploaie cu soare*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.391 (2 mai).

708. — *Ieri și azi*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.399 (11 mai). „Bune și rele.”

709. — *Băbuțe*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.406 (19 mai).

710. — *Pensionarul*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.409 (22 mai). „Bune și rele.”

711. — *Audiențe*. Realitatea ilustrată, IV (1930), nr. 174 (29 mai).

712. — *Radio*. Bilete de papagal*, III (1930), nr. 461 (15 iunie).

713. — *Teatru*. Bilete de papagal, III (1930), nr. 461 (15 iunie).

714. — *Sportul*. Bilete de papagal, III (1930), nr. 461 (15 iunie).

715. — *Nebuni erotici*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.438 (21 iunie). „Bune și rele.”

716. — *Vara*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.439 (22 iunie). „Bune și rele.”

717. — *Sportul*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.440 (23 iunie). „Bune și rele.”

718. — *Chiriac*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.440 (23 iunie).

Semnat „Gh. Br.”.

719. — *Cerșetoria*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.447 (30 iunie).

720. — *Birou de expediție*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.450 (3 iulie). „Bune și rele.”

721. — *Vilegiatură*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.452 (5 iulie). „Bune și rele.”

722. — *Scumpirea zahărului*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.454 (7 iulie). „Bune și rele.”

723. — *Ieri, azi și mâine*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.454 (7 iulie).

724. — *La băi și după*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.455 (8 iulie). „Bune și rele.”

* Colaborarea la *Bilete de papagal* este efemeră. Este de presupus că în intențiile scriitorului, ca și ale directorului revistei, urma să fie de lungă durată. Singurul număr la care colaborează autorul poartă mențiunea : „Directori : T. Aighezi și Gh. Brăescu”.

725. — *Angajat drept client*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.457 (10 iulie). „Bune și rele.”

726. — *Socoteala*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.458 (11 iulie). „Bune și rele.”

727. — *Examenele*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.459 (12 iulie). „Bune și rele.”

728. — *Bobocii*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.463 (15 iulie).

729. — *Sfaturi pentru femei. Cum să trăiți cu bărbații voștri*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.463 (15 iulie).

Semnat „G. B.”.

730. — *Părul*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.464 (16 iulie).

731. — *Una pe zi*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.466 (18 iulie).

732. — *Unghii*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.467 (19 iulie). „Bune și rele.”

733. — *Furtul pe acțiuni*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.469 (21 iulie).

734. — *Ortografia*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.469 (21 iulie).

Semnat „Ghiță Toboșarul”.

735. — *Divorțul*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.471 (23 iulie). „Bune și rele.”

736. — *O invenție*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.473 (25 iulie). „Bune și rele.”

737. — *A murit fina*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.476 (28 iulie).

738. — *Nașul*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.476 (28 iulie).

739. — *Bacalaureatul*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.479 (31 iulie). „Bune și rele.”

740. — *Pe patul de moarte*. Adevărul literar și artistic, IX (1930), nr. 504 (3 august).

741. — *Duelul*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.488 (9 august). „Bune și rele.”

742. — *De la mare*. Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.490 (11 august). „Bune și rele.”

743. — *Consult.* Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.490 (11 august).
744. — *Metropola stațiunilor balneare.* Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.496 (17 august). „Bune și rele.”
745. — *Cronică pe plajă.* Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.503 (24 august). „Bune și rele.”
746. — *Un răspuns.* Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.506 (27 august). „Bune și rele.”
747. — *Cabala.* Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.510 (31 august). „Bune și rele.”
748. — *Film sonor.* Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.512 (1 septembrie).
749. — *Manevrele.* Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.530 (20 septembrie). „Bune și rele.”
750. — *Ceasul de aur.* Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.532 (22 septembrie).
751. — *Proletariatul intelectual.* Dimineața, nr. 8.537 (27 septembrie). „Bune și rele.”
752. — *Iar căsătoria.* Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.542 (2 octombrie). „Bune și rele.”
753. — *Piinea.* Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.543 (3 octombrie). „Bune și rele.”
754. — *Datoria.* Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.544 (4 octombrie). „Bune și rele.”
755. — *Babilonul.* Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.546 (6 octombrie).
756. — *Plictiseală.* Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.592 (21 noiembrie).
757. — *A murit toamna.* Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.595 (24 noiembrie).
758. — *Duelul.* Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.609 (8 decembrie).
759. — *Prin automat.* Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.614 (13 decembrie). „Bune și rele.”
760. — *Statul și copiii.* Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.623 (22 decembrie).
761. — *Între două țuici.* Dimineața, XXVI (1930), nr. 8.626 (25 decembrie).

762. — *Conașii* (fragment de roman). Almanahul „Adevărul” și „Dimineața”, 1930.

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 608, 839.

— 1 9 3 1 —

763. — [*Anecdote*]. *Dimineața*, XXVII (1931), nr. 8.633 (5 ianuarie). „Bune și rele.”

764. — *Influențe nefaste*. *Dimineața*, XXVII (1931), nr. 8.642 (15 ianuarie). „Bune și rele.”

765. — *Șeful domestic*. *Dimineața*, XXVII (1931), nr. 8.644 (17 ianuarie). „Bune și rele.”

766. — *Miinile*. *Dimineața*, XXVII (1931), nr. 8.649 (22 ianuarie). „Bune și rele.”

767. — *Un concurs original*. *Dimineața*, XXVII (1931), nr. 8.651 (24 ianuarie). „Bune și rele.”

768. — *Robii banului*. *Dimineața*, XXVII (1931), nr. 8.652 (25 ianuarie).

769. — *Du-te de-ți ia ceaiul*. *Dimineața*, XXVII (1931), nr. 8.657 (30 ianuarie). „Bune și rele.”

770. — *Dragoste*. *Dimineața*, XXVII (1931), nr. 8.658 (31 ianuarie).

771. — *A jurat*. *Dimineața*, XXVII (1931), nr. 8.664 (6 februarie).

772. — *Criza*. *Dimineața*, XXVII (1931), nr. 8.684 (25 februarie). „Bune și rele.”

773. — *Pălăria*. *Dimineața*, XXVII (1931), nr. 8.686 (27 februarie).

774. — *Din o mie și una de drame*. *Dimineața*, XXVII (1931), nr. 8.691 (5 martie).

775. — *Barometrul conversației*. *Dimineața*, XXVII (1931), nr. 8.695 (9 martie).

Semnat „Ghiță Toboșarul”.

776. — *Banul*. *Dimineața*, XXVII (1931), nr. 8.698 (12 martie).

777. — *Mierla*. *Dimineața*, XXVII (1931), nr. 8.702 (16 martie).

778. — *Experiența*. Dimineața, XXVII (1931), nr. 8.709 (23 martie).

779. — *Cînd se mărită*. Dimineața, XXVII (1931), nr. 8.713 (27 martie). „Bune și rele.”

780. — *Celibatarii*. Dimineața, XXVII (1931), nr. 8.726 (9 aprilie). „Bune și rele.”

781. — *Crede și nu cerceta*. Dimineața, XXVII (1931), nr. 8.732 (17 aprilie). „Bune și rele.”

782. — *Primăvara*. Dimineața, XXVII (1931), nr. 8.737 (22 aprilie). „Bune și rele.”

783. — *Văduvele*. Dimineața, XXVII (1931), nr. 8.742 (27 aprilie).

784. — [*Ce faci, Gogule?...*] Dimineața, XXVII (1931), nr. 8.754 (9 mai). „Bune și rele.”

785. — *Picioarele*. Dimineața, XXVII (1931), nr. 8.773 (28 mai).

786. — *Batista*. Dimineața, XXVII (1931), nr. 8.876 (10 septembrie).

787. — *Bursa amorului*. Dimineața, XXVII (1931), nr. 8.880 (14 septembrie).

788. — *Chiriac*. Dimineața, XXVII (1931), nr. 8.886 (20 septembrie). „Bune și rele.”

789. — *De închiriat*. Dimineața, XXVII (1931), nr. 8.887 (21 septembrie). „Bune și rele.”

790. — *Porumbelii*. Magazin, I (1931), nr. 11 (octombrie).

791. — *Între sublocotenenți*. Magazin, I (1931), nr. 12 (noiembrie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 116.

792. — *Propus la avansare*. Dimineața, XXVII (1931), nr. 8.936 (9 noiembrie).

793. — *Înainte și după*. Dimineața, XXVII (1931), nr. 8.936 (9 noiembrie).

Semnat „Ghiță Toboșarul”.

794. — *Circulația*. Dimineața, XXVII (1931), nr. 8.950 (22 noiembrie). „Bune și rele.”

795. — *În necunoscut*. Dimineața, XXVII (1931), nr. 8.951 (23 noiembrie).

796. — *Între noi*. Dimineața, XXVII (1931), nr. 8.956 (28 noiembrie). „Bune și rele.”

797. — *Roze cu ghimpi. Rose-Amy.* Dimineața, XXVII (1931), nr. 8.958 (30 noiembrie).

798. — *Aspecte.* Dimineața, XXVII (1931), nr. 8.965 (7 decembrie).

— 1 9 3 2 —

799. — *Din vas neînceput.* Dimineața, XXVIII (1932), nr. 8.999 (16 ianuarie).

800. — *Bucureștenii în provincie.* Dimineața, XXVIII (1932), nr. 9.023 (8 februarie).

801. — *La teorie.* Dimineața, XXVIII (1932), nr. 9.044 (29 februarie).

802. — *Bătrînii.* Dimineața, XXVIII (1932), nr. 9.086 (11 aprilie).

803. — *Nebunul.* Dimineața, XXVIII (1932), nr. 9.139 (6 iunie).

804. — *În trin.* Dimineața, XXVIII (1932), nr. 9.240 (17 septembrie). „Bune și rele.”

805. — *Jurămîntul.* Dimineața, XXVIII (1932), nr. 9.242 (19 septembrie).

806. — *Ședința de educație.* Dimineața, XXVIII (1932), nr. 9.242 (19 septembrie).

Semnat „Ghiță Toboșarul”.

807. — *Țăranii noștri.* Dimineața, XXVIII (1932), nr. 9.244 (21 septembrie). „Bune și rele.”

808. — *La coafor.* Dimineața, XXVIII (1932), nr. 9.249 (26 septembrie).

809. — *Fabulă.* Dimineața, XXVIII (1932), nr. 9.256 (3 octombrie). „Bune și rele.”

810. — *După prepelițe.* Dimineața, XXVIII (1932), nr. 9.256 (3 octombrie).

811. — *A trăit rău.* Dimineața, XXVIII (1932), nr. 9.263 (10 octombrie).

812. — *Se fabrică.* Dimineața, XXVIII (1932), nr. 9.263 (10 octombrie).

813. — *Idilă.* Dimineața, XXVIII (1932), nr. 9.270 (17 octombrie).

814. — *Nu îi lichea*. *Dimineața*, XXVIII (1932), nr. 9.278 (24 octombrie).

815. — *S-a stins*. *Dimineața*, XXVIII (1932), nr. 9.285 (31 octombrie).

Semnat „Ghiță Toboșarul”.

816. — *Pacea*. *Dimineața*, XXVIII (1932), nr. 9.292 (7 noiembrie).

817. — *De ce?* *Dimineața*, XXVIII (1932), nr. 9.299 (14 noiembrie).

Semnat „Ghiță Toboșarul”.

818. — *Avem soldat*. *Dimineața*, XXVIII (1932), nr. 9.290 (14 noiembrie).

819. — *Amăgitorii*. *Dimineața*, XXVIII (1932), nr. 9.306 (21 noiembrie).

820. — *Trece garda*. *Dimineața*, XXVIII (1932), nr. 9.310 (25 noiembrie).

821. — *De unde iese adevărul*. *Dimineața*, XXVIII (1932), nr. 9.320 (5 decembrie).

822. — *Cum și-a venit?* *Dimineața*, XXVIII (1932), nr. 9.252 (19 decembrie).

— 1 9 3 3 —

823. — *Skoda la țară*. *Realitatea ilustrată*, VII (1933), nr. 328 (11 mai).

824. — *Castele*. *Realitatea ilustrată*, VII (1933), nr. 329 (18 mai)

825. — *Optimism*. *Realitatea ilustrată*, VII (1933), nr. 332 (8 iunie).

826. — *Acu a spus drept*. *Dimineața*, XIX (1933), nr. 9.606 (25 septembrie).

— 1 9 3 4 —

827. — *Țăranii noștri*. *Viața literară* VIII (1934), nr. 160 (1—25 iulie).

828. — *Din stradă*. Dimineața, XXX (1934), nr. 10.034 (3 decembrie).

829. — *Martirii*. Realitatea ilustrată, VIII (1934), nr. 413 (19 decembrie).

— 1 9 3 5 —

830. — *Consultația*. Dimineața, XXXI (1935), nr. 10.062 (2 ianuarie).

831. — *Pregătiri de război*. Realitatea ilustrată, IX (1935), nr. 415 (2 ianuarie).

832. — *Politica*. Viața literară, IX (1935), nr. 167 (10—20 februarie).

833. — *Între bîrfitori*. Dimineața, XXXI (1935), nr. 10.145 (25 martie).

834. — *La minister*. Cuvîntul liber, II (1935), (6 aprilie).

835. — *Rivalitate*. Dimineața, XXXI (1935), nr. 10.173 (22 aprilie).

836. — *Cum am să petrec Paștile*. Dimineața, XXXI (1935), nr. 10.179 (28 aprilie).

837. — *Recrutul*. Dimineața, XXXI (1935), nr. 10.200 (20 mai).

838. — *Vuluță*. Viața literară, X (1935), nr. 3 (august—septembrie).

839. — CONAȘII. Roman. București, Ed. Naționala Ciornei. [1935], 251 pp.

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 608, 762.

— 1 9 3 6 —

840. — *Fata mea*. Dimineața, XXXII (1936), nr. 10.512 (30 martie).

841. — *Nocturnă*. Dimineața, XXXII (1936), nr. 10.498 (10 martie).

842. — *Spre zluđ*. Dimineața, XXXII (1936); nr. 10.525 (12 aprilie).

843. — *Amintiri :*

— *Iașii de altădată. Moartea bunicăi. Copilăria. Rola. Buium boccegiul. Coana Elencu și coana Mărioara. Manșonul țafei Leonora.* Revista Fundațiilor, III (1936), nr. 5 (1 mai).

— *Pregătiri de Crăciun. Slugile. Dulceața de mure. Moș Simeon. Domnul Vuluță.* Revista Fundațiilor, III (1936), nr. 6 (1 iunie).

— *Bătrînii de altădată. Pregătiri de Paști. Ouă roșii. Bădia Ionică. Parastasul bunicăi.* Revista Fundațiilor, III (1936), nr. 7 (1 iulie).

— *La Bălățești. Calicul. Nunta Olimpiei. Nespălații. Primul zmeu. Internatul. [...] Herșcu Parizer.* Revista Fundațiilor, III (1936), nr. 8 (1 august).

— *Școala fiilor de militari. Schitul lui Târîță. Examenele de fine de an. Părăsirea școlii.* Revista Fundațiilor, III (1936), nr. 9 (1 septembrie).

— *Școala de poduri și șosele. Vărul Jean. Mariquette. Examenul.* Revista Fundațiilor, III (1936), nr. 10 (1 octombrie).

— *Statul familiei. Plecarea la Nancy. Pensiunea domnului Schwartz. Școala profesională „Laurice”. Întoarcerea în țară.* Revista Fundațiilor, III (1936), nr. 11 (1 noiembrie).

— *Plecarea din Piatra-Neamț. Întoarcerea la Nancy. Angajarea în Legiunea Străină.* Revista Fundațiilor, III (1936), nr. 12 (1 decembrie).

844. — *Martirul Grigore.* Scheci. *Vremea*, IX (1936), nr. 464 (29 noiembrie).

— 1 9 3 7 —

845. — *Amintiri :*

— *Algeria. În drum spre Sahara. Plecarea din Legiune. Aventura de la Lemberg. Întoarcerea în țară.* Revista Fundațiilor, IV (1937), nr. 1 (1 ianuarie).

— *Cazarma. Școala de ofițeri. În fine, sublocotenent.* Revista Fundațiilor, IV (1937), nr. 2 (1 februarie).

846. — *Authoress*. Scheci. *Țre me a*, X (1937), nr. 469 (3 ianuarie)

847. — AMINTIRI. București, Ed. Cartea Românească, 1937, 267 pp.

— 1 9 3 8 —

848. — *Primii și ultimii pași*. Revista Fundațiilor, V (1938), nr. 1—5 (ianuarie—mai).

849. — *De la barbă la ouă roșii*. Universul literar și artistic, XLVII (1938), nr. 10 (23 aprilie).

— 1 9 3 9 —

850. — PRIMII ȘI ULTIMII PAȘI. București, Ed. Vatra, [1939], 181 pp.

851. — *Margot*. Roman. Revista Fundațiilor, VI (1939), nr. 10—12 (octombrie—decembrie).

— 1 9 4 0 —

852. — *Margot*. Roman. Revista Fundațiilor, VII (1940), nr. 1—5, 7—9 (ianuarie—septembrie).

853. — *Din alte vremuri, sau Imperativ categoric*. Universul, LVII (1940) (11 martie).

— 1 9 4 1 —

854. — *Din comediile vieții*. Bufonul, I (1941), nr. 5 (28 martie).

855. — *Ministrul* (I). Revista Fundațiilor, VIII (1941), nr. 6 (iunie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 415, 856, 858.

856. — *Ministrul* (II). *Revista Fundațiilor*, IX (1942), nr. 2 (1 februarie).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 415, 855, 858.

857. — *Cu plăcere*. *Bufonul*, II (1942), nr. 49 (12—19 aprilie).

858. — *Ministrul* (III). *Revista Fundațiilor*, IX (1942), nr. 8 (august).

Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 415, 855, 856.

859. — MARGOT. Roman. București. Ed. Universul, 271 pp.

Schițe publicate în volume și negăsite în periodice

860. — *Cadre vechi*. Inclusă în sumarul ediției *Schițe umoristice*, [1923]. Reeditată în 1925. Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 280.

861. — *Așa e piesa*. Inclusă în sumarul ediției *Schițe vesele*, [1924]. Reeditată în 1925. Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 205.

862. — *Flirt*. Inclusă în sumarul ediției *Schițe vesele*, [1924].

863. — *Ele*. Ibidem.

864. — *Trei fricoși*. Ibidem.

865. — *Cele trei elemente*. Inclusă în sumarul ediției *Un scos din pepeni*, [1926].

866. — *Scheci*. Inclusă în sumarul ediției *La clubul decavajilor*, 1929.

867. — *Interviu-expres*. Ibidem.

Ediții postume

868. — DIN VECHEA ARMATĂ. *Schițe umoristice*. București, Ed. de Stat pentru Literatură și Artă, 1951, 184 pp.

869. — SCHIȚE. București, Ed. Tineretului, 1957, 251 pp. (Biblioteca școlarului).

870. — VINE D-NA ȘI D-L GENERAL și *alte schițe*. București, Ed. de Stat pentru Literatură și Artă, 1958, 287 pp.

871. — NOVII METOD [Metodă nouă]. [Bucharest], 1959, 48 pp.

872. — VINE D-NA ȘI D-L GENERAL și alte schițe. Ediția a II-a, revăzută, București, Ed. de Stat pentru Literatură și Artă, 1959, 336 pp.

873. — SECRETUL. București, Ed. Tineretului, 1962, 256 pp.

II. BIBLIOGRAFIE DESPRE VIAȚA ȘI OPERA SCRIITORULUI

874. — *** *Anuarul Armatei Române, 1899—1914.*

875. — M. Sadoveanu. „Vine doamna și domnul general”. *Insemnări literare*, I (1919), nr. 8 (24 martie).

Primul articol critic referitor la creația lui Gh. Brăescu.

876. — E. Lovinescu. *Psihologia profesiei (cu prilejul literaturii umoristice militare a maiorului Gh. Brăescu)*. *Sburătorul*, I (1919), nr. 32 (22 noiembrie).

877. — A. B. [Al. Busuioceanu.] *Scene militare*. *Luceafărul*, XV (1920), nr. 1.

878. — E. Lovinescu. *Prefața la volumul Maiorul Boțan, 1921.*

879. — M. Iorgulescu, *Maiorul Gh. Brăescu*. *Sburătorul*, II (1921), nr. 49 (16 aprilie).

880. — E. Lovinescu, *Maiorul Gh. Brăescu*. *Sburătorul*, II (1921), nr. 51—52 (30 aprilie—7 mai).

881. — S. Struțeanu. „Cum sînt ei”. *Viitorul*, XIV (1922), nr. 4.173 (10 februarie).

Recenzie.

882. — E. Lovinescu. *Critica științifică*. *Sburătorul literar*, I (1922), nr. 23 (18 februarie).

Acest articol, împreună cu celelalte menționate în Bibliografia ediției de față, nr. 883, 884, 885, 886, 887, au fost prilejuite de cronică lui S. Struțeanu la volumul lui Gh. Brăescu *Cum sînt ei*. Vezi la Note, vol. I, pp. 436—437.

883. — S. Struțeanu. *Eugenie critică*. *Viitorul*, XIV (1922), nr. 4.185 (24 februarie).

884. — E. L. [E. Lovinescu.] *Un om ironic*. Sburătorul literar, I (1922), nr. 25 (4 martie).

885. — S. Struțeanu. *Impresariatul în critică*. Viitorul, XIV (1922), nr. 4.197 (10 martie).

886. — S. *Locul crimei*. Sburătorul literar, I (1922), nr. 28 (25 martie).

887. — L. [E. Lovinescu.] *Unde dai și unde crapă*. Sburătorul literar, I (1922), nr. 30 (8 aprilie).

888. — * * * „*Doi vulpoi*”. Ideea europeană, IV (1923), nr. 111 (28 ianuarie—4 februarie).

Recenzie.

889. — Ș. Cioculescu. *Schițele maiorului Brăescu*. Facla literară, I (1923), nr. 10 (aprilie).

890. — Camil Petrescu. *Un umorist : Gh. Brăescu*. Revista vremii politice, literare, economice, III (1923), nr. 9 (27 mai).

891. — E. Lovinescu. *Critice*, vol. VIII, București, Ed. Ancora, f. a., pp. 7—44.

892. — V. Achim. „*Nuvele*” de Gh. Brăescu. Dimineața, XXI (1924), nr. 6.444 (19 octombrie).

Recenzie.

893. — E. Lovinescu. *Brăescu*. Dimineața, XXI (1925), nr. 6.544 (4 februarie).

894. — S. Struțeanu. „*Schițe vesele*”. Mișcarea literară, II (1925), nr. 11 (24 ianuarie).

Recenzie

895. — G. Baiculescu. *Gh. Brăescu : „Schițe vesele”*. Adevărul literar și artistic, VI (1925), nr. 220 (22 februarie).

Recenzie.

896. — O. Botez. „*Schițe vesele*”. Viața românească, XVII (1925), nr. 2 (februarie).

Recenzie.

897. — F. Aderca. *De vorbă cu Gh. Brăescu*. Mișcarea literară, II (1925), nr. 22 (11 aprilie).

898. — * * * *Premiile societății scriitorilor români : Gh. Brăescu*. Mișcarea literară, II (1925), nr. 28 (23 mai).

899. — A. Holban. *Gh. Brăescu*. Mișcarea literară, II (1925), nr. 47 (3 octombrie).

900. — Pompiliu Constantinescu. „Un scos din pepeni”. Viața literară, I (1926), nr. 15 (29 mai).

Recenzie.

901. — I. Valerian. *De vorbă cu domnul Gh. Brăescu*. Viața literară, I (1926), nr. 15 (29 mai).

902. — G. Baiculescu. *Gh. Brăescu : „Un scos din pepeni”*. Adevărul literar și artistic, VII (1926), nr. 280 (13 iunie).

Recenzie.

903. — F. Aderca. *Gh. Brăescu : „Un scos din pepeni”*. Sburătorul, IV (1926), nr. 4 (iunie).

Recenzie.

904. — A. Holban. „Un scos din pepeni”. Universul literar, XLII (1926), nr. 32 (8 august).

Recenzie.

905. — * * * *De vorbă cu domnul Gh. Brăescu cu prilejul unei piese noi : „Ministrul”, comedie în 3 acte*. Viața literară, I (1926), nr. 26 (6 noiembrie).

906. — * * * *Romanul „Moș Belea” al lui Gh. Brăescu*. Sburătorul, IV (1927), nr. 9 (martie).

907. — F. Aderca. *De vorbă cu Gh. Brăescu*. Universul literar, XLIII (1926), nr. 15 (10 aprilie).

908. — R. D. *Domnul Brăescu și cei tineri*. („Săptămîna literară”) Rampa, XII (1927), nr. 2.843 (16 aprilie).

909. — Pompiliu Constantinescu. *Gh. Brăescu : „Moș Belea”*. Viața literară, II (1927), nr. 46—50 (16 aprilie—14 mai).

Recenzie.

910. — * * * „Ministrul”, la Teatrul Caragiale; d. Gh. Brăescu, despre comedia sa. Dimineața, XXIII (1927), nr. 7.461 (10 septembrie).

911. — E. Lovinescu. *Critice*, III, București, Ed. Ancora, f.a., pp. 165—167.

Despre piesa *Ministrul*.

912. — E. Lovinescu. *Istoria literaturii romîne contemporane*, vol. IV; *Evoluția prozei literare*. București, Ed. Ancora, f.a.; pp. 309—328 (Capitolul Gh. Brăescu) :

— *Superioritatea satirei obiective a scriitorului asupra satirei lui Caragiale*.

— *Satira lumii militare*,

— *Satira lumii rurale*.

— *Satira urbană.*

— *Satira „caracterelor” și „sentimentelor”.*

— *Tehnica, descripția, stilul.*

— *Paseismul moldovean.*

— *Romanul satiric „Moș Belea”.*

913. — F. Lohr. *„Alte schițe vesele” de Gh. Brăescu.* *Dimineața*, XXIV (1928), nr. 7.627 (1 martie).

Recenzie la volumul cu același nume.

914. — M. Sebastian. *Chestiunea Caragiale-Brăescu.* *Universul literar*, XLIV (1928), nr. 51 (16 decembrie).

915. — Perpessicius. *Gh. Brăescu: „La clubul decavațiilor”.* *Schițe umoristice. Mențiuni critice*, vol. III, București. Fundația pentru literatură și Artă, 1939, pp. 175—179.

Recenzie.

916. — E. Lovinescu. *Memorii, II, 1916—1931*, Craiova. Ed. Scrisul Românesc, f.a., pp. 68—77.

917. — G. Călinescu. *Gh. Brăescu... Adevărul literar și artistic*, XIV (1935), nr. 782 (1 decembrie).

Cronică literară.

918. — I. Valerian. *Gh. Brăescu: „Conașii”.* *Viața literară*, XI (1935—1936), nr. 4 (15 decembrie—1 ianuarie).

Recenzie.

919. — M. Uță. *Gh. Brăescu: „Conașii”.* *Atheneum*, I (1935).

Recenzie.

920. — * * * *„Conașii”.* *Viața românească*, XXVII (1935), nr. 11—12 (noiembrie—decembrie).

921. — M. Sebastian. *Amintirile lui Gh. Brăescu.* *Revista Fundațiilor*, IV (1937), nr. 4 (aprilie).

Cronică literară la varianta *Amintirilor* din *Revista Fundațiilor*.

922. — E. Lovinescu. *Istoria literaturii române contemporane — 1900—1937*, București, Ed. Librăriei Socec, f.a., pp. 256—258.

923. — G. Călinescu. *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, F.R.L.A., 1941, pp. 699—700.

924. — I. Massoff. *La moartea lui Gh. Brăescu.* *Universul*, LXVI (1949) (20 martie).

925. — * * * *Prefața* ediției Gh. Brăescu — *Din vechea armată*, București, Ed. de Stat pentru Literatură și Artă, 1951.

926. = M. Vlad: „*Din vechea armată*”, *Viața românească*, IV (1951), nr. 9 (septembrie).

Recenzie la volumul cu același nume (Vezi Bibliografia ediției de față, nr. 868.)

927. — L. Sărățeanu. *Gh. Brăescu: „Din vechea armată”*. *România liberă*, IX (1951), nr. 2.166 (14 septembrie).

928. — S. Albu: *Două testamente și unele sugestii*. *Gazeta literară*, III (1956), nr. 29 (19 iulie).

În cadrul articolului se publică integral și textul testamentului lui Gh. Brăescu.

929. — B. Elvin. *Un scriitor pe care nu trebuie să-l uităm: Gh. Brăescu*. *Gazeta literară*, III (1956), nr. 35 (30 august).

930. — L. Raicu. *Comicul în opera lui Gh. Brăescu*. *Viața românească*, IX (1956), nr. 11 (noiembrie).

931. — B. Elvin. *Prefața la volumul Gh. Brăescu — Schițe*, București, Ed. Tineretului, 1957 (Biblioteca școlară).

Reluarea studiului publicat în *Gazeta literară*, (vezi Bibliografia ediției de față, nr. 929).

932. — B. Elvin. *Cuvînt înainte la ediția Gh. Brăescu — Vine d-na și d-l general — și alte schițe*. București, Ed. de Stat pentru Literatură și Artă, 1958; idem, ediția a II-a, revăzută, Ed. de Stat pentru Literatură și Artă, 1959.

933. — Al. Săndulescu. *Cuvînt înainte la ediția Gh. Brăescu — *Novii metod* [Metodă nouă]*, București, 1959. (Biblioteca Narodnaia Rumîniia, nr. 10.)

934. — N. Sorin. *Prefață la ediția Gh. Brăescu — *Secretul**, București, Ed. Tineretului, 1962 (Biblioteca școlară).

935. — B. Elvin. *Posteritatea lui Caragiale*. *Viața românească*, XV (1962), nr. 6 (iunie).

936. — N. Gheran. *Gh. Brăescu*, schiță biografică. *Viața românească*, XV (1962), nr. 10 (octombrie).

P L A N Ş E

Alexandru și Maria Brăescu,
părinții scriitorului.

Brăescu într-un grup de studenți la Nancy, evocați în volumul „Amintiri“. De la stînga la dreapta: M. Hanutz, V. Aslan, J. Schwartz (pedagog), Al. Pisoski, Gh. Brăescu, Al. Brăescu (vărul scriitorului).

Gh. Brăescu la 18 ani (1889).

Lența — sora scriitorului —
și N. Tăutu — soțul ei — în
casa cărora a trăit Gh.
Brăescu după întoarcerea
din Franța [1893].

Eugenia (Zuzuca) —
sora scriitorului.

Maica Leonora, mătușa
scriitorului, evocată în
volumul „Amintiri“
(dreapta-jos).

Ana Brăescu (născută Ștefănescu), soția scriitorului.

Gh. Brăescu la începutul
carierii militare [1900].

Profesor la școala militară din
București (1912).

Domnului General, dinoral sau nu, sau refuz
 stiga bun pedepse pentru acel fapt. am luat
 decizia inchisorii, am fost expus unui
 consiliu de reforma, si in urma unstat.

Domnule General, din Colonel Turcoman si a
 coninus de reinvovatie mea, este ca in a
 unstat fute bine la plinarea mea din ^{exiginta}
 dorada ca sunt cog izolat in parte sa
 influenteze asupra moralitatii mea, este ca
 aspe o pedere de blama in unul meu ^{exiginta}
 am fost pus la alegere de unul meu ^{exiginta}
 si mi staze acum de la alegere, a mi ^{exiginta}
 de la vederea insarama sa sofer ^{exiginta}
 pedepse pentru un fapt cog calificat, si stard.

baza mea. De General trebuie sa pot ^{exiginta}
 in mine comunitate ^{exiginta}
 moai bine sa mi ^{exiginta}

reaba si tale de liberamente sa
 te ^{exiginta}

Dei inchipui acum cu sup ? Pot sa te ^{exiginta}
 insamam sa te ^{exiginta}
 canal vintoul ^{exiginta}

si acceptand sacrificiul ^{exiginta}

si in stare a ti ^{exiginta}
 a contubalanza ^{exiginta}
 bunul de ^{exiginta}
 mia o ^{exiginta}
 pot in ^{exiginta}
 well, si ^{exiginta}
 totuata de ^{exiginta}

l'au ^{exiginta}
 Putea ^{exiginta}

În lagăr (Germania) împreună cu alți prizonieri ruși și români (1917).

Prizonieri

[Faint, mostly illegible handwritten text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is written in a cursive script and is difficult to decipher due to its lightness and the quality of the scan.]

Prima pagină din manuscrisul găsit în arhiva scriitorului datînd din perioada prizonieratului.

Scriitorul împreună cu fiul său
adoptiv — Sandu Ștefănescu
(1915 — 1936) — la Calafat în 1929.

Casa din București
(Aleea Rignault nr. 7),
unde Brăescu a scris
cea mai mare parte
a operei sale.

Ultima locuință a scri-
torului (București,
strada Mecet nr. 24).

Biroul de lucru.

Gh. Brăescu la 71 ani.

În curtea casei din str. Mecet.

Scriitorul în ultimii ani ai vieții.

Volume apărute

intre 1914 — 1942.

Ediții apărute după 23 august 1944.

CUPRINSUL

AMINTIRI (fragmente)

NEPUBLCATE IN VOLUME

Sfirșit de manevră	165
O excursiune de plăcere	169
Colonelul Beroneanu	182
În tren	186
Locotenentul Florian	189
T.T.R.	193
„Dacă nu-i, și nu-i, și nu-i...”	196
Ghinion	200
Omor prin imprudență	202
Roata	204
Pantă sau contrapantă	206
„Trei, Doamne, și toți trei”	209
Recunoștința	211
Sic transit...	213
Înainte de culcare	217
Masă comună	219
Peste 10 ani	222
Ambiție	225
[Ieșind din port...]	227
Avansatul	229
Sinucigașa	234
Gînd la gînd	239
Micul război	244
Cînd vrea fata...	247
Înzestrarea	250
Socoteala	254

Petrecere între prieteni	258
La ora raportului	263
[Se sunase mobilizarea]	266
Cunoștință veche	269
Anchetă	274
Filotimie	277
Fripta	280
Cînd plec marți la drum...	284
De la manevre	288
Pe patul de moarte	291
Consult	297
Robii banului	300
A jurat...	305
Propus la avansare	309
La teorie	311
Nebunul	313
Ședință de educație	315
Jurămîntul	318
Țăranii noștri	320
Idilă	322
De ce ?	324
Avem soldat	327
Skoda la țară	329
Acu a spus drept	331
Martirii	334
Pregătiri de război	338
Politica	341

ADDENDA

Spovedanie	347
Realitatea	349
[La noi...]	352
Orfanii	354
D-lui prof. S. B. Nicolau—Găești	356
[Alegeri libere !]	359
[Mai sînt oameni...]	361
[Alegerile...]	363
[Se spune că...]	365
[În trecut...]	366
[În provincie...]	368

[În toate împrejurările...]	370
[Am lăsat să treacă...]	372
[Întârziată ca primăvara...]	374
Bacalaureatul	376
[La Ministerul Muncii...]	379
[Mai sint...]	381
[Nu sint bocitor public...]	382
La afgani	384
Iar americanisme	386
S-a făcut !...	388
Milozii și milogi	390
Plocoanele	392
Tinerii și bătrînii	394
Alarma	397
Scumpirea zahărului	399
Cabala	401
Piinea	403
Babilonul...	405
Experiența	407
Primăvară	408
Note	411
Bibliografie	451
Planșe	511

VERIFICAT
2011

Redactor responsabil : Șerb Ioan.
Tehnoredactor : Cantemir Mina.

*Dat la cules 21.08.1962. Bun de tipar 08.12.1962. Apărut 1962.
Tiraj 15.215 ex. Broșate 13.100 ex. ¹/₄ legate 2115 ex.
Hirtie semivelină satinată de 65 g/m². Format 540×840/16.
Coli ed. 23,78. Coli tipar 32,25. Planșe 12 tiefdruck.
A. nr. 0500/1962. C.Z. pentru bibliotecile mari 8R C.Z. pen-
tru bibliotecile mici 8R—O.*

Tiparul executat sub comanda nr. 20 905 la Combinatul
Poligrafic „Casa Științei”, Piața Științei nr. 1, Bucu-
rești — R.P.R.

SCRITORI ROMÎNI

PARLATA EN VALONA DE SUENT,
BIBLIOTECA DE INRAJUT